

*Publicației Școlii Normale de Femei
Tutur. Speranția*

674 / XVIII

ACADEMIA ROMANA.

1893 Febr. 10

FABULA IN GENERE

ȘI

FABULISTII ROMÂNI

IN SPECIE

DE

TH. D. SPERANȚIA

MEMBRU CORESPONDENTŪ ALŪ ACADEMIEI ROMÂNE.

EXTRASŪ DIN

ANALELE ACADEMIEI ROMANE

Seria II, Tom. XIV.

MEMORIILE SECTIUNEI LITERARE.

BUCURESCI

LITO-TIPOGRAFIA CAROL GÖBL, STRADA DÓMNEI 16

1892.

Biblioteca Universitatii
"Carol I" - Bucuresti
34 110

496

B. C. U. "Carol I" - Bucuresti

C201805709

FABULA IN GENERE

ȘI

FABULIȘTII ROMÂNI IN SPECIE

DE

TH. D. SPERANȚIA

Membru Corespondent alu Academiei Române

Ședința din 13 Martie 1892.

IN LOCŪ DE PEFĂȚA

Acéstă lucrare cuprinde:

I. Clasificarea genurilor literare, comparația între fabulă și celelalte genuri;

II. Originea și istoricul, pe scurt, al fabulei, adecă fabula la *Indieni, Greci, Arabi, Latini, Francezi, Engleji, Germani, Italiani, Ruși, Poloni*, cu ceva date biografice asupra unora dintre fabuliști cei mai însemnați și cu bucăți alese din fabulele loru.

Acésta e partea I care privesce fabula în genere.

Partea a II-a, despre fabuliști români în specie, cuprinde:

I. Ochire istorică asupra fabulei la Români, începându dela traducțiunile în românesce ale fabuleloru lui Esop și urmându cu toți fabuliști români dela Țichindealū până în zilele noastre, cu date biografice despre fie-care și cu bucăți alese.

II. Analisa și aprecierea fabuleloru românesce rămase dela scriitorii: *Gh. Assaky, Const. Stamati, Ant. Pann, I. Heliade-Rădu-*

lescu, Alex. Donici, Gr. Alexandrescu, C. V. Carp și Gh. Tăutu. Regretăm că numai din nume cunoscem pe fabulistul besarabian Sirbu de pe la 1851, a căruia colecțiune de fabule ne-a fost pe puțină a ne-o procura.

Ne oprim cu analiza numai asupra acestor fabuliști: 1) pentru că ei sunt acei cari au scris mai multe fabule, și 2) pentru că au încetat din viață.

Cât pentru cei-lalți scriitori, cari numai accidental au scris fabule, sau cari au scris mai multe, dar din fericire îi avem împreună cu noi în viată, ne mărginim a da numai câte-va date biografice și a reproduce din fabulele lor pe acelea cari ni s'au părut mai reușite. In acastă categorie intră, dintre cei morți: G. Seulescu, C. Bălăcescu, D. Bolintineanu, V. Alecsandri, Raletii și în viată d-nii G. Sion, V. A. Urechiă și B. P. Hasdeu.

Acesta este cuprinsul întregii lucrări.

PARTEA I

I. CE ESTE FABULA

Fabula (din latin. *fabula* din *far*, *faris*, *fatus sum*, *fari*, grec. *φάω*, a vorbi) *în prosă ori în versuri, este o compozițiune literară, care face parte din poezia epico-didactică.*

Din punct^u de vedere al^u numărului cetitorilor la cari se adre^seză, *tote* compozițiile scrise se pot^u împăr^{ti} în două grupe: *corespondențele* și *scrierile*.

Corespondențele se adresează la anumiți cititori, sau la un^u număr^u restrîns^u (epistole).

Scrierile se adresează la toți cetitorii, adecă la orî-cine vrea să le cetescă.

Fabula face parte din *scrieri*.

Lăsând^u la o parte compozițiunile numite *corespondențe*, trecem^u la *scrieri*.

* * *

Din punct^u de vedere al^u formei scrierile pot^u să fie în prosă ori în versuri.

Fabula poțe îmbrăca amêndouă aceste forme.

Scrierile se mai deosebesc^u între ele și după fond^u, adecă după felul materialului său al^u cunoscînțelor^u ce cuprind^u.

Cunoscînțele omenesci cari formeză materialul^u scrierilor^u sunt felurite.

Sunt unele cunoștințe cari ne reproduc, în minte, lucrurile din lume tocmai așa cum au fost ele în momentul când ne-au impresionat. Acest fel de cunoștințe se numesc *istorice*.

Scrierile al căror material este format de cunoștințe istorice, formează *genul istoric*.

Sunt unele cunoștințe însă, cari, în loc de a ne reproduce în minte lucrurile din lume întocmai așa cum au fost ele în momentul când ne-au impresionat, ni le reproduc ore-cum concentrate sau resumate în nisce tipuri simbolice. Vedându, de exemplu, în trécet, un regiment de soldați și voind în urmă să ne reproducem în minte imaginea unui soldat, icóna ce ne va veni în minte va cuprinde clar și deslușit numai *notele comune* tuturor soldaților: uniforma, armele, ținuta, etc., iar notele particulare indivizilor, dacă nu vor lipsi cu totul, vor fi relativ ca și nule. Ne va veni în minte numai un tip de soldat, un tip în care sunt concentrate notele comune ale tuturor soldaților căți i-am vedut, un tip care va reprezenta pe toți soldații în general și nici pe unul în particular. Ca și tipul soldat, avem tipul *arbor*, care ne reprezintă toți arborii în general și nici pe unul în particular; tipul *cal*, *leu*, *casă*, *locomotivă*, *legea cădereii corporilor* (tipul fenomenelor de cădere) etc.

Acest fel de cunoștințe cari ne prezintă realitatea concentrată în nisce tipuri simbolice, cari în general sémănă cu toate lucrurile de același fel, iar în particular nici cu unul, se numesc cunoștințe *sciintifice*.

Cunoștințele sciintifice ne prezintă realitatea redusă, concentrată, adecă schimbată.

Scrierile al căror material este format de cunoștințe sciintifice formează *genul sciintific*.

Pe lângă cunoștințele istorice și sciintifice se mai află încă un fel de cunoștințe, cari ne prezintă realitatea cu desévêrsire schimbată.

Acest fel de cunoștințe se numesc *poetice*.

Cunoștințele sciintifice ne prezintă concentrate sau grupate în tipuri simbolice numai lucruri de același fel, de esemplu: tipul

calū ne reprezintă toți caii, de diferite mărimi și colori; tipul *casă* ne reprezintă toate casele de diferite mărimi și forme, etc.

Cunoscințele poetice ne prezintă realitatea schimbată în așa mod, că ne prezintă ca unite lucruri care în realitate sunt cu desăvârșire despărțite, și ne prezintă ca despărțite lucruri care în realitate vecinicū sunt unite.

În realitate, de exemplu, un corpū de omū se vede în totū-deauna unitū cu un capū de omū și un corpū de calū cu un capū de calū. Cunoscințele poetice potū să ne prezinte însă un corpū de calū unitū cu un capū de omū (Centaurulū mitologicū).

În realitate aripele sunt unite la corpuri de pasere. Cunoscințele poetice potū să ne prezinte însă aripele de pasere unite cu un corpū de omū (ingerulū).

Elementele cunoscințelorū istorice sunt imaginile mai multū sau mai puținū exacte și speciale ale lucrurilorū din realitate. Elementele cunoscințelorū științifice sunt notele comune mai multorū imagini (sau și tuturorū imaginilorū), care reprezintă lucruri reale de același felū. Cunoscințele istorice sunt, prin urmare, baza cunoscințelorū științifice. Precum cunoscințele istorice sunt scōse din realitate, așa și cunoscințele științifice sunt scōse din cunoscințele istorice. Precum cunoscințele istorice sunt nisce note ale realității, așa și cunoscințele științifice sunt note ale cunoscințelorū istorice.

Elementele cunoscințelorū poetice sunt atățū cunoscințele istorice cățū și cele științifice, adecă atățū notele realității cățū și notele cunoscințelorū istorice. Cunoscințele poetice formeză sinteza acestorū douē feluri de cunoscințe. Sintetizarea lorū însă nu urmēză nici o regulă: imaginea unui lucru realū se pōte unī cu imaginea altui lucru realū fōrte deosebitū sau cu unū tipū simbolicū care reprezintă nisce lucruri reale cu totulū de altū-felū. Unirea acēsta este cu totulū fantastică și fantazia e singura care guvernēză sintetizarea din care rezultă cunoscințele poetice. — Cunoscințele poetice ne prezintă realitatea schimbată, falsificată, adecă nu cum este.

Scrierile ală căroră materială este formată de cunoștințe poetice, formăză *genulă poetică*.

Vrea să ăică, după fondă, adecă după felulă materialulă său ală cunoștințeloră ce cuprindă, scrierile se potă împărți în trei grupe saă genură:

- 1) genulă istorică,
- 2) genulă științifică, și
- 3) genulă poetică.

* * *

Amă ăisă că fabula face parte din poezie. Lăsămă decă la o parte scrierile cu conținută numai istorică saă științifică și ne ocupămă numai de producțiunile poetice.

Considerândă scrierile din punctă de vedere ală cunoștințeloră ce cuprindă, amă găsită trei genură de scrieră. Totuși genulă istorică nu coprinde numai cunoștințe istorice, nici genulă științifică nu cuprinde numai cunoștințe științifice, nici celă poetică, numai poetice.

Tustrele felurile de cunoștințe fiindă cuprinse de o singură minte, rare-oră și cu anevoie acăstă singură minte pôte să-și manifeste în afară gândirile sale numai printr'ună singură felă de cunoștințe. Tôte scrierile ce rezultă din activitatea minței sunt maă în totă-d'a-una ună amestecă de tôte felurile de cunoștințe; iar numirile genuriloră de scrieră se daă după predominarea cantitativă a ună felă de cunoștințe asupra altora. Astă-felă genulă istorică se numesce acela în care predomină cunoștințele istorice; genulă științifică, acela în care predomină cunoștințele științifice și genulă poetică în care predomină cunoștințele poetice.

Maă multă:

Din amesteculă cunoștințeloră rezultă genură secundare de scrieră.

Din combinarea cunoștințeloră istorice cu cele-lalte două felură de cunoștințe rezultă:

- 1) *Scrieră istorico-științifice*, și 2) *Scrieră istorico-poetice*.

Din combinarea cunoștințeloră științifice cu cele-lalte două felură de cunoștințe rezultă:

1) *Scrieri științifico-istorice*, și 2) *Scrieri științifico-poetice*.

Din combinarea cunoștințelor poetice cu celelalte două feluri de cunoștințe rezultă:

1) *Scrieri poetico-istorice* și 2) *Scrieri poetico-științifice*.

Vrea să dică, din punct de vedere al felului de cunoștințe cuprinse într-o scriere, avem trei genuri principale de scrieri și șase genuri secundare, sau mixte, în total 9 genuri de scrieri.

A) *Genuri principale :*B) *Genuri secundare :*

1) Genul istoric . . .	}	a) Istorico-științific,
		b) Istorico-poetic;
2) Genul științific . .	}	a) Științifico-istoric,
		b) Științifico-poetic,
3) Genul poetic . . .	}	a) Poetico-istoric,
		b) Poetico-științific.

Din acest tablou se vede că genul poetic, de care ne ocupăm cuprinde trei feluri de scrieri sau trei feluri de producțiuni poetice:

- 1) Producțiuni poetice propriu zise,
- 2) Producțiuni poetico-istorice,
- 3) Producțiuni poetico-științifice.

* * *

Am numit poetice acele cunoștințe care ne prezintă realitatea ca schimbată.

Înțelesul cuvântului *poesie*, ποιησις, *facere*, *creațiune* este tocmai sinonim cu acela de schimbare: a schimba un lucru înseamnă a-l face să nu mai fie el, ci să fie *altul* sau *altă-ceva*.

Realitatea pentru ochii noștri se poate considera ca compusă din două părți. *Intâia* parte și cea mai apropiată de noi este *însăși persoana noastră*, suntem noi *înși-ne* microcosmul conștient, care simte, este activ și știe că simte și că este activ. *A doua* parte este macrocosmul care ne cuprinde și pe noi, care e diferit de noi, care ne impresionează, pe care îl simțim, a cărui influență

ajunge până la conștiința noastră, dar pe care conștiința noastră nu-lă străbate.

Partea realității cea mai apropiată de noi suntem noi înși-ne și tocmai noi înși-ne suntem cea parte a realității despre care avem cunoștințele cele mai puțin exacte.

Noi am numit cunoștințe poetice tocmai pe acele care ne prezintă realitatea ca schimbată, adică neexactă. Deci producțiunile cele mai poetice, adică *producțiunile poetice propriu zise* sunt acele al căror material este privitor la persoana noastră, la ceea ce se petrece în noi, pasiuni, emoțiuni, sentimente etc. Producțiunile poetice propriu zise corespund deci tocmai genului de poezie care s'a numit și se numește *genul liric* (dela instrumentul musical *lyra*).

Producțiunile poetice care privesc realitatea din afară de noi constituiesc *genul epic*, numit *astu-fel* dela grecescul *επος*, care însemnă *vorba, cuvânt, povestire, vorbire*. *Poesie epică* ar putea deci să se traducă la urma urmei prin: *fantastică povestire despre lume* sau despre realitatea din afară de noi.

Poetizarea realității din afară de noi se face însă în două feluri:

1) Sau combinându în mod fantastic cunoștințele istorice, care represintă obiectele realității;

2) Sau combinându în mod fantastic tipurile formate din concentrarea imaginilor ce represintă realitatea, adică combinându în mod fantastic cunoștințe științifice.

Vrea să dică poezia epică este de două feluri:

1) Poezia epică istorică, pe care o putem numi epică propriu zisă; și

2) Poezia epică științifică sau epică didactică.

În realitate din afară de noi, adică în lume, putem deosebi două părți:

1) O parte care privesc pe om, adică faptele omenești, și

2) O parte care privesc restul naturei afară de faptele omenești. De aceea poezia epică, atât cea epică propriu zisă cât și poezia epică didactică, se poate împărți în două grupe și anume:

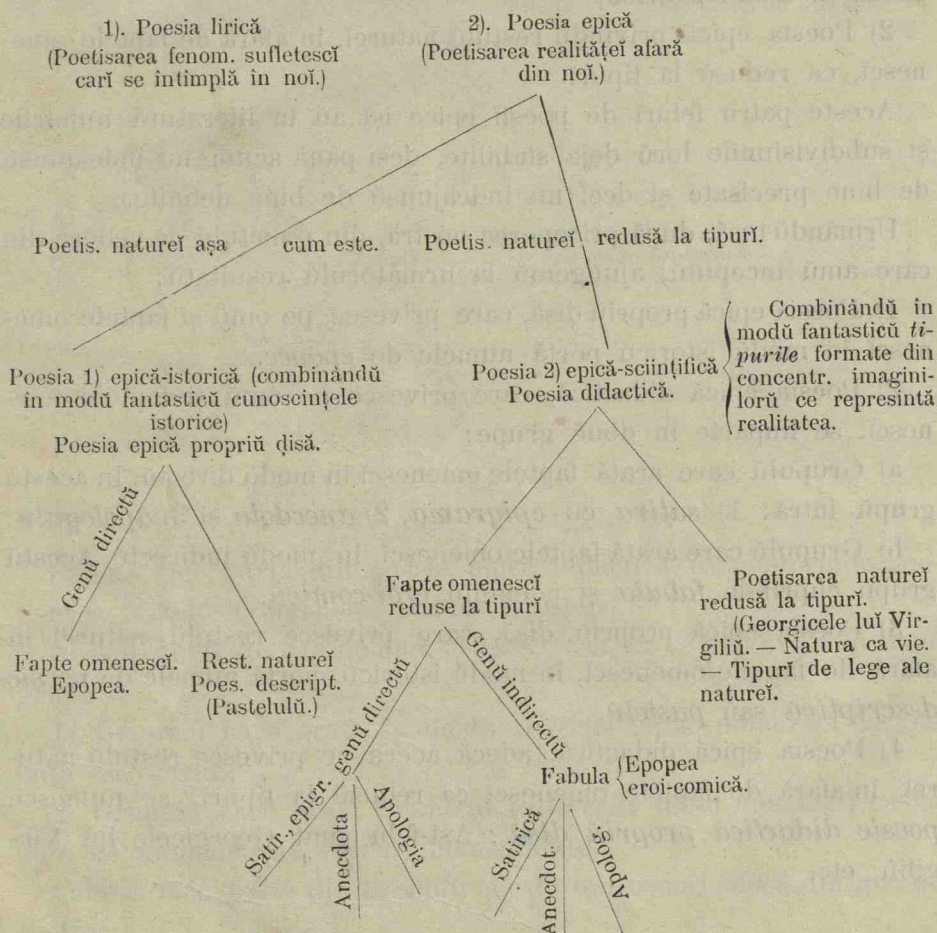
1) Poesia epică propriu Țisă, care are de obiectu faptele omenesci, afară de restulū naturei.

2) Poesia epică propriu Țisă, care are de obiectu restulū naturei, afară de faptele omenesci, și:

1) Poesia epică didactică, care are de obiectu faptele omenesci, afară de restulū naturei, și

2) Poesia epică didactică, care are de obiectu restulū naturei, afară de faptele omenesci.

Tabloulū I.

Dacă simplificăm clasificarea putem împărți poezia epică în:

- 1) Poezia epică care are de obiect faptele omenesci, și
- 2) Poezia epică care are de obiect restul naturii.

Apoi pe fiecare din aceste două grupe din poezia epică le putem împărți în alte două grupe:

1) Poezia epică privind pe om și faptele omenesci, afară de restul naturii în mod istoric,

2) Poezia epică privind pe om și faptele omenesci, afară de restul naturii reduse la tipuri, și

1) Poezia epică privind restul naturii, în afară de faptele omenesci, în mod istoric,

2) Poezia epică privind restul naturii, în afară de faptele omenesci, ca redusă la tipuri.

Aceste patru feluri de poezii epice își au în literatură numirile și subdiviziunile lor deja stabilite, deși până acum nu îndeajuns de bine precisate și deci nu îndeajuns de bine definite.

Urmându-ne însă, după priceperea noastră, din punctul de vedere din care am început, ajungem la următorul rezultat:

1) Poezia epică propriu-zisă, care privește pe om și faptele omenesci în mod istoric poartă numele de *epopee*.

2) Poezia epică didactică, care privește pe om și faptele omenesci, se împarte în două grupe:

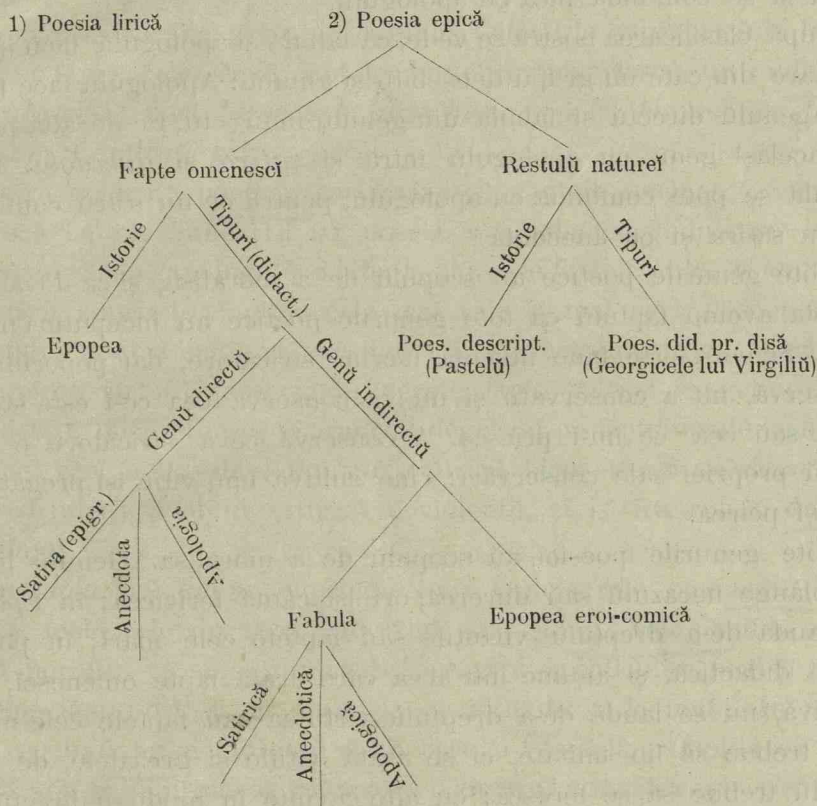
a) Grupul care arată faptele omenesci în mod direct. În acest grup intră: 1) *satira* cu *epigrama*, 2) *anecdota* și 3) *apologul*;

b) Grupul care arată faptele omenesci în mod indirect. Acest grup cuprinde *fabula* și poemul *eroi-comic*.

3) Poezia epică propriu-zisă, care privește restul naturii în afară de faptele omenesci, în mod istoric, poartă numele de *poezie descriptivă* sau *pastel*.

4) Poezia epică didactică, adică aceea ce privește restul naturii, în afară de faptele omenesci ca redusă la tipuri, se numește *poezie didactică propriu-zisă*: Ast-fel sunt Georgicele lui Virgiliu, etc.

Tabloul II.

* * *

Fabula face parte din poezia epică didactică, care cuprinde poetizarea faptelor ōmenesci reduse la tipuri.

Acest ō genū de poezie am ō vȃdut ō, insă, cā se subdivide în douȃ grupe:

1) Grupul ō care aratā în mod ō *direct ō* fapte omenesci ca făcute de ōmeni.

2) Grupul ō care aratā în mod ō *indirect ō* fapte omenesci ca făcute de animale sau lucruri neînsuflețite.

Fabula face parte din grupul ō acest ō din urmā, adecā din genul ō indirect ō.

În clasificarea genurilor poetice adese-orî fabula s'a confundat și se confundă încă cu apologul.

După clasificarea noastră se vede, că fabula și apologul fac parte fie-care din câte un grup deosebit și anume: Apologul face parte din genul direct și fabula din genul indirect. Pe de altă parte, în același gen cu apologul intră și *satira* și *anecdota*. Dacă fabula se póte confunda cu apologul, pentru ce nu s'arű confunda și cu satira și cu anecdota ?

Tóte genurile poetice aű scopul de a moralisa, și ca dovadă la acésta avemű faptul că tóte genurile poetice aű începuturi populare. Se potű fórté bine inventa lucruri stricátóre, dar poporul nu conservă, nu a conservatű și nu va conserva cea ce-ı este stricátorű saű cea ce nu-ı priesce. A conserva ceva stricátorű e contrarű propriei sale conservării: cine cultivă unű vițiű își pregătesce ınsuși peirea.

Tóte genurile poesiei aű scopul de a moralisa. Genul liricű își plânge necazulű saű durerea, orű își cãntă fericirea; în *Epopee* se laudă de-a dreptulű virtuțile saű faptele cele mari; în poesia epică didactică, și anume într'acea care arată fapte omenesci, din potrivă, nu se laudă de-a dreptulű virtutea saű faptele cele mari, carű trebuie să fie imitate, ci se arată vițile și greșalele, de carű omulű trebuie să se ferescă; cu alte cuvinte în modű indirectű se propagă totű virtutea și faptele mari.

De óre-ce, însă, nimicű nu se perde în natură; de óre-ce orű-cătű de micű ceva, va rémãné în totűd'a-una ceva saű se va schimba în ceva, dar nu va ajunge nici-odată nimicű, adecă nu se va nimici: de aceea orű-ce faptă omenescă nu póte fi indiferentă, adecă nu póte să rămână fără urmări.

Urmãrile se consideră în generalű în raportű cu faptele carű le aű produsű, ca efectele cãtre cause, pe motivulű că efectulű nu póte întrecé causa.

În dinamica socială, însă, forțele orű faptele omenesci se aplică adeseorű asupra unorű pãrghii fórté variate, astű-felű că efectele potű să ıntrecă ındecitű și ınsutitű causa; de aceea nu faptele hotãrescű

mărimea efectelor, ci efectele hotărăscă mărimea saă importanța faptelor.

După urmările ce potă avé faptele, ómenii le împărțescă în fapte bune și fapte rele. Apoi faptele bune se împărțescă de pildă, în *fapte bune și mai bune* saă *fóрте bune*; și faptele rele în *fóрте rele și mai puțină rele*.

Dintre genurile poetice, cară privescă faptele omenescă, epopea privesce faptele bune (1), iar poesia epică didactică, în care intră satira, anecdota, apologulă și fabula, privesce faptele rele, și anume:

Satira cuprinde faptele cele mai rele și mai periculoase pentru societate, pentru națiune saă indiviđi, și poetulă satiricū, stăpănitū de iubirea virtușii, descriindū aceste fapte rele și exagerāndu-le, osāndesce, despretuesce și arată cu degetulă pe făptuitorulă loră saă pe acei cară îi îngādue. Poetulă satiricū biciuesce și apără cu pornire virtutea; poetulă satiricū e violentū, și își iea rolulă de *judecătorū*.

Anecdota saă *snóva* cuprinde totă faptele rele omenescă, însă nu pe acele rele de totă, saă când sunt și mai rele poetulă nu se arată pornitū, ci se mulțumesce numai a le ridiculisa pentru a rușina pe făptuitoră și a desgusta pe alții de a le imita. In anecdotă poetulă nu e violentū și nu cere o rēsplată cumplită ca satiriculă, ci se mulțumesce numai a rīde saă a muștra prin rīsū; elū își păstréză óre-cum loculă de *prietenū*, față cu aceia de cară rīde.

Apologulă cuprinde totă fapte omenescă mai multă oră mai puțină rele. In apologū poetulă nu-și iea rolulă nicī de judecătorū nicī de prietenū, saă putemă đice mai bine, că le păstréză pe amāndouē, însă numai într'o mică măsură. In apologū poetulă iea rolulă de povățuitorū, de *invățătorū*: arātāndū fapta rea, elū arată și urmările ei și arată și fapta bună, care trebue să-i iea loculă.

Fabula arată fapte omenescă *în modū indirectū*, adecă atribuindu-le la animale saă la lucruri neínsuflețite. Prin acestū caracterū

(1) Amesteculă de fapte rele în epopee e făcutū numai pentru a scóte în reliefū fapte mari: cam acesta e rolulă unū *Tersites* în Iliada.

fabula se deosebesce de satiră, de anecdotă și de apolog. Prin împrejurarea însă că fabula se ocupă totu de faptele rele omenesci, ea se asemănă cu satira, cu anecdota și cu apologul. În fabulă se arată fapte mai multu sau mai puțin rele, și fabulistul păstrează ca și în apolog rolul de *învățător*, însă unu învățatoru la care calitatea de judecătoru e multu mai pronunțată decât în apolog. Pe când apologul e totu atâtu de îndepărtatu sau de apropiatu de satiră ca și de anecdotă, fabula se apropie mai multu de satiră; fabulistul e mai multu judecătoru decât prietenu, elu nu rîde, strînge din dinți, mușcă, și cu atâtu mușcă mai tare, cu câtu se arată mai naiv.

Naivitatea deosebesce pe fabulistu de satiricu.

Vrea să ȃică:

În fabulă ca și în apolog, poetul iși ia rolul de învățatoru, însă învățatorul în apolog e *blîndu*, pe când în fabulă e *aspru*.

Fabula și apologul arată fapte omenesci rele; însă apologul le însușește, *de-a-dreptul*, la ómeni, pe când fabula le însușește, *în modu indirectu*, la alte ființe, vietăți sau lucruri neînsuflețite.

Acestea sunt asemănările și deosebirea dintre fabulă și apolog.

Între fabulă și apolog, însă, mai este încă o asemănare.

E lucru obicînită ca în vorbirea de tóte ȃilele ómenii să-și povestescă felurite întîmplări cari îi privescă mai multu sau mai puțin; și totu lucru obicînită este că, după ce a povestit unulu o întîmplare, să mai povestescă și altulu o altă întîmplare, care să aibă vre-o legătură de asemănare sau de opoziție cu cea-laltă.

Când ómenii iși povestescă prin viu graiu întîmplările cari îi privescă, ei sciă scopul povestirii sau cum se ȃice, ei sciă la ce «*apropo*» sunt povestite.

Fabula și apologul sunt tocmai nisce povestiri de întîmplări, de aceea povestașul, adecă poetul, trebuie să caute unu mijlocu de a face cunoscutu scopul povestirii. Ceea ce se cunosce sub nume de «*morală*» la fabulă, sau sub nume de «*încheere*» la apo-

logă, servește tocmai pentru a arăta scopul povestirii. *Morala* este încă o parte comună fabulei și apologului.

Unii fabuliști precum și unii scriitori de apologuri, în loc să spună scopul la sfârșitul povestirii, ca o încheiere, îl pun ca o introducere la început. Acesta, însă, într-o măsură privește asemănarea sau deosebirea dintre fabulă și apolog și n'are nici o importanță.

Apologurile cunoscute în Biblie sub numele de «*Parabole*» sunt lipsite de astă-fel de «încheiere» sau «morală», și chiar și unii scriitori laici, atât *fabuliști* cât și scriitori de apologuri, nu întrebuintează «morală».

De aci se vede că «morală» sau «încheierea morală» nu este o parte integrantă din fabulă sau din apolog, ci o partecar e poate să fie sau poate să lipsescă. Vrea să zică fabula și apologul se asemănă în privința «moralei» numai într-o măsură ele pot să aibă câte odată, pe când celelalte feluri de poezie didactică citate mai sus, satira și anecdota, n'o au nici odată.

Arătându-l locul ce ocupă fabula printre celelalte producțiuni poetice, am arătat prin acesta ce este fabula.

II. ORIGINEA FABULEI

Acéastă cestiune, mai multă de curiositate până astăzi, nu intră în cadrul lucrării noastre, dar, ca să nu se simță vre-o știrbire, împrumutăm ceva dela M. Édélestand du Méril.

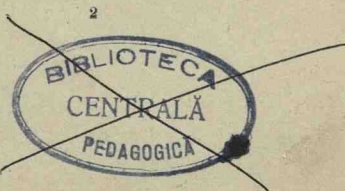
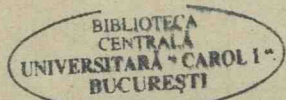
Cândă istoria tuturoră popóreloră a începută, ție elă, viața omulă era prin raportură intime amestecată cu viața animaleloră; câtă vreme imaginațiunea și sciința nu utilisase puterile naturei, omulă nu putea să-și satisfacă trebuințele decât apropiindu-și prin vânătóre animale sêlbaticé, și îngrijindă să le înmulțescă pe acelea deja domesticite. Adese-oră pământulă acoperită de pădură era locuită de fiare sêlbaticé, și arșițele sfișietóre ale sórelui silindă pe omă a-și căuta adăpostă la pădură și avëndă nevoie a se apăra contra animaleloră mai tară decâtă dînsulă, îlă nevoiească să le studieze obiceiurile și să fie cu gândulă numai la ele.

În curîndă, decă, omulă începe a lega câte o idee de fie-care animală pe care lă observată și animalele acele cară lă impresionată mai multă eserciteză o influență dominantă asupra formeloră gândirei sale și asupra naturei graiului sêă, elă numesce cu numele ună animală pe ómenii cară posedă într'ună înaltă gradă calitățile cară i se pară lui că ară caracteriza specia; elă își înfrumusețeză armele cu chipură de animale și paseri, pe a căroră iuțelă o invidiază saă de a căroră forță se teme: în simbolismulă sêă naivă elă însușesce o însemnare reală unei simple reprezentări, și crede astă-felă că va tăia curagiulă inamiciloră sêă și va mări încrederea tovarășiloră. Dela animale împrumută elă comparațiunile cele mai obiceiuite, nu numai ca termenă de injurie pentru a-și exprima disprețulă, ci și pentru a mări și a poetiză obiectele admirațiunei sale. Homeridiă asemănaă încă pe Achile cu ună leă înconjurată

de vânători aprigi, și pe Troienii cari se aruncase în luptă scotându-și țipete tari, îi asemănau cu unu cârdu de cocori. Insuși Indra, celu mai puternicu dintre deii Indieni, era asemănatu într'unu imn, în cinstea lui, cu o vacă chemată la păscutu. Cerulu s'a populatu de constelațiuni cu nume de animale; și astăzi încă se mai numără vre-o șapte specii de animale printre cele 12 semne ale zodiaculu; până și graiulu de tote ȃdilele s'a îmbogățitu cu vre-o câte-va onomatopee, cari însemnau mai întâiu strigăte, a căroru accepțiune întindându-se au ajunsu să fie luate în înțelesu generalu. Și aceste expresiuni, cari se potrivescu numai cu forma și natura animaleloru, s'au îndepărtatu dela însemnarea loru proprie și au devenitu metafore primite de toți.

Una dintre înclinațiunile omulu e plăcerea de a vorbi de ocupațiunile sale cele favorite, și sërăcia cunoscintelor și a ideiloru aru fi silitu pe cele d'întaiu popore să-și alegă, ca subiecte obicnute de vorbă, obiceiurile și particularitățile animaleloru, chiar când omenii n'aru fi găsitu o plăcere într'insele. Iși povestiau deci cu plăcere întâmplările de vânătoare; spuneau observațiunile loru asupra instinctelor animaleloru și observațiunile ce făcuseră asupra inteligenței și curagiulu loru.

Aceste povestiri, la începutu, fie-care le făcea numai ca să petrecă elu însuși; Dumneȃu însă ne-a datu, ca celu mai puternicu mobilu pentru progresulu umanității, trebuința de a nu lăsa să se rupă în mâna noastră firulu care trebuie să lege generațiunile noue de cele cari le-au precedatu, și de a le transmite sub beneficiu de inventaru totă moștenirea trecutulu. Nu e de ajunsu să-i învățăm, prin povestiri mai multu sau mai puținu poetice, a vena cu succesu și a se feri de atacurile fiareloru sëlbatice; omulu caută să lase urmașiloru regule de purtare stabilite în curgere de vécuri, cari să le arate trebuința de a-și stăpâni patimile lor și a nu ațitã patimile semeniloru. Orice povață directă arată o îndoită pretențiune care întăritã ușorú amorulu propriu și compromite multu fructele: presupunú o înțelepciune superiórã și dreptulu de a impune cu sila urmările propriei sale experiențe. Pentru a se face în adevêru folositoare, învățăturile trebuie

să încunjore totu cee-ce le-aru da unu caracteru personalu, și să se ascundă sub forma generală a unei maxime sau a unui proverb. Dar spiritul se supune cu greu unor învățăminte alu căroru scopu și folosu nu-lu înțelege, și chiar când într'unu momentu de nepăsare le-aru primi fără greutate în curindū ele voru fi uitate, de ore-ce s'au adresatu numai la memorie. S'a căutatū deci a lumina mintea nemijlocitū printr'unu exemplu care o silia să scotă o regulă de purtare și să prevadă rezultatele experienței. Licurgū făcuse deja din lecțiuni de acestea, date prin mijlocirea simțurilor, o instituțiune socială: pentru a învăța pe tinerii Sparțiați folósele cum-pătării elu a fostū voitū să le arate iloți degradați de beție. Acesta era numai unu mijlocū fórtē mărginitū și fórtē imperfectū de educațiune: mai nici-odată pildele cari se crează după plăcere n'au nimicū îndestulătorū, care să le facă a eși din întâmplările ordinare ale vieței și a fixa în minte urmările ce trebuie să scotă din ele. Apologulū, din contra, să mlădie la tóte împrejurările și la tóte învățăturile: nici o sensațiune străină scopului său nu întórce atențiunea dela preceptulū moralū care se învălesce într'insulū, și sfortarea inteligenței de a scóte acestū preceptū ilū face, așa dicendū, mai propriū, și ilū întipăresce mai adâncū în gândire.

Apologulū devine în același timpū mai ușorū de priceputū și mai instructivū când personagele lui ne sunt fórtē cunoscute și se întâlnescū destulū de amestecate în viața nóstră dîlnică pentru ca să ne intereseze sórta lorū.

Urmările conduitei lorū însă nu ne voru învăța nimicū practicū, dacă nu vomū puté să le aplicămū la noi însi-ne, dacă nu vorū avé unu caracterū generalū și dacă vorū fi aduse numai printr'unu capriciū întâmplătorū sau de gusturi personale. Animalele cele mai apropiate de noi, la cari reflexiunea și consciința se deșteptă numai în împrejurări fórtē escepțiionale, se parū astū-felū actorii naturali ai acestorū mici drame didactice și le daū unū felū de logică naivă. De altū-felū, acéstă fatală supunere a animalelorū la tendințele naturei lorū făcū multă vreme să se cređă, dacă nu în înțelepciunea lorū, celū puținū într'unu bunū simțū relativū, care le împedecă de a se depărtă

dela rolul ce le era dat în ordinea generală a ființelor. Acest caracter religios al vieții lor făcî sacrificarea lor mai în deosebi plăcută ȳeilor; și ȳemenii ajungî ca în mișcările lor cele mai indiferente să vadă fapte determinate mai dinainte de către Destin, care ar pute să permită preȳicerea viitorului. Credința în inteligența lor mergea pînă să le atribue cunoștința limbilor omenesci: în Iliada, Hector adresază un fel de discurs filosofic cailor săi, și, deși semi-ȳeu, Polifem mărturisese în Odisea durerile sale unui berbec ca unui prieten. O tradiție, care se găsește cu mai multă sau mai puțină limpedime în istoria mitică a mai tuturor popoarelor, presupunea că ele la început puteau să răspundă în aceeași limbă (se găsește în *Directorium humanae vitae: dicitur fuisse quidam rex in India qui habebat avem unam, Pinzam nomine, quae docta erat loqui et intelligere sermones hominis.*) Cronicarul Aimoin ȳicea încă, pe la sfârșitul secolului al X-lea: *Eo in tempore quo humanae copia eloquentiae cunctis inerat animantibus terrae*, și se credea că graiul li se dedea la crăciun. Înă când vocea omenescă le-a fost luată, păstrară, după o credință foarte răspândită, facultatea de a-și comunica sentimentele lor într'o limbă care le era proprie. (Poeții din evul mediu o numiau latinésca lor). Se cetesce încă în *Livre des merveilles*: «Intr'o țără era un om, căruia Dumneȳu i-a fost dat atȳta știință că înțelega cea ce dobitocele și paserile ȳiceau; nu sunt încă 50 de ani (Du Meril publică în 1854) de când reproducîndu o aserțiune a lui Apollonius de Tyana, un om respectabil, Dupont de Nemours, pretindea serios că posedă vocabularul acestei limbi.

Intȳia condiție a unor asemenea apologuri este a se cuprinde într'o istorie foarte simplă, a cărei fie-care împrejurare tinde imediat la învȳțatura ce-și propune. Lecȳiunea lor nu s'ar aplica cu folos la aceste poziții complexe pe cari le crează rafinările civilizațiunii: ea nu va căuta să probeze justiția sau bunătatea unui sentiment entusiast, nici a unei idei morale; ea se adresază numai la simțul nostru practic, la interesul nostru bine înțeles; ea pretinde numai să ne învețe printr'un exemplu sensibil o regulă de purtare.

Fabula primitivă care se găsește, cel puțin în stare rudimentară, în toate civilizațiile începătoare, nu este decât o alegorie exprimându, pentru o mică acțiune cunoscută tuturor, o idee practică de o înțelepciune mărginită și vulgară. Departe de a fi poetică, gândirea povestitorului nu este nici-odată personală și nu poate să și-o aproprieze prin vivacitatea întorsăturii sale a coloritului frazei: eleganța formei dispare aci ea însăși în naturalul amănunțel și în naivitatea expresiunii. Dară scopul nu va fi atins pe deplin dacă înțelesul moral se va prezenta de sine și așa dicându brutal în gândire; o învățătură așa directă nu ar lovi în de ajuns imaginațiunea ca să rămăe în memorie: trebuie ca inteligența să caute însemnarea și ca plăcerea de a o descoperi să dea mai multă plasticitate sentimentului utilității sale.

Sub influența civilizației, așa de specială a Indostanului, fabula luă desvélire și câștigă o însemnătate pe care nici un popor nu i-ar fi dat-o; dar, deși ea conservă în aparență forma sa primitivă, caracterele sale esențiale au fost adâncu modificate. Divisându populațiunea în categorii factice, a căror origine și rațiune se perde în adâncurile istoriei, legea religioasă a fost impusă fie-căruia, după întâmplările născerei sale, obligațiunii mașinale, străine învățăturilor cugetului său. S'a fost deprins cu încetul de a nu mai alergera la nevoe la propriile sale gândiri; când textul unei legi fără minte și fără inimă nu lua pe sēma lui responsabilitatea conduitei noastre, era nevoit omul a se adresa la lecțiunii de experiență și a se inspira din înțelepciunea trecutului.

Panteismul din natura lui este înclinat a înăbuși individualitățile și a le vîri ca pe nisce roți mecanice într'un totu însuflețit de o singură viață: clasele pe cari le-a stabilit el pe mările Gangelui nu îndreptău nici decum această crimă morală a naturei sale. În fond nu era decât una singură: cele-lalte erau stări de degradațiune mai multu sau mai puțin adâncă din care cineva se putea ridica printr'o cale imutabilă, negându din ce în ce mai mult personalitatea sa și percurgându un ordinu succesiv de expiațiuni și de reabilitățiuni. Principiul chiar al civilizației și al

poesiei care, ca pretutindenea, tindea s'o completeze și s'o rădăce la o putere mai înaltă, era unitatea fundamentală a tuturor ființelor și absorbirea vieții fie-căreia în ordinul universal. Pentru Indus nu numai unitatea materiei persista în toate manifestațiunile sale; nu numai eroii și zei se transfigurau conținându existența lor personală și se produceau din nou sub aparențele exterioare ale unui animal sau ale unei plante, dar substanța lor era identică. Orî-căru regn ar fi aparținut, ómenî, plante sau animale, toate ființele erau însuflețite de o viață sistematică, toate ascultau involuntar de instinctele de conservățiune sau de ordine: istoria naturală nu forma decât o ramură din istoria umanității.

În condițiuni așa de diferite, fabula nu rămâne numai o alegorie luată dela animalele inferioare, ci ajunge o lecțiune pozitivă, care, în numele experienței personale, se dă orî-căru om. Fabula capătă influență așa de mare, încât ajunge ca un capitol al unui codice moral, și acesta nu face ca fabula să devină din ce în ce mai scurtă, pentru ca să se ajungă la morală; din contra, împinge imaginațiunea să înflorască povestirile din ce în ce mai mult. (A se vedea mai departe, pag. 9, 18 ale introduțiunii din *Poésies inédites du moyen âge* a lui M. Edélestand du Méril, Paris 1854.)

III. ISTORICUL FABULEI.

În Orient, din vremurile cele mai îndepărtate, fabula, împreună cu apologul, servia ca mijloc de propagandă religioasă și morală.

Acest fel de producțiuni literare fiind pus și în scris și formându-se cu timpul colecțiuni mai mult sau mai puțin însemnate, unele dintre aceste colecțiuni au ajuns și până în ziua de astăzi.

1. Fabula la Indieni și în Orient.

Una dintre colecțiunile de fabule din India, ajunsă până la noi, e cunoscută sub numele de *Pantcha-Tantra* (Pança Tantra) și este atribuită lui *Vichnou-Sarma* (Vișnu-Sarma).

Vichnou-Sarma e numele unui fabulist care a trăit între anii 1000 și 1500 a. Chr. În tradițiunile orientale acest fabulist e cunoscut și sub numele persian de *Bidpay* și sub cel arab de *Pilpay*.

Se spune despre acest personaj că a fost vizirul unui rege numit *Dobchélime* (Dobșelim) și că a fost guvernatorul unei provincii din Indostan. Lui i se atribue o colecțiune de fabule foarte măestrite, al cărei original în limba sanscrită se numea *Pantcha-Tantra*.

Acestă scriere în prosă, întretăiată foarte adeseori și de versuri, cuprinde mai întâi un prolog sau introducere, în care se arată importanța scrierii pe care o presintă ca un povățuitor pentru educațiunea morală și politică a prinților.

După Introducere urmează cinci fabule, formându fie-care câte o *secțiune* sau *carte*, de unde vine și numele colecțiunii de Pantcha-Tantra adecă: *cele cinci cărți*.

În fie-care din aceste cinci cărți, sau fabule principale, intră, în-lănțuite, după obiceiul orientală, alte fabule mai mici, cuprinđendũ întimplări și fapte povestite de felurite animale ca: taurulũ, leulũ, brósca-țestósă, bufnița, corbulũ, etc. Aceste fabule mici sunt în numărũ de vre-o 69. Personagele principale, însă, ca tipuri de și-retenie și fățarie, din orientũ, sunt doi șacali.

Fabulele cuprinse în acéstă colecțiune în curândũ s'aũ răspânditũ și la alte popóre și în alte limbi, după cari apoi însăși colecțiunea a fostũ tradusă.

Încă înainte de secolulũ III d. Chr., sub titlulũ de: *Hitopadesa* (Învěătură folositoare) s'a făcutũ în sanscrita unũ extractũ din *Pantcha-Tantra*. Acestũ extractũ sau prescurtare era împărțitũ în patru *cărți*, dintre cari I-a era intitulată: *Căștigarea de prietenĩ*; a II-a *Despărțirea prietenilorũ*; a III-a *Rěsboiulũ* și IV-a *Pacea*. Acéstă lucrare a fostũ tradusă și imitată în diferite limbi. Textulũ sanscritũ *Hitopadesa* a fostũ publicatũ în Londra la 1810, dar era tradusũ încă din 1787 de către *Ch Wilhins*. Apoi urmară și alte traduceri, între cari și cea făcută de W. de Schlegel și Ch. Lassen în limba germană (1831) și a lui Ed. Lancereau, în limba francesă (1855).

Colecțiunea *Pantcha-Tantra*, prin secl. VI d. Chr., din porunca regelui *Khosroe Noushirvan*, a fostũ tradusă, de către unũ magũ numitũ *Buzrouyeh*, în prosă în vechia limbă persană — numită pehlvi — sub titlulũ de: *Humaiounn Nameh* (carte domnescă sau sfintă). Apoi a fostũ tradusă și în versuri de către unũ poetũ numitũ Boudeki. Din acéstă limbă (din pehlvi) s'a tradusũ apoi în limba arabă pentru califulũ *Abougiafar Almansor* sub titlulũ: *Calilah și Dimnah*. *Calilah* și *Dimnah* sunt numele celorũ doi șacali.

Pantcha-Tantra a fostũ apoi tradusă în limba ebraică de către rabinulũ Joël, iar din ebraica a fostũ tradusă în latinesce pe la

1262 de către Ioanŭ de Capua, sub titlulŭ: *Directorium vitae*. În secolulŭ XV se făcŭ o traducere în limba turcescă. În sfirșitŭ urměză traducerile în limbile moderne ca, de exemplu, cea din franțuzesce a orientalistului francesŭ Antoine Galland, făcută după traducerea turcescă *Houmaïounnameh*, în 1724.

La *Arabi* erau cunoscute fabulele numite ale lui *Lokman înțeleptulŭ*. Numele Lokman era fôrte comunŭ în Arabia. Despre unŭ Lokman se vorbește și în *Coranŭ*. Se đice că elŭ a trăitŭ pe vremea lui *Davidŭ* (1085—1015 a. Chr.) După epitetulŭ de *înțeleptŭ*, se crede că acestŭ Lokman arabŭ e tocmai *înțeleptulŭ Solomonŭ*, fiulŭ lui *Davidŭ*; alții credŭ că ar fi *înțeleptulŭ Esopŭ* alŭ Grecilorŭ. După studiile făcute asupra limbei în care aŭ fostŭ scrise fabulele lui *Lokman înțeleptulŭ* se vede că ele nu potŭ să fie mai vechi decât secolulŭ VII d. Chr. și, decŭ unŭ împrumutŭ dela Greci; cu atătŭ mai multŭ că mulțime de amênunte din vieța lui Lokman se potrivescŭ cu amênuntele din vieța înțeleptului Esopŭ.

2. Fabula la Greci.

Representantulŭ Fabulei la Greci a fostŭ *Esopŭ* (Ἄσωπος), care a trăitŭ între anii 620 și 560 a. Chr.

Tradițiunea populară despre vieța lui Esopŭ a datŭ naștere la atâtea legende, încât e fôrte greŭ a găsi adevêrulŭ. Niei loculŭ nașcerii sale nu e cunoscutŭ. Elŭ se numește Esopŭ Frigianulŭ, dar și Frigia și Lidia și Grecia și Tracia își dispută dreptulŭ de a-lŭ numi fiulŭ lorŭ. Unii đicŭ că s'a născutŭ în *Cotyeum* saŭ Cotiarium în Frigia; alții, în Sardes din Lidia; alții, în Samos; alții, în Mesembria din Tracia. Iată ce đice *Suidas* la cuvîntulŭ Ἄσωπος:

«Esop Samianulŭ saŭ Sardonianulŭ. Engitone însă đice că a fostŭ «Mesembrianŭ. Alții đicŭ că a fostŭ Cotianŭ-frigianŭ. A fostŭ și «scriitorŭ, adecă inventatorŭ de discursuri și sentințe. Petrecŭ pe «lângă Cresus, fiindŭ-i prietenŭ, în vremurile din naintea lui Pitarogora. Elŭ, pe la mijloculŭ Olimpiadei a 40-a, a scrisŭ, în 2 cărți,

«cele ce i s'au întîmplată lui la Delfi. Mai multă însă, unii pre-
«tindă că Esopă ar fi scrisă numai sentințe (răspunsuri). Căci la
«Delfi pe nedreptă a perită precipitată de dînșii de pe stâncile nu-
«mite Fedriade pe la a 54-a Olimpiadă, și că a fostă sclavulă li-
«dianulă Xantus. Alții dică că a fostă ală ună bărbată Iadmon
«Samianulă, a căruă sclavă era și Rodope, pe care Charaxos, fra-
«tele Sapei, a luată o femeie — pe ea, care era de neamă traciană,
«și dela ea are copii.

«Esopă era bărbată nu numai prin sôrtă, ci și prin voință și toc-
«mai din cauza acăsta nu era neprudentă. Fiindă-că legea nu-
«dedea lui libertatea cuvîntulă, de aceea elă trebuia să împodo-
«bescă cu gustă și cu grație sfaturile sale alegorice și înflorite. In-
«tocmai cum și dintre doctori, unii liberi recomandă ceea ce trebuie;
«iar dacă nu este liberă și este de meserie doctoră, are nevoie și
«să lingusească și să servescă pe stăpână.»

Din aceste cuvinte ale lui Suidas se vede că Esopă era sclavă,
dar se vede în același timp și pricina care a dată nascere fabulei:
adecă, omulă fiindă sclavă și neavendă libertatea să spună adevărulă
pe față, îlă spune învelită sau mascată.

În sfîrșită din comparațiunea diferiteloră legende și a diferiteloră
date, reese cu multă probabilitate că Esopă a fostă în insula Samos
sclavulă ună ore-care Iadmon, pe care legendele îlă numescă Xantus.

Fiindă desrobită de către stăpânulă seă, Esopă călători prin di-
ferite locuri. A fostă în Lidia la curtea lui Cresus; a fostă la Co-
rintă la tiranulă *Periandru* și a asistată la masa celoră șapte în-
țelepți, în numărulă căroră, ca lingusire, a fostă pusă și Periandru.
Plutarchă în *Banchetulă celoră șapte înțelepți* (ediț. Dutheil,
pag. 216, după E. Q. Visconti Iconologie grăcă) spune că Esopă
ședea la masă pe ună scaună forțe jos, de desuptulă lui Solonă.
Esopă a fostă și în Atena, unde găsindă pe atenieni nemulțumiți de
guvernulă lui Pisistrată, se dică că le-a povestită fabula cu *Bróștele*
cară cereaă ună rege. Plutarchă spune că Esopă a fostă însărcinată
de Cresus să ducă nisce daruri scumpe la templulă dela Delfi și
să împărțescă delfieniloră o sumă însemnată de bani. Esopă a dusă

la templu darurile destinate, iar bani delfienilor nu le-a împărțit, căci, dicea el, că delfieni sunt prea lacomi, și nevoind să le mai aște lăcomia, trimise banii îndărăt lui Cresus. Din această cauză, delfieni, găsindu-i vină că ar fi furat din templul lui Apolon o cupă de aur, l'a osândit la mörte și — după cum spune Suidas — l'a aruncat de pe stânca Hiampeea dintr'un crescut al Parnasului. O legendă mai nouă decât cea urmărită de Plutarch ne presintă pe Esop ca luând parte la lupta dela Termopile, 80 de ani mai târziu.

Cea mai cunoscută descriere a vieții lui Esop este cea găsită într'un manuscris din secol. XIII și atribuită cu nedreptul unui învățat călugăr grec Planude (Πλανούδης), fost ambasador în Veneția pe la 1327, prin urmare în secol. XIV, adică mult mai în urmă decât data manuscrisului. În această biografie, numită a lui Planudes, pe lângă puținele date din viața lui Esop, pe care le-am amintit mai sus, se mai înșiră și alte multe amănunte care ne presintă pe Esop ca un monstru de diformitate fizică. În privința diformității fizice a lui Esop, în Iconologia greacă a lui E. Q. Visconti (vol. I, pag. 123) cetim următoarele rânduri:

«Mai mulți critici, și din cei mai ilustri, au negat diformitatea «lui Esop, numai pentru cuvântul că scriitorii anteriori călugărului grec (Planudes) autorul vieții acestui fabulist, n'a vorbit despre acest lucru. Din tăcerea lor caută să scotă această încheere, ca și cum am fi avut scriitori vechi care ar fi vorbit destul de pe larg despre Esop, sau ca și cum povestind câte-va amănunte din viața acestui om rar, ar fi fost neapărat să «vorbescă despre defectele lui corporale. Iată un monument anterior cu mai mulți secolii călugărului grec Planude și care «ne presintă imaginea în *hermes*, a unui om de spirit ale cărui «forme exprimă fidel defectuositățile cele mai însemnate descrise «de autorul vieții lui Esop. E o dovadă care sare în ochi și «care depune în favoarea adevărului acestui fapt. Apoi nu e peste «putință a recunoște în vechii scriitori unele trăsături privitoare la «defectele de conformațiune ale lui Esop; ne putem închipui cu

«destulă probabilitatea că scaunul fôrte jos pe care Plutarchu așeză «pe Esopu la banchetul înțelepților, n'are alte motive decât statura cea mică a fabulistului; și că pasagiul lui Lucianu, în care «acestu satiricu introduce pe Esopu ca pe unu glumețu sau bufonu «alu lui Epicuru, nu privesce mai puțin conformațiunea ridiculă «a frigianului decât veselia spiritului seü.»

Insemnatul filologu englesu Richard Bentley, autorul savantei edițiunii a lui Fedru (din 1726), fostu conservatoru alu bibliotecei regale din Saint-James; poetul și academistul francesu Claude-Gaspar Bachet de Meziriac 1630, autorul unei biografii a lui Esopu; eruditul francesu Mathurin Veyssiere de la Croze; filologul germanu, orientalistul Paul-Ernest Jablonski (1750); toți acești patru învățați, fără să mai vorbim de alții, sunt contra părerii care presintă pe Esopu diformu.

În adevêr, ne vine greü să ne închipuim, dacă Esopu a fostu diformu, cum s'a pututu face ca ochiul celü admiratoru de frumosu alü Greciloru să fi lăsatü neobservatü unü contrastü așa de mare între fisiculü și psihiculü unui omü așa de cunoscutü și așa de popularu ca Esopu. Pe de altă parte ne vine în minte casulü lui Tirteü. Se dice că Tirteü, elegiaculü eroicü alü Spartaniloru, n'a fostu schiopü, ci i s'a ñisü schiopü în modü alegoricü după felulü versurilorü sale, fiind-că făcea distihuri compuse din douë versuri neegale. Dacă Tirteü a pututu să capete epitetulü de schiopü din cauza versurilorü sale schiope, de ce n'ar fi fostu și Esopu numitü gângavü din causă că făcea fabule, în cari punea să vorbească animalele, cari sunt lipsite de darulü vorbirei? De ce n'ar fi fostu și Esopu asemënatü cu unü animalü, precum Tirteü a fostu asemënatü cu versurile sale? De altü-felü și Esopu și Tirteü au trăitü cam prin aceleași vremuri (secl. VII a. Chr.), aceleași împrejurări au trebuitü să contribue la formarea aceluiași felü de legende despre unulü și despre altulü.

În sfirșitü, cum fabula s'a născutü în Orientü ca o protestațiune timidă contra inegalităței sociale și a tiraniei, cine scie, la

urma urmei, dacă Esopă a fostă în adevără sclavă și dacă nu cumva sclavia lui este totă o apropiere alegorică.

Unii aă ajunsă să afirme că Esopă e o personificare a fabulei și a apologului, de óre-ce tóte fabulele și apologurile câte s'aă snovită tocmai de prin secol. IX, de la Hesiod, Archilochă, Stesicoră, Alceu, etc. i se atribuesă lui. Acésta e mai probabilă.

Despre locul unde s'a născută fabula, dacă ea a venită din India în Grecia saă dacă din Grecia a trecută în Orientă, nu mai e de vorbită. Fabula și apologulă sunt nisce producăiuni spontanee la diferitele popóre cari se găsiaă în aceleași împrejurări fizice, psihice, sociale și morale.

Nu se scie dacă fabulele atrebuite lui Esopă aă fostă scrise de Esopă saă de vre-ună Esopă; ele aă fostă scrise probabilă cu multă mai în urmă. Obiceiulă de a scrie și a face colecăiuni era. Așa Socrate, când era în închisóre, se spune, își petrecea vremea punândă în versuri fabule de ale lui Esopă, de acele de cari își aducea aminte. Archontele Demetrius de Falera (secl. III. a. Chr.) a făcută o colecăiune de aceste fabule.

Babrius (secl. III. a. Chr.), despre care Impăratulă Iuliană și Suidas și Avianus dică că e celă mai meșteră întocmitoră de fabule de ale lui Esopă, a pusă în versuri fabule de acestea, din cari se găsesă reproduce și în Fedru. Călugării bizantină aă făcută, în prosă, o colecăiune în care aă mai adaosă și încheeri morale scóse din Evanghelie și din S-ții Părinți. De felulă acesta este colecăiunea intitulată Fabulele lui Esopă, făcută de Planude și publicată întâiașidată de Buono Accorso la Milană în 1479, și cuprindendă 140 fabule. Acéstă colecăiune este dintre tóte, acea care a circulată mai multă, care în urmă s'a tradusă, amplificată și comentată de diferite scriitori și în diferite limbi.

Fabulele lui Esopă aă fostă traduse în franțuzesce în 1542 de Gilles Corrozet.

În evulă mediă circulase multime de colecăiuni de fabule cari purtaă numele lui Esopă, dar cari eraă de proveniență cu totulă nouă.

Neapărată că fabulele lui Esopă se rapărtă la împrejurări din vremea, de pe când trăia saă de pe când trebuia să trăiască autorulă.

Calitățile stilului seă sunt *simplicitatea* și *claritatea*.

Acțiunea e prezentată ca reală, și morala e bine potrivită.

Narațiunea este simplă, naivă și îndestulă de pe scurtă.

Orînduirea părților acțiunei, saă, cum amă ăice, tehnica narațiunei e naturală și simplă. Arată numai cea-ce are de arătată, nu caută să apese maă multă asupra unoră lucruri, nici nu întrebuintă descrieri de fapte saă lucruri secundare, ca prin acăsta să pună faptele principale maă în reliefă. Cu alte cuvinte Esopă nu caută să te convingă, ci povesteste lucrurile, adecă le spune așa cum îi vine la îndemână, dar le spune bine și fărte înțelesă.

Fie că le-a scrisă chiar Esopă saă oră-cine altulă, se vede că acelu ce le-a scrisă a avută numai gândulă ca să le scrie, saă să le adune, fără pretenții literare, deși chiar din punctă de vedere literară simplicitatea și claritatea sunt cele maă însemnate calități.

Reproducemă aci căte-va din fabulele sale, și reproducemă îndinsă de acele cari se maă găsescă imitate și de alți fabuliști, ca să ne servăcă la comparațiune. (După edițiunea *E. Sommer, Fabule alese. 1886.*)

Ἀλώπηξ.

Ἀλώπηξ, εἰς οἰκίαν ἔλθοῦσα ὑποκριτοῦ, καὶ ἕκαστα τῶν αὐτοῦ σκευῶν διερευνομένη, εὔρε καὶ κεφαλὴν μορμολυκείου εὐφρωῶς κατεσκευασμένην, ἣν καὶ ἀναλαβοῦσα ταῖς χερσίν, ἔφη: „ὦ οὐα κεφαλῆ, καὶ ἐγκέφαλον οὐκ ἔχει.“

Ἐπιμύθιον. — Ὁ μῦθος προσήκει πρὸς ἄνδρας μεγαλοπρεπεῖς μὲν τῷ σώματι, κατὰ δὲ ψυχὴν ἀλογίστους.

Vulpea.

O vulpe intrândă în casa ună comediană, și căutândă fie-care din unele lui, găsi și o mască bine făcută, și luând'o în mână, ăise: «O ce frumosă capă, și creeri n'are.»

Morală.— Fabula privesce pe ómeniș frumoși la față, dar proști la minte.

Γέρων καὶ Θάνατος.

Γέρων ποτὲ ξύλα κόψας, ταῦτα φέρων, πολλήν ὁδὸν ἐθάδιζε, καὶ διὰ τὸν πολὺν κόπον ἀποθήμενος ἐν τόπῳ τινὶ τὸν φόρτον, τὸν Θάνατον ἐπεκαλεῖτο. Τοῦ δὲ Θανάτου παρόντος, καὶ πονηανομένου τὴν αἰτίαν δι' ἣν αὐτὸν ἐκάλει, δειλιάσας ὁ Γέρων ἔφη: „Ἰνα μὸν τὸν φόρτον ἄρῃς.“

Ἐπιμύθιον. — Ὁ μῦθος δηλοῖ ὅτι πᾶς ἄνθρωπος φιλόζωός ἐστιν εἰ καὶ δυστυχεῖ καὶ πτωχός ἐστι.

Bêtrânulă și Mórtea.

Ună bêtrânŭ odată, după ce-și tăia lemne, luându-le în spate, merse cale lungă și, de multă ostenelă, punendŭ sarcina într'unŭ locŭ, chemă mórtea. Iar mórtea, arêtându-se și întrebândŭ pricina pentru care a chemat'o, bêtrânulŭ înspăimîntându-se dîse: «ca să-mî ridicî sarcina.»

Morală. — Fabula arată că totŭ omulŭ este iubitorŭ de viață, chiar dacă este și nenorocitŭ și cerșetorŭ.

Ὅνος καὶ ἀλώπηξ.

Ὅνος, ἐνδυσάμενος λεοντῆν, περιήει τᾶλλα τῶν ζώων ἐκφοβῶν. Καὶ δὴ θεασάμενος Ἀλώπεκα, ἐπειράτο νκαὶ ταύτη δεδίττεσθαι. Ἡ δὲ (ετύγχανε γάρ αὐτοῦ φθειγέαμένου προακηκουῖα, πρὸς αὐτὸν ἔφη: „Ἄλλ' εἰ ἴσθι ὡς καὶ ἐγὼ ἂν σε ἐφοβήθην, εἰ μὴ σγκωμένου ἦκουσα.“

Ἐπιμύθιον. — Ὁ μῦθος δηλοῖ ὅτι ἔνιοι τῶν ἀπαιδεύτων, τοῖς ἔξω δοκοῦντές τινες εἶναι, ὑπὸ τῆς ἰδίας γλωσσαλγίας ἐλέγχονται.

Măgarulŭ și Vulpea.

Unŭ Măgarŭ, îmbrăcându-se cu o piele de leŭ, s'a dusŭ să sperie pe cele-lalte animale. Și vĕdĕndŭ, decĭ, o Vulpe încercă să o sperie și pe dĭnsa. Iar ea (fiind-că s'a întĭmplatŭ să-lŭ audă mai înainte răgĕndŭ) îĭ dĭse: «Dar scĭĭ bine că și eu m'ași fi speriatŭ de tine dacă nu te-ași fi audĭtŭ răgĕndŭ.»

Morală. — Fabula arată că unĭ, arêtându-se altora a fi ceva, se desoperŭ prin ĩnsăși mâncărimea lorŭ de limbă.

3. Fabula la Latini.

Latiniî aũ ca reprezentantũ alũ fabulei pe Fedru, care a scrisũ pe vremea lui Tiberiũ, pe la începutul erei creștine.

S'a ȃisũ de unii cã fabulistulũ Esopũ era de originã din Tracia, dar Fedru spune elũ însuși cã este tracũ, adecã de același nemũ cu Daciĩ.

Cãte-va amẽnunte despre Fedru gãsimmũ numai în prologurile și epilogurile celorũ cinci cãrți, în cari sunt împãrțite fabulele sale. Așa, gãsimmũ cã elũ a fostũ adusũ la Roma ca robũ, probabilũ ca prizonierũ de resbelũ; iar titlulũ cãrței sale: *Phaedri Augusti liberti fabulae aesopiae*, aratã cã elũ era unũ desrobitũ alũ Impãratulũ Augustũ. Atãta e totũ ce se scie despre dũnsulũ. Ba se mai scie cã a fostũ persecutatũ de Sejanũ, ministrulũ Impãratulũ Tiberiũ, pentru cã Sejanũ, în lauda pe care Fedru o aducea virtușii, în una din fabulele sale, vedea o împunsãturã satiricã la adresa lui. O alusiune fõrte obscurã din prologulũ cãrții III aratã cã Fedru n'a publicatũ acestã a III-a carte pãnã la mõrtea lui Sejanũ.

Se pare cã cei vechi nu sciaũ de scrierile lui Fedru, de ore-ce Seneca, pe timpulũ lui Claudiũ, ȃicea cã Romaniĩ n'aũ scrisũ fabule.

Celũ întâiũ scriitorũ care vorbesce despre Fedru este poetulũ și fabulistulũ latinũ Avienus, pe la sfĩrșitulũ secl. IV d. Chr.

În evulũ-mediũ însã fabulele lui aũ fostũ destulũ de cunoscute, de ore-ce s'aũ gãsitũ mai multe manuscrise din aceste vremuri.

În vremea renasceriĩ, gramatistulũ italianũ Nicolae Perotti fostũ profesorũ la Bolonia și mai apoi arhiepiscopũ la Siponto și guvernatorũ alũ Umbriei și alũ Perugiei, a fãcutũ o colecțiune de fabule de ale lui Esopũ, ale lui Avienus și ale lui Fedru; dar acestã colecțiune a rãmasũ necunoscutã pãnã la 1809, cãnd a fostũ publicatã la Neapole de cãtre Cassitti.

La sfĩrșitulũ secol. XVI jurisconsultulũ și eruditulũ francesũ Petru Pithou din Troyes (la sudũ de Paris), descoperindũ fabulele lui Fedru

într'unu manuscrisă, care era celă puțină de prin secolulă X, le publică la *Troyes* în 1596.

Ună altă manuscrisă, totă așa de vechiă și care cuprinde dife-rite variante, a fostă introdusă în edițiunea fabuleloră lui Fedru făcută de eruditulă francesă Nicolae Rigault în Paris la 1617.

Aceste prime edițiuni cuprindă 97 fabule împărțite în 5 cărți, fie-care carte avendă și ună prologă și ună epilogă.

Edițiunile de până în secl. XIX sunt făcute după textulă dată de Pithou și Rigault.

Intru câtă privesce amănuntele biografice, interesantă este prefața dela edițiunea lui Berger și Xivrey (Paris 1830).

Cu Fedru se începe seria fabuliștiloră, a căroră existență e ne-îndoelnică.

Stilulă lui Fedru se asemănă cu ală lui Esopă, e simplu, dar e *multă mai concisă*: nu poți găsi nici ună cuvintă de prisosă și nici nu poți înlocui măi cu folosă vre-ună cuvintă printr'ună al-tulă óre-care. *Simplicitatea, claritatea, puritatea, concisiunea și eleganța* sunt calitățile stiluluiă seă. Fabulele sale sunt în versură. Versurile lui sunt fórte măestrite, dar elă însu-și este așa de meș-teră, că nu se simte nici o greutate în versificare. Versulă lui e curgătoră.

Acțiunea e prezentată ca reală ca și la Esopă, și morala e bine potrivită, însă de multe oră e măi abstractă decâtă la Esopă. Este de observată însă, că Fedru, în locă de a pune morala tocmaă la sfirșită, după cum face Esopă, o pune la începută, sub forma de întroducere.

Așezarea moraleă la începută e ceva originală la Fedru, dar în același timpă ceva totă așa de naturală și póte măi naturală saă măi firescă decât așezarea moraleă la sfirșită.

In vorbirea de tóte țile, se povestescă felă de felă de lucruri. Tóte aceste povestiri sunt motivate de anumite împrejurări, cu cari se légă prin asociațiune de idei.

Se scie ce vrea să dică în vorba ordinară ună «à propos». Eă bine, ună «à propos» din vorba ordinară este tocmaă motivulă povestireă

unui faptă sau ală unei împrejurări. Fie-cine povestesc ceva ce este într'o legătură de asemănare sau de neasemănare, ori de contrast cu lucrul despre care a fost vorba mai înainte. La fabuliști resumatul acestui «à propos» este morala. Fedru de multe ori pune acest «à propos» în fruntea fabulei, urmându calea firască, adecă arătându motivul dela care plécă vorbirea. Esopū, în privirea acésta, întrebuinteză mai multă măestrie. Esopū te angajază mai întâi cu povestirea și apoi îți arată scopul ce l'a avut.

Tecnica narațiunei la Fedru e ca și la Esopū: naturală și simplă. Așeză lucrurile în ordinea lor naturală, dar nu caută să convingă, nu caută să pună unele lucruri mai în relief decât altele. El arată numai pe cele ce trebuia puse în relief, iar pe cele-lalte le lasă și nu se mai ocupă de dînsele, ca și cum le-ar crede cunoscute de toți sau ca și cum ar urma vorba evangelică: «*Cine are urechi de auđitū să auđă.*»

Reproducemū din Fedru următórele fabule cari le-amū întâlnitū și la Esopū:

Vulpes ad Personam tragicam.

Personam tragicam fortē Vulpes viderat:

«O quanta species! inquit; cerebrum non habet!»

Hoc illis dictum est quibus honorem et gloriam

Fortuna tribuit, sensum communem abstulit.

Vulpea la masca tragică.

O vulpe, vėdendū din întîmplare o mască de teatru, dișe: O, ce mare frumuseță și creierū n'are!

Acésta e spusă acelora căroră sórta le-a datū onóre și glorie, dar le-a luatū mintea.

Asinus et Leo venantes.

Virtutis expers, verbis jactans gloriam,

Ignotos fallit, notis est derisui.

Venari Asello comite quum vellet Leo,

Contexit illum frutice, et admonuit simul

Ut insueta voce terreret feras,
 Fugientes ipse exciperet: Hic auritulus
 Clamorem subito tollit totis viribus,
 Novoque turbat bestias miraculo.
 Quae dum paventes exitus notos petunt,
 Leonis affliguntur horrendo impetu.
 Qui postquam caede fessus est, Asinum evocat,
 Jubetque vocem premere. Tunc iste insolens:
 — Qualis viditur opera tibi vocis meae?
 — Insignis, inquit, sic ut, nisi nôssem tuum
 Animum genusque, simili fugisem metu.

Măgarulă și Leulă la vânătoare.

Celă lipsită de merită, lăudându-se prin vorbe, înșelă pe cei necunoscători, iar cunoscătorilor le este de rîsă.

Leulă voindă să mĂrgă la vânătu în tovărășie cu Măgarulă, îlă îndosi în tufișă și totă odată îlă sfătui ca să sperie fiarele cu neobicinuitulă lui glasă, ca dînsele fugindă elă să le prinđă.

Aci urechiatulă scote de-odată ună strigătă din tôte puterile și prin acéstă nouă minune turbură tôte fiarele.

Pe când acestea înspăimîntate caută eșirile cunoscute, sunt întîmpinate de ataculă îngrozitoră ală Leulă.

După ce se ostenește de sugrumată Leulă, chĂmă pe Măgară și-î poruncește să înceteze strigătulă. Atunci acesta obraznică îi đice:

— Cum îți pare isprava glasului meă?

— Insemnată, đice (Leulă), astă-felă că, dacă nu ți-ași fi cunoscută mintea și nĂmulă, ași fi fugită și eă de așă grĂză.

4. Fabula la Francezi.

Între fabuliștii francezi și chiar între fabuliștii moderni celă în-tăiă locă îlă ocupă:

Jean de La Fontaine. Născută dintr'o veche familie burgheză, la *Chateau-Thierry* în *Champagne* la 1621, muri în 1695 la Paris.

Primele cunoscințe le căpĂtă în orașulă seă natală, dar avă o educație răă îngrijită. La vârsta de 20 ani se duse la Oratorienii

dela Reims ca să învețe teologia. După unŭ anŭ și jumătate însă, lasă teologia și se dă la o viață neregulată, în mijloculŭ căreia capătă și gustulŭ poesiei și gustulŭ de cetitŭ și cetesce nu numai scriitorii favoriți ai timpului, ci și scriitorii vechi și scriitorii străini.

Ca să-lŭ aducă la o viață statornică, tatălŭ seŭ îlŭ însură pe la vârsta de 26 de ani și îi dădŭ funcțiunea sa (Maître particulier des eaux et forêts). La Fontaine însă în curândŭ își părăsesce soția și vinde și funcțiunea. La Fontaine avŭ și unŭ fiu cu a căruŭ educațiune, după recomandațiunea Dómei de La Sablière, prietena și protectórea lui La Fontaine, s'a însărcinatŭ presidentulŭ Harley.

Pe séma lui La Fontaine s'aŭ născutŭ mulțime de legende și anecdote, din cari cea mai mare parte îlŭ presintă ca uitucŭ, negligentŭ, nepesătorŭ și destrăbălatŭ. Insuși La Bruyère, ca să pună mai în evidență frumusețea, eleganța și meritulŭ scrierilorŭ lui La Fontaine, ni-lŭ presintă ca o caricatură morală.

A fostŭ La Fontaine cam ușorŭ în moravuri, și dacă am puté dice mai bine: nepesătorŭ de ziua de mâne, dar atâta, și dovadă este că era în societatea ómenilorŭ și a damelorŭ celorŭ mai distinse și legăturile sale cu ómenii de litere. Din contra, găsimŭ la La Fontaine doué calități fórte însemnate și fórte rarí:

Pe când era încă necunoscutŭ ca scriitorŭ, pe când de abia tradusese *Eunuculŭ* din Terențiu, Janmart, o rudă a lui, îlŭ presinta ministrului Fouquet și acesta îlŭ luă între prietenii lui și îi făcŭ și o pensiune, pe care La Fontaine, pentru ca s'o primescă, trebuia să presinte câte o bucată în versuri. Acéstă pensiune îlŭ ajută să se stabiléscă în Paris. Apói, când ministrulŭ Fouquet cădŭ în disgrația regelui și rămase părăsitŭ de toți, La Fontaine îi rămase prietenŭ, și printr'o elegie a sa cerŭ regelui ca să elibereze din închisóre pe ministrulŭ disgrațiatŭ. Iar când ruda sa Janmart, din cauza desgrațierii lui Fouquet, a trebuitŭ să plece în exilŭ la Limoges, La Fontaine merse cu dînsulŭ în acestŭ orașŭ.

La curte însă n'a avutŭ trecere La Fontaine. Era protegiatŭ de ómenii cei mai însemnați, de damele cele mai influente la curte, însă, fie din cauza prieteniei ce avea elŭ pentru ministrulŭ disgra-

fiatū, fie din cauza scrierilor sale licențioase, ceea-ce nu e tocmai de cređutū, regele Ludovicū alū XIV nu-lū putea suferi. Acéstă urā a regelū explicā faptulū neiertatū că Boileau, în scrierea sa *Arta poetică*, nu numai că n'a pusū numele lui La Fontaine, dar n'a pusū nici fabula. Necazulū regelū se dādū pe față mai alesū cu ocazia alegerei lui La Fontaine în Academia francesă. Printr'unū neobicinuitū actū de independență, Academia francesă, în 1684, în loculū vacantū alū lui Colbert, în locū să aleagā pe Boileau, candidatulū regelū, alege pe La Fontaine. Regele nu voi să primescā însă acéstă alegere, până când nu se făcū unū altū locū vacantū și fū alesū și Boileau. După alegerea lui Boileau, când delegațiunea academieī merge să-ī vestescā regelū alegerea, regele răspunde: «*Alegerea d-lui Despréaux* (așa se numia Boileau) *îmi este foarte plăcută*. Acum puteți primi și pe La Fontaine, a făgăduitū să fie cu minte.»

Mulți adoratori a avutū La Fontaine, mulți are încă și astăzi, și mulți aū scrisū despre dînsulū. Charles Perrault, Abatele D'Olivet, criticulū Jean François de la Harpe vorbesce cu laude de scrierile sale; Chamfort îi comentéză fabulele; eruditulū literatorū francezū Walckenaer îi editéză scrierile și-ī face biografia; alții îi studiază limba, alții îi facū portretulū (Saint-Beuve); H. Taine pentru teza sa de doctorū în litere își alege subiectū: *La Fontaine și fabulele sale*.

Dintre cele vr'o 241 de fabule ale lui La Fontaine sunt unele mai puținū însemnate, dar altele sunt cap-d'opere. Ce putemū đice de esemplu de: *Stejarulū și Trestia* (Le Chêne et le Roseau), *Țărănulū dela Dunăre* (le Paysan du Danube), *Ghinda și Dovleaculū* (le Gland et la Citrouille), *Maimuța și Pisica* (le Singe et le Chat), *Carulū și Musca* (le Coche et la Mouche) și altele.

Iată ce đice H. Taine:

«La Fontaine zugrăvesce rarū, și totū-d'auna în două cuvinte, exteriorulū animalelorū; elū se ocupā numai de caracterū. Elū este unū istoricū alū sufletului și nu alū corpului. Ca să arate ochilorū acestū sufletū, elū îi dā sentimentele și condițiunile omului;

«acestă amestecă de natură omenescă, departe de a șterge natura animală, o pune în evidență, și capitolul din zoologie este exactă numai pentru că este o comedie de moravuri.

«Poesia își arată aci totă puterea. Transformându-i ființele, ea dă despre dinsele o idee mai exactă: ea le exprimă fiindcă le denaturează; și ea este cel mai credincios pictor, fiindcă e cel mai liber inventator. Ea întrece astă-fel știința și elocința, și îndrănescă a dice că portretele lui La Fontaine sunt mai esacte și mai complete decât ale lui Buffon. Pe când Buffon, ca naturalist, descrie amănunțit moravurile și organele fie-cărui animal; La Fontaine resumă toate aceste detalii într'un singur epitet glumeț. Pe când Buffon face pledoarii săe rechisitorii și ajunge fără restricțiune la laudă sa și la dispreț; La Fontaine spune binele și răul, rîde de cănele pe care-l socotește *ingrijitor* și *credincios*, dar pe care îl găsește *prost* și *măncăcios*. El își zugrăvesce fără orî-ce prevenire eroii, rîndu pe rîndu, înșelători și înșelați, fericiți și nenorociți, cu amestecul de urit și de frumos pe care îl dă natura și cu alternativa de plăcere și neplăcere care e viața. Poetul e mai scurt și mai animat decât zoologul, mai nepărtinitor și mai drept decât oratorul. El e creator, pe când cel întâiu (zoologul) e numai copiator; el e pictor, pe când cel al doilea (oratorul) este un rezonator. (H. Taine, *Essaie sur les Fables de La Fontaine*, 1853.)

Din aceste laude ale lui Taine La Fontaine după cum e și drept, ese laudat, dar Taine s'a înșelat în privirea scopului fabulei și al lui La Fontaine. Mai cu sémă din comparațiunea ce face între Buffon și La Fontaine se vede că Taine și-a închipuit că scopul lui La Fontaine ca și al fabulei este de a descrie moravurile animalelor, pe când din contra scopul fabulei este a ne arăta pe om sub masca de animal. Chiar lucrurile pe cari le laudă și de cari ore-cum se minunează orî le admiră, arată că punctul de vedere din care privesce el fabula este greșit. La Fontaine zugrăvesce pe scurt animalele ca parte exterioră, pentru că nici n'are nevoie de mai mult: zugrăvesce exteriorul anima-

lului numai întru câtă îi trebuie ca să arate pe ómenii saú pe omulú, orí tipulú de omú pe care acelú animalú îlú represintă. Sentimentele și condițiunile omenesci neapăratú că nu ștergú natura animală, căci La Fontaine nu ne descrie animale ci ómení, și nu-și dá osteneală ca să arate cum le-arú ședé animalelorú cu sentimente omenesci; din contra, elú caută să pună în evidență partea animalică ce se găsește la ómení. Acesta ne explică pentru ce *«capitolulú din zoologie este exactú numai pentru că este o comedie de moravuri.»*

Din tótă comparațiunea dintre La Fontaine și Buffon, întru câtú privesce exactitatea descrierei caracterului animalelorú, nu resultă alta decât: 1) că La Fontaine a nemeritú bine animalele cari potú representa tipurile de caractere omenesci, 2) că La Fontaine a avutú atátă pėtrundere, atátă putere de observațiune și așa talentú de a descrie saú zugrăvi, încát Taine s'a înșelatú, și privindú omulú descrisú de La Fontaine, i s'a părutú că vede animalulú care îlú represintă.

Fabulele lui La Fontaine tóte la unú locú represintă marea și lunga comedie, care se jócă mereú, care a începutú a se juca de când e omulú și care se va juca pe câtú va fi elú. Fabulele lui La Fontaine ne presintă o întregă epopee — epopeea epopeilorú, în care ia parte întregă omenire, nu ca să cucerescă Troia, ci ca să cucerescă dreptulú de a trăi.

În decursulú acestei lupte atátú de vechí și atátú de nouě se desvėlescú felú de felú de sentimente și felú de felú de fapte, bune și rele, mărețe și detestabile, particulare și generale, și La Fontaine este artistulú care scie să exprime fie-care sentimentú prin córda ce i se potrivește: stilulú seú aci e viú și înfloritú, aci e simplu orí naivú, nobilú, elegantú în sfirșitú variatú după împrejurări și după personaje. Stilulú seú de multe orí aduce cu stilulú vechilorú poeți francezi și mai alesú cu alú lui Clément Marot.

Ceea ce e și mai de admiratú în La Fontaine este tehnica dramatică. Fie-care fabulă este o mică comedie în care personajele principale sunt puse în evidență printr'o etopee specială, și faptele înșirate într'o demonstrațiune neimitabilă. La Fontaine e artistú.

Elu n'are pretenția de a fi inventatorul subiectelor, căci elu spune însuși, că le-a luat de la Esopu sau de la Fedru, etc.; elu caută numai să descrie bine faptele și personagele. Elu ne pune înainte tablouri vii, elu dramatisază acțiunile.

S'a discutat mult despre morala lui La Fontaine. La dînsul morala e scosă din întâmplările zilnice, judecate cu bunul simț. Elu nu face fabula pentru morală; elu arată fapte din cari scote morală. Nu recomandă calea de urmat, ci arată numai cum stau lucrurile: ne arată cum sunt fără să arate cum trebuie să fie, și le arată cu o naivitate care îi este caracteristică, așa că dacă Esopu e simplu, dacă Fedru e elegant, La Fontaine e naiv. Elu e artist și filosof: înțelege viața și scie să ne-o descrie.

Avîndu de modelu pe Esopu, care de obicei pune morala fabulei la urmă, și pe Fedru care o pune la început, La Fontaine îi imită pe amîndoi: une-orî o pune la început, alte-orî la urmă și alte-orî pune și la început și la urmă, după cum îi vine. De multe orî însă elu face prea pe față aplicarea moralei, și acesta preface prea multu fabula în satiră, îi pierde caracterul ei de naivitate și cu acesta chiar atracțiunea sa interesul.

Omulu de felul sêu este iubitoru de sine, îi place să aibă calități alese și mai cu sêmă îi place să fie deștept. Când te pu să esplici prea multu și să-i repeți explicația, se pare că n'ai încredere în deșteptăciunea lui, se pare că i-o negi și prin acesta îi devii neplăcutu, sau scrierea își pierde farmecul în ochii lui. Cam așa este la La Fontaine chiar fabula: *Le renard et le Buste*:

Iată câte-va fabule d'ale lui La Fontaine:

Le Renard et le Buste.

Les grands, pour la plupart sont masques de théâtre;
 Leur apparence impose au vulgaire idolâtre.
 L'âne n'en sait juger que par ce qu'il en voit:
 Le Renard, au contraire, à fond les examine,
 Les tourne de tout sens; et, quand il s'aperçoit
 Que leur fait n'est que bonne mine,

Il leur applique un mot qu'un buste de héros
 Lui fit dire fort à propos.
 C'était un buste creux, et plus grand que nature.
 Le renard, en louant l'effort de la sculpture:
 «Belle tête, dit-il, mais de cervelle point.»
 Combien de grands seigneurs sont bustes en ce point!

Vulpea și Bustulă.

Cei mari, acei mai mulți, sânt măseți de teatru.
 Aparența loră impune vulgarului idolatru.
 Măgarulă scie să-î judece numai după cea ce vede:
 Vulpea, din contra, îi examinază adâncă,
 Îi întorce 'n totă felulă; și când bagă de sémă
 Că totulă la dînșii este numai chipulă,
 Le aplică o vorbă pe care ună bustă de eroi
 O făcū să o spună fôrte nemeritū:
 Era ună bustă scorburosă, și mai mare decât în natură.
 Vulpea lăudându meșteșugulă sculpturei:
 «Frumosă capū, țice, dar creeri de locū.»
 Căți dintre marii seniori sunt busturi de-așa felū!

La Mort et le Bûcheron.

Un pauvre bûcheron, tout couvert de ramée,
 Sous le faix du fagot aussi bien que des ans
 Gémissant et courbé, marchait à pas pesants,
 Et tâchait de gagner sa chaumine enfumée.
 Enfin, n'en pouvant plus d'effort et de douleur
 Il met bas son fagot, il songe à son malheur.
 Quel plaisir a-t-il eu depuis qu'il est au monde?
 En est-il un plus pauvre en la machine ronde?
 Point de pain quelque fois, et jamais de repos:
 Sa femme, ses enfants, les soldats, les impots,
 Le créancier et la corvée
 Lui font d'un malheureux la peinture achevée.
 Il appelle la mort. Elle vient sans tarder,
 Lui demande ce qu'il faut faire.
 «C'est, dit-il, afin de m'aider
 A recharger ce bois; tu ne tarderas guère.»

Le trépas vient tout guérir;
 Mais ne bougeons d'où nous sommes:
 Plutôt souffrir que mourir,
 C'est la devise des hommes.

Mórtea și tăctorulă de lemne.

Ună bietă tăctoră de lemne, cu o sarcină mare 'n spate, sub greutatea sarcinei și a vârstei gemendă și curbată, mergea cu pași greoi. Și se silia să ajungă la bordeiul lui cel afumat. În sfârșit, ne mai putându de oboselă și de durere, pune jos sarcina, gândește la nenorocirea lui. Ce plăcere a avut el de când e pe lume? Mai e vre unul mai sêrac pe rotunđimea pămîntului? Nu-i pâne câte-odată și nici de felă repaosă: Femeia lui, copiii lui, óstea, birulă, creditorulă și avalelele îi facă leită portretulă ună nenorocită. Chiamă mórtea. Ea vine fără întârđiere, îlă întrébă ce-i trebue să-i facă. «Pentru ca să-mi ajută, đise elă, să-mi rădică iar aste lemne; nu e mare trébă.»

Mórtea vine să vindece totulă; dar nu ne mișcămă de unde suntemă. Mai bine a suferi decăt a muri, e devisa ómeniloră.

L'âne vêtú de la peau du lion.

De la peau du lion l'âne s'étant vêtú
 Était craint partant à la ronde;
 Et, bien qu'animal sans vertu,
 Il faisait trembler tout le monde.
 Un petit bout d'oreillé échappé par malheur
 Découvrit la fourbe et l'erreur:
 Martin fit alors son office.
 Ceux qui ne savaient pas la ruse et la malice
 S'étonnaient de voir que Martin
 Chassât les lions au moulin.

Force gens font du bruit en France
 Par qui cet apologue est rendu familier:
 Un équipage cavalier
 Fait les trois quarts de leur vaillance.

Măgarul îmbrăcat cu pielea leului.

Cu pielea leului măgarul îmbrăcându-se, toți de-a rîndul se temeau de el; și deși animalul fără curaj, făcea să tremure totă lumea. O bucațică de vîrf de ureche eșind, din nenorocire, descoperi înșelăciunea și erorea: Martin (cu ciomagul) își făcu atunci datoria. Ceî ce nu cunoseau șiretenia și răutatea se minunau vedînd că Martin mîna leii la móră. În Franția făcu vuetu mulți ómeni prin cari acestu apologu s'a făcutu cunoscutu: O trăsura la modă face trei sferturi din meritul lor.

Afară de La Fontaine au mai fostu fabuliști francezi: *Antoine Houdart de la Motte* (1672—1731), *Jean-Pierre Claris, chevalier de Florian* (1755—1794), *Dutremblay, Boisard, Viennet, Lachambeaudie* și alții, pentru cari n'avem locu în studiul de față. Totuși trebuie să ne oprimu unu momentu asupra cavalerului de *Florian*, pe care l'am amintitu mai sus, și care este autorul unu romanu a carui traducere s'a făcutu și la noi sub titlul *Gonzalv de Cordova*.

Pe noi însă ne interesază fabulele lui Florian, pe care La Harpe în *cursul* său — *literatura veche și modernă* — îl laudă atatu câtu se póte lauda cine-va.

Fabulele lui *Florian* au ceva caracteristicu: poetul, mergîndu spre încheere saú spre morală, nu merge degéba, saú, cum amú dice, mergîndu pe drumu nu perde vremea numai cu mersul, ci mai aruncă o înghimpătură într'o parte, o ciupitură în altă parte, așa că își face mersul plăcutu. Fabulele lui Florian au trăsături satirice fórte fine și fórte bine găsite; iar morala lor este mai în totu-deauna epigramatică. Fabula lui Florian o putemu numi *fabula erudită*. Unu exemplu ne va lámuri mai bine.

Iată o fabulă de Florian:

Le Hibou, le Chat, l'Oison et le Rat.

De jeunes écoliers avaient pris dans un trou
Un hibou,
Et l'avaient élevé dans la cour du collège.

Un vieux chat, un jeune oison,
Nourris par le portier, étaient en liaison
Avec l'oiseau ; tous trois avaient le privilège
D'aller et de venir par toute la maison.
A force d'être dans la classe,
Ils avaient orné leur esprit:
Savaient par cœur Denys d'Halicarnasse,
Et tout ce qu' Hérodote et Tite-Live ont dit.
Un soir, en disputant (des docteurs c'est l'usage)
Ils comparaient entre eux les peuples anciens.
— Ma foi, disait le Chat, c'est aux Egyptiens
Que je donne le prix: c'était un peuple sage,
Un peuple ami des lois, instruit, discret, pieux,
Rempli de respect pour ses Dieux,
Cela seul à mon gré lui donne l'avantage.
— J'aime mieux les Athéniens,
Répondit le hibou: que d'esprit, que de grâce !
Et dans les combats quelle audace !
Que d'aimables héros parmi leurs citoyens !
A-t-on jamais plus fait avec moins de moyens ?
Des nations c'est la première.
— Parbleu, dit l'oison en colère,
Messieurs, je vous trouve plaisants.
Et les Romains, que vous en semble ?
Est-il un peuple qui rassemble
Plus de grandeur, de gloire, et des faits éclatants ?
Dans les arts, comme dans la guerre,
Ils ont surpassé vos amis.
Pour moi ce sont mes favoris :
Tout doit céder le pas aux vainqueurs de la terre.
Chacun des trois pédants s'obstine en son avis,
Quand un rat, que de loin entendait la dispute,
Rat savant, qui mangeait des thèmes dans sa lutte,
Leur cria : je vois bien d'où viennent vos débats ;
L'Egypte vénérât les chats,
Athènes les hibous, et Rome, au Capitole,
Aux dépens de l'Etat nourissait des oisons :
Ainsi notre intérêt est toujours la boussole
Que suivent nos opinions.

(Cartea III, fabula 17.)

Bufnița, Pisica, Bobocul și Șoricile.

Nisce tineri școlari au fostu prinsu dintr'o gaură o bufnița, și au crescut'o în curtea colegiului.

Unu pisoiu bătrân, unu bobocu tineru, hrăniți de portaru, erau în legătură cu pasărea; toți trei aveaū privilegiul de a se duce și a veni prin totă clasa.

Prin multă umblare prin clasă, ei și-au fostu împodobitū spiritulū, sciaū pe din afară pe Dionisie de Halicarnas, și totū ce Herodotū și Titu-Liviū au ȓisū. Intr'o sēră discutându (cum e obiceiulū învęțașilorū) comparaū între dınsele popórele vechi.

— Pre legea mea, ȓicea pisica, eū Egiptenilorū le dau întăetatea: era unū poporū înțeleptū, unū poporū iubitorū de legi, instruitū, discretū, piosū, plinū de respectū pentru Dumneȓei sēi, și chiar acēsta după părerea mea le face totū meritulū.

— Mie-mi placū mai multū Atenienii, rēspunse bufnița: ce mai spiritū! ce grație!... Și în lupte ce îndrăznělă! Ce de eroi amabili printre cetățenii lorū! Făcutu-s'a vr'odată mai multū cu mai puține mijlóce? E cea întâiū dintre nașioni.

— Așa! ȓice boboculū supēratū, Domnilorū, vędū că sunteș nostimi. Și Romanii... ce vi se parū? Este unū poporū care întrunescē mai multă măreție, glorie și fapte strălucitóre? In arte ca și în rēsboiū, ei au întrecutū pe prietenii voștri. Pentru mine ei sunt favorișii mei: Toșii trebuie să dea întăetate cuceritorilorū lumii.

Fie-care din cei trei pedanșii stăruescū în părerea lorū, când unū șoricē, care de departe auȓia cērta, șoricē învętatū, care mănca teme în căsuța sa, le strigă: eū vędū bine de unde vę vine cērta:

Egiptulū venera pisicile, Atena bufnișile, și Roma, în Capitoliū, pe cheltueala statului, nutria gâșce: Astū-felū interesulū nostru e tot-d'a-una busola pe care o urmęză pārerile nóstre.

5. Fabula la Italiani.

Lorenzo Pignotti.

Lorenzo Pignotti, născutū în Toscana la Figline, la 1739, a muritū la Pisa, la 1812. Elū a fostū medicū, fisicianū, profesorū și rectorū alū Universității din Pisa, naturalistū, istoricū și poetū.

Fabulele sale aũ fostũ cele mã gustate de Italiani. Poesiile sale formezã o colecțiune de șese volume, publicate la Florența.

Din fabulele lui Pignotti :

I. Progettisti.

Ad onta dei filosofi,
Che l'umana ragione onoran tanto
Di doti sì ammirande,
Il numero de' pazzi è molto grande :
V'han de' pazzi insolenti,
V'han de' pazzi innocenti,
V'han de' pazzi furiosi,
Ch'esser denno legati;
V'han de' pazzi graziosi,
Che vanno accarezzati,
Che senza alzar le mani
Con detti e fatti strani,
E coll'umor giocondo
Diverton tutto il mondo.
Ora fra questo numero
Più piacevoli pazzi io non ho visti
Di quei, che son chiamati i progettisti :
Chi senza uscir di camera,
Dall'agil fantasia portato a volo,
Scorre per l'oceano
Dall'uno all'atro polo,
Senza timor del vento,
E torna a casa ricco in un momento.
Chi un canal va scavando,
Chi uno stagno asciugando,
Chi stabilisce in queste parti e in quelle
Colonie, arti novelle;
Chi un istmo romper vuole,
E con non altre spese
Che di poche parole,
Arricchisce un paese.
Per costoro sia detta
Questa mia favoletta.

Visse di Constantino
Nella ricca cittade
Un Turco, di cervel non molto fino,
Che per fin dalla culla
Altro non fe' che il placido mestiere
Di mangiare, e di bere, e non far nulla.
Ma morto il di lui padre, fu finita
Cosi comoda vita,
E bisognò trovare
Qualche via di campare.
Il buon Ali (ch'era così chiamato)
Col denaro assai scarso ritrovato
Nella casa paterna,
Deliberò di divenir mercante;
E tutto il suo contante
In vetri egli impiegò: questi in un' ampia
Paniera tutti pose,
E in vendita li espose.
Davanti a lor s'assise, e mentre intanto
Compratori attendea,
Questi bei sogni entro di sè volgea:
In questi vetri il doppio venderò
Di quel che mi costaro,
Onde il denaro mio raddoppierò:
E nella stessa guisa,
E comprando e vendendo,
Potrò per breve strada e non fallace
Crescere il capital quanto mi piace.
Ricco allor divenuto,
Lascero di vetrajo il mestier vile;
Un legno mercantile
Io condurrò sin nell' Egitto; e poi
Ritornero fra noi
Con preziose merci; e già mi sembra
Di mia nave al ritorno
D'esser fatto il più ricco mercatante,
Che si trovi in levante.
Acquistati i tesori,
S'han da cercar gli onori;

Onde lasciata allor la mercatura,
 Un Bassà da tre code
 Esser creato iò voglio:
 E se pieno d'orgoglio
 Il Visir Mustafà
 Negare a me volesse
 Sì bella dignità;
 Ricordati, direi,
 Chi fosti, e non chi sei;
 Di me più vil nascesti... e se superbo
 Negasse ancor... su quell'indegna faccia
 Scaricherei colla sdegnosa mano
 Di mia vendetta un culpo,
 E in quell'informe ventre smisurato
 Un calcio tirerei da disperato.
 Il disgraziato Ali cotanto viva
 S'era pinta le scena, e così vera,
 Che urtò col piè furioso,
 E rovesciò sul suol la sua panierà;
 E con un calcio solo, in un momento,
 Tutte gittò le sue speranze al vento.

(Edițiunea 1853 — *Palermo*.)

Plănuitori.

Spre rușinea filosofilor cari, prin darurile lor sufletesci atât de admirabile, facu o mare cinste rațiunei omenesci, numărul nebunilor este foarte mare: sunt nebuni obraznici, sunt nebuni nevinovați, sunt nebuni furioși cari trebuesc legați, sunt nebuni gingași pe cari toți îi desmiardă și cari, fără să dea din mâini cu gesturi și cuvinte desordonate, desfăteză totă lumea cu vioșia firei lor.

N'am vădutu din soiul acesta nebuni mai cu hazu decât aceia cari se numesc *plănuitori*: aceștia fără să se misce din casă, duși în zboru de fantasia lor ușoră, alergă pe oceane, dela unu polu la cel-alaltu alu globului, fără temă de furtuni, și revin acasă îmbogățiți într'o clipelă: care săpându vr'unu canalu; care secându vr'unu lacu; care stabilind în vr'o parte ore-care a lumii colonii și arte noue; care vrëndu să străpungă vr'unu istm și îmbogățind o țeră întrégă, fără de altă cheltuială decât cu puține vorbe.

Acestora li se adresază fabula mea.

Trăia în orașul bogat al lui Constantin un turec, nu tocmai ager la minte, și care din lăgănu încă nu făcuse alt meșteșug decât că mânca, băuse și nu făcuse nimic. Dar murind tătă-său, această viață plăcută se sfârși, și turcul fu nevoit să caute un alt mijloc de trai.

Cu puținii bani rămași dela tătă-său, Ali (așa-l chema pe turec) plănuia să se stabilească neguțător și cumpără pe toți banii gémurii; puse gémurile într'un paner mare și le scose la vîndare; s'așeză înaintea lor și în vreme ce-și aștepta mușterii încep să facă planuri frumoase:

Am să vînd gémurile îndoitu decât le-am plătit, așa dar am să-mi îndoiesc paralele și totu în chipul acesta, cumpărându și vîndându, am să pot în scurtu timp și cu siguranță să-mi sporesc averea cât mi-o plăcea. Când m'oiu îmbogăți, am să mă las de meseria rușinosă de geamgiu; am să cumpăr o corabie de negoț și am să merg în Egipt și d'acolo am să mă întorc cu mărfuri scumpe; și par'că mă vedu d'acum chiar, la întorcerea corăbiei mele, ajungendu cel mai bogat neguțător din totu apusul.

După ce voi face avere, voi căuta să capet onoruri; am să mă las de neguțătorie și vrea să fiu făcutu pașă cu trei tuiuri și dacă, îngâmfat de sine, vizirul Mustafa va vrea să-mi refuze această demnitate, am să-i dic: Adu-ți aminte cine ai fost și cine ești; te-ai născut din părinți mai săraci decât a-i mei... și dacă îngâmfatul totu ar refuza... i-aș da o lovitură de palmă peste obraz și în pantecele lui enorm i-aș trage o lovitură desperată de călcăiu.

Nenorocitul Ali așa de viu își închipuise această scenă și atât de adevărată i se părea, încât lovi furios cu piciorul și răsturnă panerul și numai cu călcăiul, într'o clipă, își risipi toate speranțele în vînt.

E.

6. Fabula la Germani.

Frideric de Hagedorn.

Frideric de Hagedorn din Hamburg (1708—1754) a fost ambasador danez la Londra și în urmă, întorcendu-se în țeră, a fost secretarul unei societăți comerciale engleze.

Mai întâi a studiat dreptul la Iena, apoi se dădu la studii literare. Studiè scriitorii francezi și englezi și se distinse ca poet, mai ales în genul ușor al lui Chapelle și al Abatelui de

Chaulieu Guillaume Amfrye și rămase cunoscută ca fabulistă, deschidându către acestă genă de poezie didactică calea, pe care voră veni în urmă și alți fabuliști germani ca Gellert, Lichtwer, Lessing, etc. Renumitulă poetă germană Chr. Martin Wieland dicea că Hagedorn este Horațiuă ală Germaniei.

Fabulele sale sunt imitațiuni mai alesă după La Fontaine, dar caracterulă seă de filosofă și critică le dă o notă de originalitate.

Hagedorn are o mare ușurință la versă, abilitate și chiar sciința ritmulă, care, la dînsulă, e forțe variată, contribuindă prin acēsta la popularizarea fabuleloră sale, dar care cāte odată este și prea muncită. Stilulă seă e ușoră, simplu, corectă și armoniosă, dar cāte odată prea difusă.

Din fabulele lui Fr. de Hagedorn :

Der Fuchs ohne Schwanz.

Reinike verwirrte sich
In die ihm gelegten Stricke,
Und, wiewohl er selbst entwich,
Liess er doch den Schwanz zurücke.

Um nicht lächerlich zu sein,
Predigt' er den Füchsen ein,
Auch den ihren abzulegen,
Seine Hörer zu bewegen,
Sprach er, als ein Cicero :
Erstlich will's der Wohlstand so,

Um sich zierlicher zu regen :
Denn man trabt damit zu schwer,
Und zu unbequem einher
Zweitens macht ein Schweif zu Kenntlich,
Drittens hält er in dem Lauf
Oft den schnellsten Brandfuchs auf.
Viertens riecht er vielen schändlich.

Stumpfer Redner ! schweige du,
Rief ein alter Fuchs ihm zu,

Was du lehrest, wird verlacht,
Nur der Neid ist was dich quält,
Der den Vorzug, der ihm fehlt,
Andern gern zuwider macht.

Vulpea fără cода.

Vulpea păcălindu-se, căci a fostă prinsă în lațu, vrëndu să scape singură, să smuncesce ca să fugă, iar cода îi rămâne în urmă.

Pentru a nu rămâne de rîs, face propagandă printre vulpi, ca și dinsele cода să și-o smulgă. Și pentru a le îndupleca, se adresază (auditorului) ca un Cicerone:

— Intâi progresul cere să fiți mai elegantă și când astă greutate îi atârână dinapoî, rămâi neîndemânatecă, pășesci chiar fôrte rêu; alü doilea, cода te face prea cunoscută; alü treilea, te împiedică chiar dela fugă, alü patrulea te duce la multe nenorociri.

— Destulü, rêu voitorule oratorü, îlü întrerupe o vulpe bătrână; ceea-ce tu înveți e de rîs. Pisma e ceea-ce te necăjesce, celü ce-î lipsesce ceva, învață pe alții să pățescă totü așa.

Christianü Furchtegott Gellert.

Acesta este unü ilustru poetü germanü, care s'a născutü în Saxonia la Haynichem, în apropiere de Freyberg, în 4 Iuliü 1715, și a muritü în Leipzig la 13 Decembrie 1769. Intre alte poesii a scrisü și fabule.

Din fabulele lui Christ. Furchtegott Gellert :

Die Nachtigall und die Lerche.

Die Nachtigall sang einst mit vieler Kunst;
Ihr Lied erwarb der ganzen Gegend Gunst;
Die Blätter in den Gipfeln schwiegen,
Und fühlten ein geheim Vergnügen;
Der Vögel Chor vergass der Ruh,
Und hörte Philomelen zu.
Aurora selbst verzog am Horizonte,
Weil sie die Sängerin nicht g'nug bewundern konnte.

Denn auch die Götter rührt der Schall
 Der angenehmen Nachtigall,
 Und ihr, der Göttin, ihr zu Ehren,
 Liess Philomele sich noch zweimal schöner hören.
 Sie schweigt darauf. Die Lerche naht sich ihr,
 Und spricht: Du singst viel reizender, als wir;
 Dir wird mit Recht der Vorzug zugesprochen;
 Doch eins gefällt uns nicht an dir,
 Du singst das ganze Jahr nicht mehr, als wenig Wochen.
 Doch Philomele lacht und spricht:
 Dein bitt'rer Vorwurf kränkt mich nicht,
 Und wird mir ewig Ehre bringen.
 Ich singe kurze Zeit. Warum? Um schön zu singen.
 Ich folg' im Singen der Natur:
 So lange sie gebeut, so lange sing' ich nur;
 So bald sie nicht gebeut, so hör'ich auf zu singen.
 Denn die Natur lässt sich nicht zwingen.

Privighetórea și Ciocârlia.

Privighetórea cântă cu atâta artă, încât prin cânteculú eí câștigase iubire dela toți din prejurú; foile din vârfulú arborilorú tăceaú și simțiaú o plăcere tainică; corulú păsérilorú uita somnulú și întindea urechia la vocea dulce a filomelei.

Aurora însé-și se sui cu pași mici pe orizonú, ne-puténdú îndestulú admira pe cântărețulú de nópte; căci înșiși deii sunt simțitorí la accentulú plăcutei privighetorí.

Pentru dinsa, pentru deița, în onórea eí, Filomela făcea să se audă sunetele cele mai plăcute. De odată ea tăcú. Ciocârlia se apropie de ea și-i spune: Cânteculú teú are mai multă frumusețe decât alú nostru; precăderea care ți-o dá e într'adevărú meritată; cu tóte astea, unú lucru alú teú nu ne e plăcutú. Intr'unú anú întregú, cânti numai câte-va sêptemâni.

Filomela suride și dice: Dojenirea ta puținú mă atinge, mai degrabă îmi va face în totú-d'a-una gloria mea. Cântú puținú timpú. Pentru ce? Ca să cântú mai bine. Eú urmezú în cântú natura: Cântú numai câtú vrea ea. Indată ce încetéză ea a porunci, încetézú și eú a cânta. Căci nu putemú forța natura.

Magnus-Gottfried Lichtwer.

Lichtwer e totu din Saxonia, născutu la Würtzen în 1719 și a muritu în 7 Iuliu 1783 la Halberstadt. Elu a fostu profesoru la Wittemberg. A scrisu fabule cari au fostu destulu de gustate; dar, în alegerea și tractarea subiectelor, arată cam multă neglijență. E talentatu și lucrază pe basa talentulu.

Din fabulele lu Lichtwer :

Die Katzen und der Hausherr.

Thier' und Menschen schiefen feste,
Selbst der Hausprophete schwieg,
Als ein Schwarm geschwänzter Gäste
Von den nächsten Dächern stieg.

In dem Vorsaal eines Reichen
Stimmten sie ihr Liedchen an,
So ein Lied, das Stein' erweichen,
Menchen rasend machen kann.

Hinz, des Murners Schwiegevater,
Schlug den Takt erbärmlich schön,
Und zween abgelebte Kater
Quälten sich ihm beizustehen.

Endlich tanzen alle Katzen
Poltern, lärmen, dass es kracht,
Zischen, heulen, sprudeln, kratzen,
Bis der Herr im Haus erwacht.

Dieser springt mit einem Prügel
In dem finstern Saal herum,
Schlägt um sich, zerstösst den Spiegel,
Wirft ein dutzend Schaaen um;

Stolpert über ein'ge Späne,
Stürzt im Falle auf die Uhr,

Und zerbricht zwo Reihen Zähne;
Blinder Eifer schadet nur.

Pisicile și stăpânul casei.

Ómenii și animalele erau cufundați în somn, păzitorul credincios al locuinței păstra însu-și o tăcere profundă, când de pe acoperemintele vecinilor se scobora o trupă de vizitatori cu codă.

În anticamera unui bogătaș ei întonaă cântecul lor, un cântec în stare de a dărâma pietrele și a face să turbure pe ómeni.

Șeful bândei, socrul lui Pisicescu, bătea măsura cu o esactitate admirabilă, și doi cotoi bătrâni se întreceau să-l ăcompanieze.

În curândú tóte pisicile se pună la joc, făcú unú vuetú, o gălăgie care dărâmă casa; suflă, miorlăe, se cértă, se rupú cu unghiele, în câtú deșteptă pe stăpânul casei.

Acesta, înarmatú cu unú bastonú, se învîrtesce în jurul casei, prin întinericú lovesce în drépta și în stânga, strică oglinda, rěstórnă o duzină de cesci.

Se împedică de nisce surcele, cade, în căderea lui rěstórnă césulú și-și strică toți dinții. Unú curagiú orbú e bunú numai să strice.

Gotthald-Ephraim Lessing.

Lessing este cunoscutul scriitorú germanú. S'a născutú în Lu-satia de sus la Kamehz, la 22 Ianuarie 1729 și a muritú la Brunswick în 1781, Februarie 15.

Pe lângă romane, piese de teatru și alte feluri de scrieri, Lessing a scrisú și fabule.

Fabulele lui nu sunt tóte, așa dicéndú, de spiritú saú de efectú, dar sunt însemnate ca cuprinsú, ca fondú.

Din fabulele lui Lessing :

Der Wolf auf dem Todbette.

Der Wolf lag in den letzten Zügen, und schickte einen prüfenden Blick auf sein vergangenes Leben zurück. Ich bin freilich ein Sünder, sagte er; aber doch, hoffe ich, keiner von den grössten. Ich habe Böses gethan; aber auch viel Gutes. Einmals, erinnere ich mich, kam mir ein blökendes Lamm, welches sich von der Heerde verirret hatte, so nahe.

dass ich es gar leicht hätte erwürgen können; und ich that ihm nichts. Zu eben dieser Zeit hörte ich die Spöttereien und Schmähungen eines Schafes mit der bewundernswürdigsten Gleichgültigkeit an, ob ich schon keine schützenden Hunde zu fürchten hatte.

Und das alles kann ich dier bezeugen, fiel ihm Freund Fuchs, der ihn zum Tod bereiten half, in 's Wort. Denn ich erinnere mich noch gar wohl aller Umstände dabei. Es war zu eben der Zeit, als du dich an dem Beine so jämmerlich würgtest, das dir der gutherzige Kranich aus dem Schlunde zog.

Lupulă pe patulă morții.

Lupulă, vĂdĂndu-se aprĂpe de mĂrte, Ăși revede tĂte faptele din viĂta sa. Sunt unĂ pĂcĂtoșĂ, Ădice elĂ, e adevĂratĂ; cu tĂte astea, credĂ, cĂ sunt alții și mai pĂcĂtoși decĂt mine. Am fĂcutĂ rĂu; dar am fĂcutĂ și multĂ bine. Intr'o Ăi, ĂmĂ aducĂ aminte, unĂ bietĂ mielĂ fragedĂ, care se rĂtĂcise, s'apropiĂ așA de multĂ de mine, cĂ ași fi pututĂ fĂrte ușorĂ sĂ-lĂ gĂtuiĂ și n'am fĂcut'o. In același timpĂ mi-am auĂitĂ insulte și batjocure de la unĂ berbecelĂ, și totuși, deși nici unĂ cĂne nu-lĂ pĂzia, și nu trebuia sĂ-mĂ fie tĂmĂ de nimicĂ, am suferitĂ insultele cu o liniște și o rĂbdare admirabilĂ.

Și tĂte astea, Ădice, ĂnterupĂndu-lĂ, vulpea, care-lĂ ajuta sĂ se gĂtĂscĂ de mĂrte, potĂ sĂ le dovedescĂ, cĂci ĂmĂ aducĂ aminte ĂncĂ de tĂte ĂmprejurĂrile. Era tocmai pe atunci cĂnd erai sĂ te Ănneci, bietĂ, cu osulĂ pe care cocorulĂ ți l'a scosĂ de milĂ din gĂtĂ.

7. Fabula la EnglezĂ.

John Gay.

John Gay a fostĂ unĂ poetĂ englezĂ nĂscutĂ Ăn 1688 și mortĂ Ăn 1732. ElĂ ĂncepĂ cariera literelorĂ printr'unĂ felĂ de semi-parodii la cari fusese ĂmpinsĂ de compatriotulĂ sĂu, poetulĂ Pope. ElĂ a lĂsatĂ, Ăntre altele, și fabule, cari cu ĂncetulĂ ajunserĂ fĂrte cĂutate.

Din fabulele lui John Gay:

The hare and many friends.

Friendship, like love, is but a name,
Unless to one you stint the flame.

The child whom many fathers share,
Hath seldom known a father's care.
'Tis thus in friendships; who depend
On many, rarely find a friend.

A hare, who in a civil way,
Complied with ev'ry thing, like Gay,
Was known by all the bestial train
Who haunt the wood or graze the plain.
Her care was never to offend;
And ev'ry creature was her friend.

As forth she went at early dawn,
To taste the dew-besprinkled lawn,
Behind she hears the hunter's cries,
And from the deep-mouth'd thunder flies.
She starts, she stops, she pants for breath;
She hears the near advance of death;
She doubles to mislead the hound,
And measures back her mazy round;
Till, fainting in the publick way,
Half dead with fear she gasping lay.
What transport in her bosom grew,
When first the horse appear'd in view!

Let me, says she, your back accend,
And owe my safety to a friend.
You know my feet betray my flight:
To friendship ev'ry burden's light.

The horse replied, poor honest puss,
It grieves my heart to see thee thus.
Be comforted, relief is near;
For all your friends are in the rear.

She next the stately bull implor'd;
And thus replied the mighty lord:
Since ev'ry beast alive can tell
That I sincerely wish you wel,
I may, without offence, pretend
To take the freedom of a friend:
Love calls me hence; a fav'rite cow
Expects me near yon barley-mow;
And when a lady's in the case,

You know all other tings give place.
To leave you thus might seem unkind;
But see, the goat is just behind.

The goat remark'd her pulse was high,
Her languid head, her heavy eye.
My back, says he, may do you harm;
The shdep's at hand, and wool is warm.

The sheep was feeble, and complain'd
His sides a load of wool sustain'd:
Said he was slow, confess'd his fears;
For hounds eat sheep as well as hares.

She now the trotting calf address'd,
To save from death a friend distress'd.

Shall I, says he, of tender age,
In this important care engage?
Older and ables pass'd you by:
How strong are those! how weak am I!
Should I presume to bear you hence,
Those friends of mine may take offence.
Excuse me then; you know my heart:
But dearest friends, alas! must part.
How shall we all lament! Adieu:
For see the hounds are just in view.

Epurele care avea mulți prietenî.

Prietenia ca și amorul nu e decât unŭ cuvîntŭ, afară numai dacă vei păstra foculŭ numai pentru unulŭ. Copilulŭ pe care și-lŭ însușescŭ mai mulți tați rare ori a cunoscutŭ îngrijirile de tată. Așa și cu prietenia; cine se sprijină pe mai mulți, rarŭ găsesce unŭ prietenŭ.

Unŭ epure care gospodăresce își făcea tôte treburile, ca și Gay, era cunoscutŭ de totŭ némulŭ animalelorŭ cari visitază pădurile și pascŭ câmpia. Grija lui era de a nu supăra pe nimeni și tôte făpturile erau prietenii lui.

Cum eși elŭ în zori de ȃiuă ca să guste din iarba umedă de rouă, aude în urma lui strigătele unui vânătorŭ și fuge de trăsнитulŭ celŭ cu gura adâncă. S'aruncă, se opresce, pierde răsufflarea, aude mórtea care se apropie și se întorce îndărătŭ ca să înșale cănele, apoi se întorce pe drumulŭ lui așa încurcatŭ până când, istovindu-se pe drumŭ, jumătate mortŭ de frică,

se întinde fără suflare. Ce bucurie se ridică în inima lui, când celălalt vine înaintea lui !

— Lasă-mă, ține (epurele), să mă suiți pe spatele tău și să-mi dătoresc scaparea unui prieten. Știi că picioarele mele n'au dovedit să fugă. Pentru prietenie toate sarcinile sunt ușoare !

Calul răspunde : s'ermene cinstit epure, această îmi sângerează inima să te văd ast-fel. Fă-ți curaj : ajutorul este aproape, căci toți prietenii tăi îți sunt la spate.

El rugă apoi pe mărețul taur ; și ast-fel îi răspunde puternicul boer : Fiindcă ori-ce animal viu poate spune că eu sincer îți doresc binele, pot, fără supărare, să-ți cer ca să-ți vorbesc cu libertatea unui prieten. Amorul mă chiamă de aici : o vacă favorită mă așteaptă lângă acest orz cósit, și când o damă este în joc, știi că ori-ce trebuie să se supună. Să te părăsesc așa și-ar fi neplăcut, dar uită-te capra este tocmai aici.

Capra băgă de seamă că pulsul era pornit, capul obosit și ochii îngreuiți :

Spatele meu, ține ea, pot să-ți fac rău, iată berbecul e aici, și lâna e caldă. Berbecul era slab și se plânse că spatele tău ducea o grea sarcină de lână, spune că-i môle (încet), mărturisește frica lui că pe berbecul câinii îi mănâncă tocmai ca și pe epur.

El se îndreaptă atunci către vițelul sburdalnic, ca dinșul să scape de la moarte un prieten desperat.

Pot eu, ține (vițelul), la o vîrstă așa de crudă să-mi iei pe cap așa mare sarcină ? Ceii mei bătrâni și mei meșteri te-au respins, ce tari sunt ei ! și ce slab sunt eu ! avere-aș eu îndrăsnela să te iei d'aci ? ceii-lalți prieteni ai mei s'ar supăra d'acosta. Iartă-mă, deci, îmi cunosc inima dar ceii mei scumpei prieteni, va trebui a se părăsi !! cât de mult o să mă plângem cu toții ! Adio, căci uit-te câinii sunt drept în față.

(După traducerea franceză a d-nei Luisa Ghionis).

8. Fabula la Ruși.

Ivan Crilov.

Crilov este renumitul fabulist rus, născut în 13 Februarie 1768 la Moscova și mort în 1844. El a fost membru al Academiei și conservator al bibliotecii imperiale din Sant-Petersburg.

Dămŭ aci un numărŭ mai însemnatŭ din fabulele sale, fiind-că după dînsulŭ s'a orientatŭ multŭ fabula la noi:

Собачья дружба.

У кухни подь окномъ
 На солнышкѣ Полканъ съ Барбосомъ лежа грѣлись.
 Хоть у воротъ передь дворомъ
 Пристойнѣебъ стеречь имъ было домъ:
 Но какъ они ужъ понаѣлись,
 И вѣжливыеж псы при томъ
 Ни на кого не лають днѣмъ,
 Такъ разсуждать они пустилися въ двоёмъ
 О всякой всячина: о ихъ собачей службѣ,
 О худѣ, о добрѣ, и наконецъ о дружбѣ. —
 Что можетъ, говорить Полканъ, приятнѣй быть,
 Какъ съ другомо сердце къ сердцу жить,
 Во всемъ оказывать взаимную услугу;
 Ни спитъ безъ друга и ни съѣтъ,
 Стояшь горой за дружню шерсть,
 И наконецъ въ глаза глядѣтъ другъ другу,
 Чтобъ только улучшить счастливый часъ,
 Нельзя ли друга чѣмъ потѣшить, позабавить,
 И въ дружнемъ счастѣе все свое блаженство отавить,
 Вотъ еслибъ, на примѣръ, съ тобой у насъ
 Такая дружба завелась,
 Скажу я смѣло,
 Мыбъ и не видѣли, какъ время бы летѣло. —
 А чтожо? это дѣло,
 Барбосъ отвѣтствуетъ ему:
 Давно Полканушка мнѣ больно самому,
 Что бывши одного двора съ тобой собаки,
 Мы дня не проживемъ безъ драки;
 И изъ чего? спасибо господамъ,
 Ни голодно, ни тѣсно намъ;
 При томъ же же право стыдно:
 Песъ дружества слыветъ примѣромъ съ давнихъ дней;
 А дружбы между псовъ, какъ будицомежъ людей,
 Почти совсѣмъ не видно.

Явимъ же въ ней примѣръ мы въ наши времена,

Вскричалъ Полканъ — дай лапу. — Вотъ она.

И невые друзья ну обниматься,

Ну цаловаться;

Не знаютъ съ радости къ кому и прировняться:

Орестъ мой! мой Пиладъ! прочь свары, завмѣть, злосшь!

Тушь поварь на бѣду, изъ кухни кинилъ кость.

Вотъ новые друвья къ ней въ запуски несутся;

Гдѣ дѣлся и совѣтъ и ладъ?

Съ Пиладомъ мой Орестъ грызутся:

Лушь только ключья въ верхъ летять.

Насилу наконецъ ихъ разлили водою.

Свѣтъ полонъ дружбою.

Про нынѣшнихъ друзей лъза молвить, не граша,

Что въ дружбѣ всѣ они едвакъ не одинаки;

Послушать, кажется одна у нихъ душа,

А только кинь имъ кость, такъ что твои собаки.

Prietenia Cânilorū.

Sub ferestra bucătăriei, Cesar și cu Nero se încălțiau culcați la sôre. Măcarū că mai bine li s'ar căde să păzescă casa la pórta curții; de órece însă tocmăi mâncaseră, apoi câinii politicoși, afară de asta mai nu latră la nimenea ȕiua, aū începutū ei amendoi să vorbescă de una și de alta, de slujba lorū de câni, de reū, de bine și în sfîrșitū de prietenie.

— Ce póte, ȕice Cesar, să fie mai plăcutū ca să trăesci la sufletū cu prietenulū tēū; în tóte să-ți faci reciprocū serviciū; nu dormi, nu mănânci fără prietenulū, să aperi pielea prietenului și în fine să te uiți în ochii prietenului, ca să apuci momentulū fericitū, unde poți să mai desfați, să bucuri cu ceva pe prietenulū, și să-ți pui tótă fericirea în fericirea prietenului. Așa de pildă, dacă cu tine ne-amū împrieteni în așa modū, afirmū fără témă că nici n'amū vedé cum arū trece timpulū.

— Ei bine? — Îi rēspunde Nero, — e frumosū acēsta; de multū, Cesare, îmi pare reū și mie că noi cu tine, câni dintr'o curte, nu putemū trăi o ȕi fără bătălie; și pentru ce? — Mulțumită stăpânilorū, nici flămânȕi, nici strîmtorați nu suntemū. Apoi nu e și rușine, ȕeū? Din vremurile vechi cānele se dă ca simbolū de prietenie, iar între câni prietenia ca și la ómenī nu se vede mai de locū.

— Să servimū dar noi de exemplu, în vremurile nōstre, strigă Cesar, — dă-mī laba. — Iat'o! — și noiī prietenī se îmbrățișa și se sēruta! De bucurie nu sciură cum să se numescă: Orestū alū meu! Piladulū meu! s'aū dusū certele, ura, invidia!

Spre nenorocire, în acelu momentū, bucătarulū aruncă unū osū din bucătărie; iată pe prietenii nōstri, cine să-lū apuce mai iute; în cotro s'a dusū prietenia și dragostea. Orestū și cu Piladū alū meu se batū, și se vedū numai bucăți de pērū cum sbōră. De abia în sfîrșitū i-aū pututū despărți, turnândū pe dînșii apă rece.

Lumea e plină de prietenia asta. Potū să spuiū, fără să greșescū, de prietenii de acum că în prietenie toți sunt de unū felū.

Să-i ascultī, cređi că unū sufletū aū, dar ian aruncă-le unū osū, întocmai ca și câniī nōstri vorū fi.

E. Arbure.

Демьянова уха.

Сосѣдушка, мой свѣтъ!

Пожалуй-ста покушай. —

Сосѣдушка! я сытъ по горло. — Нужды нѣтъ,

Еще тарелочку; послушай;

Ушица ей-же-ей на славу сварена! —

Я три тарелки свѣлъ. — И! полно что за счеты?

Лишь стало бы охоты;

А шо во здравье! Ышв до дна.

Что за уха! да какъ жирна!

Какъ будто янтаремъ подернулась она.

Потѣшь же, миленькой дружочикъ!

Вотъ лещикъ, потрока, вотъ стерляди кусочикъ!

Еще хоть ложечку! Да кланяйся жена!

Такъ подчиваль сосѣдъ Демьянъ сосѣда Фоку,

И не даваль ему ни отдыха, ни сроку;

А съ Фоки ужъ давно катился градомъ потъ.

Однако же еще тарелку онъ беретъ,

Сбирается съ послѣдней силой

И очищаетъ всю. — Вотъ друга я люблю,

Вскричалъ Демьянъ, за то ужъ чванныхъ не термлю.

Ну скушай же еще тарелочку, мой милой. —

Тутъ бѣдной Фока мой,

Схвати въ охабку

Кушакъ у шапку,
Сккобй безъ памяти домой;
И съ той поры къ Демьяну ни ногой.

Писатель! счастливъ ты, коль даръ прямой имѣешь;
Но если помолчать во время не умѣешь;
И ближняго ушей ты не жалѣешь,
То вѣдай, что твои и проза и стихи
Тошнѣ будутъ вѣмъ Демьяновой ухи

Supa de pesce.

— Vecinașule, dragă! Te rogă, mai mănâncă.
— Vecine, sunt sătulă de crepă.
— Nu face nimic, înc'o farfurióră; ian ascultă: să mă cređi că-î bună ciorba!

— Amă mâncatū trei farfurii.
— Ei, lasă! Ce felū de socotělă e asta? Numai poftă să-ți fie; și fi sănătōsū, mănâncă până'n fundulū farfuriei!... Bre!... Dar ce supă!... Și grasă ce-î! par'că ar fi 'cu chilibirū așternută!... Mănâncă dar, prea scumpe amice... Iată crapū, potroci, uite și o bucățică de cegă... Incă o linguriță măcar!... Mai poftesce-lū și tu nevastă!...

Astū-felū poftea vecinulū Ionū pe vecinu-sēū Tache, și nu-î lăsa timpū nici măcarū de resuflătū; iar bietulū Tache de multū deja îi curgea sudórea șiróie de pe frunte... Dar totuși elū mai iea o farfurie și înarmatū cu ce-î mai rămăsese din forțe, o și golesce tótă.

— Uite, imi place prietenulū! — strigă atunci Ionū,— în schimbū însă nu potū răbda pe mofturoși. Așa dar înc'o farfurie, dragulū meū.

La aceste vorbe sērmanulū meū Tache, apucându-și în grabă brăulū și căciula o șterge la fugă și de atunci n'a mai trecutū nici o dată pragulū casei lui Ionū. . . . Scriitorule! Ferice de tine dacă ai talentū adevēratū, dacă însă la timpū nu scii să tacī și nu-ți e milă de urechile se menilorū tēi, să scii că și prosa și versurile tale vorū fi tuturorā mai grețose decât ciorba lui Ionū.

E. Arbure.

Слонъ и Моська.

По улицамъ Слона водили,
Какъ видно на показъ.

Извѣстно, что Слоны въ дуковинку у насъ;
 Такъ за Слономъ толпы зѣвакъ ходилн.
 Отколѣ ни восьмисъ на встрѣчу Моська имъ.
 Увидѣвши Слона, ну на него меиаться
 И лаять, и визжать, и рваться;
 Ну такъ и лѣзить въ драку съ нимъ.
 Сосѣдка, перестанъ страмиться,
 Ей Шапка говорить; тебѣль съ Слономъ возиться?
 Смотри, ужъ ты хрипишь, а онъ себѣ идетъ Впередъ,
 И лаю твоего совсѣмъ не примѣчаеиъ. —
 Эхъ! эхъ! ей Моська отвѣчаетъ,
 Вотъ то-то мнѣ и духу придаеть,
 Что я совсѣмъ безъ драки
 Могу попасть въ большіе забіякн.
 Пускай же говорятъ собаки:
 Ай Моська» знать она сильна,
 Что лаеть на Слона.

Elefantulă și cățelușulă.

Pe o stradă din orașă, nisce ómeni conduceă ună elefantă ca să-lă arate cum se vede.

Se scie că la noi ună elefantă e o minune; de aceea o glótă de trândavi se luase după elefantulă acela. De unde, nu se scie, ună cățelușă de odată eși în fața loră.

Vedëndă pe elefantulă, cățelușulă se repede la dînsulă și latră și țipă și sare în jurulă lui; și mai, mai că vrea să se apuce la bătae cu dînsulă.

— Vecine, rușine să-ți fie, îi đice ună căne Oră pentru tine e elefantulă? Iea, veđi, tu nu mai poți de ostenelă, iar *elă* se duce înainte și lătratulă tēu nici nu-lă aude măcară.

— Ei și apoi!? — îi rēspunde cățelușulă, — tocmai asta mă face să fiă mai îndrășneță, că fără să mă bată de locă, potă fi luată dreptă mare vitēză. — Să đică dar căni: Bravo! cățelă. Se vede că-ı tare, de latră și la elefantă.

E. Arbure.

Осель и Мужикъ.

Мужикъ на лѣто въ огородъ,
 Нанявъ Осла, приставиль

Воронъ и воробьевъ гоюать нахальный родъ.
 Осель былъ самыхъ честныхъ правилъ:
 Ни съ хищностью, ни съ кражей не знакомъ;
 Не поживился онъ хозяйскимъ ни лисикомъ,
 И птицамъ, грѣхъ сказать, чтобы давалъ потачку;
 Но Мужнку барыть былъ съ огорода плохъ.
 Осель гоняя птицъ, со всѣхъ Ослиныхъ ногъ,
 По всѣмъ грѣдамъ, и вдоль и поперегъ,
 Такую подиялъ скачку,
 Что въ огородѣ все примялъ и притопталъ.
 Увидя тутъ, что трудъ его пропалъ,
 Крестьянинъ на спинѣ Ослиной
 Убытокъ выместилъ дубиной.
 И нишню! всѣ кричатъ, скотинѣ по дѣломъ:
 Съ еголь умомъ
 За это дѣлю браться?
 А я скажу, не съ тѣмъ, чтобъ за Ослу ветупаться,
 Онъ точно виноватъ (съ нимъ сдѣланъ и расчетъ);
 Но кажется, не правъ и тотъ,
 Кто поручилъ Ослу снеречь свой огородъ.

Măgarul și Țăranul.

Ună țerană într'o vară luă ca păzitoră în grădină pe ună măgară, ca să-î gonască nēmurile cele obraznice de ciorî și de vrăbii.

Măgarulă era dintre ceî mai cinstiți; nu cunoscea nici furtulă, nici je-fuitulă; nu lua nici o frunzuliță măcară din grădina stăpânului său, și pē-cată ar fi să spunemă că a lăsată să intre vre-o pasere odată.

Țăranulă însă avă prea puțină câștigă din grădina lui.

Măgarulă, alungându păsărele cu tōtă repeđiciunea picióreloră sale de măgară, făcuse atâte săritură prin grădină încăt totă ce crescuse strivise și rupsese.

Țăranulă, vedēndă atunci că munca sa fusese în zadară, se rēsbună cu ună ciomagă pe spinărea măgarulăi.

— Trēbă mare! — strigă toți — dobitoculă a avută numai ce i se cu-venia; cu mintea lui trebuia óre să se apuce de asemenea lucru.

Iar eă voiă ȓice, nu ca să fiă apērătorulă măgarulăi, — dacă e vino-vată (iși are și rēsplata); mi se pare însă că nu prea are dreptate nici acela, care a însărcinată pe ună măgară să-î păzēscă grădina. *E. Arbure.*

Крестьянинъ и Работникъ.

Когда у насъ бѣда надъ головою,
 То ради мы тому хотя молиться,
 Кто вздумаетъ за насъ вступиться;
 Но только съ плечъ бѣда долой,
 То избавишело отъ насъ же придетъ худо:
 Всѣ въ запуски его цѣнять,
 И если онъ у насъ не виновать,
 Такъ это чужо.

Старикъ Крестьянинъ съ батракомъ
 Шелъ подъ вечеръ лѣскомъ
 Домой въ деревню съ сѣнокосу;
 И повстрѣчали вдругъ медвѣдя носомъ къ носу.
 Крестьянинъ ахнуть не успѣлъ,
 Какъ на него медвѣдь насѣлъ.
 Подмялъ Крестьянина, вертитъ его, ломаешь,
 И гдѣбъ его повать, лишь мѣсто выбираешь;
 Конецъ приходитъ старику.
 Степаиушка родной! не выди милой!
 Изъ подъ медвѣдя онъ взмолился батраку. —
 Вотъ новый Геркулесъ собравшись съ силой.
 Отнесъ полчерепу медвѣдю топоромъ,
 И брюхо прокололъ ему желѣзной вилой.
 Медвѣдь взревелъ и замертво упалъ;
 Медвѣдь мой издыхаетъ.
 Прошла бѣда, Крестьянинъ всталъ
 И онъ же батрака ругаетъ.
 Огѣшалъ бѣдной мой Степанъ.
 Помилуй, говорить, за что? — За что! болванъ;
 Чему обрадовался съ дуру?
 Знай колить, — вею испортить шкуру.

Țăranul și Rîndașul.

Când vre-o primejdie ne amenință, suntem gata să ne rugăm la cine ar veni să ne scape. Cum am scăpat în să de belea, apoi vai de capul

mântuitorului nostru : toți îl judecă și dacă nu-lu învinovătesc, apoi e o minune.

Unu țeranu, moșnegu și cu unu rîndașu se întorceau spre sêră prin pădure acasă în satu, și de-odată se treziră în fața unui ursu.

Țeranulă n'avu timpulă nici să deschidă gura, când ursulă îlă apucă, îlă strînge, îlă strivesc și căuta numai de unde să-lă începă ; simte moșnegulă că-î cât p'aci să-și curme viața.

«Ștefane, scumpulă meă ! Nu mă lăsa!»

Se ruga elu de sub ursu la rîndașu.

Atunci noulă Herculă, înarmându-se cu tôte puterile sale, sfărămă cu toporulă căpățina ursulă și-î înfige în burtă furca de fieru.

Ursulă scóse unu urletu și căđu mortu.

Primejdia a trecut. Țeranulă s'a sculată și iată-lă că începe să înjure pe rîndașu.

Sermanulă meă Ștefană încremenî.

— Te rogă, îi đice, dar pentru ce mă înjurî ?

— Pentru ce? Dobitocule ! cu ce m'am alesă din nerođia ta ? — Tótă pielea ursulă mi-ai stricat'o.

Ecat. Arbure.

Клеветникъ и Змѣя.

Напрасно про бѣсовъ болтають,

Что справедливости совсѣмъ они не знаютъ,

А правду и они не рѣдко наблюдаютъ ;

Я и примѣръ тому здѣсь приведу.

Въ какомъ-то торжествѣ въ адѣ,

Для дня рожденія Аттилы иль Нерона,

Иль можетъ быть Наполеона,

Боюсь сказать,

Чтобъ не солгать ;

Да впрочемъ все равно : извѣстно, дни такіе :

У Сатаны

Всѣ въ табель включены,

И торжества для нихъ уставлены большіе.

Такъ въ поужествѣ такомъ,

Готовясь въ ходъ змѣя съ Клеветникомъ.

Другъ другу уступить ни мало не хотѣли.

И зашимѣли,

Кому изъ нихъ идти приличнѣй напередъ ?

А въ адѣ первенство, извѣстно, потъ беретъ.

Кто ближнему надѣлалъ больше бѣдъ.

Такъ въ спорѣ семъ и жаркомъ и не маломъ,
 Передъ Змѣю Клеветникъ
 Свой выставлялъ языкъ;
 А передъ нѣмъ Змѣя своимъ хвалилась жаломъ,
 Шипѣла, что не лѣзя обиды ей снести,
 И силилась его переползти.
 Вотъ Клеветникъ было за ней ужь очутился!
 Но Вельзевулъ не потерпѣлъ того:
 Онъ самъ, спасибо, за него
 Вступился,
 И осадилъ назадъ Змѣю
 Сказавъ: хоть я твои заслуги признаю,
 Но первенство ему по правдѣ отдаю;
 Ты зла, твое смертельно жало,
 Опасна ты когда близка,
 Кусаешь безъ вимы, (и то не мало!);
 Но можешь ли язвить ты такъ издалека,
 Какъ злой языкъ Клеветника,
 Отъ коего нельзя спастись ни за горами,
 Ни за морями.
 Такъ стало онъ тебя вреднѣй!
 Ползи же ты за нѣмъ и будь впередъ смиреннѣй.
 Съ тѣхъ поръ Клеветники въ аду почетнѣй Змѣй.

Calomniatorul și Șerpele.

Cu nedreptă se vorbește de draci, că dreptatea n'o cunoscă de fel; adese, însă, caută și ei adevărul și pentru asta voi aduce și un exemplu aci.

La o sărbare óre-care în iad, la ziua nasterii lui Atila sau a lui Neron sau pòte și a lui Napoleon, mi-e témă să spun ca să nu greșesc cum-va; în sfârșit totu una-î, e știut că asemenea zile sunt tóte înscrise în calendarul lui Satana și făcute sărbători mari. Ei bine, la o asemenea serbare, venind șerpele și cu calomniatorul, nu vroiau cât de puțin să cedeze pasul unului altuia și s'a pus să facă gălăgie, cui i-ar fi mai potrivit să vie înainte.

În iad însă se știe, acela are dreptul întâiu, care a făcut mai multe rele semenilor săi. Așa și în discuția acea, calomniatorul mare și tare ținea șerpelui de limba lui, iar șerpele se fălea cu a lui și șuerându țipa că nu va îndura o asemenea ofensă și se silia să-î trecă înainte.

Și calomniatorul măi că rămăsese în urmă, dar Belzebutu nu putu să sufere acésta; mulțumitū să-î fie, singurū veni în ajutorulū calomniatorului și respinse pe șérpele înapoi, dicându-î: «serviciile tale le recunoscū, dar ca să fiū dreptū î dau lui întâietatea; ești rău, veninulū tēu e omoritorū, ești primejdiosū când ești aprópe, musci pe ori și cine fără pricină (și acésta nu-î puținū!) Dar poți óre să înțepi de departe ca limba răutációsă a calomniatorului, de care nu vei scăpa nici peste munți nici peste mări? — Prin urmare elū e măi păgubitorū rău făcătorū decât tine, așa dar târâie-te după dînsulū și fi mai modestū de-acum înainte.

De acum calomniatoriî îsū măi onorați decât șerpîi în infernū.

Ecat. Arbure.

Д е р е в о .

Увидя, что топоръ крестьянинъ несъ :
 Голубчикъ ! Деревцо сказало молодое,
 Пожалуй вырубь вокругъ меня ты лѣсъ ;
 Я не могу роста во погоѣ ;
 Ни для корней моихъ простору нѣтъ,
 Ни вѣтеркамъ вокругъ меня свободы ;
 Такіе надо мной онъ сплестъ изволилъ своды !
 Когдабъ вокругъ меня не этотъ сбродъ,
 Я вѣрнобъ выросла до облакъ въ годъ,
 И скрасилась бы мной здѣсь цѣлая долина ;
 Теперь же я какъ хворостина.
 Взялся крестьянинъ за топоръ
 И Дереву, какъ другу,
 Онъ оказалъ уступу :
 Вкругъ Деревца большой очистился просторъ.
 Но торжество его не долго было !
 То солнцемъ Дерево печеть,
 То градомъ, то дождемъ сбчетъ,
 И вѣтромъ наконецъ то Деревцо сломило. —
 Безумное ! ему сказала тутъ Змѣя,
 Не отъ тевяль бѣда твоя ?
 Когдабъ укрытое въ лѣсу ты возрастало,
 Тебѣбъ вредить ни зной, ни вктры не могли,
 Тебя бы старые деревья берегли.
 А еслибъ нѣкогда деревьевъ тѣхъ не стало,
 И время ихъ бы ототло,

То до того ты столкобъ возросло,
 Усилилось и упрѣнилось,
 Что нынѣшней бѣды съ тобой бы не случилось,
 И бую можетъ быть тыбъ выдержать могло.

Copăcelulū.

Unū tînērū copăcelū, vĕdĕndū pe unū țĕranū trecĕndū cu toporulū în mână,
 îi dīse:

«Dragă! Te rogū, taie împejurulū meū pădurea; nu potū să crescū în liniște. Rădĕcinile mele n'ău locū de felū, nici vĕntulețulū libertatea de a se sbate în jurulū meū, căci pădurea a împletitū zidurī d'împejurū!

«De n'ar fi fostū acĕstă îngheșuală, sigurū într'unū anū ași fi crescutū câtū cerulū de mare, și ași fi fostū podóba întregei văi; acum însă nici a copacū nu sĕmĕnū.»

Țĕranulū îlū asculta ca pe unū prietenū și numai decăt, ca să-ī facă unū serviciū, se puse la lucru; și în jurulū copaculū fu unū maidanū mare.

Triumfulū lui însă nu fu de multă durată!

Acum sórele îlū frige, acum îlū bate orī grindina orī plóia, și în sfîșitū copăcelulū acela cade smulsū de vĕntū.

— Nebune! — îi dīse atunci șĕrpele, — nenorocirile tale óre nu vinū totū de la tine? De ai fi crescutū la adăpostū în mijloculū pădurei, nici căldura, nici vĕntulū n'ar fi pututū să-ți facă rĕi; copacii ceī bĕtrâni te-ău apĕratū; iar dacă odată copacii aceia n'arū mai fi fostū, și timpulū lorū ar fi trecutū, pân'atunci și tu ai fi crescutū într'atātū și te-ai fi împuternicitū și întăritū, încăt nenorocirea de astăđi nu ți s'ar fi întîmplatū, și ai fi pututū, póte să îndurī și o furtună.

Ecat. Arbure.

Г у с и.

Предлинной хворостиной
 Мужикъ Гусей гналъ въ городъ продавать;
 И правду истинну сказать,
 Не очень вѣжливо честмль свой гуртъ Гусиной.
 На барыни спѣшилъ въ базарному онъ дню.
 (А гдѣ до прибыли косятся,
 Не только тамъ гусьмъ, и людямъ достается.)
 Я мужика и не вию;
 Но Гуси иначе объ этомъ толковали,

И встрѣтся съ прохожимъ на пути,
 Вотъ какъ на музыка пеняли.
 Гдѣ можно насъ Гусей несчастнѣе найти?
 Музыкъ такъ нами помыкаетъ,
 И насъ какъ будто бы простыхъ Гусей гоняетъ;
 А зтаго не смыслить неучъ сей,
 Что онъ обязанъ намъ почтеньемъ;
 Что мы свой знатной родъ ведемъ отъ тѣхъ Гусей,
 Которымъ нѣкогда былъ долженъ Римъ спасеньемъ.
 Тамъ даже праздники имъ въ честь учреждены!—
 А вы хотите быть за что отличены?
 Спросить прохожій ухъ. — Да наши предки... Знаю,
 И все читаль; но вѣдать я желаю,
 Вы сколько пользы принесли? —
 Да шнапъ предки Римъ спасли. —
 Все такъ, — да вы что сдѣлали такое? —
 Мы? ничего! — Такъ чтожъ и добраго въ васъ есть?
 Оставьте предковъ вы въ покоѣ:
 Имъ по дѣламъ была и честь;
 А вы, друзья, лишь годны на жаркое.
 Базнѣ эти можно бы и болѣе пояснить;
 Да чтобъ Гусей не раздражить.

Gâscele.

Ună țerană pe ună drumă își ducea cu ună bătă lungă în mână găște pentru vânzare în oraș; și, ca să țină adevărul gol, nu prea trata politicos drăia lui de găște. Se grăbia dăr omul, în ziua de târg să aibă și el ceva câștig, și unde-i vorbă de câștig, acolo nu numai găștele, ci chiar ómenii o pășesc. De aceea nici nu-lă învinovătesc pe țerană. Altă-felă însă judecau găștele și, întâlnindu-se cu ună trecătoră în calea lor, se plâneră de țerană în modul următor:

— Unde vei găsi găște mai nenorocite decât noi? Țeranulă ne trată în ună așa mod și ne alungă ca pe nisce găște de rând. Dar prostulă nu înțelege că e datoră să aibă respectă către noi; nemulă nostru nobilă se trage din acele găște, căroră Roma le-a datorat scăparea ei. Acolo sunt chiar sərbări instituite în onóra lor.

— Dar voi pentru ce vreți să fiți onorate? le întrebă trecătorul.

— Dar strămoșii noștri....

— Sciū, și amū cetitū despre dînșii; vroiu însă să sciū, voi ce folosū ați adusū?

— Dar strămoșii noștri aū scăpatū Roma.

— Așa-î, — dar voi înși-ve ce-ați făcutū?

— Noî? Nimicū!

— Apoî atunci la ce sunteți bune? Lăsați în pace pe strămoși: aū fostū onorați pentru acțiunile lorū; voi însă, dragile mele, sunteți bune pentru friptură numaî.

Acéstă fabulă amū putē s'o explicămū mai bine încă; dar să nu necăjimū cum-va pe găsece.

E. Arbure.

Л ю б о п ы т н ю и.

Приятель дорогой, здоровоо, гдѣ ты былъ? —
 Въ кунсткамерѣ, мой другъ! Часа тамъ тра ходить,
 Все видѣлъ, высмотрѣлъ; отъ удивленья,
 Новкрншь ли, не станеть ни умѣнья,
 Пересказать тебѣ, ни снлъ.
 Ужъ подлинно сто тамъ чудесъ палата;
 Када на выдумки природа таровата!
 Аакнхъ звѣрей, какнхъ тамъ пинцъ я не видать!
 Какія бабочки, букашки,
 Козявки, мушки, тараканки!
 Однѣ какъ изумруоъ, другія какъ кораль!
 Какія крохотры коровки!
 Есть право менѣ буларочной головки!
 А видѣлъ ли слона? Ааковъ собой на взглядъ?
 Я чай, подумаль ты, что гору встрѣтилъ! —
 Да разоъ тамъ онъ? — Тамъ. — Ну, братецъ, виновать:
 Слона-то я и не дримѣшилъ.

C u r i o s u l ă.

— Prietene scumpă, bună ziua, unde ai fostū?

— La museū, dragulū meū! Vre-o trei césuri am umblatū pe acolo; am vĕdutū tôte, m'am uitatū; de miratū ce sunt, să mă cređi, nu voiū avē nici forța, nici putința să-ți povestescū. Cu dreptū cuvîntū unū palatū de minuni! Ce avută e Natura în invențiile ei! Ce animale, ce păsēri am vĕdutū pe-acolo! Ce fluturi, gândaci, lighiône, musce, insecte! Unele ca smaragdulū, altele ca mărgenulū! Ce insecte mititele! Sunt unele, đĕū! mai mici decăt unū capū de acū cu gămălie!

— Dar ai vădută elefantulă? Cum e la față? De sigură te-ai gândită ună munte am întâlănită!

— Ore acolo-ă? Ei frate, vina mea: tocmai pe elefantă nu l'am băgată de sémă.

E. Arbure.

9. Fabula la Polonă.

Ignatîu Krasicki.

Ignatîu Krasicki este un literată poloneză născută în Galiția la Dubiecko în 1735 și mortă la Berlin în 1801. A fostă archiepiscopă de Gnesne. Intre altele, elă a scrisă și fabule, cară s'au publicată în 1779.

Din fabulele lui Ignatîu Krasicki:

Słowik w urnie.

Między smutnemi ruiny,
 W lasku nad maleńką rzeczką,
 Kwilący słowik, pomiędzy krzewiny,
 W żałobnej urnie miał swoje gniazdeczko.
 Wesoła pliszka stojąc na kamyku,
 «Powiedz mi (rzecze) kochany słowiku,
 «Czemu oddawna, i na każdą wiosnę,
 «Obierasz za dom to miejsce żalosne?» —
 «Zadość się twojej ciekawości stanie,
 (Łagodnie słowik odpowie).
 Rodzice moi, i wszyscy przodkowie
 Na tem tu drzewie mieli swe mieszkanie
 Strzaskał je wichur: a ja nieszczęśliwy,
 Życząc, by widok dotkliwy,
 Pamięci zezłój dni moich nie smucił,
 Osiadłem w urnie i drzewom porzucił»
 Pliszka mu na to: «Jeśli przy korzeniu,
 «Drzewo puści latorośl i znowu odżyje?»
 Przerwał jój słowik: Ach! w takim zdarzeniu,
 «Z laurowych liści gniazdo me uwije.»

Privighetórea în urnă.

Printre ruine triste, în păduricea, de care se atinge unŭ rîulețŭ, privighetórea ce ciripia prin stufile, în urna de p'unŭ monumentŭ avea unŭ cuibulețŭ. Vesela presură stândŭ pe-o pietricică o întrebă:

— Iea spune-mi, iubită privighetóre, de ce, de mulți ani încóce, în fiecare primăvară, îți alegi dreptŭ cuibŭ acestŭ jalnicŭ locŭ?

— Curiositatea îți voiŭ satisface, îi răspunse blândŭ privighetórea. Părinții și toți ai mei cei din trecutŭ, pe acestŭ pomŭ și-au avutŭ cuibulŭ lorŭ. O vijelie l'a ruptŭ și eŭ, nenorocita, ca să scapŭ de-o amintire dureroasă, de-o jale, ce dilnicŭ îmi întrista gândurile, m'am așezatŭ în urnă, părăsindŭ aceluŭ lugubru locŭ.

— Presura îi răspunse: dar dacă dela rădăcină pomulŭ ar da lăstari noi și ar reînvia?

— Privighetórea o întrerupse: «Ah! în acestŭ casŭ din frunze de laurŭ mă-ași împleti cuibulŭ.»

B o b r y.

Przy pięknym dworze, w strugu czystej wody,
 Mieszkał bóbr z dziećmi i żoną;
 Dom jego chociaż staroświeckiej mody,
 Przez pracę, zmyślność, bobrom przyrodzoną,
 Wszystko posiadał; czyste były wniościa,
 Pełno w komurkach i kory i liścia.
 W cichéj swobodzie pędzili dni całe,
 Jejmość, jegomość, i panięta małe.
 Szczęśliwi, gdyby w życzeniach nie ślepi.
 Zyli jak ojce i dziady.
 A będąc dobrze, nie chcieli być lepij.
 Ale przeciwnie, gdyż obce przykłady
 Wszystko są popsuć gotowe,
 Nieraz bóbr z wody wyścibiwszy głowę,
 Widział co się w zamku działo,
 I jak tam wszystko jaśniało.
 Jak małe dzieci pomiędzy szpalerem,
 Chodząc sobie z guwernerem
 Jak gdyby na téj nie zrodzonej ziemi,
 Gadaly słowy obcemi.
 Pilne na wszystko mając uważanie
 Rzekła do męża bobrzyca.

«Wiesz-że dla czego tak wielka różnica
Miedzy człekiem a zwierzem? oto wichowanie,
Czyni ją, czemuż i bobrzęta
Nie mają być chowane jak inne panięta?
Niech nad naszemi biegłe jakie zwierze,
Dozór oświecenia bierze.»
Gdy tym zamysłem hobrzyca zajęta,
Papuga kędyś z więzienia wymknięta,
Z pąsowym skrzydłem, a szara na grzbiecie,
Wałęsając się po świecie,
Jak gdyby swoje przeznaczenie zgadła,
Przy budzie bobrów na gałęzi siadła,
I zaczęła szczebiotać różnemi języki.
Podobał się ten głos dziki,
Podobały się pióra pąsowe na szranku,
Wraz więc żona do męża: «Ach! mój ty kochanku,
Wszak to papuga, kiedy dziób otwiera,
Nakstał dworskiego gada guwenera.
Co to za szczęście i przygoda jaka,
Samo je niebo nam nieci,
Weźmy zaraz tego ptaka,
Za dozorcę naszych dzieci.»
Wielka powolność była w naszym bobrze,
Co rzekła żona, wraz powiadał «dobrze.»
Nie bez trudności przyszło do ugody,
Z papugą naszą dziwaczną,
Musiano wielkie zapewnić nagrody
I orzechów pensiję znaczną;
Nim się podjęła wykwinnej usługi!
Nakoniec jeła mćczyć niebożęta
Zwierzęta!
Nauczyła ich dosyc przez czas długi,
Wszystkiego tego co znają papugi:
Jak się krzywić, jak głowę na ramie pokładać,
Jak bez sensu głupstwa gadać,
Rozwodzić krzyki i śmiechy;
Wszystko to dobrze, ale niedługie pociechy
Były rodziców; bo gdy z szczeniąt małych,
Doszły bobry lat dojrzałych,
Pokazało się, co za żal, o nieba!

Ze wszystko znały, prócz co bobrom trzeba.
 Żadnej do rzeczy domowej ochoty,
 Same grymasy, a pasz do roboty.
 Zestarzeli rodzice, a nie było komu,
 Ni drzewa spuścić, ni zawlec do domu,
 Ni tamy ubić ogonem,
 Ni się w zimę opatrzeć świeżej kory plonem.
 Znędzniał ród cały, dla tego jedynie,
 Że w maliej swojej rodzinie,
 Ojciec i matka nie myślał o głodzie,
 Nad pożyteczne, woleli co w modzie.
 Późne na ten czas było narzekanie,
 Na tak zdrożne wichowanie,
 Próżno ojciec na dzikie patrząc koczkodany,
 Skarzył się łzami zalany;
 Biada nędznemu, lecz tak zawsze bywa
 Kiedy papuga bobry wychowywa.

B i b e r i Ń.

În apropiere de unŃ castelŃ, alăturŃ de albia unui limpede riŃ, locuia o familie, formată dintr'unŃ biberŃ, puŃ Ńi nevastă. Casa (visuina) lorŃ, deŃi după moda veche, prin muncă Ńi ŃiretlicŃ, era averea lorŃ proprie. Nu le lipsia nimicŃ, intrările (găurile) erau curate; belșugŃ în cămăruțe de frunze Ńi coji. Ńi, într'o mulțumire completă își petreceau ȃilele. DomnulŃ, cucóna Ńi micŃi coconŃi arŃ fi fostŃ fericiți, dacă s'ar fi mulțumitŃ, ne-crendŃ maŃ multŃ în órba lorŃ vanitate, de cum aŃ avutŃ tatălŃ Ńi buniciŃ; aflându-se în belșugŃ de tóte îndestulați. Dar ei din potrivă, apoi exemplele străine sunt orŃ Ńi când gata a strica totulŃ. Câte o dată BiberulŃ scóte capulŃ afară din apă, uitându-se la totŃ ce se petrecea în castelŃ. Ńi cum totulŃ era lucindŃ acolo, cum micŃi copii printre spalieri se plimbaŃ cu instructorulŃ lorŃ, par'că nu arŃ fi fostŃ născuți în astă țeră, vorbiaŃ în limbă străină. Atentă fiindŃ cu băgare de sémă la tóte, îi ȃise soțului biberóica: «SciŃ pentru ce e așa de mare deosebirea între unŃ omŃ Ńi animalŃ? uite crescerea acestora; pentru ce adică Ńi copiii noștri nu arŃ puté fi crescuți ca alți coconași? De-arŃ fi numai Ńi ai noștri instruiți de vr'unŃ animalŃ maŃ țeselatŃ!»

Tocmai cum sta aprofundată în ast-felŃ de gânduri, iată unŃ papagalŃ scăpatŃ din închisóre (colivie), cu aripi stropite roșiaticŃ, cam cenușu pe spate, rătăcea fără de nici unŃ rostŃ în lume. Ńi, ca Ńi cum Ńi-ar fi ghicitŃ providența se așeză pe o cracă alăturŃ de vizuina biberilorŃ, începându a că-

răi în diverse limbi. Le plăcù acelu crășnetu sêlbaticu; asemenea îi încântară și penele bălțate. Nevasta spune bărbatului: Ah, iubitul meu soțu, acesta-i papagală, dar când deschide cioculă vorbesce tocmai ca și guvernorulă. Ce norocă, ce întâmplare! se vede că chiar cerulă ne trimete acéstă pasere. S'o luămă numai decât ca să îngrijescă de copiii noștri. Biberulă cam bună, cam neplecându-i cërta, ce-i poftia nevestei la nimicū nu-i dicea «ba;» dar, nu cam fără greutăți convenise cu papagalulă nostru, și elă cam curiosă. Trebură să-lă asigure de o mare recompensă și încă și unū venitū cam însemnatū; până ce se hotărî să primescă încredințata-i slujbă. La urmă începū să căsnescă bieteles animale! i-a învățatū des-tulă timpū îndelungatū, totū ce posedă ca cunoscință papagalii:

Cum să se strâmbe, cum s'aplece capulă pe umeri, cum făr' de nici unū rostū se vorbescă la proști, le împrăscie vorbe și glume. Totulă era bună, dar bucuria fuse cam scurtă, părinților; fiind-că prăsila mică crescū, ajunse în vîrstă, la anii înaintați s'a arătătū, ce jale, o cerule! aveău cunoscință de tóte, dar de cea ce-i trebuinciosū biberiloră nici o plăcere, de vre-o lucrare casnică nici o iubire, numai grimasuri trândave la muncă. Părinții îmbetrâniră și nu fuse cine s'aducă lemne, să care în casă saū să bată pari cu còda, nici să s'aprovisioneze pentru iarnă cu coji próspete; se prăpădi întregulă cuibū numai pentru aceea că în mărginiteles lorū proporții, tătălū și muma nu s'aū gânditū la fómete, la ce-i mai nutritorū, numai la ce-i în modă. La urmă nu fură cruțate de blesteme acele timpuri de așa creștere greșită; degéba se căi de vanitate, le plânse cu ochii plini de lacrimi. Năpastia sêraculă, de, se întâmplă așa, când papagalulă dă creșcere biberiloră.

Z. Arbure.

PARTEA II.

I. FABULA LA ROMÂNÎ.

La noi, la Români, până pe la 1800 nu găsim fabule scrise.

Dela *Samuelă Klein*, născut în Transilvania în Sadu, scaunul sășesc al Sibiului, la 1745, mort la 1808 la Buda, a rămas un manuscris de *Vięta și faptele lui Esopă* (traducere).

De aci înainte fabulele lui Esopă intră la modă.

La 1812 întâlnim pentru întâia dată tipărite *Vięta și fabulele prea înțeleptului Esopă* — în Transilvania, nu se scie anume locul.

În 1816 întâlnim două edițiuni din *Vięta și pildele lui Esopă* și anume una la Sibii și una la Iași.

De aci înainte edițiunile *Viętei și pildelor* sau *fabulelor* lui Esopă urmază. Așa la 1843 apare edițiunea intitulată: *Vięta și pildele înțeleptului Esopă*, la Sibii, în tipografia lui *Gheorghie de Klozius*, format mic, 154 pagini. La 1857 April 22 apare ediția cu titlul: *Vięta și 183 fabule ale lui Esopă, precese de câteva teorii retoricesc asupra scrierilor alegorice, și urmate și de alte câte-va fabule dintr'alți autori elini. Date acum în tipar, după cererea prea sfințitului Episcopă a sfintei Episcopii Buzău D. D. Filotei; în tipografia sf. Episcopii Buzău.*

Traducătorul și prelucrătorul acestei cărți iscălesce numai cu inițialele: N. I. D.

Aci, ca și în traducerea din Sibiiu din 1843, Viéța și fabulele lui Esop sunt traduse după Planude; traducerea însă e mai liberă și încărcată cu amănunte explicătore.

Dămū aci câte-va fabule de ale lui Esopū din traducerile românesce pe cari le avemū la îndemână:

Din traducerea din Sibiiu 1843:

Vulturele și Vulpea.

Vulturulū și vulpea, făcēndū între sine prieteșugū, aū rānduitū ca să ședă aprōpe, întāringū prieteșugulū cu obiceiu. Dreptū acea vulturulū într'unū arbore înaltū și-aū pusū cuibulū, iar vulpea în nisce tufe aprōpe aū nāscutū fiī. Decī, ducēndu-se odatā vulpea după māncare, vulturulū avēndū lipsā de bucate: zburāndū în tufe, și rāpindū fiī vulpii, i-aū māncatū împreună cu puii sēi. Iar întorcēndu-se vulpea și cunoscēndū ce s'a făcutū, nu atāta s'aū întristatū pentru mōrtea fiilorū, cāt pentru că nu-și putea izbāndi, că fiindū ea fiarā de pāmēntū, pe pasere nu o putea goni. Decī, departe stāndū, după cum facū și cei ce nu potū altā, blāstāma pre vrājmașa. Iarā nu după multū ōrecine prinđēndū în cāmp o caprā, și jertfindu-o, zburāndū vulturulū, aū apucatū o parte de carne cu cārbuni aprinși, și o aū dusū în cuibū, și suflāndū atunci tare vēntulū s'aū aprinsū flacāra, și neputēndū încă zburā puii vulturulū, fripti aū cāđutū pre pāmēntū. Iarā vulpea, alergāndū înainte vulturulū, pre toți i-aū māncatū.

Din traducerea din Buzēu 1857:

Vulturulū și Vulpea.

Vulturulū și vulpea, făcēndū între sine prieteșugū, aū hotāritū să șadā aprōpe unulū de altulū, ca să-și întārescā prieteșugulū lorū cu deasa vedere. Așa, vulturulū și-a pusū cuibulū într'unū arbore înaltū, iar vulpea s'a așezatū aici aprōpe într'o lēsā de spinī, unde a și nāscutū. Apoi odatā, cānd vulpea s'a dusū după māncare, vulturulū fiindū în lipsā de hranā, zburā spre lēsā, și rāpindū fiīi vulpei i-a māncatū împreună cu puii sēi. Intorcēndu-se vulpea și cunoscēndū cele ce i-a făcutū, nu s'a întristatū atāta pentru mōrtea puilorū ei, cāt pentru că nu putea să-și rēzbune; căci fiindū ea o fiarā de pāmēntū, nu putea să vēneze o pasere (aerianā). Pentru acea stāndū departe blestema pre vrājmașū, totū lucrulū ce pōte să facā cei neputincioși. Nu trecū multū timpū după aceea și vulturulū, vēđēndū că unū omū ferbea o caprā pe care o vēnase, zburā și rāpi o parte de carne cu cārbuni aprinși, și o aduse în cuibulū sēu. Vēntulū sufla atātū de tare în cāt cuibulū s'a aprinsū și puii, ce nu puteaū încă să zborē, aprinđēndu-se și ei, aū cā-

Invățatură. — Acéastă fabulă însemnéză, că cei ce strică prieteșugul, măcarū că celū ce i s'aū făcutū strimbătate nu pôte să-și izbândéscă, însă de pedépsa lui Dumneđeū nu vorū scăpa.

Vulturulū și Rădașca

Epurele, când alérgă după elū vulturulū, aū fugitū în cuibulū rădașcăi, rugându-se ca să-l mântuiască. Iar rădașca se rugă pentru marele Joe de vulturū, să nu uciđă pre epure, fiindū-că așa se rógă, încăi micimea sa să nu o urgiséscă. Iară vulturulū mâniindu-se cu aripa băténdū pe rudașca, și apucândū pe epure l'a mánecatū. Iar rădașca a zburatū cu vulturulū, ca să scie unde e cuibulū lui, și mergéndū acolo prăvălindū ouēle lui le-aū spartū. Iar elū mâniindu-se, că a îndrăznitū cine-va să facă acéastă, și în locū mai înaltū a doua óră și-a pusū cuibulū. Ci rădașca și acolo iar așa i-a făcutū. Ce să facă acum vulturulū nu scia, s'a suitū la Joe (că lui se đice că este vulturulū sfințitū) și între genuchiī lui a treia óră și-aū pusū ouēle, comandându-le lui Dumneđeū, și rugându-se ca să le păzéscă.

Și rădașca făcéndū din gunoi purură, s'a suitū, și i-a slobozitū în sînulū lui Joe, iar Joe sculân-

đutū pe păméntū. Atunci vulpea alergândū, i-a mánecatū pe toți înaintea vulturulū.

Epimīt (Epilogulū moralū alū fabulei). — Acéastă fabulă însemnéză, că cei ce calcă prieteșugulū și chiar de vorū puté să scăpe de pedépsa prietenilorū nedreptățiți, însă nu vorū puté scăpa de pedépsa lui Dumneđeū.

Vulturulū și Rădașca (unū gândacū).

Unū epure alergatū de unū vulturū a fugitū în cuibulū rădașciī, rugând-o ca să-lū mântuiască. Rădașca se ruga și ea de vulturū să nu uciđă pre epure, jurându-lū pe Joe celū mare să nu-ī desprețuiască umilirea sa, vulturulū însă lovindū furiosū cu aripa pre rădașca și apucândū pre epure l'a mánecatū și a zburatū. Atunci rădașca, ca să afle cuibulū vulturulū, a zburatū și ea împreună cu dînsulū, și apropiindu-se de cuibū a prăvălitū ouēle ce eraū într'însulū și le-a spartū. Vulturulū necăjindu-se fórte multū pentru acésta și đicéndū, cum se pôte să-mi facă un astū-felū de lucru și-a mutatū cuibulū la un locū mai naltū, unde a ootū de a doua óră ca să scóță pui; rădașca însă și acolo i-a făcutū asemenea. In sfirșitū vulturulū, ne-sciindū ce să mai facă, s'a suitū la Joe, pentru că se đice că elū este pasēre sfântă a lui, și și-a pusū alū treilea rîndū de ouē între genuchile lui, încredințându-le Đeului, și rugându-lū ca să le apere.

du-se, ca să scuture gunoiul, uitându-ș' a lepădat și oule de spartu. Și înțelegându că rădașca a făcutu acésta ca să-și isbândescă pe vultură că nu numai pe rădașcă vulturulă i-aŭ urgisitū, ci și asupra lui Joe a fostū ne-credinciosū. Decī întorcându-se vulturulă i-a spusū Joe, că rădașca este care i-a făcutū supărare, și adevăratū cu dreptate a făcutū acésta. Iar Joe ne-vrëndū să pără némulū vulturilorū, a ăisū către rădașca să se împace, care nevrëndū rădașca să se împace, Joe într'altū timpū a mutatū nascerea vulturilorū, când nu se vėdū rădasee.

Învățătura.—Acéstă fabulă învață, că pre nimeni nu se cade a-lū nebăga în sēmă, socotindū că nimeni nu este, care de nu îi veī da pace să nu-și pótă izbândi.

Privighetórea și Curoulū.

Privighetórea, ședëndū într'unū arbure, după obiceiū cānta. Iar curoulū vėdënd'o și fiindū-ī fóme, sburāndū o aŭ apucatū. Și când acum era să o omóre, rugă pe curoū să nu o mănānce, că nu e de ajunsū să-și umple cu ea pāntecele, ci dacā îi trebuie māncare să cate să se întórcă la mai marī pāsēri. Iar cu-

Rădașca însă și acum făcëndū unū micū cocoloșū de băligarū, l'a lāsātū în sīnulū lui Joe. Atunci Joe sculāndu-se să scuture gunoiulū, s'a uitatū că are ouē, pentru acésta oule cāđēndū jos s'aŭ spartū. Joe află dela rădașca că ea a făcutū acésta, ca să-și rėsbune pe vulturū, care n'a atacatū numai pe dīnsa, ci n'a respectatū nici rugăciunea făcută în numele sėū, de mare zėū. Când s'a întorsū vulturulū, Joe i-a spusū că rădașca este, care i-a făcutū nevoia acésta, și că cu dreptate a făcutū acésta. Cu tóte acestea fiind-că elū nu voia ca să piarā genulū vulturilorū, a încercatū mai întâiū să facă pe rădașca să se împace cu vulturulū, apoi fiind-că rădașca n'a voitū să se împace, a mutatū nascerea vulturilorū în altū timpū, când nu se vėdū rădasee.

Epimītū (Perorația fabulei).— Fabula învață a nu desprețui pe nimeni, cugetāndū bine că nu este nici unū omū (orī cātū de neputinciosū), care, când este atacatū, să nu-și pótă rėsbuna.

Privighetórea și Uleulū.

Privighetórea ședëndū într'unū arbure cānta după obiceiū. Uleulū vėdënd'o și fiindū flāmāndū s'a repeditū asuprā-ī și a prins'o. Privighetórea vėdëndū că are să móră, rugă pe uleū să n'o mănānce, că cu ea nū póte să-și umple pāntecele, și că de are lipsă de māncare să caute alte pāsēri mai marī. «Dar eū

roulă, luând'o, ȃice : Dar eă cu adevărată nebună ași fi de a-și lăsa bucata care o amă gata în mână, și să umblu după care nu se vede.

Invățătura.— Acastă fabulă învață ca fôrte mulți ômeni așa fără de socotelă sunt, care pentru sperarea altei mori, care nu sciă putea-le-voră căpeta, perdă cele ce aă în mână.

a-și fi ună (mare) nebună, ȃice uleulă, răspondendă, de a-șu lăsa bucata, care 'mă este în mână, și așu umbla după alte cari nici nu se ved.

Epimită (Invățătura morală) a fabulei.— Fabula arată că mulți ômeni sunt atăta fără judecată, încât lasă lucrurile, ce aă în mână, în speranță că voră prinde alte lucruri, ce nici nu le vedă.

1. Dimitrie Țichindeal.

Biografia măi pe largă a lui Dimitrie Țichindeal o face I. Eliade în precuvântarea edițiunei a II (din 1838) a fabuleloră lui Țichindeal.

Acestă fabulistă s'a născută în ultimulă pătrară ală secolului trecută în Banată la Becăhereculă mică. A fostă măi întâi preotă în comuna sa, apoi între 1812 și 1813 profesoră la scôla normală (preparandia) din Aradă; apoi până la 1814 adecă până pe la mórtea lui, a trăită ca preotă în Becăherecă și Temișóra.

Dămă aci din fabulele lui pe cele trei dela începută:

Vulturulă și Vulpea.

Vulturulă, însoțindu-se cu vulpea, aă făcută între sine prieteșugă și, ca să fie acela pururea statornică, s'aă vorbită și s'aă împreunată să viețuiască în vecinătate, ca să pôtă ajuta unulă altuia în vreme de lipsă; și spre acestă scopă și-aă alesă loru-și ună stejară înaltă, întru ale căruia crângă aă făcută cuibă, întru carele vulturulă a ouată ouele sale, apoi clocindu-le a scosă puilă, iar vulpea, la răděcina aceluiasi copacă, într'o gaură, și-aă făcută ei-și așternută de frunze, și fiindă grea, aci a fătătă căteii seă. Decă acăsta, după obiceiulă ei, a eșită odată la vėnată. Vulturulă în ȃiua aceea ne-avėndă ce mănca, nici cu ce-și sătura familia sa cea flămândă, vėdėndă pușorilă vulpei cam grași, a sburată jos, și luându-i în unghilă, i-a dusă în cuibulă seă. Nu târđiă după aceea venindă și vulpea dela vėnată, a vėdută acăstă jalnică privire; căci sângele încă caldă curgea din cuibă pe lemnă în josă, și ticăloșilă aceia pușorilă umilite glasurilă de vaete și plân-

gere da. Iar Vulturul cu unghiile sale folele le spârgea, cu clonțul ochii le scotea. Socotiți dreptă acea, cum a trebuit să fie vulpei atunci, vedându această jalnică întâmplare; fiesce-carele poate foarte lesne ghici acesta, ca să pățimescă dela altul ore-carele, nu i-ar fi ei așa jale, ca și când dela prietenul și vecinul său pățimesce, după aceea neputându nimic alta face, făcū aceea, care toți cei slabi facū, când li se face vre-o supărare dela cei mai tari: blăstămă și chiamă judecata și dreptatea, cea cerească să-i răsplătescă. Inșă după puține zile păstorii în câmp frigendū carne, din care vulturul răpindū o bucată, de care era lipitū unū cărbune nestinsū cu focū, și după întâmplarea suflărei vântului, dintr'acea bucată s'a aprinsū cuibulū vulturului, deci cădendū vultureii cei micuți jos, jumătate fripti, o cu câtă bucurie i-a așteptatū vulpea, și cum îndată înaintea ochilorū vulturului i-a isbitū de copaciū, și inima din ei, fiindū încă vie, o smulgea și o înghiția. Fiesce carele și acesta poate foarte lesne ghici cum îi va fi fostū atunci vulturului.

Invățatură. — Nu te însoți cu cine nu ești din destulū a te smulge de pērū, dice unū cuvintū bătrânū; că spre cine se plângū mai multū ómenii, decăt spre vecinii și prietenii lorū; căci astădi se sărută și se prietenescū, iar dimineața se sudue și se sfădescū. Uniī pățimescū pentru răutatea și nedreptatea lorū despre o parte, iar despre alta pentru nesciința și blestemățiile lorū.

Nu te însoți cu cine nu te cunoscī, și nu te împrieteni cu cei mai puternici decăt tine; iar mai vîrtosū nu primi pe nimeni în prietenie mai nainte până ce nu-lū vei cunósce bine cum a trăitū cu cei mai nainte prietenī ai sēi. Dreptatea cere ca nimenui câtū mai mică asupra să nu-i facemū: iar fapta cea bună voesce ca să ajutămū altora, și să le facemū bine. Minte cea sănătósă tare ne poruncesce nouă, ca să ne păzimū foarte, să nu ne facă rău cineva, și tocmă de ar voi, să nu pótă nici-decum; acesta e mai fără primejdie și fără de grijă, ca, până când póte să ne facă nouă rău cine-va, de va vré, până atunci nu stămū noi pre mai bunū piciorū; noi vomū vedé în multe fabule, că vulpea în multe împrejurări, cu bună pricepere, și înțelepciune s'a purtatū; iar aici cu totulū s'a rușinatū, că ea bine a sciutū că vulturul e foarte bucurosū și îi place epurī și vulpi a mânca. Apoi cine i-a disū ei cu elū să se însoțescă și să se invecineze? Ce e iubirea cea de mărire deșartă, pre căți din cei cu minte i-a făcutū fără minte și pe cei străbătători și ageri la minte și la vedere i-a orbitū. Pe vulturulū a-lū avé în vecinătate nu e glumă, că acesta frumosū sună! ei ceea ce ne învață pe noi fabula acesta, mai frumosū e ca să înțelégă celū puternicū și să nu se nădăduiască întru puterea sa, căci este ochiulū judecătii, carele tóte le vede. Spunū că se miră asupraitorii, căci multū cerū

dela dînșii, ci încă de se va cere înapoi tóte, câte aũ luatũ ei dela alții, puțin óre-ce le va rămáne.

Vulturulũ săgetatũ.

Unũ vulturũ, ședẽndũ într'unũ locũ înaltũ, pãndea dórã și-ar vẽnã ceva de prãnzũ; însă, cum adesea-orĩ se întimplã, cã acela carele vrea pe alții sã vẽnaze, pe sine însuși se vẽnázã, și carele pornesce dupã lâna altora nefindũ smulsã, elũ însuși vine acũ totũ tunsũ. Unũ vẽnãtorũ, fiindũ aci óre-unde ascunsũ, a săgetatũ pe vulturũ. — Ah alũ meũ amãritũ vẽnatũ! aũ pe tine te-amũ așteptatũ eũ aicea? începũ, jumẽtate mortũ fiindũ, a grãii vulturulũ șie. Dar când încã vẽnũ la cãpẽtulũ codoriței (suliței) pene de vulturũ, ñise: ticãlosulũ de mine! sfãrșindu-și vieța, aũ dórã însuși penele mele mẽ omórã? nu mĩ-e atãta de jale pre săgėtã, cãt ãmĩ e pre penele mele.

Învẽțãturã. — Omulũ celũ nedreptũ și rece, este asemenea vulturulũ fabulei acesteia, cãci totũ gãndesce și iscodesce și bate capulũ cum ar face rẽnũ altuia, pãnã când cade elũ însuși ãn rẽnũ, apoi atunci plãnge și se vaetã. Dragii mẽ nãscẽtori și pãrinți! iertați-mẽ pentru acẽstã luare de sãmã : dacã tata și mama nu se iubescũ ãntre sine și nu se cinstescũ, apoi din cine se vor ãnvẽnã fiiĩ lorũ, ca sã-ĩ cinstescã și sã-ĩ iubescã? Socotiți, dreptũ aceea ca sã dați pruncilorũ voștri din pãrga tinerețelorũ modulũ faptelorũ bune, dacã poftiți sã vẽ fie vouẽ bunĩ, iar mai vĩrtosũ așã sã fii cãtre nãscẽtoriĩ tẽi, cum poftescĩ sã-ți fie pruncii. Cu dreptulũ se plãnge vulturulũ spre penele sale, cã nimicũ nu e omulũ mai cu jale, decãt când pãtimesce dela aĩ sãi, și dela nẽmulũ sãũ ; cine ți-a scosũ ochiũ? fratele ; pentru aceea așã afund, ñicũ bẽtrãniĩ. Așã darã dela cine va aștepta ajutorũ? Decĩ sã ne cercãmũ pe noi ãnși-ne, nu cum-va suntemũ noi pricina, cã nu ne iubescũ nẽmurile și prietenii ; cãci acela carele însuși luĩ ãn lume ãși este prietenũ nu-și va dobãndi și credincioși prietenĩ ; și carele numai ãnsuși luĩ ãși place și ãși slujesce, acela are domnũ cu totulũ nebunũ.

Leulũ și Vulpea.

Leulũ ãndelungũ viețuindũ și fórte ãmbẽtrãnindũ, nu putea nici cu iuși-meã, nici cu virtutea sa ca ãn vremea tinerețelorũ pre alte viețuitóre sã le supunã și sã le mãnãnce ; gãndi dar și socoti ãn totũ chipulũ, ãntre acẽstã ticãlósã circumstanțã (stare ãmprejurũ) ce va fi de dĩnsulũ ; mai pre urmã, ãi veni ãn minte, cã de multe oriĩ aici pre pãmĩntũ, cele ce nu se potũ cu puterea și virtutea birulũ, mãestria și isteșimeã lesne le aduce spre acẽstũ sfirșitũ. Dreptũ aceea s'a fãcutũ bolnavũ și ãntrãndũ ãn pescera sa s'a ãntinsũ

și s'a lungitū câtu-e de lungū, apoi a răsunitū și a făcutū scire în tóte latu-
rile, și pretutindena s'a dusū vorba, că leulū celū înfricoșatū, se muncesce
cu sufletulū în gură, și trage de mórte, și e aprópe de sfirșitū; numai cât
nu i-a eșitū sufletulū. Adevăratū este, că cine ce poftesce, lesne și crede,
Auđindū acésta viețuitórele, multe dintr'ínsele, una pre alta neașteptândū.
s'aū înbulđitū care mai întâiū acele nume de cercetare va intra la leulū
celū ce-și sfirșesce suflarea, și uitându-se la periciunea lui să-și îndulcésca
ochii. Săraculū bietulū elū ! ce făcea elū vėđendu-se de atátea jigăniū îm-
presuratū, când pe una când pe alta apucă lupișū ca bolnavulū, spre obiec-
turi și poftele sfinția și le jertfia. Mai pe urmă iată și vulpea, care prin
ușe privindū : noa ! cum ești unchiule ! răū, draga mea fiică, răspunse
leulū și-ī đise: dar vino mai aprópe, de mă veđi ! iartă-mė, unchiule, căci
nu am vreme, ímī este grabă, răspunse înțelepta jiganie, și nu știū cum
nici ímī cam este voia, căci vėđū multe urme de către tine, iar de către
mine nici una.

Invėțătura.— Intru acésta fabulă póte fiește carele să-și afle invėțătura și-e-și.
Ómenii ceī asupritóri, rėi și nedrepti, ce nu potū cu puterea, aceea cu măestria,
cu viclesugulū și cu prefacerea facū. Spunū de acelū istețū și politicū Papa
Csist: acesta mai înainte, până a nu se pune Papă, a umblatū totū aple-
cușatū saū gárbovū; masariū de mreje pe masă avėndū, prânzia; iar cum
ilū făcură Papă, îndată se îndreptă și se înțepeni mai bine decât fie-carele
Cardinalū. «Amū aflatū acum cheile sfântului Petru, a đisū unui prietenū
alū sėū, carele se mira de acésta schimbare; nu ne trebuiesce a umbla mai
multū aplecatū (gárbovū).» Iar cândū a vėđutū mrėja pe masa sa, a înce-
putū a sudui pre sluga sa, pe bėtránulū Onufrie: «veđi că ești fără creeri,
íi đice, ce-ți trebuiesce mai multū mrėja, dacă sunt toți peștiū vėnași?»
Omulū vielėnū și amăgitorū după vreme se pórtă, și se îmbracă când în
piele de lupū, când de vulpe, iar când sunt de lipsă și de óe, și tocmai
și în cea de sfintū. Păzesce greșelele când le spovedesce vulpea, și le
povestesc lupulū! așa đice unū cuvintū a unui înțeleptū englezū, că noi
așa suntemū întru acésta piele a nóstră cât nici nouė ínșiși nu trebuie cu
totulū să ne încredemū. Nu crede nașule, că cainėsca e gura, și lacomi
sunt ochii la dinsa; nu lăsa laptele pre sufletulū vițelului, đicū bė-
trániū Romanī. Acésta noi toți, mulțumitā lui Dumneđeū, scimū; nu e de
lipsă ca eū acum mai înainte să o spunū. Fericitā și de Dumneđeū bine
cuvintatā e inima cea curatā și drėptā, eī încă lasă să fie iarăși cu minte
și înțelegere bună, iar mai vırtoșū cu aceia, pre care nu-ī cunóscemū;
că ce folosū ímī este, că m'a invėțatū tatălū meū ca eū să nu înșelū pre
nimenea, dacă nu m'a invėțatū cum voiū face ca să nu mă înșele și pe

mine alții, grăesce Gilblas. Vulpea ne dă nouă aice minte, minte și învățatură, să nu grăimū nicī o dată așa iute întru lucrările înaintea noastră. Iartă unchiule că nu amū când, urmele mă spăimintéză. Cu greū e a cunoșce pre omū! și cu cât sunt ale cui-va mai dulci și mai netede cuvintele, cu atâta mai multū trebue a fi în pază, și bine e a lua sémă cum sunt pre lângă dînsulū urmele, adecă: Cine e? și cum se pórtă și pășesce în lucrările sale acum? și cum s'a purtatū mai nainte, este mai multū de douē miī de ani de când se plânge Euripidū, că e muncă a cunoșce pe omū, grăindū: Lucrulū carele e mincinosū, a datū Dumneđeū semne ca să-lū cunoșcă ómenii, iar a bărbatului cu ce putemū rēulū să-lū cunoșcemū? nicī unū semnū pe trupū nu i-a datū.

2. Gheorghe Asachi.

(Revista Nouă An. I. No. 1.)

Gheorghe Asachi s'a născutū la 1788 luna Martie 1, în Herța, târgușorū în județulū Dorohoiū. Familia lui era din Basarabia, și se aședase în Moldova pe la jumētatea secolului trecutū. Tatălū sēū, Leonū Asachi, era unū preotū instruitū și unū bunū patriotū. Acesta, după mórtea soției sale, se călugări. Când cei doi copii ai sēi, Gheorghe și Petru se făcură de școlă, pentru că la noi nu erau școlī (o singură școlă era în Iași, și aceea grecescă), îi luă și se așeză cu dînsii la Lemberg.

La 1805, Gheorghe Asachi, în vîrstă de 17 ani, a isprăvitū cursulū studiilorū clasice dela academia din Cracovia. Dar în totū timpulū învățătorei sale s'a aplicatū cu deosebire la studiulū matematicelorū (inginerie și arhitectură).

Reîntorsū în țeră (1805) debută în specialitatea sa de arhitectū prin întocmirea unū planū, după care s'aū ziditū în Iași casele Principesei Elena Sturdza Păstrăvenu (lângă biserica S-tului Nicolae celū sēracū), ađi proprietatea d-lui Vasile Sculi. Dar în același anū, pentru motive de sănătate, trebui să plece la Viena. Timpū de patru ani, cât a statū acolo, elū s'a îndeletnicitū cu studiulū matematicelorū înalte și alū picturii.

În vremea acēsta Moldova era ocupată de armate rusesci. Gheorghe Asachi se duse la Roma. Acolo se ocupă cu studiulū arheo-

logiei și literaturii italiene și cu învățămîntul clasic. Acolo își publică cele d'întîi poezii ale sale: «La Tibru» etc.

La 1812 se întorțe în țeră și peste unū anū (1813) începe în Iași unū cursū de inginerie. Cinci anī de-a rîndulū elū întocmi în limba română, spre mirarea tuturor, tractate de Aritmetică, Algebră, Geometrie, Trigonometrie și Geodosie practică.

La 1817 organisă unū începutū de teatru. Vêdëndū apoi lipsa de profesori pentru o cultură națională, Asachi aduse din Ardélū în Iași câțiva profesori ca Vasile Fabianū și Vasile Popū, cari l'au ajutatū multū în gréua și măréța lui muncă.

După restabilirea liniștei dela 1822, Ioanū Sturdza, Domnulū Moldovei, trămite pe Asachi ca reprezentantū alū țerii la Viena, centrulū politicei pe timpulū acesta; însă după cinci anī Asachi renunță la acea onóre și se întorțe în țeră, unde înființeză la Trei-Ierarchi o școlă primară, una normală și unū gimnasiū. În anulū acesta, 1828, elū este numitū referendarū, în care funcțiune stă până la 1849 și face să se înființeze Academia Mihailénă la 1835 și la anulū 1841 Școlă de arte din Iași.

La 1 Iunie 1829 a scosū cea d'întîi gazetă românéscă în Moldova «Albina Românéscă» care a ținutū 33 de anī, până la censură.

Fôrte harnicū omū a fostū Asachi și trebuie să fi avutū o rară inlesnire de a concepe și de așterne pe hârtie, căci din góna vieței lui, lasă aprópe o bibliotecă, din ce a scrisū și din ce a tradusū elū. Poezii, nuvele istorice, balade, fabule, tablouri istorice, piese de teatru, cãlindare, cărți de sciință, cosmografie, matematici..... rămâi uimitū când cugeți la câte a scrisū omulū acesta a cărui muncă de uriașū umple mai bine de o jumătate de secolū.

În vërsta de 81 de anī, Gheorghe Asachi móre la Iași în 1879.

Din fabulele lui Asachi :

Greerulū și Furnica.

Sãltãndũ greerulũ la țerã
Șuerat-ãũ tótã varã,

Și când iarna a venitũ
Cu nemica s'a trezitũ,

Ne-avëndü măcarü de dorü
 Muscă saü un vermișorü.
 Pe furnica sa vecină
 A rugatü să-lü împrumute
 Cu unü grăunte, c'o neghină,
 Să mai prindă la virtute,
 Țicëndü:— Țeü, la timpü de trierü,
 Daü parola mea de grierü,

Inturna-voi tótă soma
 Și 'nterelü de 'mprumutü.
 Dar furnica iconómă
 I-a Țisü:— vara ce-ai făcutü?
 — Prin câmpii și prin grădine
 Amü cântatü până aü datü bruma.
 — Tu cântai, îmi pare bine,
 Jócă, vere, dar acuma.

Mórtea și nenorocitulü.

Unü lemnarü din cei sërmanï,
 Plinü de grijă și de anï,
 Cărändü vréscuri grele 'n spate
 Din pădure pe la sate,
 Se 'nturna încetișorü
 La sëraculü foișorü.
 Obositü, neputinciosü,
 Pune sarcina sa jos,
 Și-și aduce-aminte-anume
 Câte sufero pe lume!
 Că, de când elü s'a născutü,
 Rele numai a vëđutü.
 Fără viptü de multe ori,
 Fără somnü adese-ori,
 Tótă nóptea 'n gânduri zace,
 Țiua nici cum n'are pace,
 Căci vätavulü rëü și tontü,
 Boeresculü peste pontü,

Birulü greü și miï beilice,
 Doï feciori și patru fiice,
 O soție sfädätore
 Vięfa îi face-o lingóre!
 În cât, vrëndü a-și face sémă,
 Ca să vie mórtea chiamă!
 Nesătósa deci bętrână,
 Țiindü secerea în mână,
 Repede s'a arätatü,
 Și ce vrea l'a întrebatü?
 Vëđendü fiorósa mórte,
 Spăimîntatü lemnarulü fórte,
 Țice: «— Rogü, ajut'unü picü
 «Ceste lemne să rădicü.»
 Mórtea curmă tóte cele,
 Omulü însă-i mai doritü
 A suferi miï de rele,
 Decât a fi mântuitü!

Bróscele cari cerü unü împëratü.

Nevrëndü bróscele s'asculte
 De guvernulü democratü,
 Dela Zevs, cu strigări multe,
 Aü cerutü unü împëratü.
 Zevs, ce-i Țeü îndurătorü,
 Le-aü trimesü unü domnitorü
 Pacnicü, dreptü, cu bländă fire,
 Incât altulü nicăire

Nici odată s'a vëđutü.
 Dar din cerü când a căđutü,
 A sunatü așa de fórte,
 Incât némulü celü broscosü
 Boländü multü și mai fricosü,
 Prin coșarü, glodóse bórte
 Tupilü s'a acufundatü,
 Și timpü multü n'a cutezatü

De-a scóte capulú afară
 Să facă concertú de séră.
 Suveranulú însă-acelú
 Pe care l'au socotitú,
 Că-í vr'unú uriașú cumplitú,
 Ramú a fostú d'unú copăcelú.
 Despre acéstă mare témă
 Avea brósca, care întâi
 A eșitú să iac sémă
 Și să deie semnú l'ai sčí.
 Dar abia de ramú încetú
 Tremurândú s'apropietú,
 Iată și-alta vine 'n urmă,
 După ea întréga turmă.
 Apoi nu pre târđiorú
 Totú acelú broscosú poporú,
 Așa bine s'a deprinsú
 La firésca bunătate,
 Incât săria înadinsú
 Impăratulú pe spate.
 Păzindú alú sėú caractirú
 Tóte suferé-acelú Sirú!
 Insă bróscele rebele,
 Neastímpérate, rele,
 Cătră Zevs iar au strigatú:

«Să ne dai altú împăratú
 «Care mai vioiú să fie!»
 Zevs atunce în mánie
 Le trimete o cucóră
 Care 'mpunge, le omóră.
 Să arăte-a eí putere,
 Le îngHITE, și'n plăcere
 Căpăținele le sfarmă.
 Iată țipétú noú și larmă
 Bróscele au înălțatú!
 Atunci Zevs a detunatú
 Cu aceste aspre țise:
 «Brósce, haide! pare-vi-se
 Că eú voiú să mă supunú
 Către țipétulú nebunú?
 Dacă ați fi avutú minte,
 Trebuia să fi ținutú
 Pe guvernulú de 'nainte.
 Dar după ce l'aiți perdutú,
 Vė era destulú odorú
 Acelú pacinicú domnitorú.
 Acuma vė dau unú sfatú;
 Păstrați p'acéstú împăratú,
 Nu cum-va iar prin schimbare
 Să dați peste-unú răú mai mare.

Ochiú și Nasulú.

Urma cértă dineóre între ochi și unú nasú vecinú,
 Cui din doi, după dreptate, ochelarii se cuvínú?
 Advocatú se făcú limba și pe nasú ilú apėra,
 Iar urechea prezidentulú, a eí țiceri asculta,
 Atunci limba cu talentú:
 A țisú către prezidentú:
 — «Dréptă plécă-ni ureche,
 «Să auđi doveđi o mie,
 «Prin înscrișú și mărturie,
 «Cum din epoca cea veche,
 «Némú de nasú, totú neurmatú,
 «Ochelarii au purtatú,
 «Și-í se cade ca moșie
 «Trecută în paragrafie.
 «O comisie de mazili,
 «Rânduită chiar pe nasú,
 «Aú găsitú între movilă
 «Brazda ce-ochelarii au trasú.
 «Tribunalulú va ierta
 «Să potú pilde arăta:

«Fața dacă ar fi rămasă
 «De 'ntîmplări să n'aibă nasu,
 «Cine-ar fi acel mîgaru
 «Ca să pórte ochelari?
 «Din aceste lămuritu
 «După legi a doveditu:
 «Cum că pentru nasu anume
 «Ochelarii s'au ursitu,
 «Ș'ochelariilor în lume
 «Postu pe nasu s'a rînduit!»
 La acéstă limbuție
 Bravo 'n sală-a rîsunat.
 Iar nasul de bucurie
 De trei ori a strînutat!
 Dar ghibacea nóstră limbă
 A ei sistemă o schimbă,

Și chiar pentru altă parte
 Paragrafuri totu din carte
 Așa vederate a scosă,
 Că a doveditu pe dosă,
 Fără nici un picu favoru,
 Nici prepusă de strîmbatate,
 Cum că ochii au dreptate
 Preste ochelarii loru.
 Dar urechea care 'n faptă
 A limbei au înțelesu
 Mîuirea în procesu,
 Hotărîre 'ncee dréptă:
 «Nasul dreptu de proprietaru
 «Aibă preste ochelari,
 «Ochii se voru mîrgini
 «Prin ei numai a privi.

Minciunile.

Intr'o séră fórte lină,
 In plimbare am eșitu
 La Copoă, lângă grădină,
 Să rîsuflu-aerū doritū.
 Când vîduț'am de-odată
 La statū mare o figură,
 După modă îmbrăcată;
 Dar precum făcū cei sîraci,
 Purta 'n umere dășagi.
 Inșă nu amū însemnatū
 De-î femee, saū bărbatū?
 Mă mirū de-acelū veneticū,
 Și întrebū atunci de nume?
 Stahia 'mî rîspunde: «'n lume
 «Intrigă ómenii 'mî űicū.»
 «In acéstă țárnă bună
 «Straturi samênū de minciună,
 «De calumnie, cređare,
 «Greulū meū amestecū are.
 «Ne-obosită în lucru suntū,
 «Dintr'unū trecū la altū pămîntū.

«Inșă nicăire nu-î
 «Ca pe malulū de Bahlui:
 «Pămîntū grasū pentru minciune
 «De se face de-a minune!
 «S'apoi totū aici cu prețū
 «Fórte bunū astū-felū nutrețū
 «Se întrebă și se cată
 «Ca o pómă delicată.
 «Pentru acestū produsū mănosū
 «Orī-ce timpū e priinciosū,
 «Săcetă cu umeđelă.
 «Nici odată daū smintélă.»
 După-acéstă a sa mână
 Iute sémênă în țērână.
 Unū grăunte nu se perde
 Iată totū ogoru-î verde.
 O minune! 'ntr'unū minutū
 Erburile au crescutū
 Inflorescū, ș'apoi pe locū
 Amū spicele se cocū.
 Incătū totū acea cîmpie

A produsă minciuni o mie.
 Cele ce cu ochii vedă,
 Pipăindă abia le credă,
 D'omeni însă atunci o cetă
 De minciuni nouă însetată,
 Case și copii lăsa,
 La culesă se îndesa.
 Mândru-i fie-care spicū.
 Dar de 'ntru nu-i nimicū.
 De-a gusta toți să imbie,
 Altulū pune în cutie
 Trufandale înfoete,
 La ținuturi le trimete.
 Vedă colo femei frumoșe,
 Deși ceva mincinoșe,
 A culege aū mare dorū
 Minciunele de amorū.
 Injositulū în trufie
 Ne-avendū altă meserie
 De nuvele care-i placū,
 Iși culege unū plinū sacū.
 Speculanții de pe locū
 Pe la bolte marfa cară,
 Ca s'o vîndă 'n iarmarocū
 Și prin tîrguri de prin țeră.
 Cei ce-ascultă pe la ușă,

Și veninulū pōrtă 'n gușă,
 De bunū nume răpitorū,
 Culegū intrigi dintre flori.
 Când prin chipuri felurite
 Unu 'ncarcă altu 'nghite,
 De o dată,
 Se arată
 Coborāndu-se din cerū:
 Luminosulū adevērū.
 Nicī unū vĕlū pre elū umbria,
 Fachie 'n brațulū sĕū ținea.
 Abia sânta cea figură,
 Aruncă o căutătură,
 Iute, cum a rĕsăritū,
 Farmeculū a și peritū.
 Ș'omenii s'aū minunatū
 Cum așa s'a îngānatū?...
 Adevĕrurile Prĕ-Sfinte!
 Auđi calda rugāmintē:
 Intre noi 'n veci te-așĕză,
 Inimele luminĕză.
 D'aici iutriga să piară,
 Ce pre noi vrea să desbine,
 Și poporulū de prin țĕră
 Să se 'ncĕrdă numa 'n tine!

Momița la balū maschē.

Unū filosofū ce aflase
 A sciințelorū secretū,
 De pe'n lume adunase
 Pentru publicū cabinetū,
 După sistematicū planū,
 Scoice, pesce din Oceanū,
 Feare, pasĕri cu verđi pene,
 Bolovanī și buruene,
 Crocodoli de pe la Nilū,
 Și tabloū de Rafail.
 In sĕrșitū celū invĕțatū

De unū gustū, de o capriță,
 Pentru sine-a cumpĕratū
 Mare tĭnĕră momiță
 Care-i đicū orangutanū,
 Și-i de țĕrmulū Africanū.
 In cĕrți điua îngropatū,
 Și'n negrĕlă implāntatū,
 După lucru-ostenitorū,
 Iubea șaga uneorī.
 Și lāsāndū de-o parte tomulū,
 Invĕțatulū meū, ca omulū,

Să se pótă răsufła
 Cu momița se juca.
 Decî voiosu, vrëndu să petrecă
 Séra unuî carnavălu,
 Pus'au strae ca să facă
 Cea momița pentru balu,
 Ca s'o ducă acolo
 Măscuită 'n domino.
 In costumă înauritū
 Contrabandu-a mistuitū
 A ei cefă-i învêlită
 Cu o freză încrețită,
 Pune 'n capulu celū flocosu
 Unū beretū cu fiongū tufosu.
 Mijloculū cu brău încinge
 Și în scarpe talpa-i strînge.
 Brânca-ascunde în mânuși
 Nasulū rosū ca pipărușū
 Ș'a ei botū, să nu-lū cunoscă,
 Se acoperă cu mască.
 Așa mergū fără ciocoî
 La teatru amândoi.
 Filosofulū intră 'n sală,
 Și momița cu 'ndrăznělă.
 Ce cu grație cochetă
 Ține în brancă o lornetă.
 Aici află adunare
 Miî lumini și vuetū mare,
 Sărituri, cacofonie,
 Haruri date cu chirie.
 Fie-care ca turbatū
 Intră unde-i îndesatū.
 Unulū altuia în pripă
 Sub nasū la ureche țipă.
 Multe masce sunt frumoșe
 Dar ca lumea-sū mincinose!
 Aici veđi pe unū nalbanū
 Avëndū portulū și organū
 Unuî doftorū la consultū
 Lătinesce vorbindū multū.

Veđi din școlă unū băetū,
 Cu cunună de poetū,
 Dama care-o lume 'nșală
 Veđi cu habotū de vestală.
 Jidovulū de podulū vechiū
 Imbrăcatū ca eroū grecū.
 Ș'advocatulū celū limbutū
 Jócă aice rolū de mutū.
 Prin astū-felū de iarmarocū
 Aî mei ôspeți își facū locū,
 Filosofulū prin desime
 Trece, dară nu-lū cată nime;
 A momiței pasū măritū
 Și străina ei figură
 Asupră-i totū aū țintitū
 Adunării căutătură.
 Cu zîmbire fie-care
 Îl șoptia niscaî cuvinte,
 Dar momița cu 'ngânfare
 Trecëndū, trece înainte.
 O asemenea tăcere
 Și mărêța ei vedere
 Pe toți umple de mirare,
 Încât suna întrebare
 Cine masca cea să fie!
 Și ideî s'audū o mie.
 Cu respectū unii se 'nchinū
 Cređëndū că-i unū prințū străinū.
 Unulū țice: L'am aflatū,
 Ilū arată a sale-odóre,
 A Ungariei magnatū.
 Altu-apoi: O frățioře!
 Din tăcere sa nu veđi
 Că-i unū milordū irlandez?
 Jură însă a lui vecinū
 Că-i de China Mandarin.
 Fie-care-a socotitū
 Că pe mască a ghicitū.
 Pre ea totū în jurū uréză
 Și i se recomandéză.

Iată pentru randevu
 Îi dă-actrița unû bilè-dù,
 Poliță îi dă bancherulù,
 Minunatulù hapù spițerulù.
 C'unû cuvintù pe cea momișă
 Toți o credù de-alésă viță.
 Îi facù curte și-î se plécă
 Ca protectorù să și-o facă.
 Iar pe omulù învêțatù
 Nici în sémă l'a băgatù.
 Elù atunci plinù de mânie,
 Astă-a lumei nebungie
 Ca să rabde nu mai pôte;
 A momișei mască scóte,

Ș'apoi dice astă vorbă:
 «Fără creerù turmă órbă!
 «Totù e bunù ce e străinù,
 «Veđi la cine te închinì!
 «Sistema ți-î părtinire
 «Interesulù și 'njosire;
 «Meritulù celù învêțatù,
 «Cugetulù celù mai curatù,
 «Sentimentù de omenire
 «N'au la tine prețuire,
 «Și mai bine 'ți place o vită
 «Ce 'n minciuni îmbrobodită,
 «Nesciința și 'nfoere
 «Le ascunde prin tăcere!»

3. Costache Stamati.

«La 1866, într'unû studiù din *Buletinulù Instrucțiunei publice*, d-lù G. Misailù dicea următoarele:

«Nobilulù Alexandru Hásdeù și cavalerulù Costachi Stamati sunt «singuriî literați români de peste Prutù. Precum doi arbori verđi «și stufoși, părăsiți saù uitați de Dumneđeù și de ómeni pe întin- «derea cea nemărginită a unui deșertù arinosù, represintă singura «vegetațiune din partea locului, de asemenea acești doi Români «represintă viața intelectuală între Basarabienî. Vai, durerosù lu- «cru este de a mărturi acesta, dar adevêrulù așa e, și nimeni «nu-lù pôte tăgădui!...»

«In adevêrù, acești doi Basarabienî, tatălù meù și prietenulù sêù Stamati, pe cari în copilăria mea îi vêdusemù de atâtea ori în Chișinêù, petrecêndù împreună serile în duióse amintiri despre fos- t-aù-fostù alù Românilorù, amêndoî la unù locù, caracteriséză de minune întréga Basarabie de la 1812 încóce: Basarabia cea incultă, fără nici o școlă, păstrândù cu sfințenie fondulù și forma Moldo- veî de pe la începutulù vécului, și Basarabia cea cultă, simțindù românesce, unê-orî cu multă căldură, dar îmbrăcândù acestù simțù într'o haină străină.

«Părintele meù a scrisù românesce numai povestea istorică «Dom-

nia Arnăutului», care și aceea fusese lucrată d'întăiu în rusesc. Cele-lalte scrieri ale sale, aprópe tóte despre România, unele publicate, altele inedite, sunt în limba rusă, pe care — în proză și 'n versuri — o mânua cu multă înlesnire și cu o rară tărie.

«Și tótă acéstă însuflețire atât de românescă e perdută pentru noi, fiind-că poetul a scris rusesc; și a scris rusesc, ba încă într'o rusescă măiastră, fiind-că se călise prin întrégă lungă filieră a școlilor rusesci, cărora — ce-i dreptul — le datoría o sciință fórte temeinică și variată.

«Costache Stamati, născut pe la finea secolului trecut, înainte de alipirea Basarabiei către marea împărăție a Crivățului, elú învățase ce învățase în Iași fără nici o școlă.

«Fiú alú lui Toma Stamati, Costache Stamati era nepotú de frate bunú alú aceluí celebru mitropolitú moldovenescú Iacobú Stamati, ardelenú de viță, a căruia viață, țesută din lupte pentru lumina-rea poporului românescú, o descrie doftorulú sėú de casă, Némțulú Andreas Wolf, apoi mai târđiú d-lú Kogălnicenu.

«Costache Stamati, răposatú în adânci bėtrânețe cam pe la 1870, aparține ca scriitorú unui periodú cu multú mai vechiú.

«Costache Stamati a scrisú în proză și în versuri.

«Cea mai însemnată și mai bine scrisă din bucățile prozaice este unú dialogú întitulatú: «Cum era educația nobililorú români în secolulú trecutú, când domniaú Fanarioții în țeră.»

«Versurile lui Costache Stamati se împartú în două rubrice: cele rimate și cele nerimate.

«Poema «Păgănulú cu fiicele sale», atât prin energia concepțiunei precum și prin condițiunile formei, e cea mai nimerită din încercările rimate ale poetulú.

«Proza lui Costache Stamati e slabă, deslegată, prolixă.

«Costache Stamati prosaistú nu este, ci numai poetú; poetú însă, în unele privințe, de prima ordine.

«Din versurile lui Costache Stamati, unele sunt mediocre, altele slabe, o sémă nu susținú aceeași vervă dela începutú până la sfărșitú; dar ce ne pasă noué de aceste intervaluri de cădere, când

le vedemŭ răscumpărate prin mai multe bucăŷi de o adevărată poezie.» (*B. P. Hasdeu, Revista Nouă, An. I, No. 6*)

Din fabulele lui Costache Stamati :

Tabăra de cară.

Mergea odinióră
O tabără de cară,
Intre care era unulŭ, năstruŷnicŭ şi mare fórte,
Că pe lângă cele-lalte,
Era ca o arătare,
Saŷ ca unŭ armăsarŷ,
Pe lângă unŭ ŷinŷarŷ.
Incât nu avea asemănare,
Nici a carŷ, nici cărucénŷ, ce o haraba era,
De orŷ-cine îlŷ vedea se miera,
Cu ce să fie încărcatŷ
Acelŷ carŷ ce mergea aŷa de îngâmfatŷ !
Dar mai târŷiŷ s'a aflatŷ,
Că acelŷ carŷ era plinŷ de bårdane şi beŷici,
In care la căsăpie se pune sėŷ şi cervici,
Şi pe care le dusesese la pârăŷ de le spėlară,
Şi apoi cu vėntŷ le umflară.
Aŷa vedemŷ nătărăii cu nasulŷ pe sus umblândŷ,
Ca să gândimŷ că ei sunt înŷelepŷi saŷ boeri mari,
Dar să sciŷi că toŷi cei mândri sunt netoŷi şi gogomanŷ
Şi în a lorŷ căpėŷină este curatŷ fumŷ şi vėntŷ.

Prieteŷugulŷ cãnescŷ.

Sub ferėstră la bucătărie
Roŷca şi cu Tarca la sóre se culcase,
Măcarŷ că după datorie
Ei nu trebuia să lase
Pórta făr' de pázitorŷ.
Dar, fiind-că atunci se săturară,
Şi era politicoŷi cu orŷ-care trecėtorŷ,
Điua nu iubia să hãmâiască,
Iar nóptea să nu se odihnėscă.
Deci începŷ între dŷnŷii să judece, să vorbėscă,

De unirea cea frățească...

De sórta lorů cea cânescă,

Și în sfârșitů de prieteșugů.

«Ah! ce este mai plăcutů, a ȃisů Tarca suspinândů,

«Decât doi prietenĩ bunĩ și fără de vicleșugů?»

«Căci a lorů inimĩ legate dela-olaltă fiindů,

«Și-apoi fiesce-care vrëndů mai fragedů să se pórte,

«Făr' de alů seů dragů consoțů nici se mănânce nu póte,

«Și la nevoi stă cu peptulů și pentru dînsulů se bate.

«Dar dacă mánhitů îlů vede măcarů numai o minută,

«In ochĩ dulce i se uită,

«Și nici că se alinéză,

«Pără când nu-ĩ ușuréză,

«Sórtă ce îlů împiléză!»

«O așa felů de unire de-amů avea noi amêndoĩ,

«Atunce, Roșcuță, amate, pentru noi

«S'ar păré că trece timpulů repede, și făr' de veste»...

La aceste Roșca rêspunde oftândů:

«Și greů îți pare că este?»

«Dacă noi la unů stăpânů ne aflămů servindů,

«Și totů de unů neamů fiindů,

«Să facemů, amate Tarcă, unů prieteșugů vestitů,

«Căci mă aflu prea mánhitů,

«Vêdêndů că o ȃi nu trece, ca să nu ne clánțanimů.

«Și nu avémů pentru ce, stăpânulů să ne trăiască,

«Ca totů așa să ne hrănească,

«Și să ne protegiuească,

«Dar noi prietenĩ să fimů;

«Măcar că de când ȃ lumea prieteșugulů cânesců

«Este ca celů omenesců.»

Atunci Tarca strigă:

«Noi însă să fimů spre pilda ómenilorů pe pămîntů!

«Și dă-mĩ laba! Na-ȃ'o frate.» Deci îndată apucândů,

Unulů pe altulů să strîngă,

Se sărută cu dulcêță,

Și se ținea strînsů în brață,

Ne sciindů de bucurie ce nume să-șĩ potrivescă,

Orestů alů meů! o Pilade! începů să se numescă,

De acum dintre noi lipsescă zavistia, pizmuirea...

.....

Dar atunci, din nenorocire,
 Bucătarul aruncară
 Ună ciolană din cuine afară,
 După care cu iuțelă amicii sară, se aruncă,
 Și iată că dela dînsul la scărmanat se apucă
 Pilad cu Orest ală nostru, în cătă flocii le mergea,
 Și de-ureche fără de milă se trăgea,
 Amiciția loră uită între ei alcătuită,
 În cătă sărindă bucatarulă cu ciomagulă i-a stălcită
 Păr'ce i-au despărțită.

Și prieteșugulă nostru întocmai așa se strică
 Din pricină de nimică,
 Mai alesă când doi amicii aș să împartă ună folosă,
 De prețu măcară cătă ună osă.

Bêtrâmulă țerană și mórtea.

Ună bêtrână prea istovită de nevoi și de trudă,
 Iarna când era frigă mare, saă tómnă pe vreme udă,
 Adunândă puține lemne în codru cu depărtare,
 Le-aă ridicată în spinare,
 Și abia stândă pe picióre se întorcea tremurândă
 Către ală seă bordeșă frigurosă și plină de fumă,
 Plângendă și amară oftândă.
 Apoi a stătută în drumă,
 De s'a odihnită.

Și din spate la pămîntă sarcina sa slobozindă,
 A ședută și elă pe dînsa ostenită și găfuindă,
 Și așa a grăită :

«O vai mie ticălosulă ce să facă, cum să trăescă,
 Și cum potă să împlinescă,
 «Câte se ceră de la mine și când tóte îmi lipsescă
 «Biata babă, copilașii, golii, de fóme hemesiți,
 «Nu amă pentru dînșii hrană, nu am cu ce săi îmbracă.
 «Iar zapciții fără de milă din casa mea nelipsiți,
 «Ceră birulă, ceră boeresculă, și în multe părți mă tragă,
 «Incăt de când m'am născută, păr' ce am îmbêtrănită,
 «Nici de-o și de bucurie că nu m'am învrednicită!
 «Deci, mórte, vină de mă scapă de-o viață ticălosă...»

Abia cuvînta aceste, și mórtea ce nici-odată
De lângă omă nu lipsesce, stă dinainte-î îndată,

Cu strălucita sa cósă.

Și ȃice: «tu m'ai chematú, apoi iată amú venitú.»
Bêtrânulú, sciindú că mórtea nu iubesece multă șagă,

De totú a încremenitú,

Dar mai viindu-și în fire i-a rêsponsú: «eú, soro dragă,
«Te-am chematú ca să'mi ajuți, să puí sarcina în spate,
«Căci mē grăbiamú se mē ducú, fiindu-mi casa departe,

«Și atunci

«Poți să te duci

«Dumnéta unde poftesci.»

Dintr'acésta noi vedemú, că de-î uritú se trăimú,
Inșă când sosesece mórtea, ni-î mai uritú se murimú.

Gâscele.

Unú țeranú la târgú ducéndú,

De d'inapoi c'o prăjină,

De gâsce unú cãrdú;

Nu potú sci din ce pricină,

Fãr' cea mai mică cruțare,

Le gonía cu defăimare!

Se vede că a lui grabă era ca să iea prețú mare.

Apoi noi scimú fórte bine că interesú unde-avemú,

Acolo nu numai gâsce, dar nici ómení nu cruțamú...

Și dar pe țeranú nu învinovățescú.

Gâscele înșă altú-felú acésta înțelegea,

Căci întãlnindú pe drumú ele unú cãlëtorú ce trecea,

Pe țeranú așa pãrãscú:

«Unde s'au vëđutú în lume gâsce mai nefericite,

«Și de unú țeranú ca acesta mai osãndite,

«Gonindu-ne cu prăjina ca pe nisce pasëri próste,

«Și bătëndu-ne la cósste.

«Și nu scie elú țëranulú că-î datorú să ne cinstéca:

«Căci némulú nostru se trage din cãrdulú acelu slãvitú,

«Ce Roma odiniórã aú mântuitú.

«Ah! când ar puté elú se cetéscã,

«In istorii, și se vadã Romanii vechi cât serba,

«Acele gâsce proslãvite și câte serbãri le da.»

Atunci le-a ȃisũ cãlãtorulũ: «ãũ și voi sã fiți serbate,

«Ca acele gãsce onorate?»

«Dar dumnã-ta n'ãi cetitũ ce ãũ fostũ strãmoșii noștri?»

«Mie îmi este sciutũ,

«Cã Roma s'a mântuitũ de cãtre strãmoșii voștri;

«Însã vreaũ sã sciũ: voi ce-ãți fãcutũ?»

— «Noi, nimicã: dar strãmoșii n'ãu fãcutũ destulã trãbã?

Lãsați pe strãmoși în pace, de dînșii nime nu 'ntrãbã,

Cãci ei dupã a lorũ fapte și plata și-ãu priimitũ;

Iar voi, iubitele mele, sunteți de fripturã bune,

Și pufulũ vostru de perinã, moi, trufașe, de dormitũ.

Și nu vã mai lãudați cu strãmoșii rãpoșați,

Dacã voi nimicã nu însemnați.

S'ar putã fabula acãsta mai pre largũ a o vã spune,

Dar mã temũ gãscele sã zãdãrescũ,

Și de totũ sã le mãhnescũ.

Calulũ și Cãlãrețulũ.

Unũ cãlãrețũ ore-care avea unũ calũ învãțatũ,

Atãta de minunatũ,

Cã fãr a elãti cu frãulũ, ori ce elũ îi poruncea,

Calulũ tãte le fãcea.

Deci, dupã așã cercare,

Cãlãrețulũ socotise de totũ netrebuitãre,

Pentru unũ calũ ca acesta cãpețalã sau zebalã,

Și scoțẽndu-i din capũ frãulũ ãũ eșitũ la cãmpũ afarã.

Iar calulũ îndatã ce pricepũ,

A stãpãnului greșalã și cã slobodũ l'ãu lãsatũ,

Mai întâiũ elũ începũ,

Sã stea gata de sburdatũ,

Sã mãrgã mai îngãmfatũ;

Apoi capulũ rãdicãndũ,

Cu nãrile șuerãndũ,

Și din cãmã scuturãndũ

Ãũ începutũ mai repede sã pãșascã,

Fãr a aștepta stãpãnului sã-i poruncescã.

Și în sfãrșitũ, vãdẽndũ cã nu pãte sã-lũ poprãscã,

S'a aprinsũ sãngele 'ntr'însulũ, ochii lui s'ãu înfocatũ,

Și l'a fugã a plecatũ.

Alérgă pe câmpulū netedū, svârle, se aruncă iute,
De-a stăpânului poruncă nici nu vrea să mai asculte,
Care în zadarū vrea iarăși cu grijă și cu sfială

Să-i pue în botū zăbală.

Dar calulū mai rău se 'ntărită, și-lū trântesce din spinare,
Și apoi singurū ca vântulū, fără cea mai mică sfială,

Fuge peste dealū în pripă;

Și a se popri nu pôte, până ce-a cădutu în rîpă,

Și de mórte s'a stâlcitū.

Deci călărețulū, aflându de mórtea calului sēū,

Amarū l'aū bocitū,

Plângéndū

Și dicéndū:

Iubite calū, cū sunt vina acestui sfișitū alū tēū,
Căci să nu fi scosū eū frâulū și zăbala dela tine,
Și tu nu perdeai viēța, și nici mă stâlceaī pe mine.

Orī cât de bună să fie libertatea multū doritā,

Dar este de stricăciune,

Populului ce o are, când nu este îngrăditā,

Cu așezēminturi bune.

Clevetitorulū și Șérpele.

Pentru draci geaba bārfescū,
Că ei dreptate și lege n'ar fi păzindū nici ca cum,
Inșă și ei adevērulū câte odatā iubescū,
Precum dovedesce pilda ce vē voiū spunē acum.

O dată în iadū la o serbare,

Când se născuse Atila sau Nerōn,

Sau pôte și Napoleon,

Nu potū dice cu încredințare,

Dar orī-când să se fi întîmplatū,

Noi scimū inșă că satana așa țile le-a serbatū

Cu deosebitā pompă și nespūsă bucurie.

Deci la acelu mare praznicū

Clevetitorulū în tovărășie

Cu șérpele plécă;

Și cu a lorū mersū grabnicū,

Vrea unulū pe altulū să întrécă,

Certându-se amândoi fierbinte,
 Care se cade se mîergă dintre ei mai înainte.
 Decî noi scimû că preferența în iadû acela o are,
 Ce-a făcutû mai multû rêu

Aprópelui sêu.

Așa dar în a lorû sfadă întăritată și cumplită,
 Clevetitorulû fălesce a sa limbă otrăvită,
 Iar șérpele dovedesce că a sa îi întreitâ ;
 Și neputêndû ca să rabde deosebirea ce-î făcea,

Se silia de întrecea

Pe clevetitorû.

Decî iată clevetitorulû cam înapoi rêmâindû,
 Berlebulû însă ce este în tartarû stăpânitorû

Acêsta n'a suferitû,

Și pe șérpe înapoi împingêndû,

Așa i-a grăitû mâniosû :

«Măcarû că slujbelorû tale eû sunt prea îndatoritû,

«Multû rêu în lume făcêndû

«Alû têu mușcatû veninosû,

«Căci de multe ori omorî pe cei ce nu-ți dau pricină;

«Însă a ta limbă este atuncî primejduitoare,

«Când te afli pe aprópe...

«Dar clevetitorulû protie are,

«Căci elû făr' de nici o milă,

«Pe toți cu a sa limbă venineză și împunge,

«Și nu numai celû de aprópe nu póte de elû scăpa,

«Dar a lui limbă ajunge,

«Peste munți și peste mare,

«Și pe omulû ce trăesce și pe acelû care móre,

«Și pe însuși Dumneđeû.

«Apoi fiind-că elû este decăt tine multû mai rêu,

«Tărăsce-te după dînsulû, și să nu-ți trecă prin minte,

«Că decăt clevetitorulû veî avé mai multă cinste,

Nu numai în iadû fiindû,

Dar și pe pămîntû trăindû.

4. Alexandru Donici.

(1806—1866).

Alexandru Donici s'a născut în Basarabia la moșia părintescă Stânca. Iși făcù studiile în Rusia într'unu institutu particularu, apoi intră în școla de cadetți, de unde eși ofițeru. In urmă veni la Iași și intră în magistratură, dar se consacră poesiei și anume fabulei, pe care o cultivă până la 1866, când muri.

Elu a scrisu în versuri fabule, cele mai multe imitații și traduceri.

Dela d-lu Al. Papadopolu Calimachu, membru alu Academiei Române, am aflatu că ar fi rămasu dela Donici încă bucați până acum inedite. D-lu Papadopolu crede că aceste bucați trebuie să fie originale și pôte cam mușcătore, de aceea autorulu nu le-a publicatu pe acele vremuri, când unu poetu trebuia să se adreseze nu la muză ca să-lu inspire, ci la stăpânire ca să-i dea voe să cânte.

Din fabulele lu Al. Donici :

Greerulu și Furnica.

Greerulu în desfătare,
Trecëndu vara cu cântare,
De odată se trezesce
Că afară viscolesce,
Iar elu de mâncatü nu are.
La vecina sa furnică,
Alergându cu lacrimi pică,
Și se rógă să-i ajute,
Cu hrană să-lu împrumute,
Ca de fóme să nu móră,

Nu mai pân' la primăvară.
Furnica l'a ascultatü,
Dar așa l'a întreatü :
— «Vara când eu adunamü,
«Tu ce făceai?» — «Eu cântamü
«In petrecere cu toții.»
«Ai cântatü ! imi pare bine,
«Acum jócă dacă poți,
«Iar la vară fă ca mine.»

Lupulu și Cuculu.

«Rémái sănătosü vecine!»
A ȃisü lupulu către cucü,
«Aceste țeri de rău pline
«Le părăsescü și mă ducü,

«Nu mai potü trăi aice,
«De omü, căne prigonitü:
«In Arcadia, ferice!
«Este codru de trăitü.

«Unde aurita vreme
 «Impărătesce de plinū,
 «Unde lupulū nu se teme
 «De năpastele ce-ī vinū.
 «Acolo nu sunt rēsbóie,
 «Toți în pace viețuescū:
 «Omulū este blândū ca óie,
 «Iar cāniī nici hāmăescū.»
 — «Cale bună mēi vecine !
 «Dar te rogū să-mī spuī curatū:
 «Năravulū nu-ți ieī cu tine?

«Și colțiī ai lepēdatū!» —
 «— Să-ī lepēdū! da cum se póte!»
 — «Apoi ține minte, frate,
 «Că la viitórea iarnă,
 «Ai să rēmāi fără blană.»
 Și așa s'a întimplatū,
 Precum cuculū i-aū cāntatū.
 Intre óomenī iar sunt unī
 Cu colți de lupū înzestrați:
 Orī în care parte-a lumīi
 Eī vorū fi totū ne'mpăcați.

Gânscele.

Cu o prăjină mare
 Țēranu gânsce de vîndare
 Mână la târgū
 Și dreptū să dīcū:
 În cārdulū gânscelorū, spre buna îndemnare,
 Grābindū la dī de târgū, bātea adesū cam tare.
 (Dar unde de cāștigū saū pagubă s'atinge,
 Nu numai gânscele și omenirea plānge).
 Eū nu vinovățescū țēranu nici de cum ;
 Iar gânscele altū-felū acēsta judeca,
 Și întālnīndu-se cu-unū trecētorū pe drumū,
 Așa striga:
 «A! ce necazū, ce osāndire!
 «Asupra gânscelorū, ce crudă prigonire!
 «Privesce, unū țēranū cum bate jocū cu noī;
 «De astă nópte elū ne mână de-napoī.
 «Lui, nātārāului, nu-ī trece nici prin mīnte,
 «Că are datorīe a ne arāta cīnste;
 «Cāci noī ne tragemū dreptū din nēmūlū celū slāvitū,
 «Ce Capitolia din Rom'aū ishāvitū!
 «Romanīi mulțumiți aū pusū și sērbātóre,
 «Pentru așa a lorū prea vrednică urmare.»
 — «Și voi totū cu acēsta vreți
 «A lumīi slavă să aveți?»
 A dīsū acelū drumețū.

— «Strămoșii noștri...» — «Sciū,
 «Darū eū la vorba mea să viū:
 «Ce faptă vrednică, voi ați făcutū în lume?»
 «— Nimica, însă noi...»
 — «Că numai de fripture voi
 «Sunteți și bune!
 «Lăsați dar pe strămoși în pace.
 «Cu fapta e cinstitū acelū care o face.»

Acéstă fabulă a lămuri se pôte,
 Dar gânscele să nu se'ntarte.

Vulpea și Bursuculū.

— «Da din cotro și unde,
 «Alergi tu așa iute?»
 Bursuculū întâlningū pe vulpe-ā întreatū.
 — «Oh, dragă cumătră, amū datū peste pēcatū.
 «Sunt iată, surgunită!
 «Tu scii că eū am fostū în slujbă rinduită
 «La o găinărie,
 «Cu trebile ce-aveamū, odihna-mī am lăsatū,
 «Și sănătateamī-am stricatū.
 «Dar totū eū am căđutū în grósnică urgie,
 «Pe nisce pări nedovedite,
 «Precum că luamū mite.
 «Tu singurū marturū ești, în adevērū să spuī
 «De m'ai vēđutū cum-va, măcar cu vre unū puiū?»
 — «Nu, dragă cumētre; dar când ne întâlningamū,
 «Eū cam adesū vedeamū:
 «Că tu pe botișorū
 «Aveai și pufușorū». —
 Se întimplă și la noi de veđi,
 Cum altulū, avēndū locū, așa se tânguesce,
 In cât îți vine mai să-lū cređi,
 Că abia din lēfă se hrănesce.
 Dar astăđi butcă, mâne cai,
 De unde óre-ī vinū? și când ar vré să stai,
 Să-ī faci curată socotēlă
 Pentru venitū și cheltuială,

N'ai dice ca bursucul: că are pufșorū
Pe hotișorū?

Momița și douē Mâțe.

In a momițelorū țeră,
(Ce mai nu are hotară),
Odată judecătore
Era o momiță, care
Chibzuia cu scumpătate
Cumpēna cea de dreptate
Și iată că la momițe,
Se arată douē mâțe,
Zgâriate, încruntate,
In prigonire de mórte,
Părăsindū alū sēu locașū,
Pentr'unū bulgăre de cașū.
Una strigă: «Socotesce!
«Cașu eū l'amū fostū ochitū.»
Alta țipă: — «hotăresce!
«Cașu eū l'amū dobânditū.»
«Stați!» le dīse lorū momița,
«In cumpēna de dreptate

«Se va lămuri ființa
«Priciniī de cașū urmate.»
Apoi cașu dreptū în douē
Rupēndu-lū ea prea frumosū,
A pusū între amēndouē
Cumpene câte unū boțū,
Dar când cumpēna ridică,
Vede c'o parte-ī mai mică;
Mușcă, cercă, chibzuesce,
Și bine nu nimeresce.
Acum partea cea mușcată
Nu trăgea ca ceea-laltă.
Mușcândū iar din acea grea,
Toemaī dreptū nu nimerea.
Și așa pân' în sfîrșitū,
Totū în cumpene a trasū;
Iar mâțele s'aū trezitū;
Că din cașū n'a mai rămasū.

Calulū și Călărețulū.

Unū vrednicū călărețū
Avea unū calū prea blândū și bine învățatū;
Iar singurū elū semețū
Și despre calū incredințatū
A vrutū să facă o încercare:
Ca fără frău călare
Să iasă la primblare.
De-odată calulū a pornitū
La pasū încetișorū;
Dar când a înțelesū, că n'are frău strunitū,
A prinsū a mai juca, a merge mai ușorū,
Apoi luându-și vântū,
Săria, svārliia fugēndū,
In cât pe călărețū l'a trântitū elū josū;
Iar singurū a plecatū la fugă mai virtosū

Pe văi, pe deluri, prin ponóre,
 Și dându de o ripă mare,
 S'a sdruncinatū de totū.
 Stăpânulū a aflatū în urmă calulū mortū,
 Și-a ȑisū: «Sĕrmane calū, pe cruȑa ta peire
 «Eū însu-mī țī-amū gătītū.
 «Tu sub povĕțuire
 «A frăulūi strunitū,
 «Eraī prea blāndū și bunū, și nici nu mă trāntcaī,
 «Nici capulū nu-țī rupeaī.»
 Și sloboȑenia, cātū e de desfătātā,
 Dar cānd la unū norodū nu are
 A sa mĕsurā înfelĕptā:
 Se face primejduitōre.

5. Antonū-Pann.

(1797—1854).

Se scie pānă acuma cā elū s'a nāscutū la Slidven în Bulgaria, pe la 1797, și cā tatālū sĕū era meseriașū — arāmarū orī cāldārārū. Totuși, deși nāscutū în Bulgaria, nu scimū cu siguranțā dacā era bulgarū orī romānū. Se găsescū prin scrierile lui întorsăturī sintactice carī nu sunt romānescī, dar chiar Romāniī de prin țĕrile strāine potū sā facā asemenea greșeli, māi alesū cānd māi sciū și alte limbī strāine. Antonū Pann scia limbile romānă, slavă, turcā și grĕcă, așa încāt acēsta nu pōte fi o dovadā cā elū era bulgarū, māi vĕrtosū cānd veȑi cātū de multū materialū limbisticū și cātū de multe forme cu înțelesurī adānci cunōsce elū: pentru cā ȑinsulū nu numāi cā scie romānesce, ci simte chiar greșalele carī le facū strāiniī, precum și Romāniī din alte țĕrī: așa elū imitezā vorba stricatā a nĕmțului, a greculū și a romānului ardeleanū. Se māi pōte apoi cā cele māi multe greșeli sā fie din cauza tiparului, cāci din cauza tiparului în multe locurī se vĕdū versurī întregī schilodite. Se pōte ca pe vremea pe cānd scria elū sā fi făcutū greșeli de rimă, sā fi trecutū cu vederea hiaturī și alte greșeli de acele pe

carî poeții le numescü licențe poetice, dar greșeli de măsură și de ritmü atâtü de multe câte se găsescü în scrierile lui, nu se pöte să le fi făcutü elü, care era unü förte bunü musicantü.

În 1812 Antonü Pann (care avea 15 ani), fu luatü de către Ruși în robie împreună cu tötă familia și dusü în Rusia sudică, unde fu luatü în armată și sluji câți-va ani ca musicantü, până când într'o ñi mulțumitü de dragostea muscălăscă, apucă drumulü Galațului și veni în România. Gândulü seü la începutü era să se întörcă la Slidven, dar pe de o parte începëndü a se deprinde aice în țeră, iar pe de altă parte auñindü de barbariile Turcilorü, se întimplă cu dînsulü ca și cu mulți carî vinü în România:

Vii s'o veđi, să stai unü ceasü
Și rêmăi, ca bunü rêmăsü.

Antonü Pann se statornicește în Bucuresci, unde trăesce dândü lecții de cântări bisericesci, de musica orientală și cântândü la biserică.

Ca bunü musicantü începü d'întăi a pune pe note diferite cântece populare, pe carî le aduna din auđite, precum este «Sërmănica turturea» și altele, iar mai pe urmă începü să compună elü însuși și musică și poesii. Așa începü elü a scrie. Activitatea lui literară și artistică se desfășură între 1830 și 1854. Contimpuranü cu Thiers, cu Daniel O Connel din Anglia, cu Kossuth din Ungaria, pe când unii punü la cale revoluții și schimbări repeđi, Antonü Pann lucröză în liniște și ridică cu încetulü celü mai rarü și mai prețiosü monumentü, care dovedesce spiritulü, puterea de judecată și vitalitate a poporului românü, căci proverbele și anecdotele nu sunt decât rezultatulü observațiunii poporului: în ele se cuprinde filosofia populară.

În 1847, pentru a ușura mai multü tipărirea scrierilorü sale, fundă și o tipografie.

Scrierile lui sunt förte numeröse și förte variate.

Elü muri la 1854 de tifosü, și fu înmormîntatü la biserica Lucaçi.

Din fabulele lui Anton Pann :

Șórecele.

Unú șórece mare anume Gherlanú
 Peste tótă glóta fiindú căpitanú,
 Atátú se mândrise, precum povestescú,
 Incát își uitase némulú șoricescú.
 Și vréndú să se 'nsóre elú nu gândea altú,
 Decát să iea fatá de némú mai înaltú.
 Cugetándú acésta, și totú cercetándú,
 Pe bėtránii șóreci mereú întrebándú,
 Aflá că mai mare, dintre câte sunt,
 E sórele singurú slávitú pre pámíntú.
 Și precum se vede frumosú, strălucitú,
 Și fatá întocmai are negreșitú.
 Auđíndú Gherlanulú nu sta nici de cum,
 Ci cât mai íngrabá s'a gătitú de drumú.
 Luá óste multá, întocmi alaiú :
 Poruncíndú să pórte zaherea, mălaiú,
 Plecă către sóre împomatú astú-felú,
 Șóreci ca lăcuste sburándú după elú.
 Mergéndú ȕi și nópte sfera aú pėtrunsú,
 Și la naltulú sóre s'a vėđutú ajunsú.
 Sórele índatá pe mândrulú Gherlanú
 L'a priimitú tocmai ca pe-unú căpitanú.
 I-a vorbitú cu cinste și l'a întreatú
 Să vie la dínsulú cum s'a íntíplatú ?
 Gherlanulú atuncea, complimentú făcéndú,
 Către elú răspunse ín astú-felú ȕicéndú :
 «Luminate sóre alú naltulú cerú,
 «De-ȕi facú supėrare, iertáciune 'mí cerú.
 «Eú sunt, cum scii bine, marele Gherlanú,
 «Care peste șóreci sunt aȕi căpitanú,
 «Și am bogáție, tráescú fericitú,
 «Numái despre una sunt nemulțámitú,
 «Că nu găsecú fatá după placulú meú,
 «Cu némú de potrivá-mí să mă 'nsorú și eú,
 «Dorescú să am socru de némú mai de sus,
 «Puternicú ín lume, la alȕi nesupusú.

«D'aceia la tine dintr'atâtă locă viă,
«Că toți de mai mare pe tine te știu.»
Sórele răspuse la alú sėu cuvântú :
«O mare Gherlane ! precum țișeși sunt
«Inaltă și puternică, de toți mă slăvescú,
«De nimeni n'am frică, precum voiú trăescú,
«Dar cum se ivesce unú norú cât de micú,
«Eú atunci îndată totú chiefulú îmi strică.
«Căci se pune 'ndreptu-mi, fără a-i păsa
«Și mă întunecăză cu puterea sa,
«Mă face să nu potú vedé pre pămîntú.
«Luă fără de voie-mi ca unú supusú sunt.»
Aúindú Gherlanulú pe sóre astú-felú
Cum că se supune de unú norú și elú,
De a-i cere fata nici nu pomeni.
De'ndată se'ntórcé și la norú veni.
Pe cărele norulú dacă l'a văđutú
Și îi făcú cinste cum i s'a căđutú,
L'a întrebátú țiéndu-i : cum s'a întimplátú
Să vie la dînsulú din locú depártatú ?
Gherlanulú îi țié : «O slăvite norú !
«Am venitú la tine că voiú să mă 'nsorú,
«Și cautú copilă de némú mai de sus,
«Să nu fie 'n lume niméruí supusú.
«Tu dar mai puternică decât alții ești,
«Că și chiar pe sóre poți să-lú biruesci :
«Cum te puí 'ndreptu-i ilú întunecesci,
«Pe locú îl acoperi și-lú nimicnicesci.»
«O mare Gherlane ! norulú a răspunsú,
«Cea ce se vede nu e de ascunsú.
«Dreptú eú sunt puternică, după cum țișeși,
«De stîngú și pe sóre cu aburi-mi deși
«Dar cum se ivesce unú cât de micú vėntú,
«Eú trebuí de 'ndată să fugú de-unde sunt.
«Suflá, mă gonesce, să nu-i staú în drumú,
«Și mă risipesce tocmai ca pe unú fumú.»
Aúindú Gherlanulú că și norulú chiar
Altúia mai mare este supusú iar,
Se pogórá 'ndată la marele vėntú,
Care atúnce gróznică sufla pe păméntú.

Priimindu-lă vântulă într'ală sėu palatū
Și d'a lui venire fiindū întreatū,
Incepū Gherlanulū și la dīnsulū iar
Să-ī dīcă întocmai ca și la norū chiar.
Ilū făcu că este puternicū în duhū,
Incāt risipesce noriī din vėzduhū.
Vėntulū īi rėspunse: «așa este, sunt,
«Tare și puternicū dup'alū tėu cuvīntū.
«Eū risipescū noriī în aerū când sborū,
«Cutremurū pāmīntulū, copaciī doborū,
«Dar e o cetate lāngă ea c'unū plopū,
«Ce este zididă mai dela potopū,
«Fiindū pustiitā de nisce tiranī,
«O batū și eū de sunt douē miī de anī,
«Și nu am ce-ī face, nu o potū da josū,
«Puterea-mī supune deși sunt vīrtosū.»
Auđīndū Gherlanulū și pe vėntū astū-felū,
Fără de zăbăvă pleacă dela elū,
Dīcēndū īntru sine mai bine să iea
Pe fata cetățīi că-ī mai tare ea.
Mergēndū dar la dīnsa fū iar priimitū
Ca și pān'acuma īntocma cīnstitū,
Apoi īntre vorbe la 'ntrebări fu pusū:
Ce vėntū? ce 'ntāmplare aci l'a adusū?
Elū cu plecāciune pe locū a rėspunșū
Și și-a spusū totū dorulū, nimicū n'a ascunsū.
Mai dīcēndū cetățīi că ea c'unū cuvīntū
Este care n'are habarū nicī de vėntū,
Cāruia cetatea rėspunđēndū a dīsū:
«Intr'adevėrū, vėntulū de locū nu m'a'nvīnsū,
«Și de acu 'nainte nu-mī pasă de elū,
«Că pe lāngă mine e multū mititelū,
«Dar se īncuibėză pe sub temelī
«O gróză de șórecī, vr'o câte-va miī,
«Ș'atātū mă gāūrīră, totū sāpāndū de rīndū,
«Incāt dintr'acēsta credū să cađū curāndū.»
Auđīndū Gherlanulū dīce: «așa dar
«Tótă-a mea umblare a fostū īn zadarū,
«Cum vėđū eū șóreciī īntr'adevėrū sunt
«Nėmulū celū puternicū pe acestū pāmīntū.

«O cât făr de minte și prostă am fostă eu!
 «Să nu ieau eu fată chiar din nămulă meu;
 «Ci mă ducă la sora, la noră și la vântă,
 «Și la cetății slabe, — pe toți să-î descântă.»

Calulă stătută.

Ună cală slabă, stătută de cale,
 Cădută, zăcea într'o vale,
 Neavându nici o putere
 Ca sa mai stea în picere.
 Să sculă câte o dată
 Și iar se culcă îndată.
 Care vedându-lă ună căne
 Leșinată, flămândă de pâne,
 Ședă lângă elă aproape.

Așteptându ca să-lă îngrope.
 Calulă gândulă pricepându-î,
 Oftă supărată, dicându-î:
 «Ce-ți pierdă vremea lângă mine?
 «Nu moră, nu, du-te mai bine.»
 Cănele gura căscându-și
 I-a răspunsă, cōda, mișcându-și:
 «Potă ședeă eu și degăbă,
 «Că și acasă n'am trébă.»

Cuculă și Privighetōrea.

Privighetōrea micșoră
 Stândă veselă pe tufșoră
 Își resună cântecelulă
 Intorcându-lă în totă felulă.
 Cuculă ce abia tăcuse
 Și din cucuită stătuse
 N'a mai putută să-î asculte
 Sfărământurile multe,
 Ci necăjindu-se tare
 Îi dice cu supărare:
 «— N'auđi tu, pasere sură,
 «Prōstă farfară de gură,
 «Ce te fărâmi într'atată
 «Cu cântarea-ți cea urită?
 «Astămpără-te mai bine
 «Și stândă ascultă la mine,
 «S'auđi odată cântare
 «Dulce și cu răsulare:
 «Iar nu suptiri gheonghenele,
 «Ce n'au nici ună hază în ele.»
 «— Jupănă cucule, ea dișe,
 «Ave 'mă vorbesci ori vise?

«De imi totă defaimi cântarea
 «Și îți laudă răsunarea,
 «Intr'adeveră ai glasă mare
 «Dar cine la gustă ilă are?
 «Cântarea-ți e monotōnă
 «Tōtă, tōtă o brobōnă,
 «Cucu, cucu, o seii una,
 «Atăta diși tot-d'a-una.
 «Ca să mai faci vre-o figură
 «Nu poți, e dată din natură,
 «N'ai talentă în căscătură.
 «De cântare nu-ți e glasulă,
 «Ești bun numai să ții basulă.»
 «— O tu pasere nerōdă!
 «Dice elă mișcându din cōdă.
 «Nu te ținea n'fumurată
 «Să cântă mai bine vr'o dată.
 «Ale tale cântecele
 «Sunt ca nisce jucărele,
 «Că începă cu piuită
 «Și sfirșescă cu ciripita:

«Piū, piū, piū ciocu-ți deșiră
 «Și cir, cir, cir o ții șiră,
 «Cu aste tu, vai de tine,
 «O să mă rămâi pe mine?
 «Părerea ți este deșartă
 «Și'n zadarū te ții de cértă,
 «Ci cere pardonū măi bine
 «Și te închină la mine.»
 — «Eū, cucule, nici o-dată,
 «Dicea ea ne-supĕrată,
 «Nu mă lasū supusă ție,
 «De o fi dreptulū să se ție.
 «Iar cântarea-mi de nu-ți place,
 «Te rogū să mă lași în pace.»
 — «Ba, dice elū, voiū acuma
 «Să-ți spuī că nu voescū gluma.
 «Voiū, dicū, acuma îndată
 «Să mergemū la judecată,
 «Ș'acolo spuindū pricina.
 «Să ni se alégă vina,
 «Să vedemū care pe care
 «Va rămânea la cântare,
 «Și din noi amēdoī cine
 «Va lua în nasū rușine.
 Dice ea: — «Cucule, dragă,
 «Dar cine să ne alégă?
 «Cine socotescī că are
 «Auđū măi bunū la cântare?»
 Iar elū, privindū prin totū loculū,
 Dice, arătândū cu cioculū:
 — «Dată acelū ce se vede
 «Păscēndu-se prin livede
 «Cu urechī mari ardicate
 «Și pōrtă samarū în spate
 «Incărcatū cu alte multe;
 «Acela să ne asculte.»
 Atunci, zburândū de odată
 Ș'ajungēndū la elū îndată
 L'aū făcutū să înțelégă
 Că este pusū să alégă

Pe celū ce cântă măi bine,
 Ascultāndū cum se cuvine.
 Dīcēndū acēsta 'ncepură
 Care cum să pricepură,
 Cântarā, se frāmīntarā;
 Și sfârșindū ilū întrebārā:
 Care din doī i se pare
 A avē dulce cântare?
 Le rēspunse dobitoculū:
 — «Cuculū i măi bunū cioculū,
 «Elū cântă cu rēsunare
 «Și glasu-i măi multū gustū are.»
 Sĕraca privighetōre,
 Ii venia să se omōre,
 Vĕdēndu-se defăimatā
 Și de măgarū rușinatā.
 Dar, însă, ciobanulū care
 Se afla în ascultare
 Stāndū rezematū pe o cōstă
 Vĕdēndū alegerea prōstā
 Ce măgarulū o făcuse
 Și luī cuculū îi plăcuse,
 Incepū cu vorbā mică
 Privighetōrii să-i dīcā:
 — «O tu pasĕre frumōsă
 «Cu glāsuire duiōsă,
 «Inimă rea nu-ți măi face,
 «Ci cântă veselā în pace,
 «Lasă pe cucū să rămāie
 «De măgarū să se mângāie;
 «Iar tu vin de-mī cântă mie,
 «Că nu te daū pe o mie.
 «De multe orī în viĕță
 «Cântarea-ți cea cu dulcĕță
 «M'a făcutū să staū din fluerū,
 «Ne-vrēndū la oī să le șuerū,
 «Și niei să mă ducū nu-mī vine
 «Numai să ascultū la tine.»
 Acestea dīcēndū ciobanulū,
 Se 'ntristā cuculū sĕrmanulū;

Iar dulcea privighetóre
N'a mai vrutú sã se omóre,

Ci de ciobanú mângâiatã
Mulțumindu-í sburã 'ndatã.

Iarna, Vântulú și Cojoculú.

Iarna ca muerea rea,
Dupã cum i se pãrea,
Cu vântulú se disputã
Și ȃicendú îlú descãntã
Cã tu ești unú ála micú,
Cum am ȃice unú nimicú,
Cum mē veđi începí te umfli,
Alergí, ostenescí îmi sufli,
Bombãnescí și hãããescí,
Te înalțí sus, jos te târescí.
Ca cine te va vedé
De fricã cinste sã-ți dea.
Și 'n zadarú aste le fací,
Mai bine ar fi sã tací,
Pentru cã eú sunt ce sunt,
Eú stãpãnescú pe pãmîntú.
Vântulú rãspundendú i-a ȃisú:
— Ție asta 'ți este visú,
Cãci, eú nu sunt de nimicú,
Ci cum veđi sunt un voinicú.

Eú cu putere când sború
Gardurí, case jos doború.
Eú facú pe cei lenevoși
Sã umble mai inimoși,
Facú pe toți sã-mí dea respectú
Strãngendú-și haina la pieptú,
Pe ȃi de nu se smerescú
Eú pe locú îi cãciulescú,
Și la orí-cine voescú
Pãnã la piele-í rãsbescú.
Tremurú, tremurú c'unú cuvîntú
Toți de mine pre pãmîntú.
— Iar unú peticú de cojocú,
Stãndú asvîrlitú într'un locú
Și acestea auđindú,
A rãspunsú pe locú zîmbindú:
— Ce ȃicí? ce ȃicí? jupãnú vëntú,
Cã aí fi tu pre pãmîntú?
— Elú ȃice: ia ce voescú,
Eú cu tine nu vorbescú.

Vulpea și Lupulú.

O vulpe rēú stricãtore
Ducendu-se 'n vẽnãtore
Intãlni în drumú p'o vale
Pe cumētru lupú în cale
Și-í ȃise, rînjindú mãsele:
— Cale bunã cumetrele.
Dar încotro, pãnã unde?
— Ia pãn'aci, îi rãspunde.
Mē ducú pãn' la o vecinã
Sã 'ngrijescú de vr'o gãinã,
Dar tu ce ȃi-ãi lãsatú casa?
— Amú plecatú sã daú cu plasa

Colea 'n acea cotenēțã
Sã veđú n'oiú vēna vr'o rațã?
ȃise astã-laltã iarã:
— Aideți împreunã darã,
Și gãini rațe orí ouē
Le vomú împãrți în douē.
— Bine aide! și plecarã,
Vēnarã pe cãt vēnarã,
Și dupã ce împãrțirã
Tóte cãte le hoțirã,
Când eu ele se 'ncãrcarã
Și pe la casã plecarã

Incepură să-și ureze
 Sănătoși să ospeteze :
 — Nopțe bună cumetrele
 Feri-te-arū sfîntulū de rele.
 — Îți mulțumescū cumetriță,
 Domnulū bine să-ți trimiță,
 Ne-am folositū astă séră,
 Dar unde ne 'ntălnimū iară ?
 — Dîse ea: — fără greșală
 La putina cu-argăsélă.

* * *

Dreptū este și prea firesce
 Că hoțū cu hoțū se întălnesc
 Măi lesne în pușcărie
 Decăt în negustorie.
 Dar bețivū cu bețivū unde ?
 Iacă și elū ne răspunde:
 Unde-mi tórnă să-mi udū gătulū
 Și îmi măi petrecū uritūlū.
 Așa și altū prin urmare,
 Măi lesne 'ntălnirea 'și are
 Unde 'lū trage pe elū ața
 Ca să-și petrecă viéta.

Pisicile și Cotoiulū.

Douē pisici într'o casă, surori, frați vei să le dîci.
 In cămară după masă intrândū ca nisece pisici,
 Miroșiră, cotoiliră din talerū în talerașū
 Și 'ntre altele găsiră și o felie de cașū.
 Sarū amēdouē d'odată, asupra-i se grămădescū,
 Pentru elū vorū să se bată, facū gură, se gâlcevescū.
 Și una și alta rele, măriia și miuia,
 Să-lū împarță între ele nici de cum nu se 'nvoia.
 Și ca să nu se măi certe, mergū la cotoiū, cerū la elū
 Ca prin drépta judecată să le 'mpace la unū felū.
 Cotoiulū ca unū cu minte, le-a dîsū: — nu vē măi certați,
 Ce folosū miī de cuvinte? eū sciū cum vē împēcați:
 Care le împacă tóte e cumpēnă pre pămîntū,
 Și împotriva-i nu póte nimeni să dîcā cuvîntū.
 Dicēndū aceste apucā și cumpenele pe locū.
 Cerū cașulū să-i aducā, îlū rupe dreptū prin mijlocū
 Pune într'o parte ș'alta cașulū celū în douē frîntū,
 Înaltă cu mîna 'ndată cumpēna de la pămîntū,
 Dacă vede că într'o parte atárnă măi greū nițelū,
 Iea din ceea-laltă parte și mușcă ceva din elū.
 Ilū pune iar, iar ridicā, acum dincóci greū vēdēndū,
 Mușcă și d'aci nițicā ca să potrivēscā vrēndū.
 Apoi iar și iar și iară, când aci când coala greū,
 Vrēndū lorū rēū să nu le parā elū a mușcatū totū mereū,

Pân' se sătură pe sine și lăsă părțile mici,
Atunci le potrivî bine și le dete la pisici.
Ele dar silite fură astû-felû a se mulțami,
Dacă minte nu avură singure a-lû împărți.

6. Ioanû Heliade Rădulescu.

(1802—1872.)

Heliade, fiulû unui căpitanû de poterași, s'a născutû la 1802 în Târgoviște. La vârsta de 12 anî a fostû trimisû la unû unchiû alû sêû să învețe negustoria, dar în curândû elû fuge din prăvălia unchiului și spune părinților că vrea să învețe carte.

Intră la Sf. Sava, unde e celû mai bunû școlarû alû lui Gh. Lazărû, în loculû căruia ajunge în urmă și profesorû.

Heliade întemeiază societăți politice, culturale, cum e de pildă *Societatea Filarmonică*, pe care a fondat'o împreună cu Câmpiananu. Elû deschide în Muntenia celû d'întâiû diarû politicû *Curierulû Românescû*, din care celû întâiû No. apare la 1 Aprilie 1829, și duréză până la 1848, și apoi publicațiunea literară *Curierulû de ambe sexe*, care merge dela 1837 până la 1841.

La 1848 iea parte la revoluție.

Lasă în urmă-î scrieri multe și diferite, scrie până și fabule și scrie până la mórte (1872).

Corbulû și Vulpea.

Jupânû corbulû câștigase
Din negoșulû ce-apucase
Unû bunû chilipirû de cașû
Și cu dînsu'n ciocû se duse
P'unû copaciû, unde se puse
Ca unû omû l'alû sêû sălaşû.

Vulpea ca o jupânêsă
O cam șterge de pe-acasă,
Și eșise la primblare.
Iar bunulû mirosû ce are

D'icî de colo o îndrepta
Sub copaciû și'n sus câtă;
«Jupâne Corbû, plecăciune!
«O Dómne, ce frumusețe!
«Ce pasêre, ce minune!
«Ce dragû de pene mărețe!...
«Dar n'are glasû; ce păcatû!»
Corbulû îngâmfatû în sine,
Nici de cum nu-î veni bine
Ca Vulpea să-lû socotêscă

De mutū, saū să mi-lū vorbescă
 Că-ī prostū la alū seū cântatū.
 Lungi gâtulū, căscă cioculū
 Și 'ncepū a croncăi.
 Cașulū căđendū, Vulpea-aci,
 Cântărețulū păși joculū.
 «Jupânū Corbū, precum se vede,

«Minte nu mai îți lipsesce;
 «Și fă bine de mă crede,
 «Și 'nvață, te folosesce;
 «Că de multū, forțe de multū
 «Din punga celorū ce-ascultū
 «Lingușitorii trăescū.»

Cióra privighetóre.

O dihanie de ciórá
 Ce-ī dedese naiba 'n gândū!
 Să iea fulgi de alte paseri
 Să iasă la sborū cântândū!

Iat'o împopoțonată
 Și mereū se gutuesce,
 Ulubésna 'mpestrițată
 Rățoitū bânănăesce.

Ce nume să-și dea acuma?
 Că e lucru însemnătorū!
 De la nume atárnă tóte
 Și trecutū și viitorū.

Dar cióra de, e totū ciórá
 Și astū-felū se socotea
 Nu-și mai vedea de locū cioculū
 Și trupulū nu-și mai simția.

Se gândi cum s'o brodescă
 Și să-și cate vr'unū nașicū,
 Dar nașulū i-o da vr'unū nume
 Ce n'o plăti mai nimicū.

Haide! singură să vađă
 In biserică de cașū
 Ș'alde popa ș'alde nașū,
 Ca să fie bine pace.
 Fără sfadă, fără price
 Rémâne đisū ce și-o đice.

Se numi privighetóre,
 Păsėruică cântărețā,
 Unde cântā pe rēcóre
 Sciī colea de diminēțā.

Și sburā de bucurie
 Biata ciórá când gānda
 Că cioroiī orū s'o ție
 De poetū și pāsėrea.

Iese-acuma îngāmfată
 Și la lume se arată
 Și-ți începe a cântā.
 La 'nceputū coțofenésā
 Glasulū și-lū mai subțiezā.
 Dar ce-ī faci? că e totū ga!

Țipā «ga!» și ga! rėsună;
 Pėsările se adunā,
 Ascultā,—aude gagā!
 Să uitā nu vede ciórá,
 Dihania 'nebunesce
 Cāntā, cine-o mai opresce!

«Sunt, đice, privighetóre
 «Și Dumneđeū mī-a datū darū;
 «Sunt pasėre sburātóre,
 «Care după lāngā mine
 «Va đice că nu cântū bine,
 «E mare mare măgarū.»

Și echo răspunde: «gară!»
 Pasărele audă — gară.
 În tăcere o ascultă,
 Se apropie mai multă;
 Fie-care o privesce.

Fie-care își zăresce,
 Fulgulețul, pana sa,
 Și încetă țio desbracă,
 Scuipă 'n gură și-apoi sboră.—
 Poetulă rămâne cioră.

Foile și Cărbunele.

Lâng'o lemnărie, unde sta grămadă
 Una peste alta rău amestecate
 Surcele și așchiile, a seurei pradă,
 Țândări și gătege, dóge răsturnate:
 Multe ciopliture
 Și sfărămături
 D'orice felă de lemne, mobile stricate,
 Ună grosioră cărbune cât nuca de mare,
 Dar viu, arđendă bine, căđă d'întimplare
 Din hîrbulă cu spuza saă chiar din lulea
 Ună sătenu care se ducea acasă
 Saă să-și facă foculă, să-și cate de masă,
 Saă cine mai scie ce trebă avea.
 Aci prea aprópe, după drumă, nevoi
 Eraă nisce foi,
 Ală căroră stăpănu
 Era ună jupănu
 Meșteră spoitoră,
 Care spre repaosă capu 'și rezemase
 Chiar pe lemnărie și somnu-lă furase.
 — «Ce sórtă te-astăptă, sěrmame cărbune!
 «Curăndă te vei stinge și negru tăciune
 «În đece minute bună n'a să mai fii
 «Decăt pe perete să scrie cu tine
 «Și să mănjerescă care cum îi vine
 «Să facă la pozne draci de copii.
 «Dar ce mai renume când m'ai ascultă
 «Eă să suflu 'n tine și tu 'n lemnărie
 «Să te opresci țintă și să 'ncepi a dá
 «Coea ună focă țepenu! — Ce mai bărbăție!
 «Ce nume ț-ai face chiar în istorie!
 «Gazetele tóte tare-ară bucină!»

Foile ca Naiba astû-felû î vorbiã.
 Și bietulû cărbune, ce nu se gândiã,
 Licãriã acuma mereû de trufie
 Și de bucurie.
 N'apucã sã ñicã fatalulû sëû *da*
 Și 'ncepû sã sarã sub iutea suflare,
 Ce în șuerare
 Dreptû între surcele flacãra 'lû mânã.
 S'aprinser' acestea, ș'apoî lemnãria
 Luã focû întrégã, vîlvórea se'ncinge,
 Satulû e 'n pericolû și megieșia
 Tótã se deștéptã.
 Sórta 'nrégã a Troiei în spaimã aștéptã.
 Hei! acum veï ñice
 C'alû nostru cărbune a cătatû sã fie
 Fórte mulțumitû?
 Séraculû Pârlice!
 Plesnitû în scãnteie l'acea grozãvie
 De totû împãrțitû
 Cine-lû mai cunóșce în foculû celû mare,
 Care și mai tare
 Îlû făcû cenușe în vre-o 'nghesuire?
 Peri fără nume, fără pomenire!...
 Și foile iarã cuprinse de focû
 Lãsate în locû
 D'alû lorû jupânû meșterû, care spãimîntatû
 A fostû și tulit'o din somnû deșteptatû.
 Arserã și ele
 Cu lemnû și cu pele,
 Devenindû cenușe fără de suflare.
 Iatã-vë exemplu și dați ascultare
 Voi care suflați certele civile
 Foï sã nu mai fiți.
 Și voi june inimî, organe docile,
 Care dreptû cărbune la suflãri serviți.
 Dupã scelerați
 Nu vë mai luați.

Măceșul și Florile.

Unu măceșu ghimposu, sêlbaticu
 De prin locuri depărtate,
 Nodurosă, rîiosă, iernatică,
 Smulsă de crivețe turbate,
 Aruncatū într'o grădină,
 Avuțită, roditore,
 Vrea să prinđă rădêcină
 Intre flori mirositoare.
 Piru avea pe lângă sine,
 Buruiană blestemată,
 Ce se 'ntinde în miu de vine
 Incleștată, întesată,
 Și țêranu 'nțelenesce,
 Ilu usucă și-lu stîrpesce,
 Stinge nêmulu d'orî-ce flóre,
 Suge suculu din livede:
 Fructu, legumă, abia vede
 Muncitorulu cu sudore.
 Astea toți le sciū prea bine,
 Dar măceșu-î mărăcine,
 Sciți că nu e de vr'o mană.
 Specula dar întru sine
 Să-și dea nume cu pomană,
 (Ceea ce la dînsulu suvenire,
 Va să ȃică pomenire).
 ȃise dar că e de vița
 Trandafiriloru faimoși,
 Să se bucure lelița
 Și flăcăi năzuroși,
 Ingâmfatū d'a lui mărime,
 Ca unu semnū de nobilime
 Că se trage dela nódă
 Și că simte, pătimesce,
 La folosū obștescū gândesce,
 Iși puse ș'unu of în códă
 Nodurosulu mărăcine
 Și cređu ca-î stă prea bine.

Of! încóce, of! încolo,
 Of! grădina resună.
 Floricele curioșe
 Una p'alta se 'ntreba.
 — Trandafirū să fie, lele?
 — Nu e trandafirū, surato.
 — Vai de noi de floricele!
 — Ce-o mai fi de noi, cumnato!
 — E măceșu lua-l'ar naiba,
 Viorelele strigară,
 E semnū rêu că scaiulu, sgaiba,
 E sêlbătăcia 'n țêră.
 — «Surori bune, dumnia-vóstră
 Nu vê temeți, surățele:
 Rugii, noi, din firea nóstră,
 Și noi facemū floricele!
 Sunt d'o lege 'n astă țêră
 De domnulu blagoslovită,
 La sporū mare vê invită
 Vița mea de din afară
 — «Mêi măceșe, mêi măceșe,
 Măi spióne, măi ploscașe,
 Dă-ne pace și te cară,
 Du-te draculu din țêră.
 Ești unu proclétu mărăcine,
 Nu ne aducī tu vre-unū bine.
 Pirulu ăla e rea piesă!
 Unde apucă de 'ncuibéză
 Bagă nasulu, sfrededesce,
 Sapă loculū, găuresce,
 Dă-ne pace și te cară,
 Du-te draculu din țêră!»
 Intr'acestea, iată vine
 Grădinarulu, se așeze
 Binișorū pe mărăcine
 Și 'ntre flori să-lu încuibez.
 — «Nene, tată, grădinare,
 Ea gândesce-te mai bine,

La primejdia cea mare
 Ce-o să faci c'ună măracine?»
 Floricelele strigară
 Și fierbinte se rugară:
 Ia astupă acea grópă!
 Vin' mai bine de ne-adapă.
 Dă la cióre pe roșcatulú
 Că ai să ne tragí pécatulú!
 — «N'auđiți? Tacă-vě gura!»
 Strigă omulú supěratú,
 Mie-mí trebue răsura:
 Voi nu sciți a ține sfatú,
 E obráznicie mare
 Să-mí diceți curatú și-anume;
 «Gróp' astupă, grădinare,
 «Dă la draculú pe roșcatulú!»
 Mi-e rușine și de lume
 Să-mí strigați că tragú pécatulú
 Când eú iarna, tótă vara,
 Ți și nópte asudezú
 Să v'adápă, să vě lucrezú,
 Cât m'a obositú povara.
 Eú voescú obștesculú bine
 Ș'a grădinei avuție;
 Eú sciú și din măracine
 Să scotú florí cu măiestrie!
 Altoi-voiú eú răsura
 Totú cu roze franțuzesci,
 Trandafirí împěratesci,
 Să vě tacă vouě gura!»
 — «Nene, tată, grădinare,
 Veđi primejdia cea mare.
 D'ar fi trandafirú totú merge,
 Ci vedemú ghimpóse verge
 Ș'acelú of grozavú din códă
 Ce cu trandafirí se 'nódă!..
 Totú mai multe scie satulú;
 E sentimentalú spurcatulú
 Ș'oftătura lui răú pute
 C'omú merge din bute 'n bute.

Nu veđi pirulú ce ne-aduce?
 N'ar mai apuca s'apuce!
 E o próstă buriană,
 Și se'ntinde pe poiană,
 Se prăsesce în grădină,
 Ne stinge din răděcină!
 Ce-ți vine cu avuția?
 Lasă 'ncolo măestria,
 Curcitură, altoirea,
 Că totú lucru-și are firea:
 Măceșulú e măracine
 Ciomăgosú și plinú de spine;
 Flórea este iarăși flóre,
 Că dá spirtú, iar nu duhóre,
 Pune-o în peptú, la capú, pe masă;
 Măracini nu pune 'n casă.
 Vorba, scií de la părinți,
 Lacrime věrsămú fierbinți,
 Noi scimú rívna ínfocată,
 Scimú sudórea láudată;
 Prețimú sciința mare,
 Nene, tată, grădinare;
 Că măceșulú e ispită,
 E sémintă de gálcévă,
 De odihna cumplită:
 Vai de noi și d'a ta slavă!
 Țipă-lú peste gardú afară,
 Mérgă draculú din țeră.
 — «Florilorú, tăceți acolo,
 Că vě daú cu sapa 'n capú.
 Amú făcute odată grópă
 Și-acum cinstea voiú să-mí scapú.
 Ce-am făcutú nu se desface;
 Pân'acum nu s'a mai datú
 Grădinarú să cěrá sfatú
 De la florí. Și dați-mí pacc!»
 Grădinarulú ostenitú
 De atáta gură multă,
 Sapa iea, nu mai ascultă,
 Și s'apucă de săditú.

Când totu vântul de apus
 Face-o vijelie mare,
 Unu vârtej rotéză tare,
 Și măcașul sbóră sus!
 Peste capu ți-lu învirtesce
 Amețitu ți-lu răsucește,
 In bucăți îl împărtesce
 Și la dracul ți-lu trântesce...
 Și'n grădină pace bună,
 Grădinarul florî adună:
 Unul sudă și lucréză,
 Altul câmpul însmăltéză,

Unul sapă și plivesce,
 Altul fructul însutesce.

Grădinare, grădinare,
 Veți de piru a te feri,
 Că îți face muncă mare;
 Fugi de of câtu vei trăi.
 Florilor luați aminte:
 Flori nevinovate fiți!
 Nu prea cereți iar cuvinte,
 Că nu 'n tóte nemeriți!

7. Grigorie Alexandrescu.

(1812—1886.)

Grigorie Alexandrescu s'a născut la Tirgoviște. Avu de profesor pe Eliade, la sf. Sava, și apoi intră în armată, pe care o părăsi în curând pentru a îmbrățișa politica și literatura.

Alexandrescu a fost poet, a scris și poezii duióse, dar s'a făcut cunoscut prin satire și fabule politice, în cari a reușit atât de bine, că a fost trimis și la închisóre.

In Gr. Alexandrescu se pare că numai sufletul a trăit: avea minte și inimă, iar materie, pungă, nu. A trăit și a murit sărac. (1)

Din fabulele lui Gr. Alexandrescu :

Elefantul.

In vremea de demult dobitocele tóte,
 De împératul Leu sätule, desgustate,
 Își aleseră lorü,
 Unu altu stăpânitorü,
 Pe domnul elefantü cu nasul învîrtitü,
 Puternic îndestulü, dar însă necioplitü,
 Și de capu tare, grosü, câtu vreți să socotiți.
 Insa ca să puteți să vi-lü închipuiți,

(1) Cf. *De la Vrancea*, biografia lui Gr. Alexandrescu, in *Revista Nouă*, An. I, (1888, p. 172—176.)

Mă grăbesc să vă spun,
 O judecată-a lui.
 Noul stăpânitor,
 Cât s'a orânduit,
 Puse 'n slujbă pe boi,
 Iar lupu mănător
 Se făcù favorit,
 Și Ministru la oi.
 Vă lasă să judecați
 Câți miei fură mâncați
 Și câte oi sluite
 De fiarele cumplite!
 In zadară facù strigare,
 Oile împovărate,
 Chipă nu e de scăpare,
 Și plângeră necurmă,
 Ce vină de pe la turme,
 Rēulă nu potă să-lă curme.
 Lupulă dar își urmēză
 A sa nelegiuire,
 Căci de ce se lucrēză
 Regele n'are scire
 Ba, câte lupulă spune,

Le ia tôte de bune.
 A! când o să ne vie
 O di de bucurie,
 Di fôrte așteptată
 Și scumpă în nevoi,
 Ca să vedemă odată,
 Și lupi mâncați de oi?
 — O! Asta nu se pôte;
 Dică unia în lume:
 — Domni mei, se potă tôte,
 Deși le spuiă dreptă glume.
 Apoi sciți dumnia-vōstră
 Că oia este prōstă
 Și că nădăjduesce
 Aceea ce doresce!
 Eă cu încredințare
 Amă auđitū odată,
 La o turmă cam mare,
 O vorbă așa ciudată.
 Dar cum poți sci ce spune
 Oile între ele? . . .
 Pentru astă minune,
 Amă cuvintele mele.

Acum să venimă iar la vorba începută:
 Vēdēndū bieteale oi că tôte o să piară,
 După lungi chibzuiră s'aleseră o sută,
 Și merse la rege isbăvire să ceară.
 Regele sta ocolitū d'o numerōsă curte:
 Cerbi cu cōrne lungi, urși cu cōde scurte,
 Alcătuia unū sfatū vrednicū a fi privitū.
 Unū berbecē invēțatū, ce scia să citēscă,
 Se 'nfățișă smeritū, și 'ncepū să vorbēscă:
 «Ne rugămū să ne ascultă Rege strălucitū!
 Și să întorcă spre noi mila Măriei tale.
 Starea în care ne aflămū e vrednică de jale,
 Pentru că domnulă Lupă, Ministru ce ne-ai datū,
 In locū de a ne păzi, de totū ne-a 'mpuținatū.»

Domnulă Lupă, întreatū,
 Rēspunse cu glasū mare:

«Stăpâne luminatū!
 Nică unū cuvintū nu are;

Când le-am năpăstuită?
 Când am scosă biruri grele?
 Eă iaă obicînită,
 De oae căte-o piele,

Dar prostimea ciudată
 Așa e învățată,
 Și făr' a sci ce cere
 Vrea ne-ncetată să sbiere.»

Mărețulă Elefantă, după ce se gîndesce,
 Dă de trei ori din capă, și lupului vorbesce:
 «Ascultă, ăice, și iea aminte
 La ale năstre regesci cuvinte.
 Cătă pentru o piele, trecă și mērgă,
 Fiind-că singură spuă că ai dreptate.
 Dar pentru că astăđi óea alērgă
 La mila năstră, care multă póte,
 O iertă, de dăđđi fie scutită.
 Ale ei plăngeră voiă să le ascultă;
 Și de căt pielea obicînită
 Să nu poți cere ună pēră mai multă.

Căinele și Măgarulă.

Cu urechile lăsate, cu cōda între picióre,
 Căinele tristă și jalnică, mergea pe o cărare.
 După multă umbletă iată că-lă întălnesce
 Ună măgară și-lă opresce,
 —«Unde te duci? îi ăice,
 Ce răă ăi-s'a 'ntăplată? scii par'că te-a ploată,
 Așa stai de mahnită.»
 —«Dar, sunt nemulțămită,
 La împăratulă Leă în slujbă m'am aflată:
 Ină purtarea luă,
 De e slobodă să o spuă,
 M'a silită în sfărșită, să fugă să-lă părăsescă.
 Acum caută altă stăpănă, bună, unde să-lă găsescă?»
 — «Numai d'atătă te plāngă? măgarulă întrebă,
 Stăpănulă l'ai găsită, ilă veđi, de față stă.
 Văno numai decăt la mine să te bagă:
 Eă îți făgăduescă
 Nu răă să te hrănescă
 Nămică n'ă să lucrezi, nici griă n'ă să tragi.»

La propunerea sa câinele ȳ-a r spuns  :
 «Ascultă-mă, să-ȳi spun  : E rău a fi supus 
 La or -care tiran  ; dar slugă la m gar 
 E mai umilitor   i încă mai amară.»

Boul   i Vițelulă.

Un  bo  ca toȳi boii, puțin  la simțire
 In ȳilele n stre de s rt -ajutat 
  i dec t toȳi frații mai cu osehire
 Dob ndi 'n cirédă un  post   nsemnat .

—Un  bo  în post  mare ? — drept  cam ciudat  vine,
 Dar asta se 'nt mpl  în or -care loc .
 Dec t mult  minte sci  că e mai bine
 Să ai tot-d'a'una un  dram  de noroc .

Așa d'a vieței vesel  schimbare,
 Cum  i de m ndrie boul  st p nit ,
 Se credea că este dec t toȳi mai mare
  i cu d nsul  nimeni nu e potrivită.

Vițelulă atuncea plină de bucurie,
 Auđind  că unchiul  s'a f cut  boer ,
 Că are clăi multe  i liveȳi o mie ;
 «M  duc , ȳise 'ndat , nițel  fin  să-i cer .»

F r'a pierde vreme vițelul  pornesce,
 Ajunge la unchiul , c rc  a intr  ;
 Dar pe loc  o slugă vine de-l  opresce :
 «Acum d rme, ȳise, nu-l  pot  sup ra.»

— «Acum d rme ? ce fel  ! pentru 'nt ia dat 
 După pr nd  se d rm  ! obiceiul  lui
 Era să nu ș d  ȳiua nici odată.
 Ast  somn  nu-mi prea place,  i o să i-o spu .»

— «Ba să-ȳi cauȳi tréba, că m n nci tr nt l  ;
 S'a schimbat  boerul , nu e cum il  sci .
 Trebuie înainte-ȳi să mergi cu sfială,
 Priimit  în casă dacă vrei să fii.»

La o mojiicie at ta de mare
 Vițelulă r spunse că va adăsta.

Dar unchiul se scólă, plécă la plimbare,
Pe lângă elū trece făr'a se uita.

Cu mâhnire tóte băiatulū le vede,
Insă socotesce că unchiu-a orbitū;
Căci fără îndoială nu putea a crede
Că buna sa rudă să-lū fi ocolitū.

A doua ȓi iarăși, prea de diminéȓă
Să-ī găséscă vreme la dînsulū veni;
O slugă ce-afară îlū vede că 'nghéȓă,
Ca să-ī facă bine de elū pomeni.

— «Boerule, ȓise, așteptă afară

Ruda dumi-tale, alū dómnei vaci fiū.»

— «Cine, a mea rudă? mergi de-lū dă pe scară
N'am ast-felū de rude și nici voiū să-lū sciū.»

Șórecile și Pisica!

Unū șórice de némū, și-anume Ratonū,
Ce fusese crescutū sub patū la pensionū,
Și care în sfîrșitū, după unū nobilū planū,
Petrecea retrasū într'unū vechiū parmezanū,
Intâlni într'o ȓi, pe chirū Pisicovicī,
Cotoiū care avea bunū nume 'ntre pisici.
Cum că domnulū Ratonū îndată s'a gătítū
Să o iea la piciorū, nu e de îndoítū.
Dar smeritulū cotoiū, cu ochii în pămîntū
Cu capu 'ntre urechi, cu unū aerū de sfîntū,
Incepū a strigà: — «De ce fugi, domnulū meū?
«Nu cum-va îȓi facū rēū? Nu cum-va te gonescū?
«Binele șóricescū, câtū de multū îlū dorescū,
«Și câtū îmi ești de scumpū, o scie Dumneȓeū!
«Cunoscū ce rēutăȓi v'aū făcutū fraȓii meī,
«Și că aveȓi cuvîntū să vē plângeȓi de ei.
«Dar eū nu sunt cum creȓi; căci chiar asupra lorū
«Veniamū să vē slujescū, de vreȓi unū ajutorū.
«Eū carne nu mănâncū; ba încă socotescū
«De va vré Dumneȓeū, să mă călugărescū.»
La âstū frumosū cuvîntū, Ratonū înduplecatū,
Vēdēndū că Dumneȓeū de marturū e luatū,

Iși ceru iertăciune, și-lu pofti a veni
 Cu nêmulu șoricescû a se 'nprietenî.
 Ilu duse pe la toți, și-lu înfățișă
 Ca unû prietenû bunû, ce norocû le dă.
 Sê fi vêdutû la eî jocuri de veselii!
 Căci șorecii credû multû la fisionomiî.
 Ș'acestû străinû atâtû de cinstitû
 Nu le 'nfățișă nimicû de bânuitû.
 Dar într'o ți, când toți îi dederă unû balû,
 După ce refuză și limbî și cașcavalû,
 Dîcendû că e în postû și nu póte mânca,
 Pe prietenii sêi, ceru a-i îmbrățișă.
 Ce felû de 'mbrățișări! ce felû de sărutări!
 Pe câți gura punea
 Indată îi jertfia,
 In cât abia doi trei cu fuga aû scăpatû.

Cotoiulû celû smeritû
 Este omulû ipocritû.

Câinele și Cățelulû.

— «Câtû imî sunt de urîte unele dobitóce,
 «Cum — lupii, urșii, leiî și alte câte-va,
 «Care credû despre sine că prețuescû ceva !
 «De se tragû din nêmû mare
 «Asta e o 'ntîmplare :
 «Și eû póte sunt nobilû, dar s'o arătû nu-mî place.
 «Ómenii spunû adesea că în țêri civilizate
 «Este egalitate.
 «Tóte iaû o schimbare și lumea se cioplesce,
 «Numai pe noi mândria nu ne mai părăsesce!
 «Câtû pentru mine unulû, fiesce cine scie,
 «C'o am de bucurie,
 «Când tótă lighióna măcarû și cea mai próstă
 «Câine sadea, imî dîce, iar nu domnia-vóstră.»
 Așa vorbia deunăđi cu unû boû óre-care
 Samsonû, dulău de curte, ce latră fórte tare.
 Cățelulû Samurache, ce ședea la o parte
 Ca simplû privitorû,

Auđindŭ vorba lorŭ
 Și cã nu aŭ mândrie, nici capriciŭ deșarte,
 Se apropie îndatã
 Sã-și arate iubirea ce are pentru ei.
 — «Gândirea vóstrã, ȕise, îmi pare minunatã
 «Și simțimîntulŭ vostru îlŭ cinstescŭ, frații mei.»
 — «Noi frații tãi !? rãspunse Samsonŭ plinŭ dẽ mãnie:
 «Noi, frații tãi, potae !
 «O sã-ți dãmŭ o bãtae
 «Care s'o pomenesci !
 «Cunoscŭ tu cine suntemŭ, și ți se cade ție,
 «Lichea nerușinatã, astŭ-felŭ sã ne vorbescŭ ?»
 — «Dar ȕiceați... » — «Și ce-ți pasã? Te întrebŭ eŭ ce ȕiceamŭ ?
 «Adevãratŭ vorbiamŭ,
 «Cã nu iubescŭ mândria, și cã urãscŭ pe lei,
 «Cã voiŭ egalitate, dar nu pentru cãtei!»
 Acãsta între noi adese o vedemŭ,
 Și numai cu cei mari egalitate vremŭ.

Toporulŭ și Pãdurea.

Minuni în vremea nóstrã nu vãdŭ a se mai face,
 Dar cã vorbia odatã lemne și dobitóce,
 Nu rãmãne îndoialã; pentru cã de nu ar fi,
 Nici nu s'ar povesti.

Și caii lui Ahil, care proorocea,
 Negreșitŭ c'aŭ fostŭ, de vreme ce-lŭ trãgea.
 Întîmplarea ce sciŭ și voiŭ s'o povestescŭ,
 Mi-a spus'o unŭ bẽtrãnŭ pe care îlŭ cinstescŭ,

Și care-mi ȕicea

Cã elŭ-o scia

Dela strãmoșii lui,

Care strãmoși ai lui ȕicea cã și ei o sciŭ
 Dela unŭ altŭ strãmoșŭ ce nu mai este viŭ,
 Și p'ai cãruŭ strãmoși, ȕeŭ nu potŭ sã vi-ŭ spuŭ.

Intr'o pãdure veche, în ce locŭ nu ne pasã,
 Unŭ țeranŭ se dusese sã-și ia lemne de casã.

Trebue să sciți, însă, și potă să dau dovadă
 Că pe vremea aceea toporulă n'avea cōdă.
 Astă-felă se începă tōte: vremea desevêrșasce,
 Oră-ce inventă omulă și oră-ce duhulă nasce.
 Așa țeranulă nostru numai cu fieru 'n mână
 Incepă să slutească pădurea cea bătrână.
 Tufani, palteni, ghindari se îngroziră fōrte:
 — «Tristă veste, prieteni, să ne gătimă de mōrte,»
 Incepură să ȃică; «toporulă e aprōpe,
 In fundulă-unei sobe, țeranu-o să ne îngrōpe!»
 — «E vre-unulă d'ai noștri cu ei să le ajute?»
 ȃise-ună stejară mare, ce avea ani trei sute,
 Și care era singură ceva mai la o parte,
 — «Nu» — «Așa, fi-ți în pace; astă-dată avemă parte:
 Toporulă și țeranulă n'o să isbutescă,
 Decât să ostenescă.»

Stejarulă avă dreptate:

După multă silință, cercări îndelungate,
 Dând în drēpta și 'n stânga, cu puțină sporire,
 ȃranulă să întōrse fără isbutire;
 Dar când avă toporulă o cōdă de lemnă tare,
 Puteți judecă singuri ce tristă întîmplare.

Istoria acēsta, de-o fi adevērată,

Îmi pare că arată

Că 'n fie-care țēră

Cele mai multe rele nu vină de pe afară,
 Nu le aducă străini; ci ni le face tōte,
 Ună pămîntēnă d'ai noștri, o rudă saă ună frate.

8. C. V. Carpă.

(1838 — 1880.)

Despre Costache Carpă nu s'a scrisă nimică până acuma, de aceea
 noi vomă da ceva mai multe amēnunte decăt asupra altoră scriitoră
 cunoscuți, pentru că și Costache Carpă merită să fie cunoscută.

Costache Vasile Carpă, de nēmă de boeri vechi din Moldova,
 fiulă lui Vasile Costină Carpă și a Ecaterinei, născută Enache Dano,
 s'a născută la 1838, în Iași.

Pe la 1841 sau 1842 Vasile Carpă, tatălă, face o călătorie la Constantinopolă, de unde nu se mai întorce: se crede că ar fi fostă ucisă. Vasile Carpă a ocupatū una din funcțiunile Tribunalulă din Iași.

Costache Carpă, fiulă, a învățatū carte mai întâi cu guvernorī francezi în familie, apoi trecū în pensionatulă particulară Haivas; în urmă — înaintea plecării tatălă sēu la Costantinopolă — Costache Carpă a fostă așezatū, împreună cu fratele sēu celū mai mare Anastase, la școlă reală din Cernăuți, unde urmă cursulă, dar nu putū isprăvi din cauza lipsei de mijlăce, în care rămăsese mama sa după plecarea tatălă.

Se întorse deci împreună cu fratele sēu în țeră, unde elă, Constantină, mai urmă la învățatură la Academia Mihăilénă din Iași și în urmă în pensionatulă lui Frey totū în Iași.

C. V. Carpă moșteni, după mórtea mamei sale, moșia Brătulesci din jud. Romană, în coproprietate cu fratele sēu Anastase, căruia cu încetulă îi cedă partea sa pentru valăre în numerară.

După vinderea moșiei, și mai alesă după isprăvirea baniloră, care se realisă cu cea mai mare ușurință, C. V. Carpă ocupă în mai multe rinduri funcțiunea de sub-prefectă și judecatoră de pace.

De talentulă sēu de scriitoră sau fabulistă nu prea voia să țină elă sémă și scria mai cu sémă când n'avea ce face, de pildă când nu era în slujbă, orī n'avea bani; de aceea nici nu voia să publice nimicū, până când nu-lă înduplecă fratele sēu Anastase.

C. V. Carpă era un omă care nu se îngrijia de țiuă de mânē. Îi plăcea să trăiască bine, însă.

Elă a muritū la 1880, în Iași, și a muritū sēracă, lăsândū în urmă vr'ă patru copii.

Scrierile lui sunt:

1. O colecție de fabule tipărite în 1866, în Iași, tipografia Adolf Berman, într'ună volumă intitulatū: *Mici încercări de Poesie* care cuprinde fabulele: *Fluturulă și Albina, Melulă și Edița, Momita și Vulpea, Țințarulă și Armăsarulă, Cocórele și Cióra, Vulpea înșelată, Nourulă și Valea, Leulă și ministrii sēi, Bursuculă*

avară, Cheia vieții, Timpul și Amorul, Mórlea și Pustnicul, Greerul și Furnica (imitație după La Fontaine). *Mórtea și Lemnarul* (imitație după Esop și La Fontaine).

2. *Boerul și Rězășul*, scriere pentru teatru, tipărită la 1873, în tipografia Th. Balasan în Iași.

3. *Fabule*, o a doua ediție corectată și adăugită. Tipografia Th. Codrescu. Iași 1880. În acest volum, dedicat lui Mih. Kogălniceanu, sunt adăugate următoarele fabule: *Boii filologi, Vulturul căzut, Chițigoiul și Cocóra, Lăstunul cu coda de Păun, Lupul liberal, Sătenii și Cănele, Bivolul prefect, Ceóricii și Măța, Veverița și Ariciul, Gaița și Bufna, Asinul primar, Păstorul și Oile, Șopârta și Culbecul, Cănele și Șoldanul, Dracul și Muerea, Inima și Ochi; Amorul, Zulia și Nebunia; Rēul și Eternitatea, Omul și Povestea, Brósca și Boul* (imitație din Esop după La Fontaine.)

Din fabulele lui Const. V. Carp:

Catărul și Boii.

Un catăr fătut pe drumuri, crescut în of și în vai,
De lung timp, cu desplăcere, trăia între nise ca:
Respins de toți cu asprime, fómee, setea îl uscă;
Paele de prin gunóie, le pupă și le mână.
Posomorit ca o bufnă, greoi, necioplit și slut,
Era totă diulica mereu brăncit și bătut.
Une ori, curgend ca plóea, pe biata spinarea sa,
Câte trei și patru sute de copite numără.
Altă dată pe sub cumpet, făcend cai toți complot,
Îl lua gonind la vale, până ce cădea în bot.
Nu se audia în urmă-i decât «jnap» și iară «jnap.»
În fine, sătul o dată, luă și el lumea 'n cap.
Porni dar, în turburare, amenințat cum era,
Peste văi, peste ponóre, blestemand ursita sa.
Așa mergend tot o fugă, și cu ochii înapoi,
Nimeri din întâmplare în un cârd mare de boi.
Aici lucru de mirare! cel bătut și alungat
Este primit cu plăcere, găzduit și 'mbrătoșat:

Abia a pășit hotarul, toți îi dicu: «mă rog, poftimă;
 «Suntem boi în țera noastră, de lungă timp noi vă dorim.»
 Iată cum el de o dată dă chiorîșu peste noroc:
 O pace ne-întreruptă domina în acest loc.
 De pășunea cea mai bună el aici se bucură,
 Cereea una, primia două, și flămând nu mai eră.
 Incepă catărul nostru, tot nutrit și desmierdat,
 Nu știu cum, dar să ghicescă pe ce pământ a călcat.
 Ce vă pare! de o dată, să-l vedeți pretențios,
 Plin de tone și de nazuri pe cel din gunoie scos:
 Nu-i plăcea mai mult mîncarea: fânul era prea uscat;
 Erba îi părea amară și ovězulu afumat.
 Pe boi îi numia sêlbateci, mișei, trândavi, idioți.
 Respingea pe fie-care, și desprețuia pe toți,
 Fantasi ne auđite, și ocări peste ocări,
 Care se prefacă în urmă în brutale maltratări.
 A lui veche suferință pe ei acum o vîrsă;
 Cum a fost tratat odată nu putea de loc uită.
 Erau siliți boii noștri să sufere acest chin,
 In a lor proprie țeră dela un catăr străin,
 Care abia erî venise gol, flămând, amenințat,
 Și astăzi își însușise dejă un drept autocrat.
 O voce de libertate mereu însă le dicea:
 Dați în brânci din țera vóstră, dar curajul le lipsia.
 Iată că din întimplare pe aici trece un cal.
 Vêdend atata tristeță, acest nobil animal
 Vroesce să scie caúsa: — Ce aveți dragilor mei?
 Îi întrebă el îndată. — Ce să avem? răspund ei:
 O fiară cotropitoare, un sugrumător de boi,
 Un leu crunt, cel mai teribil s'a aruncat între noi.
 — Cum se póte! dice calul; și de lungă timp acest leu
 A intrat în țera vóstră? ași dori să-l vîd și eu.
 Dar când vede, oh! ce vede! lucru curios de tot!
 Pe catărul miserabil! pe catărul idiot!
 — «Adevêr, urmêză calul, un proverb a declarat!
 «Că în a orbilor țeră chiorul este împêrat!»

Calul și Momița.

O momiță ostenită încet la delu să suia;
 Un cal vis-à-vis la vale rîpede se scobora.

— Ce noroc, dice momița, stăi, te rog, nițel pe loc;
 Te vedu june, făcutu bine, vioiu, ager, plin de foc.
 Veđi cât sunt de obosită, am căduțu acum de tot:
 Ia-mă, te rog, în spinare, căci îți jur că nu mai pot.
 — Unde mergi? întrébă calul. — Mergu în sus, iubitul meu,
 — Și eu mergu, în jos, la vale; așa dar cum să te ia?
 Dacă am avé o cale, bucuros eu te-așu luă.
 Adio, dragă momița, te rog nu te supără.
 — Scii ce? mergu și eu la vale, mi-am schimbatu planul acum;
 Mai bine mă duc oru unde decăt să rămăiu în drum.
 — Atuncu săi iute pe mine, căci n'am timp de așteptat.
 — Iată-mă-su ȃice momița. Dar abia s'a așezat;
 Abia pe friu a pusu laba: Stânga 'n prejur! strigă ea,
 Marș la delu spre casa mea!
 — Cum! dar eu mă duc la vale, mi se pare că ți-am spus,
 ȃice calul fără voe, ridicându capul în sus.
 — Ce mi-ai spus nu mai țiu minte: Așa este cheful meu.
 Iată friul, iată biciul; mergi acum unde-ți ȃicu eu.
 Să-ți fie de lecțiune, calu nebunu și dobitocu:
 «Ce folos că ai capu mare, dacă n'ai creeri de loc.»
 Mulți creduli își punu ei însuși sub friu capetele lor;
 Nu uitați că libertatea este cel mai scupu odor!

Țeranul și Vulpea.

Unu țeran odată, umblându prin câmpie,
 Zăresce figura unu animal,
 Ce abia eșise din o visunie,
 Stându, ca o năluca, singurelu pe mal:

Puișoru de vulpe încă fără dinți,
 Străinu de părinți.

Muma lui sërmana nu de multu perise,
 Din causa maniei unu vênătoru:
 Și elu, rēmasu singuru, afară eșise
 Cerēndu ajutoru.

Avea o figură multu atrăgătoare;
 Pērul roșu ca focul strălucea pe elu,

Cu doi ochi ca două flăcări ardătoare,
Și blând, totu odată, ca un melușel.

Îl luă țeranul cu scopu ca să-lu crească:
Am să-lu ducă acasă ȃice'n gândulă sėu;
Încă-ı crudu sėrmanulă, pôte să trăiască
Fără să cunoscă năravulă celu rău.

Copii, acasă, numai ce-lu vėđură
Începă cu dınsulă a se desfăta:

Rupea de la gură

Căte-o bucățică și mereu îi da.

Dar proverbulă ȃice : spinulă, pân' nu cresce,
Nu se desvėlesce.

Abia luna trece; o găină sbóră
Țipendă din poiată, și mai mulți vecini
Se plângu, tot-deodată, pentru prima óră,
Că nu dau de urma mai multoră găini.

În nedumerire este fie-care,
Începă să urmeze sfeđi și bătălii;
Nu vėđi în totu loculă decăt întristare,
Femei desolate și poietii pustii.

Ce pôte să fie?
De locu nu se scie
Secretulă ca fumulă, ca argintulă viu
Fuge, se strecóră, nevėđută se face.

Toți sunt în eróre :

Cele mai ghibace,

Babe vrăjitoré,

Nici ele nu sciu.

Mai deștepti copii, însă observase,
Că de unu timpu vulpea se totu furișă;
Că mai multu cu dınșii nu ședea la masă
Și că totu-d'a-una sătulă era.

Umblându, într'o séră, singură prin grădină,

Țeranulă ochiđu :

Zėresce, sub tufe, o mică lumină,
Saă, ȃicendă mai bine, doi ochi strălucindă.

Merge mai aprópe, dar ghiciți ce vede?
 O ticăloșie! Cine póte crede!
 Mica nóstră vulpe, îmbrăcată'n roșu,
 Pieptănă cu dinții pe unú bietú cocoșú.

Furiosú țéranulú, pune pe ea mâna,
 De urechí începe a o scutură,
 A-í da cu prăjina
 Ș'a o blestemă:

Lipsesei, dela mine, viespe veninósă,
 In locú să facú bine, mî-am făcutú unú rău.
 In zadarú sunt tóte
 Ești o ticălósă,
 Numai mórtea póte
 Să te despărțescă de năravulú tēu.

Rana din nascere nu se lecuesce,
 Cu încredințare a ăisú cine-va,
 Ce ese din miță totú șóricú pândesce;
 Lupulú pērulú schimbă, dar năravulú ba.

Țințarulú și Armăsarulú.

Cátú a ținutú iarna gólă,
 Unú țințarulú slăbitú de bólă
 Ce se duse în ospitalú;
 Cum simți ceva căldura,
 Incepú să facă gură
 Pe spinarea unuí calú.

Nu trecú o ăi deplină
 Ca să iasă la lumină
 Țințarulú înstréinatú;
 Abia numai apăruse
 Și nuvela strébătuse
 Dejá dincolo de satú.

Unú cocoșú umflatú în pene,
 Ce din próspētú, nota-bene,
 Acolo primarú era —
 Rēu de lucru, bunú de gură,

Ca să facă o bravură,
 Incepú a publică,
 Crăinicindú în gura mare,
 Ca unú lucru de mirare,
 Că unú țințarulú înviatú,
 In ajunulú primăverei,
 Serbândú ăiua deșteptărei,
 Pe unú calú l'au sgăriatú.

Nuvela încă fierbinte,
 Sburândú mereú înainte,
 Domnulú căne, sub-prefectú,
 Auđindú în a sa plasă
 Ce scandalú se întimplase,
 Acolo merge directú.

Și făcēndú, în fuga mare,
 O formală constatare,

Cu martori și cu doprosu ;
 Numai ce se ncredințază,
 Prefecturei avanséză
 Acestu raportu fabulosu :

Că astăzi în a mea plasă,
 Pe unu calu celu mai de rasă,
 Unu țințaru din ceru picatu ;
 Apucându-lu de spinare,
 Cu furia cea mai mare,
 In trei locuri l'a mușcatu.

Prefectura întărtată,
 Făcendu cunoscutu îndată
 Ministerulu internu ;
 O depeșă sburătore
 Scurtă și coprințetore
 Viră foculu în guvernă.

Taurulu prefectu se plânge
 Că unu hoțu lacomu de sânge,
 Unu țințaru — banditū, scăpatū
 Astăzi de la închisore,
 Prințendu unu calu la strîmtore,
 De pele l'a desbrăcatu:

Și fiindu maltratatū fôrte
 Nu-î departe nici de môrte.

Lupulu, patriotu fierbinte,
 Și ministru președinte,
 Fôrte s'a scandalisatu ;
 Părăsindu loculū îndată,
 Cu inima tulburată,
 Merge repede la sfatū.

Iar în urmă decât tôte,
 Membrii aū găsit cu cale
 Să vestescă, cine pôte,
 Și înalt — Măriei sale:

Lupulu, urcându vocea sa,
 Leulu dice așa:

— Datoria noastră cere
 Ca ministru cu durere
 Pentru țera ce servimū;
 După regulele noastre,
 Să spunemū Măriei Vóstre
 De-a măruntulū totū ce scimū.

Iată dar că anarhie
 A ajunsu la noi să fie
 Intr'unu gradū nesuferitū!
 Mișelii ne auđite,
 Cruđimī cele mai cumplite
 Ne încetatū se comitū.

Điua mare hoții pradă:
 Precum astăzi, dreptū dovadă,
 Unu rezbelnicū cruntū țințaru,
 Prebejindū la o câmpie
 A mănăcātū din herghelie
 Celu mai mândru armăsarū!

— Cum se pôte! țera noastră?
 Strigă leulu furiosū.

— Chiar așa Măria Vóstră,
 Și fățișu nu pe din dosū.

A lipsitū frica din țeră;
 Sunteți bunū din cale-afară,
 Indrăsnescū să vĕ spunū eu:
 Și dacă, și astă dată,
 Va fi fapta tolerată
 Vomū păți încă mai rău.

— Miĭ de bombe! leulu strigă:
 Merită de viu să-lū frigă.

De când lumea mă ascultă,
 O asemenea insultă
 Încă nu am suferitū!
 Și dar trimete îndată
 A noastră bravă armată
 Să-lū ridice pe banditū.

Un regimentu de albine,
Din câmpiile vecine,
Îl aducû legatû pe susû.
Strigă leulû înc'odată,
Din piciorû pornindû să bată,
Încă nu ni l'au adusû?

— Iată-lû dómne! lupulû dice.
Leulû, cât pe ce să pice,
Plécă capulû spre fugariû.
Și, privindû cu nerăbdare,
După multă căutare,
Abia zări unû țințarû.

Ciudatû lucru se ivesce!
N'am vëdutû, leulû gândesce,
Mai bicisnicû animalû;
Și zîbindû porni să dică:
— O ființă așa mică
Póte învinge unû calû?

— Më iertați, lupulû urméză,
Téra nóstră adoptéză
Diferite semințiri:
Deși micû și miserabilû,
Este elû însă capabilû
De mai mari blestemății.

Acestû soiû rarû se găsesce,
Aci scade, aci creșce;
Se dă tumba și pe locû,
Din țințarû devine taurû,
Avëndû códă de balaurû,
Și gură cu dinți de focû.

În elû stă o greutate
D'unû cântarû și jumătate.
Vë pare exorbitantû?
Dar acesta când s'aprinde,
Când se umflă și se 'ntinde,
Înghite ș'unû elefantû!

— Ce răspunsû îmi vëi da mie?
Strigă Leulû cu mânie,
Observândû pe acusatû,
Deși pari o slăbătură,
Dar după căutătură,
Par'că ai fi vinovatû.

Țințarașulû, mortû de frică,
Începû scîncindû să dică:

Aû greșit, Prea Înălțate,
Sclavulû vostru din păcate.
O singură mângâere
Alină a sa durere:
Vë rogû puneți în balanță
Pentru ultima-mi speranță
Unû țințarû celû mai voinicû
Cu o glóbă cea mai slabă
Saû de lupû măcarû c'o labă
Saû cu unû mânzû celû mai micû.
Și cu cât a mea ființă
Se va părea mai ușoră
Cu aceeași chibzuință
Să-mi scădeți și din povară,
După care rogû plecatû
A fi aspru judecatû.

De multe ori din țințari
Lumea face armăsari.

Mórtea și Lemnarulû.

(Imitație din Esopû, după La Fontaine).

Obositû de bêtrânețe, în miseria cea mare,
Unû bietû lemnarû suflândû greû,

Se tîrîe, în de séră, cu sarcina pe spinare

In spre bietü bordeiulü seü.

In fine elü nu mai póte; aruncă sarcina josü :

— De când sunt în astă lume avut'amü vre-unü folosü?

Ce viață ticălosă, dice elü, ducü pe pămîntü!

O minută de plăcere nu am gustatü de când sunt!

Chinuri grele, munci, necazuri Ce dureri n'am suferitü !

Lacrămi și sudori de sânge : Iată cu ce m'am nutritü.

Bêtrănü acum, slabü și gârbovü, încă trebuie să muncescü !

Pentru ce dar mai trăescü ?

Vină mörte ! vină dragă ! vină, te rogü, de mă iea !

— Iată-më sunt lângă tine : ce poftesci ? îi dise ea.

— Ah ! Dar ce ? . . . Te rogü mă iartă : nu poftescü alta nimicü,

Decât sarcina acésta să-mi ajuți să o ridicü.

Cât de multü să suferimü,

Totü ne place să trăimü.

9. Gh. Tăutu.

Despre acestü scriitorü n'am pututü până în presentü să-mi adunü încă amênunte biografice. Mi s'a spusü numai că a fostü și elü prin funcții administrative, din cari de multe ori a fostü datü afară.

In caracterü cam sémenă cu C. V. Carpü, și séracü a fostü ca și dînsulü. Aü fostü chiar contimporani amîndoi. Dar, când s'a născutü, din ce némü ?...

Din fabulele lui Gh. Tăutu :

Brósca și Raculü.

Ce aü fabuliștiü, nu potü înțelege,

Că ne daü exemple prin măgari și boi :

Cu-așa felü de vite par'că aü o lege,

Ca să compareze pe mai mulți din noi.

Domnilorü ! acésta n'o găsecü cu cale,

Pe-unü boerü de frunte de a-lü compara

Cu vr'una din aste ambe animale,

E ceva ce póte gróznicü supërá.

Cât ȃeșu, despre mine vre odinióre,
 Venindu-vě 'n minte ca să-mi arětați
 Ceea-ce mă face ridiculă sub sóre,
 Vě prea rogă, cu ele nu m'aseměnați.

Fi-așu strěnepotulă unuı boeră mare,
 Dacă Iónă Tăutu, vechiulă meă strěmoșă,
 Fu logofetă mare; Iónă Tăutu care
 Inchină Moldova Turciloră bārboși,

Și bėu cafėua dintr'o 'nghititură,
 In cāt diplomatulă și-a c'am opărită,
 Dacă nu gătlejulă, sigură biata gură;
 Prin astă-felă de vite să fiă instruită ?

Vě măi repetă încă, a mele defecte,
 De-ți vroi vr'odată a le declară;
 Aveți bunėtate prin alte obiecte
 In a vóstre fabulă a mi le-arėtă.

Vedeți dumnia-vóstră cum cāte odată,
 Și eă scriă la fabulă, dar fac a vorbi
 Alte angărie, precum ș'astă dată,
 Cea ce urměză vě va lămuri:

— Incotro plecat-ai, mēi cumetre race?
 — Mě ducă dreptă la Bratișă, căci am auđită
 Că'n a sale ape raciă avěndă pace,
 Devină chiar ca urși mară de îngrozită.

— Póte-așa să fie! dar pe cāt imă pare
 Pasurile tale nu te ducă în jos
 Unde laculă este, ce spre-apusă de sóre.
 Ír rěspunde brósca ocăindă cam grosă.

— Te'nșelă de părere, draga mea amică;
 Eă mă ducă acolo unde chiar gāndescă.
 — Cale bună dară, însă ȃeșu mī-e frică,
 Căci iară în baltă am să te 'ntálnescă.

Ună pasă numai raculă, sanche, 'naintěză
 Și de-o dată pică, huștiulucă în lacă,
 Totă în laculă de-unde prea voiosă plecasă
 Cătr'acele valură ce din raci urși facă.

Fabula acésta, după cât îmi pare,
 Dacă și eú însu-mi nu mă amăgescú,
 N'are trebuințe de vr'o explicare
 Privindú cum în țeră trebile pășescú.

Óia și Țapulú.

O óie bună din întimplare
 Peste-o livadă ajunse-a fi
 Autocrată stăpânitoare
 Și cu blândete a cârmui.

Insă livada ce o luase
 În stăpânire, biata, era
 De animale atâtú de róse,
 În câtú privind'o te întristá.

Dreptú care, lucrulú vroindú să 'ndrepte,
 A pune 'n funcții s'a apucatú,
 Berbeci cu rívná și minți deșerte
 Și țăpi ce 'n slujbe s'aú esersatú.

Celorú de întâiú dândú să păzescá
 Musehiulú celú verde ce mai era;
 Celorú din urmă, să se 'ngrijescá
 De mugurí, frunze, le comandá.

Mai târđiú însá unú țăpú mai june,
 Cu dinte agerú și ascuțitú,
 Viindú, reginei curatú îi spune,
 Că pentru dinsa multú aú urđitú.

C'a lui partidá pe tronú o puse;
 Că are meritú și-í credinciosú.
 De-aceste frase óia pētrunse,
 Să-í rēsplátescá vru generosú:

Pe țăpú îndatá în trébá pune,
 Dându-í pe sémá mici copácei,
 Să se 'ngrijescá a-í cresce bine,
 Drepti; și să aibá milá de ei.

Ca după vreme acea grădiná
 Unú raiú s'o facá a fostú gânditú;

Bună plecare biata regină
Avea; cu țapulă îns'a greșitū.

Ce felū de sōrtă ajunse 'n fine
Copaci, grădină nu potū să sciū!
Dar cum că capra róde cam bine,
Scie orī-care cu sufletū viū.

Orī și cât țapulū de-onestū să fie,
Eū însă unulū nu l'ași lāsă,
Pristavū grădinei saū pe vr'o vie,
Căci de prin ele tóte-arū stricà!

Găina cântărețā.

O găină tóntă într'o ȓi întrébă

Pe cocoșū: — ia spune-mī, eū de ce nu potū,
Ca să cântū ca tine când sunt fără trébă,
Căci și mie firea mī-a datū pliscū, nu botū.

Orī nu totū o mamă ne-a născutū în fine?...
— Tu cânți ca găina, cucoșulū a ȓisū.

— Ce felū cântū? eū cărāi și-ași voi ca tine
Plesnindū din aripă să cântū versū deschisū.

O! atunce dragă fără încetare
Eū pe pragulū ușiī una ași cântā,
Ca să facū stăpāna care aȓi ne are
Óspeți saū amantu-ī totū a așteptā.

Pe la mieȓulū noȓțiī zorile-aurite
Că sosescū ași spune cu glasū sunātorū,
Chiar de către sérā le-ași vesti, iubite,
Ca puȓinū să dórmā omulū muncitorū,

Și de sigurū, frate, că cu-așa purtare
M'ași face plăcutā la toȓi în sfârșitū;
Când acum îndatā ce cărāi cam tare
Sub o oborócā mă punū la clocitū.

De aȓi înainte să sciī cocoșele,
C'am să punū silința ca tine-a cântā.
— Ba-ȓi catā de trébă c'apoi ȓeū de piele
Stăpānica nóstrā te va despoia;

Căci ea e româncă și nu vrea pe lume
 Găina să cânte ca și unŭ cocoșu,
 Și 'ndată te-a prinde, sërmano! te-a pune
 Intr'o ólá mare spre-a te face borșu.

Însă porombaca sfatulŭ nu ascultă
 Și pe pragulŭ ușii începe-a cântă;
 Dar vreme nu trece tocmai așa multă
 Și lelea o prinde spre-a o descântă:

«De-ai cântatŭ de bine cobe-afurisită
 «Negreșitŭ că códă îți voiŭ reteză,
 «De-ai cântatŭ tu însă c'am să fiŭ mánhinită,
 «Pe pragŭ cu securea capu-ți voiŭ tăia.»

Deci atunci, peste capŭ începe s'oî-dee
 Către pragulŭ ușii din alŭ casei fundŭ,
 Fatalitatea însă, făcŭ ca să-î stee
 Capu 'ntăiŭ pe pragŭ, unde i l'a frântŭ.

Astă tristă scenă, cocoșu-a prevădŭtŭ
 Și de'ndată-î dice: — Nu ți-am prorocitŭ?
 — Cântă totŭ pe limbă-ți, că nu vei fi perdutŭ,
 Găina murindŭ astŭ-felŭ a rostitŭ.

10. G. N. Nichitachi.

D-lŭ G. N. Nichitachi s'a născutŭ la 1838 în Focșani. E unŭ vechiŭ slujbașŭ: a fostŭ subprefectŭ, membru în comitetulŭ permanentŭ, directorŭ de prefectură. Astăzi trăesce la Bacău.

Din fabulele lui G. N. Nichitachi:

Lupulŭ tiněrŭ și Óia.

Către óie, unŭ lupŭ se duce,
 Și i-a ȓisŭ cu vorbă dulce:
 — «Totŭ audŭ că frate, tată,
 «Și familia mea tótă
 «Sunt de voi afurisiți,
 «Blestemați și urgisiți,

«Și că voi ne-ați ponigri,
 «Cum că noi v'am prigoni.
 «Eŭ sunt tiněrŭ, nu sciŭ încă,
 «Și 'n plăcerea mea adîncă
 «Ca să ștergŭ o pată mare
 «De pe spița nóstră tare,

«V'aș ruga să fiu primită
«Intre voi și sfătuită,
«Ca ce trebuie să facă
«Să potă vouă să vă placă?»
— «Altă nimica, oia ăice,
«Ci să fugă acum de-aiice,

«Și să mergă apoi să-ți scoți
«Din guriță dinții toți.»

* * *

Măcară că oia nu-î prea istetă,
Dar uite bine ce se feresce
De celă ce cată s'o iea și 'n brață,
Când alt-fel scie că n'o iubesc.

Doi Gusgani.

Doi gusgani în góna mare
Se duceau după mâncare,
Dar de-odată unulă stă
Și se pune tupilușă,
C'auăise-ună cărbușă;
Iară celaltă îlă întrebă:
— «Ce ai frate de te-opresci?»
— «Taci, mă rogă, să nu vorbescă,
«C'auăii o bázâială
«Ce mă puse 'n bănuială.»
— «Ești ună prostă, scólă și vină,
«Că nu-î vespe nici albină

«Ci-î ună bietă cărbușelă!»
— «Oră și cât, — mă temă de elă,
«Că deă sémână prea bine
«Și la sboră, ba și la glasă,
«Cu celă-ce, venindă spre tine,
«M'a mușcată tocmai de nasă.»

* * *

Dac'odată s'a 'ntimplată
C'ună șiretă m'a înșelată,
Eă vă rogă să am dreptate,
Când n'ași crede nici pe frate.

Lupulă și Vulpea.

Nisce căini la cășarie
Aă făcută o cumetrie,
Unde iată c'a venită
Și ună lupă, dar ne-softită;
Atunci căiniă, toți vedendu-lă,
Sară pe dînsulă și bușindu-lă,
Intr'atâta mi l'aă smultă,
Pân și-urechile i-aă ruptă.
Și la urmă când scăpă
O vulpe mi-lă întrebă:
— «Măi cumetre ce-ai pătită,
«Par'că ești cam ameșită?»
— «Ia fusei la cășarie

«Softită la o cumetrie
«Ș'ospetai așa de tare,
«De-abia umblu pe cărare.»
— «Adevără! de pe urechi,
«Credă c'ai supt la vinuri vechi;
«Și pe pără iți daă banată
«Că tu chiar ai și jucată!»

* * *

Unde scii tu tare bine
Că nu-î loculă pentru tine,
Nu te du, de nu vroescă
Ca și lupulă s'o pătescă

Șerpele și Șorecele.

Intr'o chelărie, unde polobóce
 Erau multe 'n cercuri, altele și dóge,
 Unú polobocú mare, sta cu vrana 'n sus,
 Și tocmăi în fundulú chelăriei pusú.
 Unú șérpe încă tînérú ce se deprinsese
 Pe la chelărie, că și untú linsese

De prin putinele,

Lapte din ulcele,

Câte-odată miere, lingea din știubeie ;
 Se vede că păcatulú, l'a făcutú să deie

Pe vrană 'n polobocú,

De unde ca să iasă pe aiurea n'avea locú,

Și pe vrană nu putea,

Era scurtú și n'ajungea.

Ci ședea acolo de fóme amețitú,

Până când odată la vrană a fostú venitú

Unú șórece, de care móle s'a rugatú,

Chipuri să găsescă, să pótă fi scăpatú.

Șóriculú sërmanulú, s'a și așternutú

A róde poloboculú, în fundú pe dedesubtú,

De a pututú eși

Șérpele, ș'atuncea șóreculú veni

Plată d'eí cerú.

— «Spune ce vrei tu ?

«Aú nu ții destulă, ție rësplătire,

«C'ai scăpatú

«Ne sugrumatú ?

«Ș'ai face mai bine, să fugi cu grăbire

«Că-sú flămândú frățică, de sunt leșinatú,

«Și póte să-mi vie gustulú chiar acu,

«Să te cercú pe tine, dulce ești orí nu !»

* * *

De-unú târaie brăú, dacă poți scăpa

Și cu sufletú numai, alta nu căta.

11. Gheorghe Săulescu.

(1798—1860.)

Gheorghe Săulescu e tovarășul de luptă al lui G. Asachi pentru ridicarea învățămîntului. Amîndoi înființară școla din Trei Ierarchi. Săulescu a scris mai multe cărți școlastice, dar a scris și ceva fabule.

Din fabulele lui Gheorghe Săulescu :

Momița.

Momița, precum se scie,
E din fire prea istetă.

Cu ageră ghibăcie
Și nu mai puțin măreță
Orî-ce vede precum omul,
Vrea să facă și ea 'n dată.
Pîndesce ce face omul
S'apucă ca să lucreze
Vrea 'ntocmai să-lu imiteze.
Și la asta are dreptate,
Tóte ale ei cercetate
Fiindă de omă mai aprópe
Decât bestiile tóte.

In casa unui mare omă
Aflându-se o momița
Și 'ntr'o ăi de sərbătóre
Vedëndă pe o cuconița
Cum face pěrura sa,
Remâindă singură 'n casă
Momița pe tépa sa
Nu vrea mai jos să se lase:
După ce întâiă se unse

Cu parfumuri, cu pomadă,
Pe la botă și pe la códă,
Puse 'n capă și o bonetă
Și la gătă o cordeletă.
Vrëndă apoi a se și rade
Cu briciulă, rade și nasulă,
Și voinďă a fugi, cade
Călcândă cordela cu pasulă.

Nu ne fie de mirare,
Vedëndă pe-o biată momița
Avëndă astă neputință,
Căci ómeni cu cuvîntare,
Cu minte, cu 'nțelepciune
Pățescă altele mai rele
Pentru-a loră deșertăciune,
Căđëndă în miă de smintele,
Când nu se cunoscă pe sine
Ce sunt, saă ce potă mai bine.

Cu acea ce nu se 'mpacă
Ș'ar vroi ca să se facă
Acea ce natura nu i-a făcută,
Nici cultura a putută.

12. Constantin Bălăcescu.

(1800—1880.)

Constantin Bălăcescu a ocupat funcțiuni administrative. A fost prefect, și a fost și membru în comitetul teatral din Bucuresci. El a fost în general poet satiric.

Din fabulele lui Constantin Bălăcescu:

Țăranul și Pescarul.

Un țăran la târg să duse
Pesce vrându a-și târgui,
Ș'alegându-și un crap mare,
Fără altă cercetare,
Serios pe loc se puse
Pe la coddă-lu mirosi.
Pescarul l'astă vedere,
Răbdarea de totu perđendū,
Đise riđendū:

— Om ciudat ca tine, vere,
N'am mai vđutū de când sunt
Pe ăstū pămintū.

Nici așa minte nerodă,
Să miroși pescii la coddă!!

De-î prospētū, de vreī să afli, mirōse-lū la capū, creștine,
Că elū dela capū se'mpute, și o scie orī și cine.

— Despre capū, đise țăranulū,

Nici mai este de vorbitū,

Căci o sciū, o sciū, sërmanulū,

Prea de multū s'a impuđitū.

Vreamū să vđū înca-ī la coddă, dacă este precum spunū,

Că se pōte d'întîmplare să rēmāe ceva bunū.

Pe când se scria acēsta, era lumea mai nerodă,

Că totū mai credea la coddă.

Acum pescele cu totulū, capū și coddă, s'a stricatū

Și la o parte și la alta, ține-ți nasulū astupatū.

13. Dimitrie Bolintineanu.

(1826 — 1873.)

Dimitrie Bolintineanu e destul de cunoscut ca poet; astă-fel n'avem nevoie să amintim decât că s'a născut în jud. Ilfov, la satul Bolintinul din vale, și că a scris câte odată și fabule.

Din fabulele lui D. Bolintineanu :

Leul mort și Măgarul.

Abătut de bătă, leul sta pe vale,
 Resuflându abia.
 Taurul, mistrețul, l'au vădută în cale
 Unde el era.
 Ei resbună asupra-î o insultă veche,
 Și 'n piciore calcă corpu-î maestos.
 Când vine măgarul falnic în ureche
 Vede leul jos.
 Fără apărare, el se sumeșce,
 Îi lovesce capul cu picioru-î lat.
 Leul care móre astă-fel le vorbesce ;
 — «Când cei tar îpe mine ași m'au înfruntat
 «De multe ori,
 «Am gemut eu tare ;
 «Dar să sufăr rēul ce-mi faci tu, măgare,
 «E să mor acuma chiar de două ori.»
 Pe acel ce cade dintr'o demnitate
 Astă fel totu mișelul vine și îl bate.

14. Vasile Alecsandri.

(1821 — 1890.)

Vasile Alecsandri s'a născut la Bacău, și a murit la Mircesci. El e destul de bine cunoscut, de aceea ne oprim a spune alta decât că printre poezi a scris și fabule.

Din fabulele lui V. Alecsandri :

Curcile.

Nise curci îmbetrânite,
 Gârbovite și sbârlite

Sta sub șură tremurându ;
 Și privind cu pismuire

A porumbiloră iubire,
 Dicea totă așa pe rîndă:
 «Elei, soro ! elei, frate !
 «Așa paseri desfrânate
 «Mai vedut'ați încă voi ?
 «Ian priviți, o ! suriore !
 «Cum se drăgostescă la sóre
 «Făr'a le păsa de noi !
 «Nu le-i frică
 «De nimică.
 «Nău rușine nici de cum !
 «Aă nu sciă c'ală nostru nume
 «Onorată de toți e 'n lume,

«Că dreptă pilde noi acum...
 — «Văi acum sunteți bătrâne,
 Le răspuns'atunci ună căine,
 «Văi, acum sunteți sbârcite
 «Gârbovite și slutițe
 «Voi de ciudă, voi de ură,
 «Stați cobindă acum sub șură,
 «Clevetindă cu pismuire
 «A porumbiloră iubire,
 «Căci de multă v'ați trăitū traiulă
 «V'ați mâncatū de multă mălaiulă,
 «Ș'acum tóte la ună locū
 «Nu plătiți nici ună potrocū !»

15. Gheorghe Sion.

G. Sion s'a născută pe la 1830 la Hirșova (Moldova) și a murită la 1 Octobré 1892 în Bucuresci. A fostă membru ală Academiei Române. A scrisă și fabule. G. Sion a încetată din vieță tocmai în momentulă când aceste rînduri se compuneaă la tipografie. Din fabulele lui Sion:

Trepte de scară.

Vrabia odată prinde ună gândacă.
 Elă atunce strigă: «Nici ună rău nu-ți facă;
 «De ce voescă dară a mă omori?»
 Vrabia răspunde: «Taci, și nu vorbi.
 «Nu e trebuință lucrulă să-ți esplică:
 «Veți, eă sunt mai mare, iară tu mai mică.»

Uleulă odată prinde-ună vrăbioiă.
 Elă atunce strigă: «Nici ună rău nu-ți voiă.
 «De ce voescă dară a mă sfîșia?»
 Uleulă răspunde: «Asta-î tréba mea.
 «Nu e trebuință lucrulă să-ți esplică:
 «Veți, eă sunt mai mare, iară tu mai mică.»

Vulturulă apucă uleulă din sboră.
 Elă atunce strigă: «De ce vrei să moră?

«De când sunt pe lume nu ți-am făcut rău.»

Vulturul răspunde: «Asta-i placul meu.

«Nu am trebuință ca să-ți mai explic:

«Veđi, eu sunt mai mare, iară tu mai mic.»

Un om dă cu pușca: Vulturul din nori

Cade jos și strigă: «De ce mă omori?

«Nici un miel din turmă nu ți-am răpit eu.»

Omul îi răspunde: «Asta-i gustul meu.

«Nu e trebuință lucrul să-ți explic:

«Veđi, eu sunt mai mare, iară tu mai mic.»

Mórtea dă cu cósă într'un muritor.

Elu atuncea strigă: «De ce vrei să mori?

«Ce nu mergi la alții cari te doresc?»

Mórtea îi răspunde: «Așa eu voesc.

«Nu e trebuință lucrul să-ți explic:

«Omul cel mai mare pentru mine-i mic.»

Doi Stigleți.

Un bătrân stiglete se prinsese 'n plasă,

Cel care-l prinsese îl aduce 'n casă.

Îl ia de-aripiore cu chip delicat;

Intr'o colivie îi dă de mâncat

Semințe mărunte, inu, mei, apă bună,

Și c'un alt stiglete june-lu împreună.

Iat'o 'n sclavie, biată păsărea!

Adio câmpia care îi plăcea!

Dintr'un colț într'altul strimta închisore

Elu mereu o cercă, vrëndu să se stecore;

Dar dă totu de gratii care-lu țin în loc!

Și mereu revarsă dorul se cu foc;

«Așa dar aicea o să moru, vai mie!

«N'o să mai am voie să sboru pe câmpie!...»

Camaradul june, care-a fostu născutu

Chiar în colivie și n'a cunoscutu

Viața de câmpie, se înduioșază.

Și mai lângă dînsul vine de s'așeză

«Ce ai? îl întreabă. Ce te întristezî?

Sau nu ai de tóte aici unde șezi?»

Totû deauna, dragă, aici ni se pune
 Apă și mâncare, prospete și bune.
 Apoi eû, din parte-mi mă voi îngriji
 Orî și ce a-ți face spre a mă iubi.
 Dorulû, suferința, audû că s'alină
 Când iubirea dulce inimele 'mbină.
 Nu-ți întorçe gândulû spre câmpii mereû,
 Audû că acolo traiulû e mai rêu.
 Ninsori, ploî și grindini, păsêrile 'nghetă;
 Vinderei și ulei ieaû dulcea vieță.
 Liniștea nici nôptea nu o potû gustă;
 Abia închidû ochii spre a dormitâ,
 Și fără de veste chiar din cuibû le-apucă
 Cucuvéua care umblă ca nălucă.
 Astû-felû de vieță este chinû curatû;
 Cine o dorește este fermecatû.
 Crede-mê, aicea este multû mai bine.
 Dar de ce tacî astû-felû, scumpulû meu vecine?
 Dac'ai sci, cât te adorû eû!
 Cum aș vré totû veselû să te vedû mereû!
 — «Ah! ðice captivulû, a mea veselie
 S'a dusû cu vieța ce-aveamû pe câmpie!
 Să mai fiû ferice eû nu voiû puté
 Fără să recapetû libertatea mea.»

Țînțarulû și Taurulû.

Pe cornulû unû taurû, unû micû țînțarû odatâ,
 Punêndu-se, îi ðice cu vocea-i îngânată :
 «De cum-va corpulû meu,
 Ți s'o pãrea prea greû,
 Sunt gata să te lasû,
 Aiurea să-mi catû pasû.»
 Iarû taurulû rêsponde : «Îți fôrte mulțâmescû ;
 Dar de a ta povară eû nici nu mă simțescû.»
 Când omulû își dâ aerû de importanță 'n lume,
 Ajunge ca țînțarulû, obiectû de risû și glume.

Cocoșul și Rubinul.

Ună cocoșu scurmându,
 Nutrimentu cătându,
 Află unū rubinū
 Lucitorū și finū.
 Cércă a-lū sfărmă,
 Cércă a-lū mâncă.
 Dar orî-cât ciocniă
 Totū nu reușiă.

Atunci mâniosū
 Ilū trântesce jos,
 Țicendū : «ce păcatū,
 Că nu-î de mâncatū !
 Nu sciū ce gustū aū
 Ómenii ce daū
 Banî pe lucru așa
 Ce nu-lū potū mâncă.»

Căți cocoși nemernici în această lume
 Lucrurile scumpe le tratéză 'n glume!

Șerpele și Ariciul.

Unū șérpe vênătū, bētrânū și rece
 Pe iarbă verde lungitū dormiă.
 Din întâmplare pe-acolo trece
 Unū Ariciū care nici nu-lū zăriă.
 Dândū peste dînsulū țepele sale
 Le 'nfige 'n șérpe făr'a voi.
 Atunci acesta îi sare 'n cale,
 Decisū cu mórtea a-lū pedepsi.
 Elū se aruncă plinū de furóre
 Pe adversarulū ce l'a rănitū:
 Limbi ascuțite, veninătóre,
 Cată s'aruncē pe elū cumplitū.
 Ariciulū însă se ghemuesce
 Cu 'nțelepciune în pielea sa,
 Incât dușmanulū nu întâlnesce
 Decât țepi gata a-lū înghimpă.
 Șérpele însă, cu cât mai tare

Pe-ariciū s'aruncă, cu-atât simțią
 C'a luî lovire putere n'are,
 Și că nimica nu folosiă.
 Limbele-î rupte de sânge pline
 Le vede 'n iarbă cum tremurā;
 Atunci decide c'a sa rușine
 Să o ascundă în gura sa.

Când vr'o insultă ne-așteptată
 Vine onórea a ne lovi,
 Să nu ne prinďă mânia 'ndată,
 Ci să scimū încă a ne domni;
 Căci nebunia de răsbunare
 Face scandaluri adese-orî,
 Și în rușine cu multū mai mare
 Póte atrage pe muritorî.

Greerele și Furnica.

Pe o iarnă frigurósă,
 Sub o talpă scorborósă,
 Unū bietū greerū pirotiă
 Și tușindū mereū zăcea.

Celū ce vara cu cântarea
 Ameșiă tótă suflarea,
 Ajunsese leșinatū
 Și ca unū scheletū uscatū.

«Fómea o să mă omóre!»
 Țise elū, eșindū la sóre.
 Vai de mine ! nu mai potū !
 Vocea mī-a peritū de totū.
 Unde să mă ducū a cere
 Măcarū vre o mângâere ?
 Cum o fi, o să mă ducū
 La tulpina celui nucū,
 La furnica cea avută,
 Deși sciū că nu'mprumută.
 De mī-o dă, de nu mī-o dă,
 O să-ī cerū să-mī dea cevă.»

Greerele s'opintese,
 Spre nucū sare și sosese.
 «Vecinică, țise elū,
 Sunt unū greere mișelū.
 Inima-mī e sfărămată
 Și de fóme leșinată.
 Te rogū dă-mī vr'unū ajutorū,
 Și nu mă lăsa să morū.
 Sciū că lumea-ți pórtă ură
 Și îți Țice sgărcitură;

Dar eū credū că lumea-ī rea
 Și că vecinica mea
 Este bine-făcătóre
 Cum puține sunt sub sóre.
 — O, vecine ai cuvintū
 Să mă judeci precum sunt,
 Vino dar de șeđi cu mine
 Păr' s'o face caldū și bine.
 Critice-mē lumea rea,
 Căci așa-ī făcută ea.
 Calomniei n'ai ce-ī face,
 Când voesce să te-atace.
 Calomnia sciū c'ar vra
 Chiar pe sóre a-lū păta.
 Dar ascultă-mē pe mine,
 O iubitulū, meū vecine !
 Pentru anulū viitorū
 Fă-te mai prevēđetorū ;
 Lasă lenea și-ți adună
 O provisie mai bună,
 Ca să poți a te nutri
 Fără a cerșetori.»

16. Dimitrie Raletti.

D. Raletti era de némū boerescū. A fostū contimporanū cu Săulescu și a trăitū până după 1860.

Din fabulele lui D. Raletti:

Cocostărculū și Ciocărlanulū.

— Spune-mī, te rogū, ce-ai vēđutū pe unde ai colindatū ?»

Intrebă unū ciocărlanū

Mărunțelū și păminténū

Pe-unū cocostărcū deșiratū,

Ce-ī răspuse cu 'ngâmfare: «Póte mă socoți de mutū,

«Cum eramū între voi proștii; acu'sū mândru și limbutū.

«Nu sciū cum a le începe,

«Cele multe nu-ī pricepe.

«Am simțit păduri,
 «Am vădit călduri,
 «Un sora multă mai ferbinte, altă lună mai lină,
 «Și o țără de sciinți plină.»
 «Ascultă-mă, tacă mai bine, că și limba ți-ai stricată,
 «Îi țișe ciocârlanul, de truda ta păcată;
 «Pe-unde ai fostă, te-ai smulsă de pene,
 «Și ce folosă ne-ai adusă?
 «A învăță ceva ți fū lene,
 «Vii zăludă, și tontă te-ai dusă.

17. V. Alexandrescu Urechiă.

D-lă V. A. Urechiă s'a născută la 1834 în Piatra. A învățat la Madrid. Astăzi e profesoră la Universitatea din București și membru ală Academiei Române.

Din fabulele lui V. A. Urechiă:

Orisonulă.

— Când bunică, vomă ajunge noi în loculă celă frumosă,
 Unde cerulă cu pământulă par'că voră a se uni?
 — Nică odată, băteale, în zadară chiar ne-amă porni;
 Pașii care noi i-amă face, deă ar fi fără de folosă!
 — Dar bine bunică, cum, nu vomă ajunge mergendă?
 — S'ajungemă? dar orisonulă nu-lă veđi totă înapoi dândă?

Insetatulă de mărire, ambițiosulă așa e:
 Elă nu vede nică odată, dorulă seă nu se'mplinesce,
 Cu cât are, cu atât cere: setea nu-ă mai poț tăie,
 Ađi doresce-o gloriolă..... I-o daă, glorie doresce!

In lume, de-ă e supasă, elă te crede în prizonă,
 Și terminulă ce aspiră, terminulă de ea visată,
 Inapoi totă dă, mă credeți, că și-ală lumii orisonă,
 Saă de-lă află elă vr'o dată, nu-ă acelă ce-a așteptată.

18. Bogdanu Petriceicu Hasdeu.

D-lu B. P. Hasdeu, din nobila familie moldovenescă a Hasdeiloru, s'a născutu la moșia părintescă în Basarabia la 1838, în ținutul Hotinului. A învățatu la Charchov în Rusia. Astăzi e profesorul de filologia comparată la Universitatea din Bucuresci, Directorul generalu alu Archiveloru Statului, Membru alu Academiei Române.

Din fabulele lu B. P. Hasdeu:

Căni și Lupi. 1).

Totă deosebirea de organismu
intre lupu și căne se mărginesce
in codă.

Duponchel.

Unu căne plinu de fală,
Numitu Buffon,
Celebru libertonu,
Sciindu istoria ce-i dice naturală
Din cartea lu Buffon,
Făcuse o întrunire de cănime,
Dulăi, prepelicari, zăvođi,
Mai toți nerođi,
Și le grăi din înălțime:

«Căni
«Citadini
«Voiu să vė dau unu sfatu,
«Ca omu de statu:
«Să ștergemu urmele de barbarie,
«De care 'mă e rușine mie,
«Căci sunt civilisatu:
«Netoleranța ruginită,
«Moștenită
«Din timpii primitivi,
«Vė face exclusiv,

(1) Acestu felu de fabulă este in genulu fabulistulu francezu Florian. Acesta a fostu motivulu care m'a făcutu să citezu pe Florian.

«Uitându că lumea-î ađi cosmopolită.
«In secolulú acesta liberalú
«Nu trebuie și nu se póte
«A nu primi pe lupi la drepturile tóte.
«Căci după codulú naturalú
«Numitú zoologie
«Se scie
«C'acești jupâni
«Și ei sunt totú unú felú de câni
«Cu noi d'o singurá tulpină:
«Familia canină
«Avëndú strěmoșú pe mopsulú celú scăpatú
«In ڃilele de potopú
«Făcëndú unú hopú
«In Araratú!...»
Sensațiune mare
In lătrátórea adunare!
Cățeií maí alesú
Din spiritú de progresú
Se distingeaú prin gălăgie,
Chemândú pe lupi la hora de frăție.
Unú câne ciobănescú atunci a ڃisú:
«Frumosú e 'n teorie
«Și 'n visú;
«Dar vė poftescú la stâni,
«Ca să vedeți voi armonie
«De lupi și câni!»
O fabulá pentru Români,
Cam înrudită
Cu chestia israelită!

II. ANALISA ȘI APRECIAREA FABULELORŪ.

Analisa și aprecierea fabulelor o împărțim în două, după cum și fabulele sunt scrise în prosă sau în versuri.

1. Fabulele românesce în prosă.

Fabule în prosă avem numai dela Țichindealū. Vom vorbi, deci mai întâi de fabulele lui Țichindealū și apoi de ale celorlalți.

În lucrarea de față noi avem în vedere mai mult pe fabuliștii români cari au scris în versuri, de aceea asupra lui Țichindealū ne vom opri puțin.

Țichindealū este scriitorul de apologuri și de fabule apologice.

Sunt apologice fabulele sale, pentru că tonul e povățitor, părintesc. Țichindealū vorbește din inimă și se adresează la minte și la inimă, pentru ca să convingă.

Este o parte, însă, în fabulele sale, unde tonul se schimbă câteodată și ajunge până la satiră, adică sunt locuri unde el în calitate de predicator, de apostol al moralei și al naționalismului, schimbă tonul, devine judecător și muștră.

În privința formei, Țichindealū, ca și Esopū, nu întrebunțază versul ci prosa, însă o prosă presărată de atâtea ideotisme, sau românisme, în cât perde caracterul de traducere și îmbracă haina originalității. În cât privesce, însă, limba și stilul, după cum constată și d-lū V. A. Urechiă (1), nu putem dice că Țichindealū are un stil pur și corect. «Se simte în multe fabule — dice d-lū «V. A. Urechiă — obicuința autorului, de nu de a gândi, cel puțin «de a se exprima în o limbă cu o sintaxă diferită de cea română. «Așa, întrebunțarea verbului lă finea frazei și în urma complinirilor «acusă cel puțin cunoscința limbei germane..... În privirea

(1) Despre fabule în genere și în speciale despre Cichindel, Bucuresci 1866, pag. 33, 34.

«limbăgiului, elu este mai puru de bună sémă decât era în deobște
«pe la anii ediționărei fabuleloru sale, dar totuși cuprinde încă
«multe vorbe, când străine, când provincialisme ardeline, hănă-
«țene, etc.»

Fabulele lui Țichindealū sunt de obiceiū împărțite în două, și anume fabula propriū Țisă orī narațiunea și apoi morala, saū, după cum arată d-lū V. A. Urechia și după cum a afirmatū și I. Eliade în prefață la a II ediție a fabuleloru lui Țichindealū, că fabulele au fostū luate numai ca motivū pentru a puté desvolta învățatura saū morala care întovărășesce fabulele. Aceste învățături câte odată se amestecă chiar în corpulū fabulei, iar altă dată sunt urmate de nisce adaosuri, unū felū de corolarii, cum Țice d-lū V. A. Urechia, saū observări «în cari subiectulū apologului nu există decât prin o slabă asociare de idei.»

Materia fabuleloru lui Țichindealū este alésă după Esopū și Fedru, dar e călăuzitū în acéstă alegere de fabulele lui Dositeiū Obradovići (1739—1811), pe care adese-orī l'a imitatū și aprópe localisatū, adăugéndū trăsături de moravuri caracteristice timpului și locului pe unde trăia. Să observămū, în parantezū, că acestū Dositeiū Obradovići, deși una din gloriile literaturēi sêrbesci, totuși scia elū însuși perfectū românesc, după ce trăise mai mult timpū în Moldova.

«Țichindealū, Țice d-lū Urechia, câte-odată nu desparte morala de «fabulă. Așa, bună-óră este fabula 73 *Privighetórea și Cobățulū* «fab. 71 *Furnica*, etc.

«Une-orī pune morala în lăuntrulū fabulei, (veđi fab. 21.)

«In alte dađi morala cuprinde, însăși ea vre-o nouă fabulă.

«Mai tot-deauna adevêrulū saū teza ce sprijină prin ad-fabula «țiune, o demonstră prin exemple împrumutate dela istorie, prin «istorióre morale, proverbe vechi naționale, prin asiomate cunoscute «și nepuse de nime în indoială.

«Așa, în morala fabulei 70, *Catira îngărășată* spre a dovedi că «a se rușina de némulū sêu aceea e dréptă prostie, dá de pildă «pe Agatocles, regele Siracusei carele nu se rușina că era feciorū «de olarū, căci pentru bunătățile, vredniciile, bărbăția lui la țera

«și patria sa, s'a învrednicit a ajunge la crăime. Totu în morala «acestei fabule vedem introducându-se o istorioră, tinzându a «adăuga o nouă dovadă pentru triumful tesei, că nu se cuvine nes- «cine a se rușina de origina sa.»

Aceste din urmă observațiuni le face d-lu V. A. Urechia în monografia sa, în care cetitorul va pute găsi multe amănunte asupra lui Țichindeal.

2. Fabulele românesce în versuri.

În analisarea și aprecierea fabulelor românesce în versuri noi procedăm în mod comparativ, studiind pe fie-care fabulist:

A. După alegerea subiectului;

B. După formă { a) Stilul.
b) Versul cu { măsura,
ritmul,
rîma.

C. După fond.

D. După tehnica literară { Dispoziție,
Incheere.

A. Alegerea subiectului.

1. **G. Asachi.** Întru cât privesce alegerea subiectului, G. Asachi, ca și La Fontaine, împrumut de unde găsește, și găsește mai ales la Francezi, adecă la La Fontaine. Sunt vr'o câte-va fabule de ale lui Asachi în cari împrumutul merge până la *localizare*, așa e *Greerul și Furnica*, *Mórtea și nenorocitul*, etc. Împrumutul lui Asachi se mărginesc numai la fond; forma o pune el. Personagele lui pörtă vestminte românesce, vorbesc românesce și calcă românesce, orî cel puțîn, unde vrea autorul, ele se silesc să calce românesce.

După edițiunea a treia, adăogită, intitulată: *Fabule versuite de G. Asachi, Mădularu Academiei de Roma și a mai multor societăți învătate (Iasi, Institutulu Albinei 1844)*, fabulele lui

Asachi sunt împărțite în două părți. Partea I cuprinde numai 25 fabule imitate după La Fontaine; iar partea II cuprinde 21 fabule cu subiecte originale și 4 imitațiuni: 1) *Castorii*, 2) *Asinul și fluerul*, 3) *Pescele și pescarul*, 4) *Călătorul și câni*.

Trebue să spunem că imitațiunile sunt mai bine reușite. Asachi e foarte bună elevă: când îi este dat subiectul cu punctele principale și cu marginile până unde se poate întinde, el execută cu dibăcie. În bucățile originale se întâmplă să se întindă câte o dată prea mult, cum se vede în fabula *Minciunile* (pag. 88) și în *Momița la bală maschă* (pag. 89). Sunt cu toate acestea și unele originale bine reușite, astă-fel e *Ochi și nasul* (pag. 87), *Două spice*, etc.

2. **Const. Stamati.** În *Musa Românească — compunerii originale și imitații din* autorii Europei de *Căvalerul Const. Stamati*, Tom. I (Ediția Th. Codrescu, Iași 1868), avem o colecțiune de 40 fabule de ale lui Const. Stamati. După cum spune însuși autorul, subiectele fabulelor sale parte sunt împrumutate, parte originale; și anume originale sunt: *Tabăra de cară*, *Măgarul împodobit*; și altele imitațiuni, adică cu subiectele împrumutate: *Betrânul țeran și Mórtea*, după La Fontaine; *Gâscele*; *Calul și Călărețul*; *Clevetitorul și Șarpele* după Crilov. Fie subiectul împrumutat, fie inventat, adică original, fabulele lui Const. Stamati sémănă una cu alta; sunt turnate pe același tipar. În felul său Const. Stamati este creator, nu imitator, și cu atât mai puțin traducător.

3. **Anton Pann.** Chiar în cărticica intitulată: *Fabule și Istoriore audite și versificate de Anton Pann* (Bucuresci, Tipografia Pitarului Constantin Pencovic 1841), se găsesc numai vre-o cinci fabule: *Leul amoretat*, *Șoricile*, *Calul stătut*, *Cucul și Privighetórea*, *Iarna*, *Vântul și Cojocul*. Cele-lalte bucăți sunt *Apologuri*, sau — după cum le numește el — *Istoriore*. Anton Pann nu și-a luat nici odată subiectul fabulelor sale dela alți scriitori. Dacă întâlnim vre-o dată la dînsul vre'un subiect tratat de altul cine-va, trebue să știm că fondul era popular sau

ajunsesse populară: numai dela popor a împrumutat Anton Pann. Altă dată inventează și el însuși: mai ales subiectele fabulelor par originale.

4. **I. Heliade Rădulescu.** În cartea intitulată: *Cursul de poezie generală* — sau *Satirile și Fabulele lui I. Heliade Rădulescu* (Craiova, Editura Librăriei S. Samitca, 1884), găsim un număr de zece bucăți sub nume de fabule, deși bucată intitulată: *Ce este Corbul și Vulpea* e o satiră, iară *Orologiul lui Carol V*, apröpe un apologu sau un fel de poezie didactică înrudită de apröpe cu apologul. Cele-lalte opt bucăți sunt fabule. Din acele opt însă, *Corbul și Vulpea*, *Vulturul și Bufa*, *Areopagul Bestiilor* sunt subiecte împrumutate dela La Fontaine; cele-lalte cinci fabule: *Ciöra Privighetöre*, *Foile și Cărbunele*, *Cöda momitelöru*, *Măceșul și Florile*, *Muscele și Albinele* par a fi originale. Atätu cele originale, însă, cât și cele împrumutate, la Heliade se asemănă unele cu altele, sunt cörite ca și la Anton Pann, pe același calapod, iaü caracterul originalității.

5. **A. Donici.** Din vr'ö șese-zece de fabule, câte le-amü avutü la îndemână, unele publicate a-parte sub titlul: *Fabule de A. Donici* (Iași, *La Cantora Föei Sätesci*, 1842), altele în colecțiunea: *Fabule Române, alese, adunate și publicate de G. Petrini* (Iași), mai töte sunt pe subiecte împrumutate, în cea mai mare parte, apröpe vre-ö cinci-zece, dela Crilov, iar din cele-lalte, dela La Fontaine, directü sau indirectü. Împrumutul la Donici e förte mare; mai ales pe Crilov adese-orü ilü traduce din cuvintü în cuvintü, și de multe orü Donici e förte bun traducetör. Mai multü, ceea ce e de laudatü la dînsul e întäi că scie bine rusesc și alü doilea bunul simțü, căci nu strică ceea-ce găsesce la Crilov. Supunerea prea mare originalului folosesc, însă, numai literaturii nöstre, pentru că elü ne dă destulü de fidelü în românesce fabulele lui Crilov, dar elü însuși e în perdere; căci, deprindöndu-se numai a traduce sau imita, când se încercă să ne dea ceva originalü, ne dă bucăți slabe, cum credü că e de pildă *Turma și Căinele*.

6. **Gr. Alexandrescu.** Numai vr'o câte-va din subiectele fabulelor scrise de Gr. Alexandrescu le mai întâlnim la Crilov, La Fontaine sau Fedru. Alexandrescu își inventează singur subiectul și chiar acele cari pară împrumutate sunt tractate astă-fel că nu mai scii dela cine sunt luate și dacă sunt luate sau originale.

Alexandrescu n'a scris multe fabule. Din vre-o două-șeci și una de bucăți, cari le-am văzut sub ochi în: *Eligii și fabule de Gr. Alexandrescu* (București, Tipogr. Zaharia Carcalechi, 1838), precum și în colecțiunea lui G. Petrini, numai vr'o două pară a fi împrumutate, astă-fel sunt *Elefantul* și *Privighetorea și Măgarul*, cele-lalte sunt scrise pe subiecte inventate de el.

7. **C. V. Carp.** În: *Mici încercări* de poezii de C. V. Carp (Iași, Tipografia Adolf Berman, 1866) avem un număr de 17 fabule, din cari numai două sunt imitațiuni. C. V. Carp însă arată el însuși chiar sub titlul fabulei după cine e imitată: așa vedem la pagina 60: *Grierul și Furnica* imitațiune din Esop după La Fontaine; și la pagina 62 *Mórtea și Lemnarul*, imitațiune din Esop și La Fontaine. Chiar în imitațiuni, C. V. Carp este óre-cum independent; trecându prin pana lui subiectele se românisează. Materia celor 15 fabule originale e scósă din dilnicele întâmplări ale vieței noastre politice și sociale.

8. **G. Tăutu.** Din nouă fabule ale lui G. Tăutu nici una nu e traducere sau imitațiune, toate sunt pe subiecte găsite de el în împrejurările traiului nostru românesc. (Veđi aceeași colecțiune: *Fabule române de G. Petrini*, Iași.)

9. **G. N. Nichitachi.** Volumul intitulat: *Fabule de G. N. Nichitachi* (Tipografia H. Goldner, Focșani, 1869.) cuprinde 95 de bucăți ale căror subiecte sunt originale, adecă găsite de autor. Firul de care se ține Nichitachi pentru a găsi subiecte sunt credințele populare despre cea ce pot face în bine sau în rău, ori la ce pot slui unele animale. Ideia este originală, păcat că execuția nu corespunde cu bunătatea ideei. Găsim din vorba unei *Cotofene*, de pildă, că ea e bună de pusă pisată în grăunțe la cai, sau că

pielea Nevăstuicăi e bună de lécă; dar atâta e totu. Subiectele în sine, însă, după cum sunt tractate, cu totă originalitatea lor, perdū prin nesuficiența autorului. Nichitachi schimbă animalele și păstrează împrejurările, saū schimbă și unele și altele, fără nici unū felū de rațiune. Așa de pildă în locū de *Lupulă și Cocorulă* dela Asachi, la dînsulū găsimū (pag. 119) *Șerpele și Șóricelē*. Apoi tóte subiectele ducū aprópe numai la aceiași morală.

B. Forma.

a) Stilulū.

1. **Gheorghe Asachi.** Stilulū lui Asachi, ca formă, în generalū este simplu și simplu până să se apropie de prosă. Figurī n'are obiceiū să întrebuinteze. Personagiile lui vorbescū limba moldoveńscă, a stratulū socialū din care, după acțiune, se arată că facū parte; și vorbescū așa cum se vorbesce, fără a căuta să întrebuinteze inversiuni orī proverbe cari să împodobească vorba. Când recurge la inversiuni, ácēsta o face din cauza versulū. Iată cum dice elū, de pildă, în *Greerulū și Furnica* (pag. 85):

. Grierulū

 «Pe furnică a sa vecină
 Aū rugatū să-lū împrumute
 «C'unū grăunte, c'o neghină,

In *Ochiī și Nasulū* (pag. 87):

«Urmă cértă *dineóre* între ochī și-un nasū vecinū
 «Cui din doī, după dreptate, ochelariī se cuvinū?
 «Advocatū se *făcū* limba și pe nasū ilū apēra,
 «Iar urechia — presidentulū — *a ei đicerī* asculta.»

Construcțiunea din aceste patru versuri e aprópe de vorba de tóte đilele, afară de *a ei đicerī* în locū de *đicerile ei*, care e în același timpū inversiune și moldovenismū, căci ar fi trebuitū đisū: *ale ei đicerī*. Totū moldovenismū este și *dineóre*.

2. **C. Stamati.** Despre stilul lui Stamati d-lu B. P. Hasdeu dice: (1)

«La dînsul (Stamati) în deșertu veți căuta acele tranșiuni ne-aștep-tate, acele întorsături măestrite, acea disperare închipuită, care ve «întîmpină la totu pasul, cu cale și fără cale, în barzii noștri cei «crescuți în atmosfera Occidentului. Poetul basarabianu este *naivă*, «*simplu, ne-meșteșugit*, întocmai ca Beldimanu, Conachi, Bălșucă «și cei-lalți de pe la 1830, de cari elu se deosibesce, însă, printr'o «mai multă rusticitate, printr'o mai mare *sêlbătăcie*.

«Sêlbătăcia fiindu rodul isolării saș alu singurătății, cine ôre se «pôte numi mai sêlbaticu, în tótă puterea cuvîntului, decât un poetu «românescu asvirlitu în mijlocul unei societăți, care nu scie, saș «celu puțin nu cetesce românesce? Se pretinde că într'o situațiune «analogă ar fi fostu altă dată Ovidiu, surghiunitu la Dunăre de urgia «dui Augustu și scriindu sublimatele sale «Triste» în cercul unoru «barbari, a căroru brutalitate mergea până a amenința sórele și luna «cu fierul săgeților. Să nu se uite, însă, că poetul muntósei Sul- «mone, până a nu fi fostu aruncat în pustietățile Dobrogei, își «desfășurase deja deplinătatea geniului în acea Romă, unde străluceau «pe atunci Virgili și Orații, Tibulii și Properții; pe când bietul «Costachi Stamati fost a urgisitu a scrie cea d'întăiu strofă, a face «primul pas în literatură, a începe, a se desvolta și a se stinge acolo, «unde nimeni nu putea saș nu voia să-lu pricépă.

«Tóte defectele, tóte neregularitățile, tóte asprimile, câte ne su- «pără în opera acestui fiu alu deșterării, se justifică prin starea so- «cială a Basarabiei; iar numeroșele frumuseți ale acestei singuraticice «muze ne apară ca nisce minunate sbuciumări ale unei fir bogate «și puternice, pe care nici chiar lipsa de resunet n'a pututu s'o «năbușescă.»

Cu tótă sêlbătăcia în care trăia Stamati, stilul fabulelor sale este cu multu mai curgător decât alu lui Asachi. Iată cum se începe fabula *Bêtrânul Țeranu și Mórtea*:

(1) *Revista Nouă*, I, 1888, pag. 213.

«Ună bătrână prea istovită de nevoe și de trudă
 «Iarna, când era frig și mare, său tómnă pe vreme udă,
 «Adunându puține lemne în codru cu depărtare,
Le-ău ridicatū în spinare....

Moldovenisme găsim și la dînsul, dar inversiunii multă mai rară decît chiar la Asachi și decît la alții, cum vom vedea. Stamati nu se uită că scrie versuri, el se caută să vorbească vorbă curată — moldovenescă, după cum va fi și el, și dacă se potrivește rima — bine, dacă nu, nici n-o pune, caută alta. El nu vrea să facă licențe poetice, pentru ca să fie poet: mai bine și ne-poet, numai să fie înțeles. Și cu toate acestea era adevărat poet și numai poet. Talentul poetic al lui Stamati străbătut prin totă sîlbătăcia și se arată la lumină.

3. **Anton Pann.** Ca să ne facem o idee de simplitatea stilului lui Ant. Pann, reproducem cîteva rînduri din oricare bucată a lui. Iată, de pildă, cum începe fabula *Șoricile*:

«Ună șorică mare a-nume Gherlanu,
Peste totă glóta fiindu căpitanu,
 Atătu se mândrise, *pe cât povestescu,*
 In cât își uitase némul șoricescu.
 Și vrîndu să se însore *el nu gîndea altu*
Decât să iea fată de neam mai înaltu.
 Cugetându acésta și totu cercetându,
Pe bătrânii șorici mereu întrebându,
 Află că mai mare dintre cîte sunt
 E sórele *singuru slăvitu pe pămîntu.*
 Și precum se vede frumosu, *strălucitū*
 Și fată întocmai are *negreșitū»...*

Stilul lui Anton Pann e simplu, dar totuși această simplitate e mai măestrată decît la Stamati. El e meșter: ca să-și iasă versul întreg și cum îi place lui, mai adaugă pe ici, pe colea, cîte un epiteton, care lămuresc și gîndirea, dar care mai mult completează versul.

Scotîndu din bucata de mai sus totu ce nu e absolut necesar pentru înțeles amă avé:

«Ună șorece mare a-nume Gherlană,

 Atât se mândrise,
 În cât își uitase némulă
 Și vrându să se 'nsóre gândea
 să iea fată de némă mai înaltă.
 Cugetând acésta și totă cercetându,

 Află că mai mare dintre câte sunt
 E sórele
 Și pracom se vede frumosă
 Și fată întocmai are

Cuvintele pe cari mai sus le-amă lăsată afară sunt adaoase de-
 Ant. Pann mai multă pentru a face stilulă curgătoră și a completa
 versurile, decât pentru a lămuri înțelesulă; dar este o înfloritură
 de acele, care pare așa de la loculă ei, în cât nici n'o bagă în sémă,
 ci o socoți ca ceva trebuitoră. Altă dovadă de ună începută de
 înflorire a stilulă sunt unele inversiuni, iarăși mascate cu abilitate.

Antonă Pann scrie aprópe cum vorbesce, și vorbesce ca popo-
 rulă, ca țeranulă, care, când are să-ți spue vorbă mai lungă, și-o
 spune pe asezate și pe cât se póte mai plastică.

Iată cum începe fabula *Calulă stătută*:

Ună cală slabă, stătută de cale,
 Căđută zace într'o vale.
Neavëndă nici o putere
Ca să mai stea pe picere,
 Se sculă câte odată
 Si iar se culca îndată,
Care vędându-lă ună căne
Leșinată, flămândă de pâne,
 Sedă lângă elă aprópe,
 Așteptându ca să-lă îngrópe...

Iată cum începe *Cuculă și Privighetóra*:

Privighetóra *micșóra*
 Stândă veselă pe tufșóra
 Iși răsună cântecelulă
 Intorcându-lă în totă felulă...

De o parte și de alta vorbă curată populară și cu toate acestea înflorită. Popularitatea ne apare mai cu seamă în versurile de mai sus în diminutivele: *micșoră, tușsoră, cântecelulă* și în relativul *care* necorect înțrebuințat în limba literară și prea corect ca limbă populară.

4. I. **Heliade Rădulescu.** Stilul și la Heliade e curgător, întru cât privesce cuvintele sau vorbele, dar în privirea ideilor e cam greoi. Stilul lui Heliade nu e naiv, nu este, dacă nu vesel și zimbitor, cel puțin stilul cel nepăsător al fabulei. Heliade e omul pasionat, el scrie din pornire, din emoție, din durere și nu gândul stăpânesce inima, ci inima stăpânesce pana. Judecata hotărește pe Heliade să-și îmbrace gândurile sale în vestmîntul fabulei; pentru a-și arăta însă gândurile, cuvintele se îmbulzesc adese-orî fără regulă, fără a-și găsi numai decât locul și prefacă fabula în satiră. Stilul lui Heliade poate fi pus între felurile de stil simplu, dar e stil pornit și satiric.

Naivitatea fabulei nu este o trăsura de prostie; din potrivă arată că cel ce povestesc cunosc cum stă lucrul și-l arată într'un mod familiar și instantaneu. Despre un necaz vechi putem vorbi liniștiți și chiar zimbînd, iar un necaz nou ne supără, ne indignă, de nu putem să ne mai cumpenim cuvintele. În cazul din tîiu e fabulistul, în al doilea e poetul satiric, și poet eminent satiric este Heliade. Fabula *Corbul și Vulpea*, scrisă la 1839, și *Foile și Cărbunele*, sunt, dintre bucațile lui, acele care se apropie mai mult de stilul fabulei, celelalte trec în partea satirei. De pildă *Cióra privighetore*, care începe:

O *dihanie* de cióra,
Ce-î dedese naiba 'n gându,
Să ia fulgi de alte paseri,
Să iasă la sbor cântându!

Iat'o împopoțonată
Și mereu se gutuesce,
Ulubésna 'mpestrîțată
Rățoiu bânănesce.
etc. etc.

Măceșul și Florile.

Un măceș *ghimpos, sêlbatic,*
 De prin locuri depărtate,
Noduros, rîios, iernatic,
 Smuls de crivețe turbate.
 etc. etc.

Amëndouă aceste fabule aũ tonũ și stilũ de satirã.

Maĩ tôte fabulele lui Heliade sunt politice, de multe ori descriindu-și eroii, elũ nu se gândește să facã descriere potrivită cu animalul sau planta alũ cãruĩ nume ilũ pune în jocũ, ci se gândește numai la tipul sau la persóna pe care indirectũ cautã s'o arate prin fabulã de aceea chiar fabulele sale sunt greu de înțelesũ. Acestũ lucru se vede maĩ cu osebite în fabula *Măceșul și Florile*, care dupã datã se pare a fi fostũ scrisã în contra uneltirilorũ rusesci prin Trandafiroff. Inlocuiți *Măceș* prin Trandafiroff, *grãdinã* prin România, *flori* prin *Români*, *pirũ* prin Ruși și atunci veți vedé exactitatea descrierii.

5. **A. Donicĩ.** Stilulũ lui Donicĩ, e stãpãnitũ de stilulũ lui Crilov.

În traduceri, ca să nu se depãrteze de textũ, ne dã cam multe inversiuni, de pildã în *Calul și Cãlãreșul*:

« Sêrmãne calũ, pre cruda ta peire

«Eũ însu-și ț-am gãtitũ.

«Tu sub povățuire

«A frĩului strunitũ

«Erai prea blãndũ și bunũ și nici nu mē trãnteai.

«Nici capu nu-ți rupeai.»

Cu o maĩ micã inversiune s'arũ dice:

Sêrmãne calũ, eũ însu-mĩ ț-am gãtitũ cruda ta peire. Strunitũ sub povățuirea frĩului erai prea blãndũ și bunũ . . . etc.

Stilulũ lui Donicĩ, în versuri scurte, și acolo unde nu traduce, adecã în imitațiuni și pôte și în bucãți originale, dacã va fi avendũ, e fôrte curgătorũ; așa de pildã în imitația *Greerulũ și Furnica*, și în fabulele *Momița și douē mãțe*, care pare a fi originalã, dacã nu va fi cum-va o imitațiune dupã *Pisicile și Cotoiulũ* lui Antonũ

Pann, lucru de altă-felă cu puțință, după obiceiul lui Donici și după data tipăririi, căci: *Pisicile și Cotoiulă* lui Antonă Pann se tipăresc la 1835 în *Povestea vorbeii* și fabulele lui Donici cu *Momița și două mățe* se tipăresc în I ediție la 1840 (*Fabule de A. Donici, Iași La Cantora Daciei Litterare 1840.*) De altă-felă ne sunt destulă de cunoscute și forțe ușoră de amintită fabulele cari pōrtă numele lui Donici, de pildă:

Greerulă și Furnica:

Greerulă în desfătare
Trecendă vara cu cântare
.....

Lupulă și Cuculă:

Remăi sănătosă vecine,
A țisă lupulă către cucă,
Aceste țeri de rău pline
Le părăsescă și mă ducă.
Nu măi potă trăi aice

Momița și două mățe:

În a momiteloră țeră
(Ce măi nu are hotară)
etc. etc.

6. **Gr. Alexandrescu.** Stilulă fabuleloră lui Alexandrescu este stilulă celă măi potrivită cu fabula: *naivă* și *simplă*; dar simplă până unde pōte merge simplitatea în versură. Elă nu se influențeză de nimenă. Scrie așa cum se vorbește, vorba care o vorbește elă, precum Antonă Pann scria în limba lui de dascălă de biserică, populară și romănescă. La Fontaine, de ar fi scrisă fabulele sale în romănesce pe vremea lui Alexandrescu, și Alexandrescu, dacă ar fi scrisă în franțuzesce, nu sciă dacă ar fi fostă măi pe josă de La Fontaine. Oră-care din fabulele sale, chiar fabula *Elefantulă* ală carei subiectă a măi fostă tractată și de alții, e totă atătă de originală, totă atătă de a lui ca și cele-lalte.

7. **Cost. V. Carp.** Cetiți fabula *Țeranulă și Vulpea* și de si-

gură veți dice că e a lui Gr. Alexandrescu, atâta asemănare are cu fabula acestuia *Boulă și Vițelulă*. Unii chiar au luat-o ca a lui Alexandrescu, și e mai curios că cei ce credeau că această fabulă este a lui Gr. Alexandrescu erau Iășani ca și C. V. Carp. Nu multă mai jos sunt și unele din celelalte fabule ale sale, cum e *Catârulă și Boii*, *Calulă și Momita*, *Țințarulă și Armăsarulă*, etc. Și observăm că C. V. Carp scrie fabule politice ca și Heliade, dar scie să-și păstreze liniștea de fabulistă ca și Gr. Alexandrescu. Cost. V. Carp n'a avută cultură ca Gr. Alexandrescu, dar în talentă nu sémână de locă să fi fostă mai pe josă. Omă nepăsătoră nici de dînsulă nici de ȝiua de mâne, C. V. Carp nu se gândia nici o dată să facă ceva bună. Dacă a scrisă, n'a scrisă pentru că era scriitoră, a scrisă că i-a venită să scrie, sau că n'a-vea ce face când era dată afară din slujbă. Dacă ar fi avută cine îlă împinge la scrisă — precum a avută La Fontaine — Cost. V. Carp ar fi scrisă nu numai bine, dar și multă. In sfîrșită în privirea stilulă C. V. Carp se asemână cu Alexandrescu, fără să-lă imiteze, ci rămânândă originală.

8. **G. Tăutu** este poetă lirică până și în fabulele sale, unde lirismulă nu se încape. Ca dovadă citiți, de pildă, fabula *Găina cântăreță* :

O ! Atuncea, dragă, fără încetare
 Eă pe pragulă ușei una așă cântă,
 Ca să facă stăpâna care aȝi ne are
 Ôspeți sau amantu-î totă a așteptă.
 Pe la mieđulă nopții zorile-aurite
 Că sosescă ași spune cu glasă sunătoră,
 Chiar de către séră le-ași vesti, iubite,
 Ca puțină să dormă omulă muncitoră.

9. **G. N. Nichitachi** are stilă, dacă așă pută să ȝică, simplu, și încă *simplu de totă* și cu tôte acestea cu inversiuni, ba de multe ori chiar și cu înflorituri, numai păcată că nu sunt la loculă loră. Așa vedemă în *Șerpele și Șoricelă* :

Unu șérpe încă tînêrû, ce se deprinsese
 Pe la chelârie, că și untu linsese
 De prin putinele,
 Lapte din ulcele etc.

Nu era de locû nevoe de atâta motivare aci și de atâta linsătură. Pe lângă acêsta adese-orî se întâlnește la dînsulû între timpurile verbelorû o nepotrivire care încurcă înțelegerea acțiuneî, așa de pildă în *Lupulû și Óia tînără, presentulû* se întrebuițeză cu unû trecutû și încă *presentulû* precedeză trecutulû. Iată versurile:

Cătră óie-unû lupû se duce
 Și i-a đisû cu vorbă dulce.

După scrieri Nichitache sémênă tînêrû.

b) Versulû.

1. **G. Asachi.** În fabulele lui Asachi versurile aû măsura plină, sunt sunătore, armonice chiar și rima bogată. Măsura întrebuițată de elû e mai adese-orî de opt silabe, variată cu șapte și de șese-spre-dece variată cu cincî-spre-dece. Singurulû defectû este neîngrijirea accentului: adese-orî, în locû de accente *tonice*, întâlnimû accente *ritmice*. Astû-felû chiar în versurile de mai sus din fabula *Nasulû și Ochelariî* vedemû:

úrma	în	locû	de	urmà
dupã	»	dupã		dupã
fãcu	»	fãcu		fãcu

În cât privesce *bogăția rimeî* n'avemû nimicû de đisû: să ne uitămû numai la sfîrșitulû versurilorû orî căreî fabule. De pildă în fabula *Bróscele care cerû unû împêratû*.

.....	asculte
.....	democratû
.....	multe
.....	împêratû
.....	îndurători
.....	domnitori

..... fire

..... nicăire

..... vădută

..... cădută

.....

.....

..... deprinsă

..... bunătate

..... înadinsă

..... pe spate

.....

.....

..... aspre-đise

..... pare-vi-se

etc. etc.

În aceste două linii din urmă: . . . aspre-đise . . . pare-vi-se . . . găsimă și felulă de rimă, pe care Eminescu l'a înmulțit și care de mulți se crede că ar fi ală sěu. Ne aducemă bine aminte de rimele lui Eminescu:

..... pân' la Tisa

..... plânsu-mi-s'a

2. **C. Stamati** are versură slabe întră cât privesce *ritmulă* și *rima*. În cât privesce măsura versuriloră nu putemă đice nimica despre Stamati, cum nu vomă đice nici despre ală fabuliști, de la cară nu vomă avé chiar edițiunea I sau vre-o edițiune corectată de mâna loră. Constată că editoră suferă de bóla *îndreptărei*: voră să îndrepteze, și totă îndreptă până ce strică. Din Const. Stamati am *edițiunea Codrescu*, care de departe miróse a îndreptări. Ună exemplu de îndreptări de ale editoriloră vomă arătă ceva măi departe la Domică.

Stamati întrebuinteză măsură de șese, de șapte și de opt silabe, variate cu versură de 16 și de 14 silabe; altă dată versură de 16 cu 15 și de 14 variate cu versură măi mică.

Ritmulă și *rima* sunt cu totulă neingrijite la C. Stamati. În cât privesce ritmulă, accentele cadă unde se întâmplă. Serie versurile lui Stamati totă înainte pe aceiași linie, sau cetesce-le, nu că

versuri, ci cu pauză de punct și virgulă și vei avea adevărată prosă, un fel de prosă măestrită ca a lui Ioan Créngă. Luăm, de pildă fabula: *Tabăra de cară*. Iată:

«Mergea odinioră o tabără de cară, între care era unul năstrușnic și mare forte, ce pe lângă cele-lalte era ca o arătare, «sau ca un armăsar pe lângă un țințar. . . . »

Cui i-ar veni în minte că acestea sunt versuri?

Rima foarte dese-ori este asonantică. Chiar în fabula de mai sus, de pildă, rimează:

odinioră cu *cară*
mare forte » *cele-lalte*
boeri mari » *gogomană*

3. **Anton Pann**, e meșter de versuri, e musicant: *măsura* versurilor sale este plină. În fabula *Șoricele*:

Un șorice mare anume Gherlan,
Peste totă glota fiindu căpitan,
Atât se mândrise, pre cât povestesc,
Incât își uitase némul șoricesc.

.....

în: *Iarna, Vântul și Cojocul*:

Iarna ca muerea rea,
După cum i se părea,
Cu vântul se disputa
Si dicându ilu descânta. . . .

Măsura întrebuițată de el e mai multă cea de 16 și de opt silabe.

Ritmul nu e regulat: accentele se încurcă. Avem mai mult accent ritmic decât tonice:

peste în loc de *peste*,
neamul » *neamulă*.
vântul » *vântulă*.

Pe lângă aceste, găsim accentuate monosilabele *ca*, *se*, *cu*, și, acolo unde nu pot să ia accent, și cuvintele: *disputa* și *descânta* avându câte două accente:

dîspuță în locū de *dispuță*
dsēcântă » *descântă*.

Rime are bogăte, dar adese-orî amestecate cu asonanțe. De pildă în *Iarna, Vântulū și Cojoculū*:

disputa riméză cu *descânta*
umflî » *sufli*
respectū » *pieptū*.

Versulū lū Ant. Pann se apropie de versulū popularū, în care predomină accentele ritmice și asonanțele.

4. **Heliade Rădulescu** ne dă versurī pe diferite măsurī ca și mai toți fabuliștii, și mēsură e îngrijită și plină, în locurile acele unde nu s'a întâmplatū vre-o greșală de tiparū, saū nepotrivire cu ortografia sa italianisată, orī unde n'a ajunsū pana vre-unui *editorū îndreptătorū*. În privirea mēsurei, versurile lū ne presintă o mare varietate. În unele bucăți găsimū mēsură de optū silabe, în altele de optū cu șepte, saū de douē-spre-đece variată cu șese, de optū variate cu cincī-spre-đece, și de treī-spre-đece variate cu șese.

Ritmulū nicī la Heliade nu e regulatū, accentele ritmice abundă. Așa în «*Foile și Cărbunele*»:

Lângă o lemnărie unde sta grămadă
Una peste alta rău amestecate
Surcele și așchiū a securei pradă
Țândări și găteje, dōge răsturnate.

Surcēle e accentuatū *sūrcele, a* (securii) de asemenea accentuatū. Mai departe în:

Unū grăsciorū cărbune cât nuca de mare
 Dar viū *arđendū* bine, căđū d'întâmplare,
 Din hîrbulū cu spuză saū chiar din lulea,
 Unū sătēnū care se ducea acasă

avemū:

arđendū în locū de *arđendū*
hîrbulū » *hîrbulū*
sătēanu » *sătēanū*.

Rima în versurile lui Heliade este bogată, de și de multe ori crează chiar cuvinte pentru rimă. Ast-felū totū în acēstă fabulă găsimū rimândū: *dice* cu *pîrlice* (cărbune).

5. **Alex. Donicî** ne dă în versurile sale mēsură regulată și plină. În privirea mēsurei, fabulele lui Donicî se împartū în două grupe: unele în mēsură mică de șapte sau de optū silabe și altele în mēsură mare de ȑece, două-spre-ȑece, sau trei-spre-ȑece silabe. Bucăȑile în mēsură mică păstrēză, de obiceiū, același numărū până la sfîrșitū; acele în mēsură mare alternēză cu versuri mici. Multe sunt în versuri de mēsurī diferite, mari și mici. Amestecarea mēsurilorū mari cu mici cāte-odată lui Donicî îi este dictată de Crilov, așa e în *Gānscele*, *Vulpea și Bursuculū*, *Vulturulū și Paingulū*, *Parnasulū*, *Lupulū și Lupușorulū*, *Calulū și Călăreȑulū*, *Leulū și Epurele*, *Stigleȑulū și Ciocārlanulū*, *Douē polo-bōce*, etc. etc.

Neregularităȑile de mēsură cari le întālnimū în versurile lui Donicî, provinū mai alesū din cauza editorilorū lui, cari aū găsitū cu cale să-ī îndrepteze versurile. Dāmū unū exemplu de îndreptare din ediȑia Petrini (Iași), față cu ediȑia II făcută de însuși Donicî (1842, Iași). Luāmū *Calulū și Călăreȑulū*, și reproducemū numai versurile cari sunt în rimă.

In ediȑia Donicî:

Unū vrednicū călăreȑū

 Iar singurū elū semeȑū.

*

Ca fără friū călare
 Să iasă la plimbare

In ediȑia Petrini:

Unū vrednicū călăreȑū

 Iar *elū* singurū *era* sumeȑū.

*

Ca fără friū călare
 Se *esă* la *preumblare*.

* * *

Donicî:

De o dată calulū aū pornitū

 Dar când aū înȑelesū că n'are friū strunitū,

Petrini:

De o dată calulă aŭ pornitŭ

Dar când aŭ înțelesŭ că *nu are* friŭ strunitŭ,

* * *

Donicî:

În câtŭ pe călărețŭ l'aŭ trîntitŭ *elŭ* josŭ ;
Iar singurŭ aŭ plecatŭ la fugă mai vîrtosŭ.

Petrini:

În cât pe călărețŭ l'aŭ trîntitŭ josŭ ;
Iar *elŭ* singurŭ aŭ plecatŭ la fugă vîrtosŭ.

* * *

Donicî:

S'aŭ sdruncinatŭ de totŭ.
Stăpânulŭ aŭ aflatŭ în urmă calulŭ mortŭ.

Petrini:

S'aŭ *stălcitŭ* de totŭ.
Stăpânulŭ aŭ aflatŭ în urmă calulŭ mortŭ.

* * *

Donicî:

Și-aŭ ȃisŭ : Sërmanulŭ calŭ, *pre* cruda ta peire
Eŭ însu-și țî-amŭ gătîtŭ.
Tu sub povățuire
A friului strunitŭ,
Eraŭ prea blândŭ și bunŭ, și *nicî* nu mă trînteaŭ
Nici capu *nu-ți* rupeaŭ,
Și sloboȃenia câtŭ e de desfătătă,
Dar când *la* unŭ *norodŭ* nu are
Așa măsura înțelēptă
Se face primejduitore.

Petrini:

Și aũ ȃisũ: Sãrmane calũ, cruda ta peire
 Eũ însuși ȃi-amũ *pregãtitũ*.
 Tu sub povãțuirea
 Friului strunitũ
 Erai prea blãndũ și bunũ, și nu mẽ trãnteai
 Nici capu-ȃi rupeai
 Și slobozenia cãtũ e de desfãtatã
 Cãnd un *poporũ* nu are
 A sa mẽsurã înțelãptã
Devine primejduitoare

Chiar din versurile de mai sus se pãte vedã cã Donici se îngrija de exactitatea ritmului. Aceleași greșeli de accente însã, ca și mai la toți cei-lalți fabuliști, facũ și în versurile lui Donici sã rãsarã accente ritmice, cari ne supãrã auđulũ. Vedeți chiar la începutul celei mai cunoscute fabule, *Lupulũ și Cuculũ*:

Rãmãi sãnãtosũ, vecine,
 Aũ ȃisũ lupulũ cãtre cucũ,
 Aceste țãri de rãũ pline
 Le *pãrãsescũ* și mẽ ducũ.

Avemũ	<i>rãmãi</i>	în locũ de	<i>rãmãi</i>
»	<i>Sãnãtòsũ</i>	» »	<i>sãnãtòsũ</i>
»	<i>Aũ</i>	» »	<i>au</i>
»	<i>Acestè</i>	» »	<i>acèste</i>
»	<i>Dè</i>	» »	<i>de</i>
»	<i>rãũ</i>	» »	<i>reũ</i>
»	<i>pãrãsescũ</i>	» »	<i>pãrãsescũ</i>

Rima este îngrijitã la Donici, dar adese-orì e forțatã. În versurile din *Lupulũ și Cuculũ*:

Acolo nu sunt *rãsbòie*
 Toți în pace viețuescũ,
 Omulũ este blãndũ ca *òie*,
 Iar cãinii nici hãmuescũ;

Rěsbóie rimată cu *oae* merge, însă în locul unde e pusă *óie* nu merge. După firea limbei române în comparațiuni, termenul din urmă se pune articulat cu articolul propriu său cu articolul ne-hotăritor. În cazul de față ar fi trebuit să se ȃică, sau:

Omulă este blândă ca óia

sau:

Omulă este blândă ca o óie

În cazul întâiu nu ese rima; în cazul ală doilea nu merge ritmulă. Acésta ne arată că în romănesce Donică nu prea era tare, oră celă puțină nu era așa de tare ca în rusesce. Acésta se dovedesce măi multă, când găsimă și alte greșeli de romănesce, ca în *Gănscele*:

Privesce ună țerană cum *bate jocă cu noă*:

De astă nópte elă ne mână dinapoă.

Iși bate jocă de noă se ȃice în romănesce, dar *bate jocă cu noă* nici odată.

De multe oră rima la Donică este asonantică; așa totă în fabula *Gănscele*:

mănte rimată cu *cinste*,
se póte » » *se'ntarte*.

În *Vulpea și Bursuculă*:

unde rimată cu *íute*.

În *Momița și două mițe*:

judecătore rimată cu *care*
íncrunlate » » *de mórte*
momăta » » *ființa*
frumosă » » *boță*.

Apoi *tărgă* rimată cu *ȃică* în versurile:

Mână la *tărgă*
Și dreptă să *ȃică*.

din fabula *Gănscele*, sunt măi puțină decât asonanțe.

6. **Gr. Alexandrescu** ne dă în fabulele sale versuri mari de trei-spre-dece silabe în cari emistihul I e de șase, și al II-lea de șapte silabe. Aceste versuri mari adese-orî sunt amestecate cu versuri mici de câte șese seú șapte silabe. În această categorie intră fabula *Elefantul*:

In vremea de de multú, dobitócele tóte
De împératulú Leú, sätule, desgustate,
Iși aleseră lorú
Unú altú stăpánitorú.

Alte fabule păstrează în tótă întinderea lorú aceeași măsură. Așa e *Cânele isgonitú*, care are măsura de optú silabe:

Lupulú cu tótă prostia
Cârmuia împéráția. . . .
etc.

Orî cum ar fi măsura, mare saú mică, Alexandrescu îngrijesce ca să fie completă saú plină.

Ritmulú la acestú fabulistú e mai puținú îngrijitú decât chiar la cei de mai sus. La toți întimpinămú accente ritmice în locú de accente tonice, dar Alexandrescu se pare că nici nu vrea să țină samă de accentele cuvintelorú. De pildă în *Elefantul*:

In vremea de de multú dobitócele tóte
De împératulú leú sätule desgustate
Iși aleseră lorú. . . . ;

în *Cânele și Măgarul*:

Cú urechilè lăsate, cu códà 'ntre picioóre
Cânelè tristú și jalnicú mergea pe ó cărare;

în *Boulú și Vițelul*:

Unú boú cá toți boii, puținú lá simțire
În ðilèle nóstre de sórtă-ájutatú;

în *Șóricelè și Pisica*:

Unú șóricè de neamú și-ánumè Raton
Ce fúsesè crescutú sub patú la pensión

în *Cânele și Cățelul*:

Cătu-mi sunt de urîte unele dobitoce
 Cum: lupii, urșii, lei și alte câte-vă,
 Care credū despre sine că prețuescū ceva;
 De sè tragū din nēmū mare
 Astà e ò 'ntîmplare;

în *Toporul și Pădurea*:

Minuni în vremea noastră
 Nu vègū a sè mai face
 Dar că vorbea odată
 Lemnè și dobitoce
 Nu rămânè 'ndoială
 Pentru că dè n'ar fi
 Nicī nū s'ar pòvesti.

Adecă la elū găsimū de pildă accentuatū:

dè în locū de: <i>de</i> (fără accentū)	
<i>dobitócèle</i>	» <i>dobitócele</i>
<i>împèrătulū</i>	» <i>împèrătulū</i>
<i>aleseră</i>	» <i>aläseră</i>
urechile	» urèchile
códà	» còda
cânelè	» cânele
jálnicū	» jalnicū
cà	» ca
pùținū	» puținū
lă	» la
în	» în
șoricèle	» șòricelè
ànume	» anùme
fùsese	» fusèse
prețuescū	» prețuescū
astà	» àsta
lemnè	» lèmnè
rèmanè	» rêmânè

mai alesū se găsescū accentuate monasilabe ca: *din, cu, și, o, ca, la, în* etc. în locuri unde nu potū să aibă accentū.

Rima în versurile lui Alexandrescu e îngrijită și bogată, totuși întâlnim din când în când și rimă asonantică; de pildă:

<i>tóte</i>	rimatú	cu	<i>desgustate</i>
<i>póte</i>	»	»	<i>unitate</i>
<i>rěspunsú</i>	»	»	<i>supusú</i>
<i>primblă</i>	»	»	<i>schimbă</i>
<i>ursú</i>	»	»	<i>pětrunsú</i>
<i>nóstră</i>	»	»	<i>próstă</i>
<i>mijlóce</i>	»	»	<i>face</i>
<i>dobítóce</i>	»	»	<i>face</i>
<i>dintăiú</i>	»	»	<i>fiú.</i>

7. **Const. V. Carpú**, în privirea măsurii, ne dă versuri regulate și de diferite mărimi: ne dă versuri de optú silabe variate cu șapte ca în *Fluturulú și Albina, Țințarulú și Armăsarulú*; versuri de cinci-spre-șapte silabe ca în *Catărulú și Boiú, Calulú și Momíța*; versuri de două-spre-șapte silabe variate cu versuri mici de cinci, șese, și șapte silabe ca în *Țeranulú și Vulpea, Cucóarele și Cióra, Vulpea înșelatá, Norulú și Valea*. În generalú măsura e plină și se vede multă ușurință de versificare.

Ritmulú e mai îngrijitú decât la Alexandrescu, dar întâlnim și destule accente ritmice; așa în *Țințarulú și Armăsarulú*, cetimú:

Taurulú prefectú se plánge
Că unú hoțú *lacómú* de sánge,
Unú țințarú banditú scăpatú
Astăđi *dela* închisóre,
Prindéndú unú calú *la* strímțóre,
De *pelè* l'aú desbrăcatú;
Și fiindú *maltrátatú* fórte
Nu-í departe nici de mórte.....

adecă ne dă:

<i>lacómú</i>	în locú	de	<i>lacomú</i>
<i>dela</i>	»	»	<i>delà</i>
<i>prindéndú</i>	»	»	<i>prindéndú</i>
<i>unú</i>	»	»	<i>unú</i>
<i>pelè</i>	»	»	<i>pèle</i>
<i>maltrátatú</i>	»	»	<i>maltratátú.</i>

Rima în versurile lui Carpū e bogată și în generalū mai bogată decât la Alexandrescu, la care versurile se încheie așa desū în verbe de acele în *ește* sau *escū* și în participii în *at*. Rima lui Carpū e dată fôrte adeseori de substantive și de verbe ne amplificate. E ajutatū însă în găsirea rimei și de neologisme, pe cari le întrebuintează mai desū decât Alexandrescu. Vedeți în *Mielulū și Edița* :

.....
 O voi, *amatorī* de *funcții* ! O voi flămândi de *sălare* !
 O voi, care din pruncie ați *speratū* într'unū *procesū* !
 Iată timpulū *favorabilū*, alergați în fuga mare
 Câte cu unū mielū în brațe și fiți *siguri* de *succesū*.

Cu tôte aceste Carpū nu se îndepărtază nici de vorba obicinuită în poporū. Veđi în *Fluturulū și Albina* :

Uf ! Ce huetū !... Vai de mine !
 A-și dori multū să sciū cine
 Sbârnaie așa frumosū ?
 Bunū sositū cobză stricată,
 Strigă fluturulū îndată
 Ce zări albina jos.

8. **G. Tăutu** întrebuintează în fabulele sale măsura de dece, douēspre-dece, patru-spre-dece și măsura de optū silabe, dar neamestecate: aceeași măsură merge dela începutū până la sfirșitū. *Ritmulū* e regulatū, mai îngrijitū și decât la Carpū, și cuvinte cu accentulū schimbatū se întâlnescū mai rarū. Cetiți în *Șarlatanulū*, care e o satiră, dar care s'a luatū ca fabulă :

De palatū nu prea departe
 Intr'unū unghiū odată stă,
 Intre multe guri căscate,
 Șarlatanulū și strigă :

Veniți, domnilorū, la mine,
 Unū lecū bunū a târgui;
 Prefăcutū în prafuri fine
 Și-orī-ce răū potū lecuī.

Așa prafuri de minune
 Incă 'n lume nici aū fostū,
 Ele potū înțelepciune
 A da omulū ce-ī prostū;

Cinste hoțului; iertare
 Orī și căruī vinovatū,
 Babei sure ce dinți n'are
 Amantū june de pupatū.
 etc.

Rima e totu așa de îngrijită ca și la Carpă; Tăutu însă întrebă înțeză multă *încălcarea*, adecă la dînsul, unu versu calcă adeseorî asupra celui-laltu, cum vedemū chiar mai sus:

Cinste hoțulu; iertare
Orî și căruī etc.

9. G. N. Nichitachi (1).

C. F o n d u l ũ.

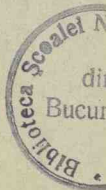
1. **G. Asachi.** In cât privesce fondulū, Asachi scie a se ținea strînsū de subiectū. Se întimplă câte-odată ca povestirea să se lungescă, dar atunci povestirea devine descriptivă și capetă interesū prin descriere.

Descrierea la Asachi e mai în totu-d'a-una bine reușită. Când face descrierea unuī personagiū, după cum trece de la arătarea exterioruluī la interiorū, descrierea, scurtă cum este, din prosopografică devine etopeică; și când ne face tabloulū unorū împrejurări, ni se pare că-lū vedemū cu ochiī. Iată de pildă descrierea de la începutulū fabulei *Mórtea și Nenorocitulū*:

Unū lemnarū din cei sërmanī,
Plin de grijă și de anī,
Cărândū *vréscurī grele* 'n spate
Din pădure pe la sate,
Se 'nturna încetișorū
La sëraculū foișorū.
Obositū, neputinciosū,
Pune sarcina sa jos,
Și-și aduce-aminte-anume
Câte suferē pe lume!
Că de când elū s'a născutū
Rele numai a vēđutū.
. etc.

Trecēndū peste expresiunea *vréscurī grele*, care s'ar fi pututū înlocui prin *lemnē grele*, pentru că vréscurile de ordinarū sunt

(1) Asupra lui Nichitachi nu mai revenimū: amū începutū analisarea fabulelorū lui înainte de a-i cunósce biografia, și amū încetatū de îndată ce amū aflatū că este în viață.

uscate și prin urmare ușore, aici în privirea descrierii Asachi se asemănă cu La Fontaine. Cam aceeași descriere face și La Fontaine în același loc și în aceeași fabulă și cu toate acestea nu sémănă a traducere. Asachi, orî-ce s'ar dice, e omŭ deșteptŭ și artistŭ: cetesce și înțelege, și înțelege tocmai ce trebuie înțelesŭ:

În fabula *Bróscele cari cerŭ unŭ împëratŭ* Asachi descrie fôrte bine chipulŭ cum se apropie bróscele de craca de lemnŭ care le căduse din cerŭ, de la Zevs, ca să le fie împëratŭ:

Suveranulŭ îns'acelŭ
Pe care l'aŭ socotitŭ
Că-î vr'unŭ uriașŭ cumplitŭ,
Ramŭ aŭ fostŭ de-unŭ copăcelŭ.
Despre-acesta mare témă
Avea brósca care 'ntăi
Aŭ ieșitŭ să iee sémă
Și să dea semnŭ la ai sêi.
Dar abia de ramŭ încetŭ

Tremurândŭ s'aŭ propiatŭ
Iată și-alta vine 'n urmă.
După ea întréga turmă.
Apoi nu prea târziorŭ
Totŭ acelu broscosŭ poporŭ
Așa bine s'aŭ deprinsŭ
La firésca bunătate,
Incât sărea în adinsŭ
Impëratulŭ în spate.

Multŭ mai bine încă reușesce Asachi în descrierea de moravuri de ale timpului. Ne-apëratŭ că asupra moravurilorŭ n'are când să insiste, ci numai încolțesce saŭ împunge în trecëtŭ, dar cu atâta naivitate, că-ți vine a gândi că elŭ crede lucrurile chiar «*vorbă cu vorbă.*»

Fôrte dese-orî și fôrte de multŭ se laudă și s'a lăudatŭ naivitatea în poezie și mai alesŭ în fabulă.

De ce?

Din viața de toate zilele se scie că vederea este mai credinciosă decât auzulŭ. Când veđi, cređi; când auzi, poți să cređi, dar cređi pe cât poți, saŭ cređi și nici prea. Ca să cređi din auzite trebuie ca martorulŭ să fie unŭ omŭ demnŭ de credință, adecă să-ți pară, după vorbă, că și dinsulŭ crede. Tocmai aceste condițiuni ale martorului demnŭ de credință le îndeplinesce povestitorulŭ naivŭ: îlŭ cređi pe dinsulŭ ca și cum aŭ crede pe unŭ copilŭ care nu scie a se preface. Îlŭ cređi pentru că-ți închipui că elŭ nu are nici unŭ interesŭ ca să falsifice adevërulŭ și-ți pare că elŭ spune așa cum

a vădută și cum este în adevăr, așa încât îți rămâne ție să judeci numai valoarea lucrului, iar nu și valoarea mărturieii.

Povestirea naivă mai are pentru noi și altă pricină de ademenire: când scim că cel ce povestesc, departe de a fi copilul la minte, este un om deștept și pătrundător, povestirea lui naivă sau reflexiunile sale naive ne plac, pentru că nu le mai luăm ca naivități, ci le luăm dreptă confidențe sau destăinuiră. Prin străveșimea naivității lui noi zărim încrederea ce are el în noi, ca să ne destăinuască asemenea lucruri. Și, de ore-ce el se încrede în noi, de ore-ce ne spune lucruri cari nu s'ar putea destăinui ori și cui, de sigur că și noi suntem oameni de încredere, de sigur că și noi suntem oameni deștepti.

Iată la ce ajunge naivitatea povestitorului, iată ce șurupă ală vieții sufletescă atinge în noi această naivitate; iată pentru ce ne place această naivitate:

Ne place, pentru că în fața ei suntem oameni de încredere, suntem deștepti, într'un cuvânt suntem oameni. Această naivitate ne place, căci ea este în ochii noștri o dovadă că suntem oameni. *A fi om* este totă ambiția noastră și întregul nostru ideal.

Iată ce este naivitatea și pentru ce place naivitatea.

Asachi cu sciință ori cu nesciință, și din talent ori povățuit numai de bunul simț scia din când în când să se facă naiv, și ca atare să ne facă să-l cetim ori să-l ascultăm cu cel mai mare interes.

Când în *Greerul și Furnica* Asachi ȳice :

. . . . Greerul
 Pe furnică-a sa vecină
 A rugat să-l împrumute
 C'un grăunte, c'o neghină,
 Să mai prindă la virtute,
 ȳicându : *ȳeu la timp di trieră,*
ȳau parola mea de grieră,
Inturna-voiă totă suma
Și-nteresul de mprumut.

îți pare că elū (Asachi) e convinsū că legea împrumutului e atâtū de generală, că se întinde până și la greeri și la furnici. Și cu acéstă ocaziune ce icónă ne dă elū despre moravurile timpului, în care se dă împrumutū numai cu condițiunea de a se plăti dobândă! Și apoi cuvintele: *daū parola mea de grierū*, ce frumosū și lămuritū arată, pe de o parte că nu tóte *parolele* sunt de sémă, iar pe de altă parte că cei ce aū nevoie de împrumuturi sunt mai alesū de cei cari umblă cu *parola* pe buze, adecă de cei ce vorbescū franțuzesce. Iată cum din naivitate iese ironia. Iată cum, fără să băgămū de sémă, Asachi printr'o vorbă ne intră pe sub piele, se arată prietenulū nostru și noi ne facemū prietenii și credincioșii lui și rîdemū împreună cu dînsulū de celū ce umblă după împrumutū, punéndū ca garanție: *parola lui de grierū*.

Când în fabula *Mórtea și Nenorocitulū*, Asachi ne arată cum bĕtrânulū acela, *care de când s'a născutū numai rele a vĕdutū*, se gândește că:

«Tótă nóptea 'n gânduri zace,
 «Țiua nici cum n'are pace,
 «Căci vătafulū rĕū și tontū,
 «Boeresculū peste pontū,
 «Birulū greū și miī beīlice,
 «Doī ficiorī și patru fiĕce,
 «O soție sfăditóre,
 «Viața-i face o lingóre!....»

ne dă unū tabloū de moravuri care în puține cuvinte descrie fórte multū și le arată cu atâta siguranță că există, că sunt, în cât se vede din vorba lui că aceste lucruri erau atătū de reale pe acele vremuri, și lumea era așa de obicînuită cu dînsese că numai la mórte dóră, de ar fi mai pututū apela, dar aiurea, ba. Orī-cât s'ar fi inspiratū Asachi din La Fontaine, acésta nu e luatā dela Francezi; acésta e gânditā și simțitā romănesce și simțitā adâncū. Și când veđi ce-a simțitū și, mai multū, ce-a scrisū Asachi, îți vine în adevĕrū să te miri pentru ce *«lui i s'aū luatū în considerare numai defectele?»*

In fabula *Ochii și Nasul* cetimă:

Atunci limba cu talentă
 Aă ăisă către presidentă :
 «Dréptă plécă-ne ureche,
 «Să auăi doveăi o mie,
 «Prin înscrisă și mărturie,
 «Cum din epoca cea veche,
 «Némă de nasă, totă necurmată
 «Ochelarăi aă purtată,
 «Și-ă se cade ca moșie
 «Trecută 'n paragrafie.»
 O comisie de mazili
 Rînduită chiar pe nasă
 Aă găsită între movili
 Brasda ce-ochelarăi-aă trasă.

Aceste rîndurî ne daă ună tabloă din întîmplările timpului, o judecată dintre rězășî, carî vecinică aveău procese și mereă se judecaă, în căt loră le eșise vorba de ómenii cei măi *cărciogari*, iară rězășiei, cînteculă:

... «Petică de moșie
 «Și-ună sacă de hârtie...»

In aceste rîndurî se măi vede încă ce bine scie a personifica Asachi. Limba aci e avocatulă în picioare; iar în versurile următore e și măi avocată când ăice:

«Tribunalulă va ierta
 «Să potă pilde arăta :
 «Fața dac'ar fi rēmasă
 «De 'ntîmplări să n'ailă nasă
 «Cine-ar fi acelă măgară
 «Să măi pórte ochelară? ...»

Măi incolò vine și rîndulă nasului, care de bucurie că a căștigată procesulă se ridică măi pre sus de *Limbă* și face chefă.

Fabula urměză:

Din aceste lămurită,
 După legi aă dovedită,

Cum că pentru nasă anume
 Ochelarii s'au ursitū,
 Și-ochelariilor în lume
 Postū pe nasă s'au rînduitū!

La acéstă limbuție
 Bravo 'n sală-a răsunațū,
Iar Nasulă de bucurie
De trei orī a strănutatū.

2. **C. Stamati**, în fabulele sale, ne prezintă faptele omenesci în generală numai ca fapte omenesci desbrăcate de orī-ce culóre locală, totuși din când în când sub forma unei scurte descrieri ne dă admirabile tablouri de moravurile timpului. Așa în fabula: *Bêtrânulū țeranū și mórtea*, iată cum vorbește bêtrânulū:

«O vai mie ticălosulū, ce să facū, cum să trăescū,
 Și cum potū să împlinescū
 «Câte se cerū dela mine și când tóte îmi lipsescū!
 «Biata babă, copilașii goli, de fóme hămesiți.
 «Nu am pentru dinșii hrană, nu am cu ce să-ī îmbracū,
 «Iar zapcii făr de milă din casa mea ne-lipsiți,
 «Cerū birulū, cerū boeresculū și în multe părți mă tragū
 «In cât de când m'am născutū, pân' ce am îmbêtrânitū
 «Nici de-o ți de bucurie eū nu m'am învrednicitū!
 «Deci, mórte, vinū de mă scapă»

Subiectulū acesteī fabule este împrumutatū și chiar acéstă parte este o imitațiune. Modelulū de care s'a inspiratū însă Stamati i-a datū numai ideea și i-a lăsatū libertatea de a-și alege unū bêtrânū nenorocitū din aceeași clasă ca și alū lui La Fontaine, trăitū în aceleași împrejurări ca și alū lui Asachi, dar fiindū de unū caracterū deosebitū. Nenorocitulū din fabula lui Asachi, pe lângă «*vătafulū rău și tontū*» pe lângă «*boeresculū peste pontū*», «*birulū greū*», «*miș beilice*» «*doi feciori și patru fice,*» mai are pe capulū lui și «*o soție sfăditóre.*»

Bêtrânulū lui Stamati nu póte răsufila de *zapcii*, cari îi sunt *ne-lipsiți din casă* și cari îl întindū în tóte *părțile* pentru birū și boerescū, pe când *biata babă* și *copilașii* sunt *goli și hămesiți*

de fόμε. Acestă bătrână își iubesc biata babă și copilașii, dar n'are când să îngrijescă de ei din pricina *zapciiloră*, așa că mai multă de mila loră, ca să nu-i mai vadă *golă* și *hămesită*, strigă mórtea ca să-lă scape. Acestă bătrână e desperată de viață din-causa asupririloră din afară. Nenorocitulă lui Asachi, pe lângă elementulă asupritoră venită de din afară, mai e chinuită și de ună ghimpe domestică, de *soția sfăditóre*, căreia nimică nu-i mai place și care nu-lă crede la nevoie. Bătrânulă lui Stamată este adevărată țerană română, căci țeranulă de cei străini și de zapci, cărora n'are ce le face, se îngrijesc și de mila copiiloră desperază și-și cere mórtea, iar despre femeia sfăditóre nu se îngrijesc așa multă. Se supără elă pe momentă, dar supărarea și-o descarcă în curindă, căci leaculă pentru a tăia gustulă de sfadă îlă dă proverbulă: «*gura bate . . . spatele.*»

Nenorocitulă lui Asachi e țerană română după cele ce suferă dela *vătafă* etc., dar frica de soția sfăditóre i-a dăruit-o Asachi, care cunoscea pe țerană mai puțină decât Stamată.

În fabula *Prieteșugulă cănescă* Stamată, după Crilov (veđi *Prietenia Căiniloră*, pag. 59), ne dă în modă ironică o trăsătură caracteristică a slujbașiloră sătuă, cari, după ce s'au săturată, își bată jocă de slujbă. Iată cum đice Stamată:

Sub ferăstră la bucătărie
Roșca și cu Tarca la sóre se culcase,
Măcară că după datorie
Ei nu trebuia să lase
«Pórta fără păzitoră :
Dar fiindă-că atunci se săturase
Și erau politicoși cu oră-ce trecătoră....

Din aceste rindură, cari ne vorbescă cu ună tonă așa de naivă, se vede par'că ar fi lege generală, saă ună lucru fórte obicinuită ca slujbașulă, după ce s'a săturată, să nu-și mai vadă de slujbă.

Stamată are spirită de observație și de generalizare, și pană de fabulistă.

3. **Antonă Pann** pune așa de bine acțiunile omenescă pe séma

animaleloră că, cetindu-lă, își vine să dică: cine scie, pôte c'o fi fostă și așa. Citiți de pildă fabula *Pisicile și Cotoiulă*. Intrăga acțiune e povestită așa că-ți vine a crede că s'a petrecută chiar între pisici. Când descrie Antonă Pann cum cotoiulă cântăresce și mănâncă totă cașulă pisiciloră, în versurile:

Dacă vede că 'ntr'o parte
 Atărnă măi greă nițelă,
 Iea din ceea-laltă parte
 Și mușcă ceva din elă.
 Îlă pune iar, iar ridică,
 Acum dincóci greă vėđendă,
 Mușcă și d'aci nițică
 Ca să potrivescă vréndă.
 Apoi iar și iar și iară,
 Când aci când coela greă
Vréndă loră răă să nu le pară
Elă a mușcată totă mereă.....

ți se pare că Antonă Pann crede că numai ca să le facă plăcere pisiciloră cotoiulă, și-a dată totă silința și a făcută chiar sacrificiulă de a *mușcată totă mereă* din cașă, numai și numai pentru că vrea ca pisiciloră să *nu le pară răă* că partea celei-lalte ar fi măi mare.

De obiceiă Antonă Pann pune pe animale să facă tocmai acțiuni de acele cari se potrivescă cu ele. Acțiunile cuprinse în fablele sale sunt acțiuni omenesci, acțiuni cari privescă omenirea în generală, cari se întâlnescă la totă omenirea.

Naivitatea nu-ı lipsescă nici lui Antonă Pann, numai elă arată lucrulă pe scurtă, în forma obicinuită; și nu ne face *destăinuiră naive*, saă le face fôrte rară și par'că numai din întimplare. În fablele lui predomină nu poesia, ci istoria.

4. I. **Heliade Rădulescu** nu păstréză tonulă și naivitatea fablei. Temperamentă sanguină, nerăbdătoră, nu se pôte stăpâni să aștepte până ce alții voră înțelege acțiunea. Atribue faptele ce le descrie unoră animale saă plante, vrea să le îmbrace în haina modestă a fablei, dar n'are răbdare s'o acopere cu desăvîrșire, ci se pune

repede a biciuî pe animalulû nevinovatû, pe care îlû luase ca simbolû alû adevêratulû agentû. Heliade nu se dă ca naivû ci tocmai ca prea cunoscêtorû și ți se pare că își maltratêză simbólele, tocmai pentru ca să se înțelégă că nu este vorba de ele, ci de alțiî, cărorale ținû loculû. Heliade ne dă tablourî de moravurî, dar tablourî vêdute nu cu ochiî fabulistulû, ci cu ochiî poetulû satiricû. Heliade îmbracă gândirile sale în haina fabuleî, dar după ce și-a pusû în minte să le îmbrace, începe a striga: scăpați-mê de acêstă haină: n'o potû suferi, mê innăbușe, lăsați-mê să respirû în libertate!

Acêstă nepotrivire între blândêțea fabuleî și între dorința lui Heliade de a biciuî de-a dreptulû, adese-orî dă locû pentru noi la neînțelesurî; și anume ne face să nu-lû înțelegemû tocmai acolo unde elû voesce să fie mai finû. De pildă în *Corbulû și Vulpea* (1829) dice:

Vulpea ca o jupânêsă
O *cam șterge* de pe-a casă

Ce va fi voitû să înțelégă prin aceste vorbe?

Unû fabulistû în naivitatea lui, voindû să facă alusiune la jupânesele carî aveaû obiceiû *s'o cam ștergă de pe-a casă*, adecă să plece de-acasă fără scirea bărbatului adecă a jupânului, ar fi pututû să ȃică așa cum a ȃisû Heliade, însă atunci ar fi trebuitû să se întimple altă ceva decăt ceea ce s'a întimplatû în fabula acêsta: ar fi trebuitû să se întimple ceva care să nu-i fie pe placulû jupâneseî, ar fi trebuitû să fi păȃitû ceva care s'o învețe ca de altădată să *n'o mai ștergă de pe-acasa*. Aici din potrivă jupâneseî i-a mersû fôrte bine, a pututû amăgi pe Corbû să-i iea *cașulû*.

Amû puté să ȃicemû altû-felû. Amû puté să ȃicemû că Heliade prin jupânêsă înțelegê *neguțetorêsă* și anume *neguțetorêsă* în înțelesulû de *înșelătóre, de hỏță*. În acestû casû s'ar potrivi cu ceea ce urmêză. Cu tóte acestea totû nu merge nici așa, pentru că atunci n'avea nevoie s'o *ștergă* de-acasă.

Lăsândû la o parte ne-sintactica întrebuiņare a timpurilorû, căci dice: «Vulpea . . . o *șterge* de pe-acasă și *eșise* la plimbare,» și ferindu-ne cu desêvêrsire de gândulû de a îndrepta ceea ce alțiî

aŭ făcutŭ nu scimŭ cu ce scopŭ, credŭ cã dacã era ca prin Vulpe sã se înțelegã negoțetoresã ar fi pututŭ mai bine sã ȃicã:

Vulpea ca o jupânésã
O ștersese de pe-a casã
Și eșise la preumblare.

Așa cum este (în ediția din 1884, Craiova), de ore-ce dã locŭ la douë înțelesuri, nu e bine.

Vorba *îngâmfatŭ* din versurile:

Corbulŭ *îngâmfatŭ* în sine,
Nici de cum nu-î vine bine,

ne aratã cã haina modestã a fabulei îlŭ supëra, îlŭ strîngea rëŭ pe Heliade.

Mai bunã dovadã, însã, cã lui îi plăcea satira, biciuirea directã, gãsimum în varianta: *ce este Corbulŭ și Vulpea* scrisã în 1860. Iatã cum începe:

Corbulŭ stã pe locŭ totŭ corbŭ
(Precum orbulŭ e totŭ orbŭ
Și ciocoiulŭ totŭ ciocoiŭ,
Cât sã-lŭ cântŭ cu usturoiŭ).

Heliade voesce sã ne dea cãte ceva din moravurile timpului, dar e prea finŭ. Elŭ e tare în vorbe, dar slabŭ în idei. Ideile, nu sciŭ cum, perŭ înainte de a se zamisli, iarã vorbele curgŭ cãte odatã cari de cari mai tari asupra eroului, pe care cautã sã ne facã sã-lŭ urimŭ, îlŭ maltratëzã într'atãta încât dela o vreme, în locŭ sã-lŭ urimŭ, nouë începe sã ne fie milã de dînsulŭ. Cam așa e *Cióra privighetóre*: stilulŭ lipsitŭ de noblețã și demnitate; iar unde atinge cãte ceva din moravuri rëmâne apröpe neînțelesŭ. De pildã cam ce ai putë înțelegë din versurile:

Ce nume sã-și dea acuma?
Cã e lucru 'nsemnãtorŭ!
De la nume-atãrnã totulŭ
Și trecutŭ și viitorŭ.

Pe intriganți și pe înșelători Heliade îi cunoște și îi descrie foarte bine:

«Jupâne corbă, plecăciune!
 «O Dómne, ce frumusețe!
 «Ce pasere, ce minune,
 «Ce dragă de pene mărețe!...
 «Dar n'are glasă; — ce păcată!

Așa vorbesce vulpea către corbă.

În *Foile și Cărbunele*, însă, foile sunt și mai meștere de întorsă vorba. Iată cum vorbescă foile:

— Ce sórtă te așteptă, sêrmame cărbune,
 «Curândă te vei stinge și negru făciune,
 «În țece minute bună n'o să mai fii
 «Decât pe părete să scrie cu tine,
 «Să facă la posne draciă de copii;
 «Dar ce mai renume când m'ai ascultă!
 «Eă să suflu 'n tine și tu 'n lemnărie
 «Să te opresci țintă și să începă a dă
 «Coea ună focă țapănă! Ce mai bărbăție!
 «Ce nume ți-ai face chiar în istorie!
 «Gazetele tóte tare-ar bucină!

5. **Alex. Donici** nu ne dă nimică nouă pe lângă materialul fa-
 bulei. Numai într'ună locă, în *Momița și două mițe*, a pusă o pa-
 renteză, dar o parenteză foarte bine găsită, ceea-ce dovedesce că
 Donici avea talentă, dară nu avea îndrăsnelă. Se ținea de povețele
 lui Crilov și nu vrea să se abată dela ele. Parenteza de care
 vorbimă e tocmai la începută:

In a momiteloră țeră
 (Ce mai nu are hotară)

.....

Tocmai acéstă fabulă, fără să o putemă găsi la vr'ună scriitoră
 străină, o găsimă și la Antonă Pann, numai cu deosebire că în
 locă de maimuța, la Antonă Pann, judecătorulă este ună cotoiă.
 De și Antonă Pann a publicat'ă mai înainte, așa că a fostă posibilă
 ca Donici s'ă fi vedută saă audită, totuși la Donici e multă mai bine

arătată faptul, deși, după cum am văzut mai sus, și la Anton Pann e destul de bine. Naiv și de bună credință, ca și Anton Pann, Donici arată lucrurile cu mai multă limpedime decât el. Paranteza în care dice că *țera momitelor mai nu are hotare*, adică *e așa de mare că mai nu-i mai dai de margine*, e spusă așa de nebăgat în sémă, pare că ți-ar fi spus'o la ureche, așa încât nu strică nimic naivității povestirii, ți-ai închipui că el crede chiar că țera maimuțelor e foarte mare.

6. Gr. Alexandrescu ne dă fabulele cele mai românesce și cele mai bogate ca fond. Și prin fond înțeleg la fabule nu atât subiectele, pentru că aceleași subiecte pot fi utilizate pentru toate țările și pentru toate timpurile. Adevăratul fond în fabule e format de modul cum se prezintă acțiunea, de reflexiunile și motivările pe cari le dă fabulistul. La Fontaine întrece pe Crilov și pe toți fabuliștii vechi, pentru ce? Pentru că La Fontaine așa motivează acțiunile și așa descrie personajele, că le vezi trăind și anume trăind în lumea lor. Crilov cu o fabulă lovesce numai într'un singur vițiu; La Fontaine, pe lângă vițiul pe care îl isbesce în special, lovesce atâtea și atâtea aplecări rele, cari formează ore-cum alaiul sateliților acelu vițiu.

M. Saint-Marc Girardin dice că fabula se poate mlădia la toate sentimentele, la toate tonurile și poate să fie aci dramatică, aci dogmatică, aci naivă, aci elocuentă aci duiosă, aci înțepătoare (1).

Sub pana lui La Fontaine fabula se mlădiează tocmai cum dice M. Saint-Marc Girardin, și sub pana lui Gr. Alexandrescu al nostru de asemenea. Asupra lui Gr. Alexandrescu ar trebui să faci o lucrare specială ca să poți cuprinde totă bogăția din puținele sale fabule. Aprópe fie-care frasă la Alexandrescu îți descopere câte un colț din lumea în care trăesce ele, așa că, voind să dai numai un resumat despre dînsul, mai nu scii ce să alegi, căci ori-ce ai alege, îți pare rău după ceea ce ai lăsat. Iată de pildă, în fabula *Elefantul*:

(1) La Fontaine et les fabulistes. 1867. I, pag. 90.

. . . Domnulă Elefantă, cu nasulă învîrtită,
Puternică îndestulă, dar însă necioplită
Și de capă tare, grosă

Acesta este, după Alexandrescu, ună tipă de stăpănitoră de care cunósce elă, adecă ună felă de omă destulă de perfectă ca exterioră, cu nasulă destulă de învîrtită; destulă de puternică saă tare ca forță animală, ca forță brută, dar la minte grosă. Și ca dovadă despre acésta:

Noulă stăpănitoră,
Căt s'a orînduită,
Pus'a 'n slujbă pe boi;
Iar lupulă mănăcatoră
Se făcū favorită
Și ministru la oi.

Mai departe cetiți isprăvile acestoră sfetnică ai tronului:

Vă lasă să judecați
Căți miei fură mâncați
Și câte oi sluțite
De fiarele cumplite!
In zadară facū strigare
Oile 'mpovărate,
Chipă nu e de scăpare.
Și plângeră ne-curmate,
Ce vină de pe la turme,
Rēulă nu potă să-lă curme.
Lupulă dar își urmēză
A sa nelegiuire;
Căci de ce se lucrēză
Domnulă nu are scire,
Ba câte lupulă spune
Le ia tóte de bune.

Cetindă fabula *Căinele și Măgarulă* găsiți nu numai faptulă că ună slujbașă caută slujbă, ci vedeți chiar ună slujbașă cinstită, ună omă cu merite, ună omă cu caracteră, ună omă care e necăjită nu pentru că n'are slujbă, ci pentru că e nevoită să caute slujbe, și în fața lui vedemă pe cine? Vedemă pe acélă pe care fabula îlă

înlocuesce printr'ună măgară, vedemă pe unul care n'a știut ce vrea să ȃică cinste. Iată cum începe fabula:

Cu urechile lăsate, cu cȃda între picioare
Căinele tristă și jalnică mergea pe o cărare.

După multă umbletă iată că-lă întâlnesc

Ună măgară și-lă opresce.

— «Unde te duci, îi ȃice.

«Ce rău ȃi s'a 'ntîmplată?»

«Sciă par'că te-a ploată,

«Așa stai de mahnită.»

— «Dar sunt nemulțumită.

«La împăratulă Leu în slujbă m'am aflată;

«Insă purtarea lui,

«De e slobodă s'o spuă,

«Ma silită, în sfîrșită, să fugă să-lă părăsescă.

«Acum caută altă stăpână bună, unde să-lă gădescă?»

— «Numai de atâtă te plângă, măgarulă întrebă,

«Stăpânulă l'ai găsită, îl veȃi, de față stă:

«Vino numai decăt la mine să te bagă. . . .»

În vorbele prin cari căinele își arată îndoiala, *dacă e slobodă să vorbescă despre purtarea stăpânului*, se arată cătă de înlăntuită era pe atuncă libertatea cuvîntului: nici despre fostulă stăpână, de la care fugise și cu care nu mai avea nici în clină nici în mânecă, nu mai avea voie să vorbescă.

Ce putemă ȃice de *Boulă și Vițelulă*, saă cătă amă trebui să ȃicemă, ca să putemă arăta totă ce se cuprinde în acestă fabulă, care vorbesce mai bine decăt tȃte comentariile:

Ună boă, ca toȃi boă, puțină la simțire,

În ȃilele nȃstre de sȃrtă-ajutată

Și decăt toȃi frațilă mai cu osebite

Dobândă 'n cirédă ună postă însemnată.

— *Ună boă în postă mare? — Dreptă cam ciudată vine,*

Dar asta se 'ntîmplă în oră-care locă.

Decăt multă minte sciă că e mai bine

Să ai totă-d'a-una ună dramă de norocă. . . .

Incercați a sublinia din acestă fabulă numai părțile principale

carî privescû moravurile timpului, și veți vedé că vi se va întâmpla același lucru ca și mie: Cu încetulû veți sublinia tótă fabula, precum eû amû subliniatû aprópe în întregime aceste doué strofe.

Unû boû puținû la simțire cá toți boii, fiindû ajutatû de sórtă, dobândesce în cirédă, adecă în țera boilorû, unû postû însemnatû. Și dacă unû boû a pututû să ajungă într'unû postû mare, vine lucru cam ciudatû pentru cine nu scie cum staû lucrurile; lucrulû în sine însă nu e de mirare, pentru că așa se face, așa este obiceiulû, *asa se întâmplă în ori-care locû*. Trebuie să scii că, pentru ca să ajungî mare, nu e nevoie de *multă minte* ci numai de *unû dramû de norocû*.

Iată meritele carî se cerû în lumea boilorû. Iar dacă voesci să veți ce póte unû boû, care a ajunsû în postû mare numai cu dramulû lui de norocû; dacă voesci să veți ce pătescû vițeiî n-încercați, carî credû cá ori-cine e datorû să aibă milă și să facă totulû ca să-și ajute némulû, n'aveți decât să cetiți fabula întregă și să vedeți ce dice boulû despre vițelû:

— *Cine? A mea rudă?!.. Mergi de-lû dá pe scară,
N'amû ast-felû de rude și nici voiû să-lû scii.*

Vedeți la Alexandrescu, în fabula *Cănele și Cățelulû*, portretulû unû ambițiosû de rîndû, care predică egalitatea, care se arată omû înaintatû în idei, care nu mai ține la mărire, ci ar voi ca să fie și la noi ca în țerile civilisate, unde tóte prejudițiile de clasă aû trecutû și s'aû schimbatû; omû, care nici chiar în vorbă nu voesce să i se dică măcarû domnule saû *domnia-vóstră*, ci ori-cine să-i dică curatû pe nume; omû, care arde de dorința de a vedé realizate reformele din alte țeri și care e întristatû, indignatû chiar, în contra acelora pe carî *mândria nu-i mai părăsesce*. Iată vorbele acestuî tipû de ambițiosû puse de Alexandrescu în gura unû câne *Samsonû dulăû de curte*:

«Câtû îmi sunt de urîte unele dobitóce
«Cum Lupiî, Urșiî, Leiî și alte câte-va,
«Care credû despre sine cá prețuescû ceva!

«De se tragă din nēmă mare
 «Asta e o 'ntimplare.
 «Și eă pôte sunt nobilă, dar s'o arătă nu-mă place.
 «Ómenii spună adese că 'n țeri civilisate
 Este egalitate:
 «Tóte ieaă o schimbare și lumea se cioplesce,
 «Numai pe noi mândria nu ne mai părăsesce!
 «Cătă pentru mine unulă fiesce cine scie
 «C'o amă de bucurie
 «Când tótă lighióna, măcar și cea mai próstă,
 «Câne sadeă îmi đice iar nu *Domnia-vóstră!*

Totă în acéstă fabulă, ce bine e schițată și portretulă omulă lesne credătoră și care iea vorba dreptă faptă și se bucură înainte de-a ajunge. Cetiți mai departe ce face cățelulă, și vedeți în același timpă cum iubitorulă de egalitate își arată colți.

Gândirea *vóstră* đise (cățelulă), îmi pare minunată
 Și simțimintulă *vostru* ilă cinstescă, *frați mei!*
 — Noi frați tēi? rēspunse Samsonă plină de mánie.
 Noi frați tēi? potae!
 O să-ți daă o bătae
 Care s'o pomenesci.
 Cunosci tu cine suntemă, și ți se cade ție,
 Lichea nerușinată, astă-felă să ne vorbesci?...
 — Dar *điceați*

— Și ce-ți pasă, te 'ntrebă eă ce điceamă? . . .

O lume întregă trăesce în fabulele lui Gr. Alexandrescu; și ceea ce interesăză mai multă e că tóte personagele lui potă să fie tipuri generale saă vecínice, dar de-ocamdată trăescă cu tótele în una și aceeași societate dintr'o anumită vreme.

7. **C. V. Carp** în fabulele sale ne dă, ca și Alexandrescu, tabloură de moravuri. C. V. Carp însă asemănăză atătă de multă moravurile omenesci cu obiceiurile animale, în cât ți se pare, în adevără, că lucrurile se petrecă chiar între animale. Iată, în fabula *Catărulă și Boiă*, cum descrie elă vieța ună catără între caă:

Ună catără fătătă pe drumuri, crescută în of și în vai
 De lungă timpă, cu dispăcere, trăia între nisce caă.

Respinsu de toți cu asprime, fόμεa setea îl ușa:

Paele de prin gunoie le pupă și le mância.

Posomorîtă ca o bufnă, greoiă, necioplită și slută,

Era totă ȃiulica, mereu brâncită și bătută.

Une-orî, curgëndu ca plóia pe biata spinarea sa,

Câte trei și patru sute de copite numèra.

Altă dată, pe sub cumpëtă, făcëndu caii toți complotă

Îl luă gonindă la vale până ce cădea în botă;

Nu se auđia în urmă-i de cât *jnupă* și iară *jnupă*.

În fine, sătulă, odată luă și elă lumea 'n capă....

Cetiți *Țéranulă și Vulpea* de C. V. Carp și vedeți pe de o parte cum se desvoltă și se arată la lumină instinctele cele rele, năravulă din născare, iar pe de altă parte vedeți cum se schimbă la dînsulă tonulă după felă ideiloră ce exprimă. La începută, unde sub nume de puiă de Vulpe, descrie pe ună orfană, tonulă este duiosă; mai departe, când descrie faptele criminalulă din nascere, tonulă devine elocuentă, la începută sentențiosă, apoi familiară, ironică și în sfîrșitulă energică. Iată începutulă acestei admirabile fabule, prin care Carp se ridică alătura cu Alexandrescu și căreia nimică nu-i lipsese pentru a fi un capă de operă.

«Ună țérană odată, umblândă prin câmpie,

«Zăresce figura ună animală,

«Ce abia eșise din o vizunie,

«Stândă ca o nălucă singurelă pe mală;

«Puișoră de vulpe încă fără dinți

«Străină de părinți.

«Mama lui, sêrmana, nu de multă perise

«Din căusa maniei ună vênătoră

«Și elă rēmasă singură afară eșise

«Cerëndă ajutoră.

«Avea o figură multă atrăgëtore:

«Pêrulă roșă ca foculă strălucia pe elă,

«Cu doi ochi ca două flacări arđëtore

«Și blândă totă odată ca ună mieluşelă.

«Îl luă țéranulă cu scopă ca să-lă crească;

«Am să-lă ducu acasă, ȃice 'n gândulă sêu:

«Incă-î crudă, sërmanulă, pôte să trăiască
«Fără să cunoscă năravulă celū rău.

«Copiii acasă numai ce-lū vëdură

«Incepū cu dînsulū a se desfătă

«Rupea dela gură

«Câte-o bucățică și mereū îi dă».....

De aci înainte tonulū se schimbă:

«Dar proverbulū ȃice: «spinulū pân' nu cresce,

«Nu se desvëlesce.»

Abia luna trece, o găină sbóră

Țipândū din poiată, și mai mulți vecini

Se plângū totū-odată pentru prima óră

Că nu daū de urma mai multorū găini.

In nedumerire este fie-care

Incepū să urmeze sfeđi și bătălii;

Nu vëđi în totū loculū decăt întristare

Femei desolate și poieți pusti.

Ce pôte să fie?

De locū nu se scie,

Secretulū ca fumulū, ca argintulū viu

Fuge, se strecóră, nevëđutū se face:

Toți sunt în eróre;

Cele mai ghibace

Babe vrăjitóre

Nici ele nu scie.....

In fabula *Țințarulū și Armăsarulū* C. V. Carpū satiriséză întregulū mecanismū administrativū, dela primarulū din satū până la primulū ministru. O simplă pișcătură de țințarū, trecëndū din gură în gură și din autoritate în autoritate, se măresce și se lăȃtesce întrū atăta că ajunge să pună guvernulū pe gânduri și chiar să trămiță armată. Iată cum începe fabula:

Căt a ținutū iarna gólă,

Unū țințarū slăbitū de bólă,

Ce șeđuse 'n ospitalū,

Cum simți ceva căldură

Incepū să facă cură

Pe spinarea unui calū.

Indată, în aceeași zi, vestea venirii țînțarului se aude deja dincolo de sat:

Ună cocoșu umflatu în pene
Ce, din prospētu, nota-bene,
Acolo primarü era,
Rëu de lucru, bunü de gură
Ca să facă o bravură
Incepü a publică :
Crăinicindü în gura mare

.....
Că unü țînțarü înviatü

.....
Pe unü calü l'a sgăriatü.

Nuvela încă fierbinte
Sburändü mereü înainte,
Domnulü câne sub-prefectü,
Auđindü în a sa plasă
Ce scandalü se întîmplase
Acolo merge directü,
Și făcëndü în fuga mare
O formală constatare
Cu martori și cu doprosü....

Inaintéză prefecturei unü raportü că unü țînțarü, apucändü unü calü de spinare, l'a mușcatü din *trei locuri*.

Prefectulü dä *ministerului internü* o telegramă că unü hoțü scăpatü din închisóre

Prinđendü unü calü la strimtóre
De piele l'a desbrăcatü.
etc. etc.

Afacerea merge până la Leü, la capulü statului, și când acesta se miră cum se póte că:

O ființă așa mică
Póte învinge unü calü,

Lupulü, ministrulü de interne, răspunde:

Acestü soiü rarü se găsește,
Aci scade, aci crește:

Se dă tumba și pe loc
 Din țințarū devine taurū,
 Avëndū cōdă de balaurū
 Și gură cu dinți de focū.
 In elū stă o greutate
 De-unū cantarū și jumătate.
 Vē pare exorbitantū?
 Dar acesta când s'aprinde
 Când se umflă și se 'ntinde
 Inghite și-unū elefantū !

Dacă Carp ar fi avut deprinderea de a scrie, fără să mai dică și cultura lui Alexandrescu, adecă dacă Carp ar fi știut în totu-dauna cum să-și rotunjească subiectul, n'ar fi fost întrecut nici odată. De altu-felū chiar cu ceea-ce are este unū bunū tovarășū alū lui Alexandrescu. Și unulū și altulū țințescū moravurile politice, dar, pe când Alexandrescu se ocupă și de moravurile sociale, Carp atinge numai în generalū, numai ceea-ce este omenescū în aceste părți și se oprește la moravurile politice.

8. G. Tăutu lasă prin fabulele sale numai din când în când a se strecura câte o mică adiere privitoare la moravurile sociale, și atunci nu ca tablouri mai multū sau mai puținū complete, ci numai ca nisce alusiuni adese-orī greu de priceputū. Unū exemplu de acestū felū se pōte vedē în *Găina cântăretă*, care e din fabulele lui una din cele mai bine reușite.

Iată cum vorbește găina care are gustū să cânte ca și cocoșii:

..... așū vroī ca tine
 Plesnindū din aripe să cântū versū *deschisū*.
 O ! atuncea, dragă, fără încetare
 Eū pe pragulū ușei una așū cântă
 Ca să facū stăpāna care ađi ne are
 Ōspeți sau amantu-ī totū a așteptā.

D. *Tecnica.*

În literatură ca și în vorbă, pe lângă interesulū ce presintă faptele și pe lângă forma în care faptele sunt povestite sau arătate,

valórea unei bucăți literare atárnă și de modulú cum lucrurile sunt puse în evidență, atárnă de umbra și de lumina în care sunt puse unele fapte; de scurtimea cu care sunt expuse unele, de desvoltarea ce se dá altora, precum și de punctulú din care sunt privite, și de orînduirea saú dispozițiunea părților narațiunei saú descrierei. În scriere ca și în vorbire sunt doué căi, doué feluri de procedări, de cari scriitorulú se póte servi pentru a ne pune saú a ne desfășurá sub ochii minții unú tabloú, o localitate, o totalitate de lucruri saú unú faptú orí unú complexú de fapte. Aceste doué procedări saú căi sunt *descrierea* și *narațiunea*.

Descrierea servește a ne presentá lucrurile din lume ca existándú saú fiindú grupate orí înșirate în spațiú. Narațiunea ne presintă faptele orí fenomenele cari se desvêlescú și se succedézá orí se întálnescú în timpú. Descrierea tinde a ne presentá lucrurile în modú sinopticú, așa cum sunt unele față de altele. Narațiunea tinde a ne presentá faptele în modú sincronícú și în același timpú cronologicú. Cu tóte acestea, nici pentru presentarea sinopticá nici pentru cea sincronícá și cronologicá, nu se potú stabili dinainte regule fixe. Aceste regule atárnă de lucrurile saú faptele ce voimú a presenta, de scopulú pentru care se presintă și de felulú cum scriitorulú saú povestitorulú vede lucrurile saú faptele. Tocmai aci e tótá greutatea. Chiar dacă regule fixe s'ar stabili, totú ar rămáne ceva nestabilitú, pentru că aceste regule potú fi interpretate în modú diferitú de diferite minți. Pe de altá parte rămáne, însă rămáne fórté stabilitú, că scriitorulú trebuie să producá în mintea cetitorului ilusiunea lucrurilor saú a faptelorú reale. Cum îi veí produce acéstá ilusiune?

Dacă veí descrie unulú după altulú lucrurile cari trebuie să formeze unú tabloú, saú împrejurările în cari se desvoltá unú faptú, se póte fórté lesne să fie obositorú pentru cetitorú; saú, dacă veí reuși să-și închipuésca lucrulú, se póte să nu reușesci să-lú vadá în culorile în cari voesci să-lú vadá. Unú exemplu ne va lámuri mai bine.

Voimú, de pildá, să descriemú lupta dintre indiviđii A și B — unú

Făt-Frumosă și un *Zmeu*, și voimă să arătăm că această luptă a fost crîncenă și, mai cu sîmă, lungă.

Părțile principale ale acestei narațiuni sau descrieri — căci și narațiunea este totu o *descriere de fapte* — după cum se obicinuesce în general, sunt: 1) Introducerea, prin care chemăm luarea aminte asupra faptului; 2) Pregătirea în care se arată cine era *A*, cine era *B*; în ce relațiuni se găsea și care a fost cauza luptei sau a bătăiei; 3) Faptul principal care cuprinde: a) încăerarea și b) lupta; și 4) Incheierea sau rezultatul.

Procedându-se în acestu mod, e firescu lucru că partea cea mai mare din narațiune va fi ocupată de introducere și de pregătire, iar faptul principal cu încăerarea și lupta voru fi relativ scurte, căci nu veî pute da decât puține amănunte asupra încăerării și ceva mai multe asupra luptei: veî spune că amîndoi s'au înceștată cu brațele lor vînoșe, și apoi au început a se roti unul pe altul cînd la drepta cînd la stînga, pîna ce în sfîrșitu *Făt-Frumos* trîntesce odată pe *Zmeu* și-l vîra în pîmintu pîna în genunche, apoi a doua oră îl vîra pîna la briu și în sfîrșitu a treia oră îl vîra pîna la gîtu și-i taie capul. În totu casul în mintea ascultătorului, lupta va dură aprîpe numai atîta timp cît va dură povestirea sa, în celu mai bun cas, dacă îi veî spune că s'au luptat unu ceas sa o di întregă sa trei zile și trei nopți, va dură ceva mai mult, dar nu așa de mult cît ai voi să-l faci să-și închipuască.

Ce s'ar întîmplă însă dacă s'ar proceda în altu mod?

Dacă, după introducere, trecîndu numai decât la faptul principal, vom descrie încăerarea, vom arăta că dintr'o vorbă sa două amîndoi s'au înceștată cu brațele lor vînoșe și au început a se roti unul pe altul, cînd la drepta cînd la stînga, căutîndu și unul și altul să rîstorne ori să biruască pe celu-altu; și dacă printr'o trecere potrivită, lăsîndu-i așa încăerați, în locu de-a trece la descrierea luptei, vom face acum acea parte a narațiunei pe care am numit'o *pregătire* și vom arăta cine erau luptătorii, în ce relațiuni se găsea unul cu altul, care era cauza luptei, cum s'au întîlnit,

unde s'au întâlnit și alte amănunte de felul acesta; și dacă numai după arătarea tuturor acestor împrejurări vom veni la luptă și vom arăta cum îl trântesce pe Zmeu în pământ până la genunchi, până la brâu, până la gât etc., efectul va fi altul. În acest cas ascultătorului sau cetitorului lupta îi va părea mult mai lungă, pentru că el știind-o încăerați, în tot timpul câtă am făcut noi pregătirea narațiunii, în tot timpul câtă i-am descris noi luptătorii și împrejurările și cauza luptei, în tot timpul acesta el și-i închipuia neconținut încăerați și luptându-se; și cu câtă descrierile pregătitoare au durat mai mult, cu atât a durat mai mult și lupta, așa încât la urmă, când ajungi să-i spu că Făt-Frumos a trântit pe Zmeu până la genunchi și până la brâu, cetitorul crede că e și vremea ca să-l trântescă, ori cu alte cuvinte e și vremea ca să se isprăvescă lupta.

Meșteșugul său priceperea scriitorului de a orîndui părțile descrierei sau ale narațiunii în așa mod, încât să producă în mintea cetitorului iluziunea că ar fi vădit lucrurile sau faptele reale, este aceea ce noi numim *tecnica literară*.

În tehnica literară a fabulei intră și ceea ce se numește *încheere*.

Nu numai că ori și ce început trebuie să aibă și un sfârșit sau o încheere, dar o dramă trebuie mai ales să aibă o încheere, și fabula în felul său este o dramă.

Fabula nu numai că trebuie să aibă o încheere, dar încă e pretențioasă în privirea încheerii.

Sunt unele genuri literare cari nu cer numai decât încheere. Așa poezia epică, epeea și romanul au și n'au încheere, sau am pute dice că tot se închee și iar se deschee, pentru că e în natura lor de-a se pute prelungi la infinit, precum se prelungește și viața omenirii. Fabula însă, avînd o întindere mărginită, fiind, așa dicînd, un fel de teoremă de geometrie, cere numai decât o încheere și încă o încheere bine făcută. Satira poate să fie lipsită de încheere sau să aibă o încheere mai slabă, pentru că poetul satiric fiind stăpînit de pasiune, sub influența acestei pasiuni n'a putut răbda până la sfârșit, ci de demult și-a spus ce

avea de spus, și-a spus focul; fabulistul însă e omul care vorbește după ce a gândit, după ce a judecat și a cumpănit lucrurile, de aceea încheerea fabulei trebuie să fie tare și concisă sau cuprinzătoare. Acastă împrejurare a făcut că la fabuliștii cei buni fabula să închee printr'un proverb sau încheerea însăși e așa de nemerită, că rămâne ca proverb. Totu' de încheere ține și morala fabulei.

Morala pôte fi și a nu fi gustată, și în generalu mai multu nu este decât este. Pentru ce? Pentru că așa e omul.

Unu om cu mintea cam de mijloc și pôte și mai jos ești nevoitu să-și spu și iar să-și spu până te înțelege; pe când unu om deșteptu două trei cuvinte sau numai o alusiune îi ajunge ca să te pricepă, când îi spu ceva din sfera cunoscințelor lui.

O fabulă povestită în lungu și latu e mai multu decât o alusiune. Când unei fabule deci îi mai adaugi și morala, însemneză că nu ai încredere că vei fi înțeles și pentru aceea mai repeți odată răspicatu sau deslușitu, ori în gura mare, ceea ce în fabulă i-ai spus la ureche. Cu alte cuvinte, când, după ce i-ai spus cui-va o fabulă, mai adaugi și morală, însemneză că nu-lu crești destul de deșteptu ca să te înțelegă dintr'odată.

Una dintre slăbiciunile omului este de a se crede deșteptu și ori cine îl atinge în acastă parte slabă, îl supără.

Pe cât de multu place naivitatea în fabulă, pe atât de multu displace morala. Cu tôte acestea din vremile vechi, din vremurile când ómenii avea mai multă nevoie de explicație, s'a luat obiceiul de a se adăuga la fabule și câte o parte explicativă, care se numește morală.

Morala însă nu este o parte integrantă a fabulei și ca dovadă putem să aducem și vom vedé chiar mulțime de fabule fără morală și fiindu cu tôte acestea destul de bune și pôte mai bune decât sunt de cele cu morală.

În mai strinsă legătură se găsește fabula cu proverbul. Adeseori proverbul este întrebuintatu ca să închee fabula, și o închee așa de bine, încât îți vine a crede că întreaga fabulă a fostu snovită

pentru a motivă proverbul, și cine scie dacă nu cum-va multe fabule aũ fostũ făcute tocmai în acestũ scopũ. Cine scie, însă, pe de altã parte dacă nu cum-va tôte proverbele carĩ le auđimũ neconținutũ circulãndũ în limbã n'au fostũ la începutũ nisce încheerĩ ale unorũ fabule saũ ale unorũ felurĩ de fabule.

Venimũ la fabuliștii noștri.

1. **G. Asachi** în fabulele sale nu se îngrijesce de formã, nici nu se îngrijesce în deosebi cum ar putẽ să captiveze mai multũ pe cetitorũ. Interesulũ fabulelorũ sale rêsare nu atãtũ din mãestria cu care sunt înșirate faptele, ci din înșirarea logicã a lorũ, și din exactitatea cu care descrie scene din vieța omenescã. Elũ în deobște aratã lucrurile în ordinea în care se petrecũ. La dũnsulũ gãsimũ mai multũ metodã decãt artã: aratã mai întâi, în puține cuvinte, despre ce este vorba și apoi trece la fapte. Așa, în fabula *Bróscele carĩ cerũ unũ împãratũ*, ȓice:

Ne vrẽndũ bróscele s'asculte
De guvernulũ democratũ
De la Zevs cu strigãri multe
Aũ cerutũ unũ împãratũ.
Zevs, ce-ĩ ȓeũ îndurãtorũ.
Le-au trimisũ unũ domnitorũ
Pacnicũ, dreptũ, cu blãndã fire . . .

Și în *Ochiĩ și Nasulũ*:

Urma cẽrtã dineóre între ochĩ și-unũ nasũ vecinũ
Cui din doi, dupã dreptate, ochelariĩ se cuvinũ.
Advocatũ se făcũ limba și pe nasũ ilũ apãrã,
Iar urechia prezidentulũ a ei ȓicerĩ ascultã

Despre tehnica literarã a lui Asachi putemũ să ne dãmũ sãmã numai cercetãndũ modulũ cum își încheie fabulele sale.

Incheerea este o parte de care se interesã de aprõpe; va să ȓicã scie ce însemnãtate are încheerea în fabule.

La dũnsulũ:

1) saũ încheerea *isvoresce din însãși desvoltarea* subiectulũ, cum e la fabula *Bróscele carĩ cerũ unũ împãratũ*:

Păstrați p'acestă împărată,
Nu cum-va iar prin schimbare
Să dați peste-ună rău mai mare.

Sau la *Ochi și Nasul*:

Dar urechia

Hotărâre închee dréptă:

«*Nasul dritu de proprietari*

«*Aibă peste ochelari*;

«*Ochi se voru mărgini*

«*Prin ei numai a privi.*»

2) sau *încheerea este ună felă de morală pusă în gura unui personagiū din fabulă*, și făcându prin această parte din corpul fabulei, precum de pildă se vede în fabula satirică *Momița la bală maschè*.

În mijlocul balului, filosoful, scoțându masca maimuței, vorbesce cătră publicū:

«Fără crierū turmă orbă!

«Totū e bunū ce îi străinū,

«Veți la cine te închini!

«Sistema ți-î părtinire

«Interesulū și 'njosire.

«Meritulū celū învățatū,

«Cugetulū celū mai curatū,

«Sentimentū de omenire

«N'aū la tine prețuire,

«Și mai bine 'ți place-o vită

«Ce 'n minciuni împodobită

«Nesciință și 'nfoere

«Se ascunde în tăcere.»

Și în fabula *Două spice*, ca încheere spiculū plinū răspunde celui secū:

. Spiculū plinū

«Aū răspunsū la céstă cértă:

«Nu dorescū a mă schimbă;

«A mea frunte-ași ridica

«Când de totū ar fi deșartă.

De asemenea în fabula: *Ursulă, Paserea, Șerpele și Momăta*, când Ursulă «*vrea să-și facă o carieră în a curții naltă sferă*» ca încheere:

Șerpele-î dă unū altū planū:

— «Vrëndū a fi unū curtezanū,

«Mergī pe pantece vecine,

«Tirindu-te ca și mine.»

3) saū în sfirșitū Asachi închee fabulele sale printr'o *morală propriū dīsă*, dar de multe orī așa de bine potrivită cu subiectulū, așa de obiectivă că, departe de a desplăcé, este prea bine gustată. Astū-felū de morală găsimū la fabula *Mórtea și Nenorocitulū*:

«Mórtea curmă tóte cele;

«Omulū însă-î mai doritū

«A suferi miī de rele

«Decât a fi mântuitū.»

Și mai bine încă în fabula *Aurulū și Ferulū*, care fiindū scurtă o reproducemū în întregulū;

Unū blancū galbănū scânteiosū

Gemëndū sub ciocanū virtosū,

Plângea sórta sa odată:

— «Orī se póte să mă bată

«Injositulū crudū metalū

«Care-lū calcă pân' și-unū calū?»

Dar ciocanu-î đice:

— «Frate,

«Este vechiū istū adevěřū

«Că pre aurū fierulū bate.»

Morală.

Unū poporū ce n'are fierū,

Curajū n'are, n'are armă,

Se defaimă și se sfarmă.

Aū fostū și sunt asupra moralei dela fabule păreri deosebite; cele mai curiose sunt însă ale lui Rousseau, care crede pe *Emile* alū seū atâtū de cuminte saū atâtū de prostū, în cât pentru ca

acestă copilă să trăiască în lume, voesce, nu să-lă învețe ce este lumea, ci să confecționeze lumea după dînsul. (Veđi Emile, cartea II.)

Lăsăm la o parte pe Rousseau, pe care l'am citat numai ca să nu rămăe necitată, și amintim numai că ori-ce lucru se pôte spune în două feluri: *directă și indirectă*. Directă atunci când spuî tocmai ce trebuie să facă, și indirectă atunci când spuî contrarul. De pildă, voină să opresci pe cine-va de a se duce undeva, îi poți đice directă: *nu te duce* sau indirectă *du-te!* În améndouă casurile înțelesul este același.

Care din aceste două feluri de exprimare e mai potrivit pentru fabulă? Acésta atárnă de modulă cum sunt arătate lucrurile, adecă de măestria scriitorului, dar pentru fabulă e mai potrivit modulă *indirectă*, pentru că și fabula este genă indirectă și pentru că modulă indirectă e mai atrăgătoră, mai convingătoră, căci în formă lasă mai multă libertate de alegere sau de acțiune, deși în fondă restrînge mai multă acésta libertate, deși în fondă e mai absolută: Omulă de felulă lui e mai credinciosă ochiloră decât urechiloră, ține mai multă la formă decât la fondă, sau cu alte cuvinte forma este mai atrăgătoare, ilă orbesce mai multă.

Paralelă cu aceste moduri de exprimare sunt și două puncte de vedere din cari se potă arăta lucrurile, sau două fețe pe cari lucrurile se potă arăta. Și anume: sau se arată lucrurile cum sunt, dândă a înțelege omului cum trebuie să-și croască conduita; sau se arată omului cum ară trebui să fie lucrurile.

Fața întâiă a lucruriloră este cea mai potrivită pentru fabulă. Arătândă cum sunt lucrurile, chiar dela începută capeți încrederea omului, te ia de prietină, te ascultă și se mulțumescă cu acésta, credéndu-se chiar recunoscătoră și luându-și asupra lui grija de a-și croi felulă de conduită celă mai potrivită.

Arătândă omului cum ară trebui să fie lucrurile, chiar din capulă locului te arăți prea pretențiosă, și anume întâi pentru că îi dai povață, și ală doilea pentru că, dându-i povață, ai aerulă de a-i pretinde că elă trebuie să facă lucrurile să fie așa cum ar trebui. Deși unii, între cari și Rousseau și Lessing, credă mai nemerit

acestă modă, totuși elă nu este potrivită pentru fabulă. Acestă modă va fi mai nepotrivită când se va combină cu modulă *directă*, despre care am vorbită mai sus.

La fabula *Óla de aramă și Óla de lută*, care este o imitațiune după La Fontaine (*Le pot de terre et le pot de fer*, cartea V, fabula II) Asachi, după La Fontaine, ne dă următórea morală:

«Cu acelă mai tare fórte
«Nu umblă ci cu mai móle,
«De nu vrei acestei óle
«S'aibi în urmă trista sórte.

Acestă felă de morală e în modulă întâiă, adecă arată *cum sunt lucrurile* și cu tóte acestea nu merge destulă de bine, nu e destulă de plăcută ori de gustată, pentru că este combinată cu modulă *directă*, adecă pentru că dă povață de-a dreptulă.

Totă în genulă indirectă este și morală fabulei *Vulpea și Țapulă*:

«Ori-ce lucru 'nființezi
«Resultatulă să-i preveđi.

Incheindă constatămă că Asachi întrebuintăză tóte felurile de morală, și anume că acolo unde nu imităză pe nimeni, elă dă adese ori încheeri nimerite.

2. Const. Stamati, deși a trăită pe unde a trăită, din fire însă, elă a avută talentă de scriitoră, și în fabulele sale găsimă adese ori că tehnica literară nu-i lipsesce. Cetimă începutulă fabulei *Tabăra de cară*.

«Mergea odinióră
«O tabăra de cară,
«Intre cară unulă nástrușnică și mare fórte,
«Ce pe lângă cele-lalte
«Era ca o arătare
«Saă ca ună armăsară
«Pe lângă ună țințară,
«Incăt nu avea asemănare
«Nici a cară nici cărucénă, ci o harabă era
«De ori-cine ilă vedea, se miră
«Cu ce să fie încărcată
«Acelă cară de mergea așa de îngîmfată.

Inadinsu n'am mersu mai departe ca sa aratu cu ce era incarcatu acelui caru, pentru ca cetitorulu sa-si pota da semă de interesulu ori curiositatea ce deșteptă acastă fabulă prin inceputulu ei. Sunt convinsu că cetindū aceste rinduri ale mele cetitorulu care nu cunosce fabula se întrebă: cu ce să fi fostu încarcatu acelui caru îngîmfatu? Iată cum urmează fabula:

«Dar mai târziu s'a aflatu
 «Că acelui caru era plinu de bårdane și bēșici,
 «In care la căsăpie se pune seū și cervici,
 «Și pe care le-adusese la pîrău de le spēlase
 «Ș'apoī cu vēntu le umflase.

Incāt privesce încheerea fabulei, Stamati se ține de vechiulu obiceiū de a încheiă printr'o morală în modu directu, arătându însă în cele mai multe casuri lucrurile așa cum sunt. Dreptu dovadă reproducemū aici morală de la vr'o câte-va fabule. Așa morală fabulei *Tabera de carē* este:

«Așa vedemū nătărăi cu nasulu pe sus umblându,
 «Ca să gândimū că ei sunt înțelepti saū boeri mari;
 «Dar să sciti că toți cei mândri sunt netoți și gogomanī
 «Și în a lorū căpēfină este curatu fumū și vēntu.

Morală fabulei *Prieteșugulū cānescū* imitată după Crilov este:

«Și prieteșugulū nostru întocmai așa se strică,
 «Din pricină de nimică;
 «Mai alesū când doi amicii aū să 'mpartă unū folosū,
 «De prețu măcarū câtū unū osū.

La fabula *Bogatulū și Sēraculū*:

«Pentru aceea Romāniī de-a pururea grăescū,
 «Când pe obrasnicii privescū,
 «Că obrasniculū
 «Mānāncă prazniculū.
 «Dar obraznicii cu porciī în fire se potrivescū
 «Și la sfirșitū totū ca dînșii de toți se batjocorescū.»

Morală fabulei la Stamati are însă o calitate, și acastă calitate stă în aceea că nu arată numai lucrurile cum sunt, ci dă și ore-

cară explicațiunii pentru ce sunt așa, sau dacă sunt așa, unde sau la ce capăt pot să ajungă. Așa de pildă, în fabula *Tabăra de cară*, dice:

«Așa vedem nătărăi cu nasul pe sus umblându

«Ca să gîndim că ei sunt înțelepți sau boeri mari. . . .

Explicațiunile de felul acesteia sunt insinuante și atrăgătoare. Precum într'un discurs oratoric *moravurile* — așa numite în Retică — atrag bună-voința ascultătorilor, așa și în fabulă aceste explicațiuni au oarecum aerul unor destăinuiri și atrag bună-voința cetitorului.

3. **Anton Pann** în fabulele sale ne prezintă lucrurile la locul lor și faptele desfășurându-se unele după altele, așa cum se întâmplă în realitate. La dînsul măestrie nu se arată, orî cel puțin totă măestria, cu care ne pune el lucrurile sub ochii noștri, este acela bun simț popular care povățuesce pe un țeran deștept să începă povestirea, în mod natural de la un capăt și să mîergă până la celălalt. Cetîndu orî-carî din fabulele lui nu putem scote decît această concluziune.

Încît privesce încheerea fabulelor, Anton Pann procedeză cum îi vine la îndemână. La dînsul întîlnim fel de fel de încheeri. Așa, în fabula *Pisicile și Cotoiul* întîlnim morală indirectă.

. Când aci când coala greă
 El a mușcat totu mereu, (cotoiul)
 «Pân' se sătură pe sine și lăsă părțile mică,
 «Atunci le potrivă bine și le dete la pisică.

Morală.

«Ele dar silite fură astu-felă a se mulțumi,
 «Dacă minte nu avură singure a-lu împărți.

În fabula *Vulpea și Lupul* găsim ceva deosebit: găsim și încheere literară propriu și găsim și morală propriu și disă, dar amestecată cu explicațiunii sau alte destăinuiri ca și la Stamatî.

Anton Pann era om din popor de felul lui, Stamatî era boer, dar devenit om din popor din cauza împrejurărilor

în cari trăia. Poporul de jos, privit ca colectivitate, a fost dascălul lui Stamatî ca și al lui Ant. Pann. Anton Pann culege bucați din gura poporului; Stamatî nu culege de la popor, dar le spune ca poporul.

Fabula *Vulpea și Lupul*, care are și încheere și morală, este o copie neprețuită a modului cum povestesc poporul izbândile sale sau ale altora, cum închee și ce reflexiuni face mai pe urmă.

Omului din popor — al cărui tip e țeranul — nu-i place să vorbescă mult: el spune scurt și cuprinzător, dar când este el, cum se ȳice, în banii lui, adecă atunci când are când și când are și interesul de a vorbi sau de a explica, atunci nu se mulțumesc cu o vorbă sau două, ci spune totu ce are pe inimă. Iată fabula *Vulpea și Lupul* cu încheerea și morală ei:

O vulpe rău stricetore,
 Ducându-se 'n vânătoare,
 Întâlni în drumu pe-o vale
 Pe cumetru lă lupu 'n cale
 Și-i ȳise rînjindu măsele
 —«Cale bună, cumetrele!»
 «Dar încotro, până unde?»
 «—Ia pân'aci, îi răspunde.
 «Mă duc pân'la o vecină
 «Să 'ngrijescu de vr'o găină.
 —«Dar tu ce ȳi-ai lasatu casa?»
 —«Am plecatu să dau cu plasa
 «Colea 'n acea cotineta
 «Să vedu n'oiu vena vr'o rața.
 ȳise astalaltă iară:
 —«Aideți împreună dară
 «Și găini, rațe, ori oue
 «Le vomu împărți în două.»
 —«Bine, aide,» și plecară.
 Vénară pe cât vénară
 Și după ce împărțiră
 Tote câte le hoțiră,
 Când cu ele se 'ncărcară
 Și pe la casă-și plecară,
 Incepură să-și ureze

Sănătoși să ospeteze:
 —«Nópte bună, cumetrele,
 «Feri-te-ar sfîntul de rele!»

(*Incheerea*)

«—Iti mulțumesc cumetriță,
 «Domnul bine să-ți trimiță
 «Ne-amu folositu astă séră
 «Dar unde ne 'ntâlnim iară?
 ȳise ea: «Fără greșelă
 «La putină 'n argăsela.»

(*Morală*)

Dreptu este și prea firesce
 Că hoțu cu hoțu se 'ntâlnesc
 Mai lesne în pușcarie
 Decât în negustorie.
 Dar bețivă cu bețivă unde?
 Iacă și elu ne răspunde:
 «Unde-mi tórna să-mi udă gatulă
 «Și imi mai petrecu uritulă.»
 Așa și altu, prin urmare,
 Mai lesne 'ntâlnire și-are
 Unde-lă trage pe elu ața,
 Ca să-și petrecă vieța.

Iată și încheeră propriu ȃise:

In *Calulă stătută*:

(Calulă ȃice cătze câne)
 «Ce-ȃi perȃi vremea lângă mine?
 «Nu moră, nu, du-te mai bine.
 Cânele, gura căscându-ȃi,
 I-a răsunsă cōda mișcându-ȃi:
 «Pociu șede eă și degébă,
 «Că și acasă n'am trébă;

In fabula *Șōricele*:

«O, cāt făr de minte și prostă am fostă eă,
 «Să nu iaă eă fată chiar din nēmulă meă;
 «Ci mă ducă la sōre, la noră și la vântă
 «Și la cetăți slabe, — pe toȃi să-i descântă.

4. I. **Heliade Rădulescu** ne dă în fabulele sale atătă încheerea propriu ȃisă precum și morala propriu ȃisă.

Exemplu de *încheere* avemă în *Corbulă și Vulpea*:

Vulpea ȃice:

«Jupână corbă, precum se vede,
 «Minte numai iȃi lipsesce;
 «Și fă bine de mă crede,
 «Și 'nvață, te folosesce:
 «Că de multă, fōrte de multă
 «Din punga celoră ce-ascultă
 «Lingușitorii trăsescă.

Ca exemplu de *morală* putemă luă încheerea din *Foile și Cărbunele*:

«Iată-vă exemplu și daȃi ascultare
 «Voă cară suflăȃi certe le civile.
 «Foă să nu mai fiȃi.
 «Și voă june inimă, organe docile,
 «Care dreptă cărbune la suflări serviȃi,
 «După sceleraȃi
 «Nu vă mai luaȃi.

5. **Alex. Donici** ne dă unele fabule numai cu încheere, altele cu o mică încheere și cu morală. Iată încheerea dela *Greerulă și Furnica*:

«Aî cântatū ! Imă pare bine,
«Acum jôcă dacă poți,
«dar la vară fă ca mine.»

Iată și încheerea cu morala dela *Lupulă și Cuculă*:

— «Apoi ține minte, frate,
«Că la viitorea iarnă
«Aî să rămâi fără blană.»
Și așa s'a întîmplatū
Precum cuculū i-a cântatū.

(*Morala*).

Intre ómenī iar sunt unī
Cu colți de lupū înzestrați ;
Orī în care parte-a lumī
Eī vorū fi neîmpecați.

Incheerea: «*că la viitorea iarnă aî să rămâi fără blană*» e totū așa de bună ca și: *Acum jôcă dacă poți, iar la vară fă ca mine*. Adausul care îlū face Donici: *Și așa s'a întîmplatū precum cuculū i-a cântatū*» nu era de locū de nevoe, saū maī bine dicēndū e stricătorū.

Incheerea sub formă de prorocie: «*apoi ține minte, că o să rămâi fără blană*» e fôrte potrivită, pentru că vine tocmaī la vreme ca să închiđă gura unū nemulțamitorū, căruia tóte relele i se întîmplă din pricina proprielorū sale defecte. Adaosulū «*asa s'a întîmplatū etc.*» e nepotrivitū din tóte punctele de vedere: este contra *unităței de timpū, de spațiū și de acțiune*.

Dialogulū de *rēmasă-bunū* între lupū și cucū ne presintă acțiunea la începutulū eī și ca petrecēndu-se într'unū anumitū locū, adecă în loculū saū în țera din care lupulū de-abia voesce să plece; iar adaosulū: *și așa s'a întîmplatū* ne transportă de odată din presentū în viitorū, din loculū de plecare în loculū unde trebuia să ajungă și dela o acțiune de abia plānuită la unū faptū sēvirșitū

Nu numai că această săritură vine pentru minte greu de făcut, dar apoi nici nu e de nevoie, fiindcă noi nu ne interesăm să scim nici dacă lupul a plecat sau nu în *Arcadia* lui. Noi suntem siguri că, ori va pleca în *Arcadia* ori va sta pe loc, el tot va rămâne fără blană, și această siguranță ne vine din propria noastră experiență. Pe de altă parte aci amestecul fabulistului în dialogul dintre lup și cucu este nepotrivit, pentru că nu ne vine să-l credem că el ar fi urmărit acțiunea până la sfârșit, până când lupul și-a pierdut blana. Aci fabulistul pare că se dă ca martur, pare că voesc să ne încredințeze că el chiar acuma vine din *Arcadia*, unde a fost dus după lup, și rolul cel mai slab, cel mai ingrat rol pe care fabulistul, ca și ori-ce alt scriitor, poate să și-l ia în scrierile sale, este rolul de martur. Așa e omul din fire: mai ușor crede o minciună bine întocmită și arătându lucrurile cum s'ar fi petrecut în realitate, decât un fapt numai afirmat.

Subiectul fabulei *Lupul și Cucul* e împrumutat de la Crilov. Crilov însă nu pune acest adaos. Crilov și morala o face mult mai nimerită: înțelesul moralei la el este: «*în zadar se plânge cine-va când răul ce-l suferă vine chiar din cauza lui.*»

Donici în fabulele sale de trei lucruri se îngrijese: 1) să fie cât mai aproape de Crilov, dela care împrumută sau chiar traduce; 2) să fie lucrurile bine expuse și înțelese, și 3) să facă versuri bune. Din cauză că s'a ținut prea aproape de Crilov ne-a dat la *Lupul și Cucul* morala cam slabă; din cauză că doria să facă lucrurile bine înțelese a pus adaosul: «și așa s'a întâmplat precum cucul i-a cântat.» Incât privește versul, Donici e meșter: cetiți de pildă morala dela *Vulpea și Bursucul* și veți vedea ce bine se mistuesc versurile lui:

Se întâmplă și la noi de veți,
Cum altul, avându loc, așa se tînguesce,
Incât îți vine mai să-l crezi
Că abia din lăfă se hrănesce.
Dar astăzi butcă, mâne cai,
De unde ore-i vin? Și când ar vră să stai

Să-î faci curată socotelă
 Pentru venitū și cheltuială,
 N'ai dice ca bursuculū: că are pofușorū
 Pe botișorū?

6. **Gr. Alexandrescu** ne descrie lucrurile cum se întimplă în realitate, dar ni le descrie așa de exacte și cu amănunte atât de interesante, încât ni se pare că le vedemū chiar. Tehnica literară, în fabulele lui Alexandrescu se întrevede nu în modulū orînduirei lucrurilor sau faptelorū unele față cu altele, ci în modulū de a le presenta cu tótă variațiunea de colorī, de umbră și lumină, cari ne facū să le cuprindemū cu mintea în întregime, să le vedemū existândū și reale. Vorba lui Alexandrescu este adusă cu atâta libertate și cu atâta măestrie, încât fără voia noastră ne duce și ne primblă prin tóte colțurile unei lumī ascunse și văđute numai de elū.

Incât privesce încheerea la dînsulū găsimū atâtū *morală propriū ăisă directă și indirectă* precum și *încheerea propriū ăisă*.

În generalū, fabulele lui sunt anecdotice, cu tóte acestea fabulele cari se isprăvescū cu morală sunt de genulū mixtū: anecdotico-satirice, fiind-că morală la dînsulū e satirică.

Iată câte-va exemple de morală:

În *Vulpea liberală*:

«Cunoscū mulți liberali la vorbe și se 'ntrecū,
 «Dar până în sfîrșitū cu óse se înecū.»

În *Lupulū moralistū*:

«Când mantia domnescă este de piei de óie,
 «Atunciū judecătórii fiți siguri că despóie.

În *Șóricelē și Pisica*:

«Cotoiulū celū smeritū
 «Este omulū ipocritū.

În *Cănelē și Cățelulū*:

«Acésta între noi adese o vedemū,
 «Și numai cu cei mari egalitate vremū.

In *Uliulă și găinele*:

«Uliii sunt cinstiți

«Când sunt nenorociți.

La Alexandrescu mai în totă-deauna morala este o parte adaoasă la fabulă, căci fabula se isprăvesce în totă-deauna prin încheerile bine potrivite. Morala de obiceiă la dînsulă e precedată de încheere.

Incheerile propriiă ȓise, adecă încheerile fabuleloră fără morală, sunt încă și mai bine nemerite. Cetiți de pildă încheerea de la *Cănele și Măgarulă*:

«La propunerea sa cănele i-a răspunsă:

—«Ascultă-mă să-ți spună! E răă a fi supusă

«La oră-care tirană, dar slugă la măgară

«E mai umilitoră și încă mai amară.»

La *Boulă și Vițelulă*:

—«Boerule, ȓise, așteptă afară

«Ruda dumi-tale, ală Dómnei vacă fiă.

—«Cine? A mea rudă?! Mergă de-lă dă pe scară:

«N'am astă-felă de rude și nici voiă să-lă sciă.

Alexandrescu adaogă morala numai de obiceiă, căci mai în generală nu e nevoie de dînsa. De pildă ce nevoie mai este de morală la fabula *Cănele și Cățelulă*, care se închee astă-felă:

«Adevărată, vorbiamă

«Că nu iubescă mândria și că urăscă pe lei,

«Că voiă egalitatea, dar nu pentru căței.»

7. **C. V. Carp**, în ceea-ce privesce tehnica, în unele fabule și anume în cele mai bune este ună altă Gr. Alexandrescu. ȓicemă în cele mai bune, pentru că în privirea talentulă noi judecămă pe ómeni, până unde s'au înălțată, nu până unde s'au pogorită. Acésta întră câtă privesce tehnica generală.

Intră cât privesce încheerea fabuleloră la Carp găsimă:

1) Morala propriiă ȓisă, de pildă:

în *Mielulă și Edița*:

«Așa pățescă trădătorii și cei cu inima rea:

«Nu săpa altuia grópa, să nu cadă însuși în ea.

In *Calulă și Momița*:

«Mulți creduli își pună ei înșiși sub friu capetele lor»:

«Nu uitați că libertatea este celă mai scumpă odor!»

In *Țințarulă și Armăsarulă*:

«De multe ori din țințarū

«Lumea face armăsarū.

In *Bursuculă avară*:

«De multe ori egoistulă pe sine se amăgesce:

«Leneșulă mai multă alérgă; scumpulă mai multă păgubesce.

In *Fluturulă și Albina*:

«Nu te îngâmfa, nu te gurguța,

«Că veți lunecă.

Observămă aci că Carp, în morala fabuleloră sale, viră în totă-deauna câte ună proverbă. Acestă este ună caracteră particulară ală lui: nici la unulă din fabuliștii noștri nu găsimă așa de strinsă legată fabula de proverbă. Despre legătura între proverbă și fabulă amă vorbită mai sus aci, însă voimă să ne punemă numai întrebarea dacă nu cum-va celă întâiă punctă luminosă care deschidea lui Carp calea către găsierea subiecteloră de fabule era ună proverbă?

E foarte probabilă pentru noi că Carp scria fabulele pentru a dovedi proverbele. In această credință ne întăresce faptulă că mai tóte fabulele lui se închee prin proverbe, fie această încheere o încheere propriă ȓisă, fie o morală. Acestă lucru noi voimă nu mai să-lă constatămă, căci fie că ar plecă dela proverbă și ar creă subiectulă, fie că ar plecă dela subiectă și ar căută să ajungă la ună proverbă, meritulă este același, dar și într'ună casă și într'al-tulă avemă dovadă de existența unui talentă incontestabilă.

2) Incheere propriă ȓisă avemă:

în *Catărulă și Boiă*:

«Adevără, urméză calulă, ună proverbă a declarată,

«Că în a orbiloră țără chiorulă este împărată.

In *Țëranulü și Vulpea*:

«Rana din născare nu se lecuesce
 «Cu încredințare a ȃisü cine-va:
 «Ce ese din mițã totü șórecü pândesce ;
 «Lupulü përulü schimbã, dar nãravulü ba.

In *Cucórele și Cióra*, o cucórá ȃice ciórei:

«Cautã-ȃi mai bine o altã frãție,
 «Cãci la noi de astãđi mai multü nu aĩ locü :
 «Celü ce furã jurã, acësta se scie,
 «Și fumulü nu ese pãnã nu faci focü.

8. G. *Tãutu* par'că ar fi învățatü la aceiași scólã cu Carp și cu Alexandrescu. Naturalulü naraȃiunei saü alü descriȃiunei este calitatea, care face fabulele sale atrãgëtóre. Ca dovada ce-ȃi de pildã fabula *Óiea și Țapulü*, care începe astü-felü:

O óie bunã, din întimplare,
 Peste o livadã ajunse-a fi
 Autocratã stãpãnitóre
 Și cu blãndețe a cãrmui.

Insã livada ce o luase
 In stãpãnire, biata, era
 De animale atãtü de rósã
 In cãtü privind'ó te întristã.

Dreptü care lucrulü voidnd să 'ndrepte,
 A pune 'n funcȃii s'a apucatü
 Berbeci cu rívnã și minȃi deșerte
 Și ȃapĩ ce 'n slujbe s'aü exersatü.
 etc. etc.

In ce privesce încheerea, la *Tãutu* gãsímü *moralã propriü ȃisã*, de pildã:

in *Brósca și Raculü*:

«Fabula acëstã, dupã cãt imi pare,
 «Dacã și eü însu-mi nu më amãgescü,
 «N'are trebuințã de vr'ó explicare,
 «Privindü cum in țërá trebile pãșescü.

In *Omul și calul*;

Ce-ți ȃice dumnia-vóstră, nu sciú, dar mie-mí pare
 Că, de aș fi vr'o dată în loculú ástuí calú,
 Nu aș luá de sigurú pe nime în spinare,
 Fiindú-că friulú este ceva de totú fatalú.

In *Oia și Puiul de lup* :

«Oițelorú duióse luați voi séma bine,
 «(Chiar vé și rogú, iubite) orfaní când adoptați,
 «Esemplu-aveți de față, oița mea în fine:
 «De lupii ținci de-acuma nici cum vé îndurați.

Găsimú de asemenea și încheere propriú ȃisă:

în *Găina cântărețá*:

«Cântá totú pe limbă-ți că nu vei fi perdutú,
 «Găina murindú astú-felú a rostitú.

In *Para și Vermele*, Para și vermele închee :

- «Inima mé dóre, ea ȃice cu vóce.
- «Nu aí nici o frică ne vomú résbună.
- «Pán'atunce, însă, lasá-mé în pace!
- «Nu-í chipú cât din mieđu-ți va fi ce máncă.

Incheerile lui Tăutu sunt multú măi generale saú măi abstracte decât ale lui Carp saú ale lui Alexandrescu. Acéstă abstracțiune se pare că ar fi venindú din lipsă de experiență proprie îndestulátóre: copiii și ómenii neexperimentați vorbescú numai după cele ce audú saú după cele ce au învățatú dela alții. Tăutu, saú n'a avutú puterea de observațiune saú n'a avutú cultură ca Carp, dar talentú a avutú ca și dinsulú.

Ca să dămú unú exemplu despre tendința către obstracțiuni a mințilorú sěrace, amú puté să ne adresămú la fapte din cerculú de acțiuni alú copiilorú; noi, însă, vomú aduce ca dovadá diferența între doí scriitorí latiní între Juvenalú și Persiu. Amándoí poeți satirici, însă Juvenalú pe lângă altele e și omú cu experiență, de aceea aprópe în fie-care propozițiune din satirele lui găsesci câte

unŭ tablou de moravuri, descrise cu o plasticitate uimitore, pe când în fabula lui Persiu umbli în lungŭ și în latŭ fără să poŭi găsi ceva, pentru că Persiu, în privirea experienței propriie, este unŭ copilŭ.

INCHEERE.

Scimă că după tonul fabulele pot să fie de trei feluri: satirice, anecdotice sau apologetice.

Dintre fabuliștii români, tipuri de fabule *satirice* ne dă I. Heliade Rădulescu; tipuri de fabule *apologetice* ne dă G. Asachi și tipuri de fabule *anecdotice* ne dă Gr. Alexandrescu.

Din punct de vedere al scopului ce urmăresc, fabulele se împart în două grupe: fabule *politice* și *sociale*.

1) Ca exemplu de fabule politice putem da:

Bróscele cari ceră un împărată	de G. Asachi.
Calulă și Călărețulă »	{ Const. Stamati { Alex. Donici
Vulpea și Bursuculă »	Al. Donici
Calulă stătută »	Ant. Pann
Cióra și Privighetóra »	I. Heliade Rădulescu
Toporulă și pădurea »	Gr. Alexandrescu
Țințară și Armăsară »	C. V. Carp.
Brósca și Raculă »	G. Tăutu

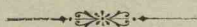
2) Ca exemple de fabule sociale avem:

Mórtea și Nenorocitulă	de G. Asachi.
Gâscele »	{ Const. Stamati { Al. Donici
Lupulă și Cuculă »	Al. Donici
Pisicele și Cotoiulă »	Antonă Pann
Cióra și Privighetóra »	I. Heliade Rădulescu
Cănele și Cățelulă »	Gr. Alexandrescu
Țăranulă și Vulpea »	C. V. Carp.
Găina cântăreță »	G. Tăutu.

Fabula este unŭ genŭ literarŭ destulŭ de cultivatŭ la Români. Aci imitândŭ, aci creândŭ, s'a scrisŭ mereŭ la fabule în tóte genurile și în tóte felurile și s'a scrisŭ cu atâta talentŭ, încât cu totŭ cultulŭ ce trebuie să avemŭ pentru modestie, fără să punemŭ la socotélă că activitatea nóstră literară, de abea dacă ajunge la cincideci de ani, ne vine să afirmămŭ că orî-ce critică imparțială nu ne va găsi mai pe jos de alte națiuni, și nici chiar de Francezi.

O reușită, însă, atâtu de completă pe o cale atâtu de necunoscută și într'unŭ timpŭ așa de scurtŭ pentru noi Români este unŭ lucru fórt prețiosŭ; nu atâtu ca reușită, ci ca dovadă că chiar atunci când a fostŭ lipsitŭ și de școlă și de orî-ce mijlóce de cultură, poporul nostru a pututŭ să dea dovadă că e deșeptŭ, că e talentatŭ, că la nevoie scie să creeze și din nimicŭ, în sfirșitŭ că are dreptulŭ de a trăi și póte să trăiască.

Dacă despre fabula la Români s'a pututŭ vorbi așa de multŭ, negreșitŭ nu trebuie să ne plângemŭ. Ar fi bine să se póta vorbi totŭ atâta despre orî-care altă ramură a literaturéi naționale.

CUPRINSULŪ

	PAG.
In locŭ de pefață	1
<i>Partea I.</i>	
I. Ce este fabula	3
II. Originea fabulei	16
III. Istoricalŭ fabulei	22
1. Fabula la Indieni și în Orientŭ	22
2. » » Greci	24
3. » » Latini	31
4. » » Francezi	34
5. » » Italiani	44
6. » » Germani	48
7. » » Englezi	54
8. » » Ruși	57
9. » » Poloni	71
<i>Partea II.</i>	
I. Fabula la Români	76
1. Dimitrie Ţichindeal	80
2. Gheorghe Asachi	84
3. Costache Stamati	91
4. Alexandru Donici	100
5. Antonŭ Pann	104
6. Ioanŭ Heliade Rădulescu	113

	PAG.
7. Grigorie Alexandrescu	119
8. Costache V. Carp	126
9. Gheorghe Tăutu	135
10. G. N. Nichitachi	139
11. Gheorghe Săulescu	142
12. Constantin Bălăcescu	143
13. Dimitrie Bolintineanu	144
14. Vasile Alecsandri	144
15. Gheorghe Sion	145
16. Dimitrie Raletti	149
17. V. Alexandrescu-Urechiă	150
18. Bogdan Petriceicu Hasdeu	151
II. Analiza și aprecierea Fabulelor	153
1. Fabulele românești în prosă	153
2. » » » versuri	155
A. Alegerea subiectului	155
B. Forma	159
a) Stilul	159
b) Versul	167
C. Fondul	179
D. Technica	198
Incheiere	220

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITĂȚII "CAROL I"
BUCUREȘTI

~~BIBLIOTECA
CENTRALĂ
PEDAGOGICĂ~~